

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra žurnalistiky

Magisterská diplomová práce

Televize v každodennosti seniorů

Television in everyday life of old people

Vypracovala: Michaela Jehličková

Vedoucí práce: Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury. Celkový rozsah práce je 143 znaků.

V Olomouci dne 10. prosince 2009

.....

Michaela Jehličková

Název: Televize v každodennosti seniorů

Abstrakt

Předkládaná práce se soustředí na analýzu role televize v každodenním životě seniorů. Každodennost je podle našeho názoru vyznačuje svojí dvojnárodností - na jednu stranu jsme do ní vrženi, na druhou stranu ji sami vytváříme. Tento charakter dvojnárodnosti ovlivňuje způsoby sledování televize seniory. Televize v životech starých lidí hraje důležitou roli zejména v procesu oslabování a posilování pocitu ontologické bezpečí – na jednu stranu v nich vytváří pocity úzkosti, na druhou jistoty. Na základě těchto tvrzení televizi považujeme za pilíř sociálního řádu a zdroje udržování statu quo. Prostřednictvím empirického výzkumu založeného na polostandardizovaných rozhovorech a následné analýze dat se snažíme objasnit širší souvislosti používání televize v každodenním životě seniorů.

Klíčová slova

senioři – každodennost – ontologické bezpečí – televize

Title: Television in everyday life of old people

Abstract

This work is focusing on analysing the role of television in everyday life of old people. In the everyday life culture, the individual is paradoxically both, creating the culture and being conditioned by it. This ambiguous nature of it influences viewing of television by old people. Television plays an important role in process of breaking and reconstructing ontological security – it constructs one's ontological security by the production of anxiety on one side, and security on the other side. In this respect television should be considered as the pillar of social order and a means of maintaining the status quo. The goal of the second part of this work is to present a wider relations of using the television in everyday life of old people.

Keywords

old people - everyday life – ontological security - television

Tímto srdečně děkuji vedoucí práce Mgr. Renátě Sedlákové, Ph.D. za její odborné vedení práce a cenné rady. Zároveň děkuji všem, kteří mi v průběhu vzniku práce pomáhali svými připomínkami a komentáři. Poslední poděkování pak patří respondentům.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Stárnutí a stáří.....	7
2.1 Ekonomická situace českých seniorů	8
2.2 Sociální aspekty života českých seniorů.....	10
2.3 Stáří a vybrané tělesné změny.....	12
3 Publikum.....	14
4 Metodika výzkumu	22
4.1 Sběr dat.....	23
5 Biografie.....	24
6 Televize v užití seniorů.....	28
6.1 Volný čas seniorů.....	28
6.2 Průřez vývojem televizního vysílání.....	36
6.3 Televize v každodennosti seniorů.....	42
6.4 Identita.....	57
6.5 Shrnutí.....	61
7 Závěr.....	62
8 Anotace	63
9 Použité zdroje.....	64
10 Seznam příloh.....	68

1 Úvod

Stárnutí a stáří je přirozenou fází života každého organismu, přesto se senioři v posledních letech setkávají s diskriminací ze strany okolí. Zažité předsudky související s vnímáním seniorů jsou založeny na stereotypech a mýtech konstruovaných médii. Mezi nejčastější falešné představy o stáří patří přesvědčení, že senioři kladou důraz především na své ekonomicko-materiální zabezpečení, dále mýtus homogenity či mýtus neužitečnosti starých osob [Haškovcová, 1991]. Všechny tyto mýty vznikají především z důvodu neinformovanosti o stáří.

Seniorský věk v dnešní době není předznamenáním konce životní cesty, nýbrž skýtá celou řadu možností, jak i nadále zůstat platným členem společnosti a každý den smysluplně prožívat. Přitom je třeba zdůraznit, že kvalita života seniorů dnes není postavena pouze na dodržování životosprávy, ale také na jejich aktivitách a využití volného času.

Právě problematika volného času seniorů se stala cílem několika výzkumů. Ze studie agentury Focus realizované v roce 2004 vyplynulo, že nejčastěji senioři tráví svůj volný čas sledováním televize – té věnují denně zhruba 1 až 3 hodiny času, poté se zabývají četbou a poslechem rozhlasu [Focus, 2005].

Média se dnes stala součástí každodenního života seniorů. Určit, jakou úlohu a funkce však média v životě seniorů plní, není jednoznačné. Domníváme se, že objasnění potřeb starých lidí může napomoci k větší otevřenosti vnímání problematiky stáří. Porozumění stáří je podle nás důležité nejen z hlediska prodlužující se střední délky života, ale také proto že stáří dnes v důsledku celkové změny společnosti začíná nabývat na důležitosti.

Předkládaná práce se zaměřuje na výzkum použití medií seniory prostřednictvím polostandardizovaných rozhovorů. Pro potřeby výzkumu jsem za seniory označila osoby starší 65. let. Žádné jiné kritérium si pro svůj výzkum nestanovuji, proto se mezi respondenty vyskytují osoby různého vzdělání, pohlaví a věku.

Diplomové práce se skládá ze dvou celků. V první části definuji pojem seniora, zabývám se problematikou vzniku a proměny mediálního publika, či stručně shrnuji volnočasové aktivity českých seniorů. Teoretické uchopení práce mi umožňuje zorientovat se v dané problematice a věnovat se výzkumu. V praktické části se nejprve věnuji metodice kvalitativního výzkumu – vysvětluji metody sběru, uvádím stručný přehled biografie respondentů a následně se věnuji analýze dat.

2 Stárnutí a stáří

Stárnutí je univerzální proces postihující živou hmotu a znamená „*postupnou ztrátu běžných životních funkcí od okamžiku dovršení pohlavní dospělosti až po maximální délku života, která je pro každého jedince daného biologického druhu jiná*“ [Hayflick, 1997]. Stárnutí je plynulým procesem v rámci celého života člověka. Během procesu stárnutí dochází v lidském organismu ke kontinuálním změnám, které jsou zpravidla zaznamenatelné v jejich souhrnu než v jednotlivostech a vedou k poklesu schopnosti a výkonnosti jedince.

Stáří neboli sénium je označením závěrečných etap ontogenetického vývoje člověka, přičemž na jeho charakteru se podílí řada faktorů (zdravotní stav, životní styl, vlivy sociálně ekonomické a psychické). „*Mnohočetnost a individuálnost příčin a projevů, jejich heterochronie (nástup v různém věku), vzájemná podmíněnost i rozpornost jsou příčinou obtížného vymezení a členění stáří*“ [Kalvach a kol., 2004]. Obvykle proto rozlišujeme stáří kalendářní, sociální, biologické a psychologické. Nejčastěji užívaným měřítkem stáří je chronologický (kalendářní) věk. Chronologický věk zpravidla nemůže být považován za spolehlivé kritérium životního stavu určitého jedince, neboť označuje pouze stav průměrného člověka daného stáří. Dalším používaným rozlišením je sociální věk, který se vztahuje k očekávanému chování jedince ve společnosti, čili je podmíněn životním stylem či ekonomickou situací. Pojem biologický věk se popisuje celkový stav lidského organismu. Stáří můžeme vymežit i na základě psychologického věku. Ten nám zobrazuje psychický stav jedince, když popisuje, jak jedinec vnímá svůj vlastní věk [Stuart-Hamilton, 1999].

Dosud nebylo vytvořeno jednotné, všeobecně uznávané rozdělení stáří. Odborníci se neshodují ani na vymezení počátku stáří, ani na počtu fází, do nichž stáří členíme. Z výzkumu Vohralíkové a Rabušice vyplynulo, že za starého člověka společnost považuje toho, kdo je za takového pokládán i ostatními lidmi [Vohralíková, Rabušic, 2004]. Z faktorů, které podle názoru českých respondentů hrají roli při vnímání člověka jako starého, byl nejčastěji volen špatný zdravotní stav, následován neschopností se o sebe postarat a věkem. Názory na vnímání toho, kdy se jedinec stává starým, se liší i podle samotné zkušenosti člověka: mladší lidé, kteří se stýkají se staršími jedinci, posouvají chronologický začátek stáří do vyššího věku [Vidovičová, 2007].

Za počátek stáří je v české společnosti často pokládán vznik nároku na starobní důchod, který odpovídá věku 60. let. Tato hranice věku pro odchod do důchodu vznikla pravděpodobně z administrativních potřeb sociálního státu¹, neboť „omezuje jak ty, kteří mohou a chtějí pracovat déle, tak i ty, kteří z důvodu namáhavější práce a větší fyzické nebo psychické vyčerpanosti nemohou opustit pracovní trh v souladu se svými potřebami“ [Vidovičová, 2005].

Pro účely tohoto výzkumu budeme vycházet z kritérií Organizace spojených národů (OSN), která dělí obyvatelstvo na tři hlavní věkové skupiny, a to: 0 až 14 let, 15 až 64 let a 65 let a více².

2.1 Ekonomická situace českých seniorů

Být seniorem je připsaný sociální status, jehož určujícím atributem je, že člověk pobírá pravidelný měsíční příjem, aniž by musel pracovat. Typy starobního důchodu a podmínky na získání nároku na důchod upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Nárok na obecný starobní důchod vzniká tomu, kdo byl pojištěn nejméně 25 let a dosáhl důchodového věku, nebo byl pojištěn nejméně 15 let a dosáhl 65 let věku [§ 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění]. Pojištěnec má nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku též, jestliže je 25 let pojištěný a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše tři roky [§ 31 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění].³

¹ V předmoderních společnostech nárok na příjmy ze státní pokladny vůbec neexistoval a v některých státech neexistuje ani dnes. Lidé v minulosti většinou pracovali, dokud nezemřeli. Dnes přiděluje většina států důchodovou dávku v závislosti na věku a pohlaví, v případě žen se přihlíží i k počtu vychovaných dětí. Tato opatření byla přijata z důvodu zachování systému, v němž neustále stoupá počet osob s prodlužující se střední délkou života [Vidovičová, 2005].

² Představitelé Světové zdravotnické organizace v 60. letech 20. století akceptovali následující periodizaci lidského života: 1. období středního věku 45 – 59 let, 2. období časněho stáří 60 – 74 let, 3. období vlastního stáří 75 – 89 let a 4. období dlouhověkosti nad 90 let [Příhoda, 1974].

³ Od ledna 2010 se nárok na získání starobního důchodu bude řídit zákonem č. 306/2008 Sb. Mezi nejvýznamnější změny oproti současné právní úpravě bude patřit

- postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků
- plynulé pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno dítě a 62 až 64 let u žen, pokud vychovaly aspoň dvě děti
- postupné prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu ze tří na pět roků,

Schválením shora uvedených změn bude realizována I. etapa důchodové reformy, která by měla přispět k lepší finanční udržitelnosti základního důchodového pojištění [<http://www.mpsv.cz/cs/5409>].

„Starobní důchody jsou u nás vypláceny ze systému státního pojištění založeného na systému průběžného financování. Nynější ekonomicky aktivní v rámci sociální solidarity prostřednictvím odvádění důchodového pojištění financují dnešní důchodce a věří, že příští ekonomicky aktivní generace zase budou financovat je“ [Rabušic, Vohralíková, 2004]. Tento systém lze považovat za funkční do té doby, dokud jsou ekonomicky aktivní osoby v převaze nad postaktivními. Vzhledem k výraznému nárůstu počtu seniorů⁴, zaznamenala Česká republika v oblasti důchodového systému opakovaně ztrátu, nicméně dosud nepřistoupila k účinné reformě.

Vstup do důchodu s sebou přináší nejen změnu sociálních rolí, ale i celého životního stylu: odchod z ekonomické aktivity pro jedince znamená nutnost přizpůsobit své výdaje svým příjmům. Současné nastavení systému důchodového zabezpečení v přerozdělování sociálních dávek uplatňuje vedle mezigenerační solidarity (viz výše) i vzájemnou solidaritu pojištěnců. To znamená, že osoby s nejvyššími příjmy se musí značně přizpůsobovat životní úrovni přijaté s odchodem do důchodu, zatímco ti, kteří pracovali za podprůměrnou mzdu, si změny životní úrovně často ani nevšimnou [Rabušic, Vohralíková, 2004].

Lidé v důchodovém věku ovšem nemusí zůstat závislí pouze na pomoci státu, nýbrž mohou být i nadále ekonomicky aktivní. Tuto možnost po dosažení věku pro odchod do starobního důchodu využívá jen malý počet seniorů. Naopak, řada osob v předdůchodovém věku využívá možnosti odejít do předčasného důchodu, čímž nejenže neguje hlavní znaky důchodové reformy, nýbrž se i podílí na nárůstu počtu nově přiznaných důchodů.

Jak už jsme naznačili, většina seniorů je po odchodu do důchodu závislá na příjmu starobního důchodu. Pobírání starobního důchodu je v duchu minulého režimu i dnes chápáno jako období, během něhož se o seniora stará stát a vynahrazuje mu tak, co v průběhu svého produktivního života našetřil. U současných generací seniorů tedy nelze předpokládat, že by

⁴ V České republice nyní žije 532 240 tisíc obyvatel ve věku od 70. do 80. let. Střední délka života se u českých mužů v loňském roce oproti roku 2007 zvýšila o 0,3 na 74 roku, u žen se pak zvýšila o čtvrt roku na 80, 1 let [Čerpáno z ČSÚ].

Podle Miroslavy Maškové, která se zaměřuje na stárnutí populace v evropských zemích a na jejich srovnávání, se počet seniorů starších 65 let od roku 1950 do roku 2000 zdvojnásobil a i nadále poroste [Mašková, 2005]. To potvrzuje i demografická prognóza vypracovaná Českým statistickým úřadem. Ta uvádí, že v roce 2050 žít v České republice přibližně půl milionu občanů ve věku 85 a více let a téměř tři miliony osob starších 65 let (31,3 %). Naděje dožití při narození bude v roce 2050 pro muže 78,9 let a pro ženy 84,5 roku.

zajištění jejich životní úrovně ve stáří bylo zabezpečováno jinými příjmovými zdroji či rodinou [Rabušic, 1998].

2.2 Sociální aspekty života českých seniorů

Životní styl seniorů zpravidla navazuje na jejich aktivity v předdůchodovém věku, přesto ve stáří dochází k některým změnám, na něž se jedinec musí adaptovat. Schopnost přizpůsobení se má pro stárnoucího jedince klíčový význam, proto by se společnost měla snažit vytvářet prostředí ohleduplné k seniorům [Kalvach a kol., 2004].

Důležitou roli v životě jedince hraje rodina, která každému člověku pomáhá udržovat si pocit bezpečí a jistoty. Starší lidé se po odchodu do starobního důchodu začínají k rodině opět více přiklánět, neboť právě rodina se jim stává zárukou psychické, fyzické a popřípadě i hmotné pomoci [Rabušic, Vohralíková, 2004].

Přestože je rodina a její blízký kontakt s ní pro seniory velmi důležitý, preferují staří lidé bydlení oddělené od mladších generací, neboť to jim umožňuje uchovat si vlastní soukromí a určitou míru nezávislosti. Na druhou stranu senioři kladou důraz na možnost navštěvovat potomky, a tak často upřednostňují bydlení nedaleko mladších generací. V tomto případě lze za pozitivní označit poměrně malou mobilitu českého obyvatelstva, jejímž výsledkem je nevelká vzdálenost mezi bydlištěm dospělých osob a jejich rodičů. Zároveň je třeba připomenout, že formy rodinného soužití ovlivňují proměny rodinného stavu seniorů. Staří lidé si většinou zachovávají samostatné bydlení, dokud mají partnera. V případě, že zůstanou sami, častěji volí spolužití se svými dětmi. Ve srovnání s minulostí se nicméně celková četnost vícegeneračních soužití snížila. Většina seniorů dnes bydlí v bytech, ostatní pak v rodinných domcích. Způsob bydlení ovlivňuje místo bydliště: na vesnicích senioři zpravidla žijí v rodinných domcích, ve městech v či družstevních pronajatých bytech [Kuchařová, 2002].

Jakkoli senioři preferují zachování samostatného bydlení, v některých případech odcházejí žít do ústavních zařízení. Základní typy ústavní péče o seniory představují domovy pro seniory a penziony pro seniory. *„V domovech důchodců je sice zajištěna základní lékařská péče, obyvatelům však mnohdy chybí soukromí, jednolůžkové pokoje jsou velmi ojedinělé. Přechod do ústavního bydlení je tak pro seniory mnohdy psychicky náročný: znamená nejen ztrátu soukromí, ale též dosavadních kontaktů s rodinou, přáteli či sousedy“* [Rabušic,

Vohralíková, 2004]. Obecně je přechod do ústavné péče těžké hodnotit: někteří jedinci jsou tam nespokojení, jiní zde nacházejí nové přátele a zapojují se do nejrůznějších aktivit.

Ze studie, která zkoumala po dobu osmi let vliv volnočasových aktivit ve středním věku na aktivity ve stáří, vyplynulo, že „většina seniorů (60-85 let) se nepřestává účastnit volnočasových aktivit, přestože se pravděpodobnost účasti s přibývajícím věkem snižuje“ [Agahi a kol., 2006]. Staří lidé se nejčastěji věnují sledování televize a četbě tisku. Za těmito aktivitami následuje setkávání s příbuznými a známými, práce na zahradě či chov domácích zvířat. Rádi si zajdou i na vycházku či se věnují jiným pohybovým aktivitám. Mezi méně frekventovanými aktivitami se vyskytla návštěva divadel, spolupráce na činnosti zájmových sdružení či dobrovolné práce v bydlišti. Na posledním místě se umístilo studium [Kuchařová, 2002].

Rozdíly mezi muži a ženami nejsou zásadní. Důležitým faktorem ovlivňujícím aktivní životní styl je v případě seniorů partnerské soužití. Lidé žijící v manželství jsou v různých činnostech obecně více zapojeni. Ve výzkumu nebylo zjištěno ani výrazné ovlivnění aktivity seniorů v závislosti na velikosti místa bydliště. Odlišnosti mezi seniory žijícími na vesnici a ve městě se objevují pouze tam, kde město nebo venkov skýtají specifické možnosti - kulturní instituce ve městech, hospodářství na vesnici [Kuchařová, 2002].

Ať už ale žijí senioři ve městě nebo na vesnici tvoří hlavní náplň jejich volného času sledování televize. Z výzkumu agentury Focus⁵ vyplynulo, že staří lidé nejčastěji sledují televizi v časovém rozpětí jedné až tří hodin denně, přičemž televizní přijímač se vyskytuje ve stavu zapnutí od jedné do čtyř hodin. Mezi seniory oblíbené televizní pořady patří zejména zpravodajské a publicistické pořady, seriály, filmy a soutěže [Focus, 2005].

Samotná skutečnost, že senioři jsou největšími mediálními konzumenty, ale ještě neznamená, že jsou spokojeni s obsahem jednotlivých pořadů. V této souvislosti Stuart-Hamilton zdůrazňuje potřebu zaměřit se na výrobu pořadů zaměřených výhradně na starší diváky. Budoucnost přitom vidí v možnosti obousměrného interaktivního vysílání, které by

⁵ Agentura Focus kladla důraz ve výzkumném záměru na postoje a konkrétní chování respondentů ve vztahu k televiznímu vysílání. Terénního šetření se zúčastnili respondenti starší 64 let. Tito respondenti byli vybíráni v celé ČR v souladu se sociodemografickým rozvrstvením obyvatelstva. Ve vzorku se vyskytla nadpoloviční většina žen (57%). Šest desetin respondentů bylo ve věku 65 a 74 let (59%), polovina jich bydlí v malém městě či na vesnici (49%). Více než dvě pětiny z nich žijí s partnerkou či partnerem v soukromém bytě nebo domě.

umožňovalo i zdravotně omezeným lidem účastnit se diskuzí i jiných akcí [Stuart-Hamilton, 1999].

Možnost nechat seniory vyjádřit se k veřejným otázkám považujeme za důležité z několika důvodů. Rostoucí počty starých lidí nás vedou k předpokladu, že senioři začnou ovlivňovat chod společnosti nejen na poli ekonomickém tím, jak se bude zvyšovat objem financí jim přináležejících, nýbrž i na poli politickém, neboť právě jejich volební hlasy budou rozhodovat o budoucnosti společnosti. Snaha o oslovení voličů v důchodovém věku stále častěji vede dnešní politické strany k vytváření politiky založené na sociální solidaritě, odpovědnosti vůči důchodcům a jejich zabezpečení. Postoj české vlády k dané problematice vyjadřuje publikace *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*, která se zaměřuje na využití potenciálu starších osob a vytvoření mezigeneračně soudržné a věkově inkluzivní společnosti [Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008].

2.3 Stáří a vybrané tělesné změny

Ač činnosti seniorů navazují na jejich předdůchodové aktivity, dochází v životním stylu seniorů k určitým změnám. Tyto změny jsou často ovlivněny ekonomickými možnostmi starých lidí, často za nimi ovšem stojí i biologické či tělesné změny. Na následujících řádcích se proto budeme věnovat slábnutí poznávacích schopností a smyslů.

Během stárnutí může docházet ke změnám ve vizuálním vnímání, ovšem „řada problémů se zrakem se objevuje ještě před příchodem stáří, v některých případech již po třicátém roce“ [Corso in Stuart-Hamilton, 1999]. Zhoršené vidění oka často vyvolávají strukturální změny sítnice, které vedou k méně citlivým reakcím na světlo, a tak starší lidé od sebe jen těžko odlišují málo kontrastní předměty. Za pomalým vizuálním zpracováním předmětu stojí i to, že zorničky starších lidí reagují pomaleji na změny v úrovních jasu. Za mnohem vážnější však považujeme „zhoršení periferního vidění (tedy zúžení zorného pole, které obsáhne pohledem)“ [Stuart-Hamilton, 1999]. Součástí procesu stárnutí je i snižování schopnosti barevného vidění, které je způsobeno zežloutnutím čoček. „Přestože to není součástí normálního procesu stárnutí očí, může se u starších osob rozvinout jedno ze tří obvyklých

očních onemocnění jako součást sekundárního procesu stárnutí“ [Charness – Holley, 2004]. Mezi tato nejčastější oční onemocnění patří katarakta⁶, glaukom⁷ a makulární degenerace⁸.

Zrak není jediným smyslem, který v průběhu dospělosti postupně slábne. Po překročení hranice padesáti let dochází u dvaceti procent populace k mírné ztrátě sluchu. Na míru oslabení sluchu má vliv prostředí, v němž se jedince nachází. Přestože má stárnutí i životní prostředí vliv na vnímání akustických vln, není možné stanovit, do jaké míry se oba faktory na ztrátě sluchu podílejí [Stuart-Hamilton, 1999]. Z hlediska sluchu považujeme za vážné snížené vnímání řeči. Mluvené slovo je směsicí tónů o nízkých a vysokých frekvencích, kdy jeden zvuk od druhého zpravidla odlišují vysoké tóny – souhlásky, které staří lidé už zcela nerozeznávají. Senioři jsou znevýhodněni i tehdy, když je přehráván složitější zvukový signál. Jako příklad můžeme uvést rozpoznávání signálů přehrávaných na pozadí hluku či jiných zvuků ve srovnání s rozpoznáváním signálů přehrávaných bez zvukové kulisy [Charness – Holley, 2004]. Ne všichni sluchově postižení vnímají zvuky jako celkově tišší. Nejrozšířenějším typem oslabení sluchu u starých lidí je presbyakuze⁹, která se může projevat, jak tlumeným vnímáním zvuků, tak jejich posilováním. Mnoho starých lidí také trpí tinitem¹⁰.

Smyslové informace přicházející do mozku z okolního světa jsou u starších osob méně přesné a ke svému přenosu vyžadují více času, což je způsobeno celkovým zpomalením nervového systému. Staří lidé jsou znevýhodněni v situacích, kdy se od nich očekává zvládnutí několika jednoduchých postupů současně, neboť *„oslabení procesů vnímání v průběhu stárnutí je charakterizováno menší schopností stárnoucí mysli integrovat několik pramenů smyslových informací do jednotného celku“* [Stuart-Hamilton, 1999].

⁶ Katarakta (šedý zákal).

⁷ Glaukom (zelený zákal).

⁸ Makulární degenerace (porucha žluté skvrny).

⁹ Prebyakuze (nedoslýchavost).

¹⁰ Tinitus (tzv. zvonění v uších).

3 Publikum

Mediální publikum je součástí společnosti, jejíž vývoj podléhá neustálým socio-kulturním změnám, proto se i přístupy ke studiu publika proměňují. K výzkumu mediálního publika přistupujeme na základě dvou hlavních paradigmat, a to behaviorálního a kritického. Vedle těchto dvou přístupů někteří mediologové připouštějí i existenci dalšího, postkritického paradigmatu. Podle našeho názoru toto paradigma prozatím není zcela rozvinuto, a proto se v naší práci budeme věnovat pouze pojetí paradigmatu behaviorálního a kritického.

Behaviorální přístup vychází z empirických výzkumů, tj. obsahová analýza, kvantitativní analýza a jiné statistické výzkumy, které předpokládají, že publikum je jednodílná homogenní masa, která na všechno reaguje stejně. Behaviorální přístup se inspiroval převážně v psychologii a biologii, a proto ho charakterizuje model stimul – response. Do behaviorálního přístupu zahrnujeme teorii injekční stříkačky, která říká, že média působí přímo na publikum, a ovlivňují tak jeho chování [Volek, 1999].

Model injekční stříkačky odmítl Katz a Lazarsfeld, kteří ve své práci *Personal Influence* vytvořili model dvoustupňové komunikace. Tím popřeli Laswellův model komunikace¹¹ a začali propagovat názor, že „*myšlenky často plují od rádia a tisku k názorovým vůdcům a od nich k méně aktivním složkám obyvatelstva*“ [Katz, Lazarsfeld, 1955: 32]. Názorový vůdce pak nejen přenáší zprávy dalším lidem, nýbrž dané zprávy i upravuje a přizpůsobuje jejich vlastním potřebám. Znamená to, že názorový vůdce jsou umístěni mezi mediálními institucemi a zbytkem společnosti a slouží jako gatekeepři mezi médii a veřejností [Katz, Lazarsfeld, 1955]. Dalším autorem, který argumentoval, že média nemohou být nazírána v izolaci od ostatních vlivů, které působí na lidské chování, byl Joseph Klapper. Ten ve své práci shrnul, že komunikace funguje častěji spíše jako nástroj posílení názorů než jako nástroj změny [Laughey, 2007].

Rozebráním Katze a Lazarsfelda spolu s Klapperem jsme udělali veliký teoretický skok od přímých účinků médií k omezeným mediálním účinkům, kam řadíme teorii užití a uspokojení.

¹¹ Laswellův model komunikace je založen na principu, že mediální sdělení jsou předávána z institucionálního zdroje na osobu A, z osoby A na osobu B a tak dále [Laughey, 2007].

Teorie užití a uspokojení se zabývá tím, jakým způsobem publikum užívá média k uspokojení svých potřeb. Užití médií je vždy zaměřeno na nějaký cíl, publikum je aktivní ve vyhledávání uspokojení svých potřeb, a proto teorie užití a uspokojení nepovažuje média za onnipotentní. Média soutěží s ostatními zdroji uspokojení o pozornost publika. Přestože teorie užití a uspokojení pomohla opravit extrémní přímých mediálních účinků, byla obviněna z opačného extrému, z kladení přílišného efektů na chování publika. Je zde také otázka, co přesně vyvolává potřeby lidí a zda tyto potřeby jsou či nejsou potřebami všech či jen potřebami jednotlivců. Můžeme se také ptát, zda v dnešním světě stále platí, že potřeby lidí vznikají ještě před použitím média a nejsou tedy tvarovány právě používáním médií. Model užití a uspokojení stojí na pomezí mezi behaviorálním a kritickým paradigmatem, přesto má nebyvalý vliv na teorie konzumerismu [Laughey, 2007].

Kritické paradigma svým způsobem začíná už u teorie užití a uspokojení, na kterou pak nepřímě navazuje model zakódování/dekódování. Za hlavního představitele přepracované teorie o ideologii považujeme Stuarta Halla. Ten definoval ideologii v diskursivním smyslu jako ideu, význam, koncept, teorii, víru či formu vědomí [Laughey, 2007]. Stuart Hall zkoumal vztah mezi médii a ideologií pomocí sémiotické analýzy, přičemž usiloval o znovuoobjevení ideologie jako konceptu, který odkrývá „politický význam“ obsažený v textech produkovaných mediálními institucemi. Stuart Hall argumentuje, že behavioristické modely jsou defektní, protože nezahrnují situaci mediální komunikace uvnitř existujících sociálních, ekonomických a politických struktur. Významy sdělení jsou poté snadno chybně pochopitelné a interpretované odlišně od záměrů producentů. Význam podle Stuarta Halla vzniká sociální produkcí. Svět je vytvářen, aby něco znamenal. Jazyk a symboly jsou prostředky, jimiž jsou produkovány významy.

Mediální instituce, které produkují texty, jsou důležitým ideologickým nástrojem, skrze který vytváříme smysl světa. Stuart Hall rozvíjí sémiotiku, aby porozuměl procesu, kterým média přenášejí sdělení publiku. Svoji teorii dále rozšiřuje na sémiotickou konstrukci významy, která je známá jako encoding/decoding. Na rozdíl od behaviorálního přístupu ovšem teorie zakódování/dekódování nevidí přímou shodu mezi významem zamýšleným odesílatelem a způsobem interpretování příjemcem: „*kódy zakódované a dekódované nemusí být dokonale symetrické*“ [Hall, 1980]. Vzhledem k tomu, že zakódování a dekódování je považováno za oddělené procesy, nejsou tyto dva procesy arbitrární.

Zakódování operuje ve fázi produkce sdělení uvnitř profesionálního kódu. Tyto profesionální kódy vytvářejí preferované významy, které v sobě mají zakořeněné institucionální, politické a ideologické pořádky [Laughey, 2007].

Stuart Hall identifikoval tři kategorie, skrze které publikum vytváří významy mediovaných sdělení. Jako první označil soulad s profesionálním kódem, publikum přijímá dominantní kód, který uznává preferovaný význam zamýšlený producenty sdělení. Druhou možností je dohodnutý kód, který akceptuje dominantní hodnoty, ale zároveň je připraven jim i čelit – upozorňuje na nedostatky dominantních hodnot. Třetí a poslední opoziční kód odmítá dominantní hodnoty společnosti, čili sdělení je dekodováno obráceně [Jiráček, Köpplová, 2007].

Odlišnosti procesu zakódování a dekodování Stuart Hall popisuje ve své esejí. Rozdíl mezi těmito procesy vyplývá z toho, že všechny texty jsou sice otevřené různým způsobům čtení, jsou polysémické, nicméně dominantní kulturní řád nás neustále tlačí přijímat mediální sdělení na základě tzv. preferovaného čtení. Druhý důvod nesouladu mezi těmito dvěma procesy pak představuje to, že sociální subjekty, které mediální sdělení přijímají a dekodují, nejsou totožné s těmi, na něž se podavatel při kódování sdělení zaměřuje. Jde tedy o to, jak různé kulturní kódy ovlivňují dekodování sdělení. Znamená to, že představitelé birminghamské školy se snaží definovat publikum nejen na základě jeho socio-ekonomické situace, ale i na základě jeho kulturního zakotvení. Text nemá v očích diváka pevný charakter, nýbrž je neustále připomínána jeho polysémičnost, která publiku umožňuje vytvářet širokou řadu interpretací. Text je víceméně vytvářen na základě individuálních dispozic [Volek, 1999].

Stuart Hall podle Davida Morleyho příliš zdůrazňoval třídní roli v produkci různých typů čtení a podceňoval různé determinanty, které ovlivňují čtení. To, že lidé z různých třídních skupin čtou texty podobně, je připisováno tomu, že se dané osoby pokládají za členy dominantního systému, a proto sdílejí zájem na přežití a úspěchu. Hodnota práce Davida Morleyho leží v odloučení se od textuální a ideologické konstrukce subjektu směrem k sociálně a historicky situovaným osobám - připomíná nám, že televizní pořady sledují aktivní lidé. Zároveň začíná nově přemýšlet o samotném čteném textu, u něhož klade pozornost na mezery a prostory, které televizní text otevírá vzhledem k nepreferovaným textovým strukturám. Čtení textu se podle něho odvíjí od čtenářovy sociální zkušenosti.

Hodnota teorie o způsobech čtení spočívá v tom, že uvolňuje text z ideologického uzavření a odklání se od textu směrem ke čtenáři jako tvůrci významu sdělení [Fiske, 1997].

Podobná je i teorie aberantního čtení Umberta Eca. Umberto Eco argumentuje, že kdykoliv existují významné sociální rozdíly mezi těmi, kdo text kódují a těmi, kdo text dekodují, potom musí být dekodování vždy aberantní. Znamená to, že text bude dekodován rozdílnými kódy a konvencemi od těch, kteří ho zakódovávají či produkují a následné výsledné čtení bude více determinováno sociální situací toho, kdo text dekoduje než toho, kdo ho zakódovává [Eco, 2006].

Chceme-li analyzovat vztah publika k mediálnímu obsahu, musíme vzít v úvahu, že divácké reakce nejsou výsledkem individuálních psychologických či socioekonomických diferencí. Vztah diváka k médiu, k jeho obsahu i technologickým možnostem, vychází z komplexní analýzy dané situace. Na poli diváka je třeba se soustředit na jeho sociální ale i kulturní pozici [Volek, 1999].

Na analýzu procesu, v němž se publika setkávají s mediálními texty a technologiemi v prostoru každodennosti, se soustředí recepční analýza. Na tuto teorii snažící se o zachycení interpretační aktivity konzumentů navazuje teorie o konzumaci médií publikem. Tato studia se objevila v 80. letech částečně jako následek feministické teorie s kulturním posunem do postmoderní teorie [Laughey, 2007].

Teorie konzumerismu odpovídá síle materiální produkce obsažené v strukturalistických, patriarchálních a jiných postojích. Média, text a produkce zboží jsou považovány za mocenské, minimálně svoji sílu projevují v nadřazenosti ke konzumentům. V mediálních teoriích podobně jako v teoriích kapitalistické produkce je zboží tvořeno a zároveň se vytváří. Texty a produkty v sobě obsahují význam, ovšem my význam produktů vytváříme i podle toho, co konzumujeme. Konzumeristická mediální teorie je odpovědí na konzumní způsob života společnosti, který si popíšeme z hlediska sporu vztahu mezi mediální konzumací a produkcí. Přiblížíme si teorii Johna Fiskeho a Michela de Certeau. Tito dva autoři tvrdí, že konzument zůstává v rezistenci ve vztahu k médiím a kulturnímu průmyslu, tedy odděluje média a kulturní průmysl, zatímco Roger Silverstone říká, že na sebe média a kulturní průmysl vzájemně působí. Hranice mezi mediální konzumací a produkcí je ale dnes tak nestálá, že není možné ji obecně vymezit [Laughey, 2007].

Za zastánce konzumerismu považujeme Johna Fiska, který tvrdí, že „populární kultura je vytvářena lidmi, nikoliv produkována kulturním průmyslem“ [Fiske, 1989]. Moc lidí je popsána ve Fiskově teorii konzumační rezistence. Lidmi přitom nemyslí homogenní masu pasivních jedinců, ale heterogenní skupinu produktivních konzumentů, kteří do svého života začleňují loajalitu skrze všechny sociální kategorie [Fiske 1989].

Lidé se samozřejmě nemůžou rozhodnout, co jim v reklamě bude nabídnuto, avšak mohou se rozhodnout, jaký televizní program budou sledovat, nebo na co půjdou do kina. John Fiske v tomto případě přiznává, že konzumenti ovlivňují populární kulturu tím, že ovlivňují, co se stane populárním. Kulturní a mediální produkty jsou konzumenty odmítány, pokud pouze slouží dominantní ideologii, čili neposkytují alternativní významy či potěšení. Naopak kulturní produkty se stávají populární tehdy, když v sobě obsahují opoziční síly, které jedincům poskytují vytvářet si z nich takové významy, které je potěší [Laughey, 2007].

Zatímco tedy model zakódování/dekódování Stuarta Halla klade důraz na sílu dominantní ideologie, aby prosadil preferované čtení mediálního textu, John Fiske říká, že Hallův opoziční kód není výjimkou, ale pravidlem. John Fiske argumentuje, že publika běžně odolává preferovanému čtení textu a reinterpretoval si dané texty. Rezistence není umístěna pouze v samotném textu, ale také v každodenním životě, v němž jsou tyto texty konzumovány. Rezistenci a dominanci John Fiske považuje za dvojčata, která se neustále hádají, přesto jsou na sobě závislá.

V souvislosti s kulturní produkcí John Fiske naráží na dvě ekonomiky televize: finanční ekonomie a kulturní ekonomii [Fiske, 1989: 24–30]. Finanční ekonomie komerčních televizí je zaměřena na produkci populárních programů, které přitáhnou velké množství diváků, čili zvednou sledovanost. Publikum je z tohoto hlediska chápáno jako komodita – statistická kategorie (10 000 lidí ve věkovém složení 18-45 sledovalo televizi) – a tak je následně prodáváno inzerentům. Kulturní ekonomie televize je naopak zaměřena na konzumaci takových programů, které se stanou populárními ihned. V kulturní ekonomii publikum není komoditou, ale producentem významů vycházejících z rezistence. John Fiske k potvrzení svých názorů vypracoval řadu studií popisujících konzumentovu rezistenci. Svoje náměty pro vypracování těchto teorií získal v díle Michela de Certeau, v jeho každodenních taktikách slabých sloužících proti silným [Laughey, 2007].

Praktiky každodenního života se podle Michela de Certeau skládají z řady taktik rozvinutými konzumenty bez formálních strategií mocných, bez institucí. Oboje taktiky (konzumentské praktiky) a strategie (institucionální) jsou typy akcí, které okupují místo a čas. Strategie operují tak, že prostor vyhrává nad časem, skrze zisk. V taktikách ve srovnání se strategiemi vyhrává čas spíše než prostor, taktiky záleží na čase stejně jako činnosti provozované uvnitř každodenního rozvrhu.

Toto je částečně historický závěr přechodu z orální podoby na tichého čtenáře. Čtená podoba v minulosti sloužila jako strategie mocných institucí (především k udržení kontroly nad lidem prostřednictvím náboženství, čtení Bible v kostele). „*Vyvázení textu z místa čtení, umožnilo jedinci číst za současného pohybu*“ [de Certeau, 1984: 176]. Čtenáři jsou volní ve vytváření svého významu z textu, jsou považováni za nomády či cestovatele ve strategickém smyslu.

Zároveň bychom měli zmínit, že Certeauova teorie každodenních praktik je podobná pramenu literární teorie, která říká, že význam textu vzniká v procesu čtení. Pokud si čtenáři nemohou dovolit zasednout ke klidnému čtení, zpravidla rychle prolístovávají stránky, aby se dozvěděli, jak příběh skončí. Příklad rychlého čtení ukazuje základní rozdíl mezi Michele de Certeau a Johnem Fiskem. Zatímco John Fiske klade důraz na rezistenci v diskursivních vztazích mezi produkcí a konzumací mediálního textu, Michel de Certeau nabízí radikálnější teorii. Říká, že operace zakódování, která je vyjadřována označujícím produkuje význam, který není něčím, co je uloženo v textu záměrně. Autorovy záměrné významy jsou šťastnou okolností textového významu produkovaného čtenářem. Michel de Certeau se staví proti modelu Stuarta Halla, když říká, že spotřebitelské taktiky obnáší praktiky zakódování – nikoliv dekodování – které determinují to, jakým způsobem jsou texty vytvářeny, aby měly preferovaný či jiný význam [Laughey, 2007].

Podle Michela de Certeau autoři a producenti zakódovávají texty (strategie), ale kódování konzumentů (taktiky) přesahuje tento moment originálního zakódování. Tyto dva procesy zakódování existují ve vzájemném vztahu. Strategie producentů jsou nadřazené taktikám v jejich okupačním prostoru, ale nemohou kontrolovat, jak lidé každodenně zacházejí s časem a přizpůsobují si čas jejich vlastním taktikám. „*Dva způsoby jednání tedy mohou být od sebe odlišeny podle toho, zda sází na místo, nebo čas*“ [de Certeau, 1984: 39].

Taktiku každodenního života označuje Michel de Certeau pojmem *la perregue*. Ti, co si hová v taktice *la perregue*, si uzurpují čas placený zaměstnavatelem pro sebe. Důvodem pro toto časové uzurpování může být psaní milostného dopisu či hraní online her. Mimoto se taktika *la perregue* infiltruje do všech oblastí života a stává se stále reálnější nejen skrze pracovní kontext, ale i skrze kontext konzumace a užití.

Každodenní spotřebitelské taktiky se dostávají do centra teoretiků každým dnem více a více, protože důkazy založené na analýzách textu nebo statistikách publika neukazují nic o diváckých zvycích [Laughey, 2007].

Myšlenka Michela de Certeau, že text nemá determinující vliv na konzumenty (publikum) byla velmi kritizována, přesto různé teoretické přístupy ke konzumentským taktikám vyzdvihují myšlenku Michela de Certeau a Johna Fiska, která říká, že mediální publikum je sofistikovaným uživatelem textů spíše než pasivním konzumentem.

V návaznosti na studie konzumerismu vytvořil Roger Silverstone svůj konzumační cyklus. V něm zachycuje, jak každodenní divácké aktivity zpětně působí na producentské praktiky, které zase zpětně působí na diváky (konzumenty). Roger Silverstone zmiňuje 6 fází konzumačního cyklu. První fáze, komodifikace (institucionální produkce), ovlivňuje a je ovlivňována pěti následujícími momenty konzumace nazvané očekávání, přivlastnění, objektivizace (zobecnění), začlenění a adaptace (přizpůsobení) [Silverstone, 1994: 124-131]. Druhá fáze, spotřebitelské očekávání, se obvykle odehrává před ale někdy i po nakoupení produktu. Konzumentovo očekávání a přivlastnění může vyrůst z nákupu stejně jako z práce upevňující potěšující významy. Nakoupení výrobku je procesem, v němž se konzument snaží naplnit nějaká očekávání. Konzumentova očekávání anebo i zklamání jsou přirovnávána k imaginativním taktikám Michela de Certeau. Třetí fáze nazvaná přivlastnění nastává, když spotřebitelé (konzumenti) transformují mediované významy do jejich vlastních významů, do kontextu vlastního obydlí. Čtvrtá fáze objektivizace (zobecnění) se odehrává skrze zakořeněné očekávání nového produktu po boku existujícího každodenního domácího spotřebního života. Televize se například v každodenních domácích praktikách zhmotňuje skrze charaktery mýdlových oper a různé mediální události, které poskytují základ pro identifikaci a sebereprezentaci [Silverstone, 1994: 128-9]. Po zobecnění následuje pátá fáze nazvaná začlenění, která nastává tehdy, když produkt zdomácní a stane se součástí nábytku a šíří se volně každodenním životem (poslech rádia u čajové pauzy). Šestá a závěrečná fáze

ovlivňuje konverzaci o produktu každodenními osobními a domestikovanými významy, které jsou schopné zprostředkovat významy ve veřejném kontextu (v kavárnách). Konzumace tímto doplňuje rotaci cyklického modelu od privátních k veřejným a od veřejných k privátním kontextům konzumace.

Na základě probrané problematiky se domníváme, že diváci jsou schopni vyhnout se preferovanému čtení a dotvářet své vlastní významy. Vytváření jejich významů značně ovlivňuje jejich každodenní užití médií, které ve svém cyklu přibližuje Roger Silverstone.

4 Metodika výzkumu

Pro účel našeho výzkumu jsme zvolili kvalitativní přístup¹², tedy nenumerické šetření, jehož cílem je odkrýt, jaký význam přisuzují jednotlivci svým narácím. Základním znakem kvalitativního výzkumu je redukce počtu sledovaných respondentů [Disman, 2007]. Vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum nezůstává na povrchu dat, nýbrž sleduje vývoj získaných dat a provádí jejich podrobnou komparaci, neusiluje předkládaný výzkum o statistickou reprezentativitu [Hendl, 2005].

Z hlediska našeho výzkumu se jako vhodné výzkumné metody jevíly jednak polostandardizované rozhovory, jednak ohniskové skupiny. Vzhledem k tomu, že individuální rozhovory umožňují proniknout hlouběji do názorů a zkušeností jedince, než setkání v ohniskových skupinách, rozhodli jsme se zpracovat náš výzkum za pomoci polostandardizovaných rozhovorů. Jedinec v nich má dostatek času pro sebevyjádření a nestydí se vyjadřovat některé názory, které by při šetření v ohniskové skupině mohl potlačovat [Morgan, 2001].

Za hlavní cíl předkládaného výzkumu jsme si stanovili objasnit, jakým způsobem staří lidé používají televizi, proč ji používají právě takovým způsobem a jak v závislosti na televizním vysílání strukturují svůj všední den. Při zjišťování způsobu užívání televize jsme se rozhodli zaměřit i na to, zda se liší používání televize v domácnostech seniorů bydlících ve městě a seniorech žijících na vesnicích (200-800 obyvatel).

Pro svůj výzkum jsem oslovila respondenty ve věku od 70. do 80. let, neboť právě této věkové skupině nebyla na českém mediálním poli dosud věnována dostatečná pozornost. Dalším důvodem pro výběr daného vzorku bylo i to, že se neustále prodlužuje střední délka života. Spolu s prodlužující se střední délkou života narůstá i množství času stráveného v důchodu, čili stáří se stává významnější etapou lidského života. Lidé ve věku 70. až 80. let

¹² „Kvalitativní výzkum je procesem dotazování směřující k porozumění. Je založený na výrazné metodologické tradici dotazování, explorující sociální problém nebo problém jedince. Výzkumník buduje komplexní, holistický obraz, analyzuje slova i rozsáhlejší verbální i neverbální významové jednotky, zachycuje podrobné názory informantů a provádí studii v přirozených podmínkách“ [Čermák, Miovský, 2002: 12].

již zřídka aktivně pracují, přesto disponují dostatečným množstvím jiných činností. Posledním důvodem pro oslovení populace ve věku od 70. do 80. let byla její časová flexibilita.¹³

4.1 Sběr dat

Účastníky výzkumu jsem vybírala metodou sněhové koule¹⁴. Z jedenácti respondentů ve věku od 70. do 80. let se rozhovoru zúčastnilo osm žen a tři muži.¹⁵ Zvolení respondenti se narodili v letech 1930 až 1940; během života prošli podobným společensko-kulturně-historickým vývojem. V současnosti mají několik dětí, vnoučat, pravnoučat a zpravidla se o sebe starají sami. Po stránce zdravotní mají většinou menší problémy, po stránce ekonomické si nestěžují. Přestože se nakonec moje předpoklady o rozdílných zájmech seniorů žijících ve městě a na vesnici nepotvrdily, do vzorku byli zahrnuti příslušníci z městských aglomerací i malých vesnic. Výběr daného výzkumného souboru byl podmíněn místem bydliště, naopak jsem při výběru respondentů nezohledňovala jejich ekonomickou situaci či úroveň dosaženého vzdělání.

Rozhovory probíhaly v klidném domácím prostředí¹⁶, bez přítomnosti dalších osob. Pořadí témat a otázek polostandardizovaného rozhovoru nebylo fixní, připravené otázky byly obměňovány podle potřeb situace¹⁷. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od jedné do dvou hodin. Rozhovory byly po celou dobu schůzky nahrávány na diktafon a poté přepsány do počítačové podoby¹⁸.

Sběr dat probíhal od prosince 2008 do konce února 2009.

¹³ Pokud bych pro svůj výzkum zvolila jedince ve věku 50+, bylo pro mě ještě těžší s nimi navázat kontakt a domluvit si schůzku. Jak jsem po krátkém předvýzkumu v této oblasti zjistila, osoby 50+ jsou značně vytížené, tudíž na možnost podílet se na výzkumu nereagují.

¹⁴ V průběhu hledání a kontaktování účastníků výzkumu jsem se seznámila s více potencionálními informanty. Občas jsem si s nimi domluvila i schůzku, přesto nakonec nemohli být do studie z nejrůznějších důvodů zařazeni (např. zdravotní důvody, časová vytíženost).

¹⁵ Všichni participanti se výzkumu zúčastnili dobrovolně; ústní formou byli srozuměni s výzkumným záměrem a podmínkami výzkumu. Každý účastník byl požádán o svolení k nahrávání rozhovoru, jehož záznam bude použit výhradně k výzkumným účelům [Silverman, 2005: 217].

¹⁶ Rozhovory až na případ paní Jany probíhaly v domácím prostředí.

¹⁷ Během provádění výzkumu se mi naskytlo mnoho příležitostí, kdy jsem si s lidmi v pokročilejším věku povídala nejen o jejich způsobech užívání médií, ale i o jejich dalších činnostech a zájmech. Mimo jiné jsem se zajímala i o omezení, která jim znesnadňují či dokonce znemožňují vedení aktivního způsobu života.

¹⁸ Vlivem nahrávání pouhého zvukového záznamu rozhovorů došlo k redukci informací, neboť nebylo možné zachytit neverbální složky jednotlivých respondentů.

5 Biografie

Jména účastníků výzkumu uváděná v naší studii jsou pozměněna z důvodů zachování jejich plné anonymity. Případné další údaje (názvy konkrétních osob, míst apod.), které by mohly vést k narušení anonymity, jsou změněny či vynechány.

Nyní jednotlivé respondenty krátce představíme.

1) Sedmdesátiletá *Jana*, pochází ze čtyř dětí, po splnění povinné základní docházky absolvovala učiliště v Hronově, v roce 1967 se provdala, o pár let později se jí narodila dcera a syn. Krátce pracovala ve stavebnictví a poté až do odchodu do starobního důchodu roku 2001 vařila v mateřské školce. Dnes pracuje jako pomocná kuchařka v bufetu, dvakrát týdně chodí cvičit, ráda cestuje a stará se o vnoučata. Od smrti svého manžela před pěti lety žije ve svém bytě v Kladně sama. Vlastní dvě televize na dálkové ovládání a videorekordér. Sama připouští, že televizi zapíná ihned po příchodu domů, tzn. zhruba v jednu hodinu odpoledne. V televizi ráda sleduje soutěže, seriály a romantické filmy, nezajímá ji sci-fi. V návaznosti na její oblibu v cestování ráda zhlédne *Svět 2008/9*, *Koření* či *Šumná města*.

2) *Lídě*, bývalé paní učitelce základní školy, bylo osmdesát let. Část svého dětství strávila na Slovensku, kde její otec-četník sloužil na maďarských hranicích. V roce 1939 odtud pak i s rodinou byla odsunuta zpět do Čech, kde v době druhé světové války studovala na učitelském ústavu v Kutné Hoře. Po vzoru své matky a babičky i dnes dochází do kostela, i když připouští, že má k náboženství mnohé výhrady. Kromě pravidelných návštěv kostela paní Lída žije společenským životem – navštěvuje knihovnu, píše kroniku obce, věnuje se pořádání setkání důchodců či práci s počítačem. Dále přiznává, že ráda čte, luští křížovky či poslouchá rozhlas. Vlastní dvě televize na dálkové ovládání, v nichž nejčastěji sleduje zprávy. Ve svém domě na vesnici žije od smrti svého manžela sama, nepravidelně ji navštěvují její dvě dcery s rodinami.

Třetí rozhovor se konal v domácnosti *manželů Šmídových*. S šestasedmdesátiletou *Irenou* (3) a devětasedmdesátiletým *Eduardem* (4) jsem se setkala v jejich domě na vsi.

3) *Irena*, Eduardova manželka, se učila dobře, přesto se po studiích na gymnáziu, musela vzdát vysoké školy a nastoupit do zaměstnání v nemocnici na Vinohradech. Důvodem byla nutnost postarat se po smrti rodičů o mladšího bratra. Na lékařský titul sice nedosáhla, přesto

se práci ve zdravotnictví věnovala po celý svůj život. Po odchodu do penze se začala starat o obecní knihovnu, kde příležitostně pořádá osvětové besedy pro seniory. V soukromém životě se věnuje péči o vnoučata.

4) Irenin manžel, *Eduard*, studoval na gymnáziu, od sedmnácti let pak navštěvoval školu pro letecký dorost. V průběhu života se často stěhoval v závislosti na svém povolání pilota. Svoje nejtěžší životní období si zažil kolem roku 1968, kdy pro své politické názory přišel o práci, a tudíž se nemohl dostatečně postarat o rodinu. Po smrti své matky začal s opravou zděděného domu, kam se po čase nastěhoval i s rodinou. Zhruba v té době se stal družstevním mechanizátorem. Ve svém volném čase se věnuje pěstování vína.

Manželé Šmídovi vychovali dvě dcery, které je pravidelně i s rodinami navštěvují. Dříve navštěvovali různé společenské akce, dnes kvůli své nedoslýchavosti tráví většinu času doma. Vlastní DVD přehrávač, video a dvě televize na dálkové ovládání (v obývacím pokoji mají novou LCD obrazovku). Počítač si už pořizovat nechtějí. Paní Irena se s výpočetní technikou setkává dvakrát týdně v obecní knihovně, kde se snaží vytvořit elektronický systém půjčování knih. V televizi nejčastěji sledují zpravodajské relace a rádi též zhlédnou *13. komnatu*.

5) Následující rozhovor se konal v olomouckém bytě devětasedmdesátileté *Ely*. Za mlada bývala nadšenou sportovní gymnastkou, tělesnou výchovu spolu s ruským jazykem studovala na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. V průběhu života učila na základní škole, na pedagogické škole pro vzdělávání učitelů mateřských škol v Přerově a nakonec na Fučíkově pedagogické škole v Olomouci. Po rozvodu se zaměřila na svoje děti a zaměstnání. Dnes jednou týdně předcvičuje ženám staršího věku. Kromě sportu ráda čte, chodí do divadla či na koncerty. Společenský život jí zaplňují i různá setkání s kolegy z fakulty, se spolužáky z gymnázia či s dalšími známými. Vlastní televizi na dálkové ovládání a počítač, který jí pořídila rodina. Televizi zpravidla zapíná až po sedmé hodině večerní.

6) S osmdesátiletou *Ninou* jsem se setkala v jejím vesnickém domě. Bývalá paní učitelka mateřské školy pochází z rodiny faráře Českobratrské evangelické církve. V mládí se chtěla věnovat studiu na vysoké škole, ovšem politická situace jí studium neumožnila. Pedagogické vzdělání si proto dokončovala prostřednictvím seminářů. Spolu s manželem vychovala syna, který ji dnes i s rodinou pravidelně navštěvuje a pomáhá jí s péčí o dům. Dříve se ráda účastnila poznávacích zájezdů, dnes už se cestování ze zdravotních důvodů nevěnuje, a tak si raději čte či poslouchá hudbu. Pravidelně pak na varhany doprovází sbor Českobratrské církve

evangelické. Vlastní DVD přehrávač, video a dva televizory. V obývacím pokoji má LCD televizi na dálkové ovládání, kterou jí z důvodu digitalizace pořídila rodina. Druhou televizi využívají pro svou potřebu potomci. Počítač nevlastní. V případě, že si potřebuje něco vyhledat, pomáhá jí s ovládáním PC rodina. V televizi nejčastěji sleduje dokumenty, přírodní snímky a v poslední době i westerny.

7) Šestasedmdesátiletá *Alena* žije ve svém bytě již tři roky sama. Její manžel spolu s kolegou zakládal v Olomouci obor nukleární medicína, a proto také jako vědec často cestoval. Alena po celý svůj život pracovala jako sekretářka v ústavu nukleární medicíny, odkud šla v pětapadesáti letech do starobního důchodu. Sama zdůrazňuje, že odchod do penze pro ni byl výhodný, neboť tak měla čas starat se o své rodiče i jiné příbuzné. Dnes pečuje o své čtyři vnuky a několik pravnoučat. Ve volném čase ráda vyšívá. Vlastní dvě televize (jedna se nachází v bytě a je napojená na kabelovou televizi, druhou má na chalupě). Vedle televizní obrazovky má videorekordér, počítač ani DVD nevlastní. V televizi ráda sleduje přírodopisné snímky, romantické filmy a ze sportovního odvětví kulečnick.

Bezdětní manželé *Eva* (8) a *Václav* (9) mě přivítali ve svém domě se zahradou. Přestože vlastní garsonku v Praze, tráví většinu svého volného času na venkově. Život *manželů Šťastných* je specifický jejich přístupem k náboženství. *Václav* za varhanního doprovodu své ženy *Evy* káže každou neděli v kostele v Hradci Králové.

8) Osmdesátiletá *Eva*, *Václavova* manželka, chtěla v mládí studovat medicínu, nakonec ovšem začala pracovat jako sekretářka a v kanceláři zůstala po celý svůj život.

9) *Evin* manžel, osmdesátiletý *Václav*, dálkově vystudoval knihkupectví a po celý svůj život se tomuto oboru věnoval. Kromě vyučování na knihovnické a knihkupecké škole, byl ředitelem Středočeského nakladatelství a knihkupectví, v němž usiloval o vydávání krajových knih.

Manželé Šťastní dříve často přijímali různé návštěvy, dnes už je to unavuje, a tak raději tráví svůj volný čas na zahradě, nebo odpočinkem v domácím prostředí. Kromě péče o dům se starají i o své kočky a pravidelně přispívají na charitu. Vlastní videorekordér a dvě televize na dálkové ovládání (jedna se nachází v bytě v Praze, druhá se vyskytuje v domě na vsi). Počítač nepovažují za dobrý vynález, a tak si ho ani nechtějí pořizovat. V televizi nejčastěji sledují zpravodajské relace a naučné pořady. Během svého života si vytvořili velkou sbírku

videonahrávek, jejichž prostřednictvím si rádi připomínají různá koncertní představení či besedy s významnými osobnostmi.

10) Pěťasedmdesátiletá *Marie* žije ve svém bytě od smrti svého manžela před čtyřmi lety sama. V mládí pracovala jako vychovatelka v dětském domově. Její manžel-voják často cestoval, a tak se o jejich dva syny starala většinou sama. Po mateřské dovolené našla uplatnění v továrně na výrobu cukrovinek, kde zůstala až do důchodu. Kromě těžké práce v továrně se spolu s manželem po celý svůj život věnovala skautu a dětem. Její život poznamenala smrt syna. Ve volném čase se věnuje četbě knih a péči o dvě nevlastní vnučky. Vlastní videopřehrávač a dvě televize (v obývacím pokoji má televizi na dálkové ovládání, v kuchyni potom malou televizní obrazovku dovezenou z Ruska). Často sleduje zprávy, seriály, ale i politické debaty.

11) Poslední rozhovor se konal v olomouckém bytě devětasedmdesátiletého *Jaroslava*. Jaroslav se již od svého raného mládí zajímal o automobily a ty se staly jeho celoživotním koníčkem i pracovní náplní – od příchodu z vojny až po odchod do penze působil jako lektor a ředitel několika autoškol. Dvakrát se oženil. S první manželkou, která zemřela v roce 1982 na infarkt, vychoval dceru. Druhé manželství skončilo rozvodem v roce 1989. S dcerou a její rodinou se pravidelně navštěvují, přesto se cítí velmi opuštěný – nemá nikoho, s kým by šel do divadla, kina či za jinou zábavou. Vlastní video, DVD přehrávač a dvě televize na dálkové ovládání (v obývacím pokoji se nachází plochá obrazovka s digitálním tunerem, v ložnici se vyskytuje klasická televizní obrazovka). Počítač nemá, přesto by se na něm rád naučil pracovat. V televizi sleduje zprávy, sport, ale i *Ordinaci v růžové zahradě* či *Velmi křehké vztahy*. V případě, že se mu nějaký pořad líbí a nemohl by ho vidět, nahraje si ho.

6 Televize v užití seniorů

Za hlavní cíl předkládaného výzkumu jsme si stanovili objasnit, jakým způsobem staří lidé používají televizi, proč ji používají právě takovým způsobem a jak v závislosti na televizním vysílání strukturují svůj všední den. Při zjišťování způsobu užívání televize jsme se rozhodli zaměřit i na to, zda se liší používání televize v domácnostech seniorů bydlících ve městě a seniorech žijících na vesnicích (200-800 obyvatel).

6.1 Volný čas seniorů

Životní styl seniorů zpravidla navazuje na jejich aktivity v předdůchodovém věku, přesto ve stáří dochází k některým změnám, na něž se jedinec musí adaptovat. Schopnost přizpůsobení se má pro stárnoucího jedince klíčový význam. Ke změnám životního stylu ve stáří přistupujeme na základě několika adaptačních teorií.

První skupinu tvoří koncept aktivního stáří, který se snaží seniory i nadále podporovat ve spojení se světem [Kalvach a kol., 2004]. Podle této teorie jsou senioři, kteří zůstali aktivní i ve stáří spokojenější se svým životem [Stuart - Hamilton, 1999].

Druhá teorie spatřuje základní podmínku úspěšné adaptace seniora v postupném vyvazování z aktivit. Znamená to, že jedinec ve stáří začíná omezovat určité kontakty i činnosti, a zvolna se tak odcizuje svému okolí [Kalvach a kol., 2004]. Vyvazování se z řady funkcí a činností přisuzujeme jednak fyzickým změnám, kdy jedinec už není schopen vykonávat určité činnosti v dostatečné kvalitě, jednak ztrátě partnera a přátel, s nimiž senioři dříve participovali [Stuart-Hamilton, 1999]. Domníváme se, že zhoršení sociálních interakcí může být v případě starých lidí spojeno i s postojem společnosti vůči starší generaci. Společnost na seniory nahlíží určitým stereotypním způsobem, čili senioři se mohou snažit o schování se před takovými stereotypy, mohou se snažit stát se neviditelnými druhými z toho důvodu, že nejsou uznáváni jako rovnocenná společenská skupina.

Třetí, substituční teorie, klade důraz na to, aby činnosti, které senior již nedokáže vykonávat, byly nahrazeny jinými vhodnějšími aktivitami [Kalvach a kol., 2004].

Z uvedeného vyplývá, ať už ve stáří dochází u člověka k jakýmkoliv změnám v životním stylu, starý člověk i nadále zůstává poznávající, prožívající i myslící bytostí, která má potřebu seberealizace. Při volbě optimální adaptace na stáří je třeba *„přihlížet ke všem individuálním předpokladům: zdravotním, profesním, rodinným, bytovým atd.“* [Kalvach a kol., 2004].

Společnost by se měla snažit vytvářet prostředí ohleduplné k seniorům tím, že zohlední integritu osobnosti starého člověka a bude respektovat jeho volbu adaptace na prostředí. Úspěšné naplnění konceptu aktivního stárnutí a zacházení se starými lidmi přitom bude záviset nejen na individuální, ale i institucionální úrovni. Politika vytváření prostředí šetrného k seniorům je zachycena v publikaci *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. Tento strategický dokument vychází z teorie aktivního stárnutí, přičemž si za cíl klade integrovat seniory do společnosti. *„Je nezbytné přijmout opatření v řadě oblastí a zejména změnit negativní přístup ke stárnutí populace a ke starším lidem, který je často spojen se stereotypním až ageistickým pohledem na stáří a starší lidi, vzbuzuje obavy narušující mezigenerační soudržnost a vytváří podhoubí věkové diskriminace. Přehlíží přitom nejen potenciál starých lidí, ale také důsledky a možnosti vědeckého, technického a ekonomického rozvoje* [Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012].

Abychom se vyhnuli stereotypnímu pohledu na seniory, pokusíme se nyní popsat, jakým způsobem senioři tráví svůj volný čas. Vzhledem k tomu, že současná společnost považuje ekonomickou aktivitu za základ smyslu života, je logické, že neproduktivní období po odchodu do starobního důchodu automaticky ztotožňuje s obdobím „beze smyslu“ [Vidovičová, 2005]. Přejít do seniorského věku ovšem neznamená nástup pasivního období přežívání. Staří lidé po odchodu do penze automaticky neztrácejí svoje duševní a fyzické schopnosti, nýbrž i nadále zůstávají příslušníky rodin, členy zájmových kroužků či aktivními pracovníky. Důkaz o užitečnosti stáří si provedeme na základě zachycení jak pracovní, tak i jinak společensky prospěšné činnosti seniorů.

V našem výzkumu se vyskytla jedna aktivně pracující respondentka. Jana po celý svůj život pracovala jako kuchařka mateřské školy, a tak i po odchodu do starobního důchodu v roce 2001 využila možnosti zůstat na pozici pomocné kuchařky. Přestože by už dnes po osmi letech od svého penzionování nemusela aktivně pracovat, chodí každý všední den vypomáhat s vařením do bufetu nedaleko svého bydliště.

Ve tři čtvrtě na šest každý den ráno vstávám, v šest deset mám snídani a odcházím do práce za deset minut sedm. Od sedmi pracuji, to je denně. [Jana]

Ostatní respondenti se podílejí na organizaci společenských událostí, které se nejčastěji soustředili na možnost vzdělávat své okolí. Irena prostřednictvím kontaktů získaných z pozice knihovnice organizuje pro seniory přednášky tematicky zaměřené na zdraví, užívání drog dětmi či povědomí o médiích. Lída zase pro obyvatele obce pořádá veřejná čtení z kroniky, kterou již po dobu padesáti let píše. Vedle kronikářské činnosti organizuje pro děti ve spolupráci se školou čas od času besedy o historii obce a jejím okolí. Kromě toho se aktivně podílí i na přípravě dalších kulturních akcí obce (vánoční koncerty, příležitostné výstavy pamětníků obce). Participaci na přípravách výročí města zdůraznila i Ela.

Vedle světských záležitostí vykazovali tři respondenti zájem o tematiku náboženství. Eva, Vašek i Nina se účastní každou sobotu bohoslužby v kostele. Eva i Nina doprovázejí kázání hrou na varhany, Václav o sobě hovoří jako o laickém kazateli. Všichni zmínění senioři se podílejí i na organizaci dalších událostí týkajících se náboženského života (oslavy výročí, vánoční zpěvy). Účast na bohoslužbách potvrdila i Lída, která kostel navštěvuje jednou za čtrnáct dní.

Všechny naznačené aktivity respondentů vyvrací stereotyp neužitečného seniora. Respondenti jsou schopni participovat na různých společenských událostech. Výběr jednotlivých aktivit je dán jedinečností každého seniora a jeho schopností adaptovat svůj životní styl na změny, jež stárnutí provází.

Vedle možnosti vyhledávat si samostatně náplň volného času, mohou senioři využívat i služeb různých organizací, nejčastěji seniorských klubů. Spolky sdružující staré lidi dnes najdeme téměř ve všech městech, často také bývají součástí domovů důchodců či pečovatelských domů, jejichž prostřednictvím nabízejí seniorům celou škálu aktivit. Někdy senioři vyhledávají podobná zařízení, aby si v přátelském kruhu popovídali, zahráli společenské hry, jindy zase společně pracovali na počítačích či provozovali rukodělné práce. Záběr akcí, jež jednotlivá sdružení seniorům poskytují, je velmi různorodý. Zpravidla se na nabídce možných činností podílejí sami senioři [Kopečková, 2008].

Na základě uvedeného popisu fungování seniorského klubu bychom předpokládali, že spolek sdružující staré lidi k nim bude přátelský a více nakloněný než jiné společenské skupiny. Zkušenost s klubem seniorů ale nemusí být vždy kladná. Jaroslav se během svého života několikrát stěhoval, a tak měl možnost posoudit činnost seniorských klubů ve dvou

statutárních městech. Zatímco v jednom městě bylo možné se do života klubu zapojit bez problémů, druhé seniorské sdružení takovou inkluzívnost neposkytovalo.

...když jsem tam přišel, tak taková baba knír, fousatá, škaředá, my nikoho neberem, tak mě to odradilo a měl jsem, furt mám cukání jít do nějakýho toho klubu. [Jaroslav]

Nechtěl-li senioři participovat na akcích seniorského klubu, poskytuje jim náplň volného času v dnešní době i studium univerzit třetího věku. „Univerzity třetího věku se stávají v rámci celoživotního vzdělávání prestižní záležitostí téměř každé vysoké školy. Vzdělávací programy pro seniory jsou nabízeny formou zájmového studia prostřednictvím přednášek, kursů, exkurzí a výletů s odborným doprovodem“ [Kopečková, 2008]. Seniorům se tak nabízí možnost získat anebo doplnit si vědomosti jak z oblasti kulturního, tak vědeckého života. Účast na dalším vzdělávání má seniory podporovat nejen k samostatnému vyhledávání informací, ale i k navázání a udržení si určitých sociálních kontaktů [Kopečková, 2008].

Studium na univerzitě třetího věku považujeme za nedostupné pro seniory trvale žijící na vesnici. Největší zájem o univerzitu třetího věku projevila Ela, avšak ani ta se studiu aktivně nevěnuje. Jako důvod označila časovou vytíženost.

Ted' ty cvičenky z toho Sokola, kolik čtyři nebo pět, navštěvují univerzitu třetího věku, ale říkám, mně to nějak nevychází, tak nevím, jestli jsem to nějak neprošvihla. [Ela]

Udržovat si psychickou ale i fyzickou kondici nám v každém věku pomáhá sport. Přestože senioři potřebují vzhledem k obtížnosti jednotlivých programů zohlednit svůj fyzický stav, existují pro ně různá kondiční, rehabilitační ale i aerobní cvičení. Vedle institucionalizovaných sportovních programů, na něž přispívá někdy i pojišťovna, se seniorům zpravidla doporučuje jízda na kole či plavání. Ať už existují jakékoliv seniorské sportovní programy, zpravidla bývají přístupné pouze osobám žijícím ve městech. Pro lidi bydlících na vesnicích dojíždění do měst nepřichází v úvahu, a tak se častěji věnují turistice či jízdě na kole [Kopečková, 2008].

V našem výzkumu odhodlání sportovat či se jen tak jít projít neovlivňovalo bydliště respondenta. Senioři žijící na vesnici sice nevyužívají institucionalizovaných sportovních

programů, ale jsou schopni se sestavit vlastní cvičební sestavu. Naopak senioři pocházející z města často nevyužívají žádné možnosti aktivního sportování. Nejméně se vliv bydliště projevil v možnosti jít se projít. Návštěvu parku, korzování po městě či právě procházku obcí zmínila většina respondentů.

Nina a Lída žijící na vesnici připustily, že krátká rozcvička provází jejich každodenní vstávání. Nina vedle ranního pohybu zdůrazňovala jízdu na kole, Lída zase hovořila o procházkách obcí. Oproti seniorkám žijícím na vesnici využívá Jana možnost navštěvovat dvakrát týdně cvičení pod vedením zdravotního dozoru. Program produkovaný lékařkou za asistence zdravotní sestry je podporován pojišťovnou, proto se vede i přesná evidence docházky jednotlivých členů.

Já nevím, těch je osmdesát devět hodin, že jo, se musí jako odcvičit za ten rok nebo to, za těch, do května a pak zase do toho, takže ona ti řekne třeba: cvičila jsi jenom dvacetkrát, jo, každý, každý jméno tam má prostě zaregistrovaný, kolikrát cvičila nebo tohle, to se dělaj takovýhle statistiky, přispívá nám na to, pojišťovny nám na to přispívají. [Jana]

Největší sportovní odhodlání z respondentů projevovalela Ela, která se pohybovým aktivitám věnuje od útlého věku. V mládí soutěžila ve sportovní gymnastice, což ji inspirovalo ke studiu tělesné výchovy na pedagogické fakultě. S přibývajícím věkem zanechala závodění a začala se věnovat výuce tělesné výchovy. Dnes jednou týdně předcvičuje svým vrstevnicím i mladším kolegyním v Sokole a příležitostně si zajede na běžky.

Zejména turistika, ale i jízda na běžkách či lyžích souvisí s cestováním. Zájem o poznávání domácích i cizích krajín projevila zhruba polovina dotázaných respondentů. Nejčastěji staří lidé využívají jednodenních poznávacích zájezdů. Ty si zpravidla neorganizují sami, ale využívají různých firem či organizací, jež pořádají výlety přímo pro seniory. Znamená to, že staří lidé necestují nikdy sami, nevyužívají-li možnosti cestovat pod vedením určité organizace, zpravidla jim na cestách dělají společníky blízcí přátelé, ve výjimečných případech i rodina.

Jezdíme s...špitál, důchodci, jsou vždycky tři zájezdy za rok, my míváme jako sraz důchodců v jídelně, tak tam nám povijou, řeknou nám, jaký jsou zájezdy, my si dáme přihlášku...to jsou už jenom jednodenní zájezdy. [Alena]

Vedle pohybových aktivit a cestování senioři vyhledávají i různé kulturní akce. Kulturní vyžití je ovlivněno bydlištěm respondentů. Senioři bydlící na vesnicích nevyužívají možností navštěvovat divadla či koncerty, protože jsou pro ně nedostupná. Staří lidé žijící ve městech naopak návštěvu divadel a koncertů jako náplň volného času uvádějí. Dva respondenti přiznali, že návštěvy jednotlivých zařízení se zmenšili po smrti jejich protějšků. Pravidelně navštěvuje koncertní a divadelní představení Ela¹⁹.

Z výzkumu Pavla Pácla vyplynulo, že senioři nejeví zájem o návštěvu biografů z důvodu vysokých cen vstupenek²⁰ a nespokojenosti s nabízeným repertoárem [Pácl, 1998]. Z našich respondentů potvrdil návštěvu kina pouze Karel, který si nestěžoval na vysoké ceny vstupenek či nezajímavý repertoár, nýbrž na to, že nemá do kina s kým chodit.

Kromě popsaných zájmových oblastí zahrnuje volný čas seniorů i aktivity vykonávané v domácím prostředí. Činnosti provozované v bytě či domě závisí jednak na tom, co jednotlivce zajímá, jednak na jeho finančních možnostech. Nejčastěji ztotožňujeme volný čas trávený v prostoru domova s domácími pracemi. Všichni respondenti žijí ve svých domácnostech sami, a tak je také sami obhospodařují. Přestože nikdo z respondentů nevyužíval možnost nechat si oběd dovážet až do domu, nepředstavovalo vaření základní bod domácího života. Většina respondentů v souvislosti s vařením připouštěla, že ho považuje za ztrátu času, a tak vaří na několik dní dopředu či si připravuje jednoduchá jídla. Respondenti bydlící ve městě v několika případech zmínili, že chodí na obědy do menzy nebo do jiných zařízení podobného typu. Možnost jít na oběd mimo prostor domova někteří respondenti považují za důležitou součást dne, neboť je nutí neupadnout do společenské letargie a nějakým způsobem se o sebe postarat.

No a víte, co...já tu možnost jít na ten oběd, já jsem za to vděčná, že musím vstát, že se musím učesat a oblíknout. Já nevím, že někteří to jako to je pro ně problém, nechtějí se nějak oblíkat, já jsem ale za tu

¹⁹ *Mám abonmá do Moravského divadla, to mám už asi od svých patnácti let, to mám spočítáno a ještě dvoje abonmá na koncerty na moravskou filharmonii, na cyklus klasické hudby a teď jsem si tři roky přibrala i moderní, nu moderní, tak ono když tam hrajou Gerschwinnu nebo Ježka, ono už je to taky sedmdesát let, že, ale moderní, tak, to je prostě, tak já trávím svůj volný čas. [Ela]*

²⁰ Například pro studenty jako ekonomicky neaktivní členy společnosti nebyla cena vstupenek důvodem, který by je v návštěvě kina omezoval [Pácl, 1998].

možnost chodit na ty obědy vděčná, vždyť já bych se zbláznila, takhle mám alespoň jistotu, že musím vstát, učesat se a jít ven. [Alena]

Vedle vaření mezi další nejčastější domácí práce řadíme uklízení, praní, žehlení či stlaní. Všechny tyto činnosti provozují senioři svépomocí. Pomoc s domácími pracemi se týkala pouze čištění oken; o této aktivitě respondenti příliš nemluvili. Pouze Alena přiznala, že se jí ve výškách motá hlava, a tak jí okna ve třetím patře panelového domu jednou ročně čistí úklidová agentura²¹.

Mimo popsanych činností udržujících domácnost se dvě respondentky věnují vyšívání. Několik respondentů luští křížovky, čte denní tisk či poslouchá hudbu. Velký zájem senioři jeví o četbu knih. Zhruba polovina respondentů využívá služeb městských či obecních knihoven.

Mezi aktivity vykonávané v prostoru domova patří i práce s počítačem. Ani jeden z mužských respondentů nevlastnil počítač a ani nijak zvlášť se o jeho využití nezajímal. Naopak tři ze šesti respondentek připustily, že se počítačům nevyhýbají - práce s počítačem jim slouží k relaxaci (hrají hry), ale i k vytváření pracovních úkolů (použití PC v knihovně). Dvě respondentky pak vyjádřily obavy z toho, že začnou-li s počítačem pracovat, nebudou schopné se od něj odtrhnout.

Vlastnictví počítače automaticky neznamená využívání služeb internetu. Pro Elu znamenalo placení internetového připojení ekonomickou zátěž²², proto tuto službu nevyužívá. Irena nepracuje s počítačem ráda, nicméně ho z důvodu nutnosti v knihovně používá. Pouze Lída mluvila o práci s počítačem a využívání internetu podrobněji. Lída s počítačem pracuje od roku 2000, kdy začala psát kroniku obce v elektronické podobě. Sama přiznává, že pracovat s počítačem se naučila díky jejím bývalým žákům. Ti jí ukázali základy ovládnání počítače, které si sama následně rozvíjela. Nejprve se naučila pracovat s ukládáním digitálních fotografií, později se skypem a nakonec si založila účet na facebooku²³.

²¹ *...a jinak si prakticky uklízím sama akorát, když potřebuju rozšroubovat okna, tak na to si pozvu úklidovou službu...protože já nemůžu do vejšek, mně už se točí hlava...a dcera nemůže ve výškách, má závratě... [Alena]*

²² *Ne, to nemám, to nepracuji, protože to stojí moc peněz a vzhledem k tomu, že udržuju tento dům sama, tak si to už nemůžu dovolit. [Ela]*

²³ O založení účtu na facebooku respondentka v polostandardizovaném rozhovoru nemluvila, při prezentování této skutečnosti vycházíme z osobní zkušenosti používání facebooku.

Lepší práci s počítačem si u žen vysvětlujeme tím, že ženy se častěji učí zacházet s počítačem za přítomnosti a pomoci rodiny či známých. Muži-respondenti zpravidla neměli dobré vazby na rodinu, a tak postrádali někoho, kdo by je s počítačem naučil pracovat.

Poslední a nejdůležitější součástí každodenního života seniorů představuje sledování televize, kterému se budeme na následujících stránkách věnovat detailněji.

6.2 Průřez vývojem televizního vysílání

Zkoumaní respondenti nevyrostali z televizí od útlého věku, přesto v průběhu společenského vývoje tento socio-technický systém do svého života integrovali.

Kulturní a technologická expanze televize do života společnosti umožnil zejména sociální a politický vývojem. Sociální změny po druhé světové válce vyvolala především potřeba nových nástrojů, které by lidem usnadnily orientaci ve světě, v němž na stále větším významu nabývaly obchodní a politické informace. Dále byly zavedeny nové systémy výroby, obchodu a organizace práce, které zrychlily transport zboží i lidských zdrojů. Vedle produktů zvyšující individuální mobilitu²⁴ se stala součástí průmyslové produkce spotřebního zboží i řada jiných výrobků, které začaly usnadňovat život v domácnosti. Nástup používání průmyslových produktů závislých na existenci elektrických sítí charakterizují dvě protikladné tendence. Na jedné straně to byla snaha o nárůst individuální mobility, na straně druhé šlo o posilování samostatnosti jednotlivých domácností. Specifickou životní zkušenost do domácích prostorů přinesla pod vlivem otevírání se sociálnímu prostoru ostatních televize [Volek, 1999].

Poprvé, když jsem viděla televizi, to mi bylo snad deset let a to byla televize s rádiem a bylo to v padesátém třetím roce a v padesátém pátém roce koupila ve vsi panímáma Marešová, tehdy byla panímáma, televizi. [Jana]

Vstup televize do života respondentů je spojen s řadou jejich vzpomínek. Televize ve svých počátcích sloužila především jako statkový nástroj a tomu odpovídalo i její zasazení do domácího prostoru. O jejím postavení hovoří i obecné rozložení nábytku a doplňků v místnosti. Často se také stávalo, že televize byla zasazována do pokojů tak, aby v případě otevřených dveří na ulici byla vidět [Volek, 1999].

Skutečnost, že televizi zpočátku vlastnili pouze vyvolení jedinci, ovlivnila způsoby jejího používání. Televizní vysílání ve svých počátcích sloužilo jako sociální kanál na nejobecnější

²⁴ Mezi odvětví zvyšující mobilitu jednotlivce po druhé světové válce řadíme rozvoj automobilového průmyslu. V používání automobilu a televize lze vyzorovat určité společné znaky. „Televize podobně jako automobil diktuje způsob svého používání, ale zároveň je produktem celého systému různých sociálních, ekonomických i politických vztahů. Obě tyto technologie konzumujeme jako samostatný znak a statkový objekt. Stejně jako má televizní vysílání své kodexy etické regulace, podléhá řízení automobilu pravidlům silničního provozu. Televize i automobil svou technologickou standardizací formují základy našeho každodenního chování“ [Volek, 1999].

úrovni. Zpravidla počátky televizního vysílání v respondentech evokovaly vzpomínky na možnost sejít se s přáteli či sousedy. Setkání za účelem sledování televize tedy ve svých počátcích bylo považováno za společenskou událost, kterou bychom mohli přirovnat k návštěvě biografu. Počátky televizního vysílání tedy zcela neodpovídají možnosti realizovat imaginární cesty na odlišná místa při setrvání v domácím prostoru. Řada osob se za televizním vysíláním musela vydávat do domácího prostoru svých sousedů, společenských besed či hospodských zařízení.

To jsem byl po vojně a byl jsem v Kyjově, tam jsem bydlel u jednoho známého kolegy a chodili jsme na televizi, no, to bylo tak v roce 1955, tak nějak asi. [Karel]

Rozhlas a televize byly vytvořeny pro přenos a příjem, aniž by se zpočátku uvažovalo o jejich obsahové stránce. První vysílání proto parazitovalo na průběhu sportovních a jiných veřejných událostí.

Úplně, co nás teda zaujalo nebo, na co jsme se dívali, si pamatuju, že to byli... že to bylo krasobruslení, šampionát evropskej, tenkrát ještě to nebyl přímý přenos třeba z mistrovství světa, ale z mistrovství Evropy, tak to už bylo a vím, že jsme teda pečlivě sledovali všechny ty skoky, který tam teda ty krasobruslaři prováděli a že to byli teda ty sourozenci Romanovi, který vyhráli zlatou. [Nina]

Ve svých počátcích televize vysílala pouze tři dny v týdnu, poté se počet vysílacích dnů rozšířil na čtyři a teprve od konce roku 1958 vysílání probíhalo po celý týden. Zásadní kapitolu rozvoje televizního vysílání v Československu ukončilo přijetí tzv. Moskevského protokolu²⁵ v srpnu 1968, které znamenalo podřízení médií službám socialismu. Československá vláda proto po návratu našich politiků z Moskvy vydala prohlášení o ukončení provizorního televizního vysílání a jmenovala vládního zmocněnce pro televizi. Na konci srpna 1968 potom svým usnesením rozhodla o zřízení Úřadu pro tisk a informace,

²⁵ Dokument požadoval přerušit v tisku, rozhlase a televizi antisocialistická vystoupení. [...] Stranické a státní orgány upraví situaci v tisku, rozhlase a televizi pomocí nových zákonů a opatření. [...] Budou provedena nutná kádrová opatření ve vedení tisku, v rozhlase a televizi.

který měl za úkol udávat směr zpravodajství a publicistice československému tisku, rozhlasu a televizi v duchu Moskevského protokolu. V září 1968 byl ustaven Vládní výbor pro tisk a informace a zároveň byl Národním shromážděním přijat zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. Tímto zákonem byla v Československu zavedena cenzura. Televize se stala nástrojem moci, který měl za úkol plnit ideologické úkoly [Archiv ČT].

Za totality to všechno muselo bejt ideový, to je přirozený, tam prostě měl člověk pocit, že je všechno dobrý, všechno plyne tak, jak to má plynout, tak si to pěkně naplánujem, žádný takový ty katastrofický zprávy se nedostaly do světa. [Lída]

Konec totalitního režimu přinesla až sametová revoluce. Generace 60. let, která zažila nástup televize jako dominantního média a byla svědkem několika dramatických změn ve společenské úloze a pojetí médií, tak konečně ve zralém věku vstoupila do etapy rozvoje IT technologií [OMD, 2008].

Rozvoj IT technologií souvisí s výraznými globalizačními tendencemi v oblasti televizního průmyslu. Tyto tendence se ve světě začaly projevovat od poloviny osmdesátých let minulého století, u nás došlo k podstatnému nárůstu nadnárodního vysílání právě až po revoluci tedy zhruba v polovině devadesátých let minulého století. Svou roli zde sehrálo zvyšující se procento satelitních a kabelových distribučních technologií, které otevřely nové televizní trhy a potlačily starý model televizního vysílání. Televizní řád sice i nadále charakterizuje koexistence veřejného a komerčního vysílání, rostoucí vliv nadnárodních společností však vyvolává tlak na přiblížení vysílání médií veřejné služby komerční logice. Uvedený trend je považován za výsledek deregulační politiky vlády, která prostřednictvím svých orgánů povoluje vznik stále nových komerčních televizních stanic, což posiluje jejich postavení na trhu [Volek, 1999]. Pozvolný ústup od sledování vysílání médií veřejné služby vykazují i respondenti narození v letech 1930 až 1940. Přestože vyrůstali převážně za působení médií veřejné služby, tři z respondentů postupně začali více sledovat vysílání komerčních stanic; část jich přiznala, že nevěnuje pozornost tomu, který televizní program sledují, nýbrž se

orientují podle aktuálně vysílaného pořadu²⁶. Jiní zase výhradně preferují média veřejné služby.

Jedinej slušnej kanál je ta dvojka, na tý dvojce si vybírám teda ty pořady, který jsou tam, ale Novu bych nemusela mít, protože tam jsou teda ty seriály a to je skutečně jen ta komerce a to...to jako mě nezajímá. [Nina]

Procesy, které ovlivnily rozpad starého modelu televizního vysílání, začaly intervenovat i do provozu vlastních televizních stanic. V oblasti televizního průmyslu tak dochází nejen ke sjednocování regulačních pravidel v rámci jednotlivých národních televizních trhů, ale především k programovému a obsahovému souběhu. Nejcitelněji se tento jev projevuje v invazi televizní i filmové hollywoodské produkce. Proti rozšiřování americké produkce se ostře postavila Jana, která přirovnala dnešní situaci v programové skladbě českých stanic k situaci televizní produkce za doby komunismu.

Dřívávejc šly filmy s Buriánem a takový ty starý český filmy, to, to prostě žádný to sci-fi a tohleto vůbec nebylo, ale bylo převážně ruskejch filmů, Lenin a to, to byl furt nějaký ruskej, bez toho by to bejvalo nešlo...ted'ka to máš samej samej tyhle ty vraždy, střílení a znásilnění, ...ted' neposloucháš ruský filmy, ted' tam o Hitlerovi vůbec nemáš, o Stalinovi a ted' tam máš zase tajhle samý americký filmy, sci-fi, samý zabijáky a tohleto a pak se divíš, že ty děti dělají to, co dělají. [Jana]

Názor paní Jany podpořila i Ela, která přiznala, že je dobře, že dnes existuje svoboda slova, zároveň ovšem připustila, že by cenzura zvláště v případě pořadů vysílaných pro děti třeba byla. Paní Nina za dnešním vysíláním vidí pouze business, který už nemá nic společného s prvními ideály o vysílání televize, která by zkulturovala člověka.

²⁶ Z výzkumu Pavla Pácla realizovaného v roce 1998 vyplynulo, že mezi seniory nebyly nalezeny „významnější skupiny zcela ortodoxních příznivců té či oné televizní stanice; volili si je většinou nikoliv podle nějaké ustálené apriorní sympatie, nýbrž především podle nabídek konkrétních pořadů v danou chvíli“ [Pácl, 1998]. Náš výzkum jeho závěry znovupotvrdil.

Z výpovědi respondentek vyplývá, že invaze televizní a filmové hollywoodské produkce ovlivňuje, jak celou formátovou skladbu televizního vysílání, tak i zařazování specifických pořadů. Mezi nejčastěji napodobované televizní formáty řadíme situační komedie, telenovely či mýdlové opery [Volek, 1999].

Hlavně Prima a Nova, to je škvár, to je škvár, tam není, na co se dívat. Ty nekonečné seriály, to už nemá ani hlavu ani patu a to není možné, aby udrželi nějaký takový kompaktní celek. [Ela]

Globalizační procesy v televizním průmyslu ale nemají výhradně jednotící účel. Digitalizace spočívá v datové kompresi, což znamená, že si jedinci mohou vybírat z většího počtu televizních programů, a tak dochází k zvýšené individualizaci konzumace. Nastupující digitalizace s sebou pod vlivem datové komprese přináší i nárůst aplikací a služeb. V současné době bývá za nejpoblárnější interaktivní aplikaci označován elektronický programový průvodce (EPG), který publiku umožňuje prolistovat si program zvolené televizní stanice na týden dopředu, vyhledat si oblíbené pořady či se dozvědět, jaký pořad je právě vysílán [Eronen, 2006]. Přestože respondenti o možnosti využívat EPG vůbec nehovořili, uvědomovali si změny, které s rozvojem digitálního vysílání přicházejí. Někteří respondenti situaci se změnou vysílaného signálu vyřešili koupí televizoru s digitálním tunerem, jiní nechávali starost s digitalizací na potomcích.

Tak teď nevím vůbec, jak to bude, to mně musí potom zařídit vnuk, protože tomu já nerozumím. Ještě nemám to...to set-top-box²⁷. [Marie]

Vzhledem k tomu, že digitální vysílání divákům umožní vybírat si televizní produkty z větší programové nabídky, považujeme za sporný předpoklad, že globální komunikační technologie produkují jednoznačně unifikované účinky²⁸. Televize jako informační a komunikační médium zabezpečuje „spojení s novými světy, ale zároveň vytváří i nový

²⁷ „Digitálním přijímačem se myslí buď set-top-box, tedy jakýsi převodník signálu, který se zapojuje mezi anténu a analogový televizor, nebo televizor se zabudovaným digitálním tunerem, který v sobě set-top-box už obsahuje“ [<http://www.digitalne.tv/proc-digitalizace/>].

²⁸ Předpoklad unifikovaných účinků vychází z předpokladu, že všichni budeme pod vlivem globalizace sledovat totéž.

prostor pro vlastní kulturní produkci. Role publika je v tomto smyslu vymezena prostorem, ve kterém může svůj mediální svět více či méně samostatně formovat. Současně však je zřejmé, že v procesu integrace televize a jejích produktů do našich každodenních životů nejsme zcela svobodní“ [Volek, 1999]. Naše divácké zvyky se přizpůsobují předkládanému vysílacímu schématu.

Z aktuálně dominantního přístupu sociologie vědění vyplývá, že svět, který se nám jeví jako objektivní realita je zároveň i realitou subjektivní, neboť je vytvářen člověkem, kterého zase zpětně formuje. Na jednu stranu jsme do každodenní kultury vrženi a musíme se s ní vypořádávat, na druhou stranu jsme si užívání televize začali přizpůsobovat a začleňovat ji tak svým specifickým způsobem do každodenního života [Berger, Luckmann, 1999].

6.3 Televize v každodennosti seniorů

O každodenním životě mluví Michel de Certeau jako o pohybu v prostoru a čase. Vše, co podle něj činíme, podléhá kulturnímu uspořádání prostředí, v němž žijeme, za současného taktizování slabých. Proti existujícímu sociálnímu řádu působíme na základě skryté improvizace²⁹, v níž se zrcadlí naše kreativita - naše způsoby užívání populární kultury a médií [Berger, 2004].

Na myšlenky Michela de Certesu navazuje John Fiske, podle něhož populární kultura v průmyslových společnostech popírá své jádro, když na jedné straně zboží vytváří a na druhé straně náleží lidem. „Populární kulturu nemůžeme popsat jako proces konzumace, ale jako kulturu, tj. aktivní proces vytváření a oběhu významů a požitků v rámci společenského systému“ [Fiske, 2001]. Kultura je živým, aktivním procesem, je vytvářena lidmi zevnitř a nikoliv vyráběna kulturním průmyslem zvenjšku, a proto odpovídá především momentálnímu sociálnímu stavu lidí [Fiske, 2001].

Momentální sociální stav lidí je určován změnami, kterými společnost prošla. Podle Giddense hraje v dnešní moderní společnosti důležitou roli proces tzv. časoprostorového rozpojení³⁰, který úzce souvisí s problematikou tzv. ontologického bezpečí.

Pojem ontologické bezpečí chápe Giddens v širokém slova smyslu jako výsledek důvěry „lidských bytostí v trvalost své vlastní identity a ve stálost sociálního a materiálního prostředí svého jednání“ [Giddens, 2003: 85]. Jde vlastně o důvěru v osoby a věci, jež nás provázejí životem a jež jsou tedy důležité pro naši individuální a sociální existenci. Psychologicky je pocit bezpečí i důvěry úzce svázán. Ontologické bezpečí souvisí s „bytím“ ve světě, které je „spíše emocionálním než kognitivním jevem a je zakořeněno v nevědomí“ [Giddens, 2003]. Samotný proces důvěry a ontologického bezpečí vychází z předpokladu, že dříve než budu věřit tobě, musím věřit v sebe sama a naopak tím že věřím v sám sebe, můžu začít věřit tobě

²⁹ Pro vysvětlení svých názorů užívá analogii podrobeného domorodého obyvatelstva. Španělé se snažili Indiánům implementovat jejich vlastní kulturu. Indiáni vykazovali znaky, které naznačovaly, že se s jejich situací smířili, ve skutečnosti však moc Španělů oslabovali užíváním vlastních rituálů [Berger, 2004].

³⁰ V premoderní společnosti byl čas a prostor definován na základě fyzické lokalizace. Když slunce vyšlo, bylo čas nakrmit chovnou zvěř, vyrazit na pole, když slunce zašlo, šlo se spát. Vynález hodin způsobil oddělení času od prostoru, tzn. kalendáře a jízdní řády nám umožnily pohybovat se bez umístění v prostoru. Celý proces vyvázání sociálních systémů z místních kontextů interakce pak vedl k časoprostorovému rozpojení sociálních vztahů, a tím k jejich prodloužení [Giddens, 2003: 24-26].

[Giddens, 2003: 87]. Důvěra je tedy základní podmínkou pro vznik ontologického bezpečí a naši schopnost aktivně zvládat, jak každodenní úzkosti, tak různá ohrožení, která v průběhu života potkáváme.

Začlenění televize do naší každodennosti nám umožnilo lépe se vyrovnávat s neustálými změnami moderní společnosti. Náš pocit bezpečí je v případě televizního vysílání posilován zejména skrze rutinizaci směřující k poskytování celodenní služby dostupné v každém okamžiku [Volek, 1999].

To, že televize seniorům pomáhá uchovávat pocity kontinuity, bezpečí a souvislosti věcí odvozujeme zejména z míry pozornosti, kterou jí jedinci ve svém každodenním životě přisuzují. Z výkumu Pavla Pácla vyplynulo, že senioři jako televizní diváci sledují televizi denně v průměru zhruba o půl hodiny déle než ostatní skupiny obyvatelstva. Téměř třetina z nich přitom má televizi zapnutou déle než čtyři hodiny. Přestože jsme se v našem výzkumu primárně nezabývali tím, kolik hodin denně senioři věnují sledování televize, po vyhodnocení všech provedených rozhovorů jsme zjistili, že námi vybraní respondenti se nejčastěji věnují sledování televize od 1 do 4 hodin, v menší míře pak zapínají televizi na více než 4 hodiny denně.

Tak vstávám pravidelně tak kolem čtvrt na sedm, potom si zacvičím, potom odejdu do sprchy a dávám si sprchu. V sedm hodin, když je zima odcházím dolů do sklepa, abych dala do chodu kotel ústředního topení, a to mě trvá tak asi do půl osmé a potom odcházím ke slepičkám...a majdynkám, to jsou tři ovce. No, a jdu zpátky a nasnídám se. Nasnídám se, tak to, to je tak kolem osmé hodiny, no a potom poklidím...pak upravím se a...a podle okolností, co mě čeká dál...no a kolem tak půl jedenácté asi tak se věnuju...obědu...potom obědě si dám takovou pauzu relaxační...no a potom zase teda, jaké mám povinnosti...no a večer, bohužel je to teda ta televize. Nina

Podobně jako paní Nina vyprávěli o svém všedním dnu i ostatní respondenti. Znamená to, že určitá strukturovanost dne seniorům pomáhá vypořádávat se s pocity odcizení či úzkosti. Senioři si na základě současné sociální teorie vytvářejí takovou konstrukci sociálního řádu, která jim pomáhá zachovat si v dnešním stále komplexnějším světě pocit existenciálního bezpečí. Jejich každodenní rutinní praktiky jim pomáhají, jak porozumět alespoň základním znakům, jež je ukotvují v sociálním světě, tak organizovat jejich vztahy v čase i prostoru.

Z vyprávění seniorů o každodennosti vyplynulo, že všichni respondenti vlastní dvě televizní obrazovky, méně často pak vlastní tři televizory. Televizi nepovažujeme pouze za společníka, nýbrž na ni nahlížíme i jako na bytový doplněk či kus nábytku. Proto můžeme význam televize v každodenním životě seniorů analyzovat na základě její velikosti, designu či odhadovaného stáří. Míra důležitosti televize v domácnosti se dá vyvodit i z jejího fyzického umístění. Tradičně bývají televizory umístěny v obývacích pokojích či jiných místnostech určených ke společenským kontaktům [Gauntlett, Hill, 1999]. Možnosti jejího umístění ovšem ovlivňují i prostorové možnosti majitele. Všichni respondenti měli televizi zasazenou v centru obývacího pokoje. Umístění dalších televizí v prostoru domácnosti se lišilo podle potřeb jednotlivců. Několik respondentů uvedlo, že se na televizi dívá v ložnici, jiní ji sledují v kuchyni. V obývacích pokojích byly zpravidla umístěny televize modernější. V ostatních místnostech měli senioři z hlediska designu televize starší výroby. Domníváme se, že televize starší výroby byly původně umístěny v obývacích pokojích, nicméně po jejich zastarání byly nahrazeny modernějšími typy. Znamená to, že televize i dnes slouží jako statkový nástroj – ve společensky významnějších prostorách nacházíme televize moderní, v méně společensky významných prostorách pak nacházíme televize starší výroby.

Vedle vlastnictví televizorů většina respondentů uváděla i vlastnictví videí či DVD přehrávačů. O postoje k moderním technologiím doby se ve svém výzkumu zajímal David Morley. Na základě jeho tezí jsme zaznamenali v oblasti užívání videí genderové rozdíly. Muži-respondenti ve výzkumu vykazovali větší obratnost při ovládnutí videorekordéru než ženy. Některé respondentky v našem výzkumu potvrdily tradiční rozdělení rolí v domácnosti. Ženy se nechtějí učit zacházet s technologiemi jako je video či DVD, neboť by tyto technologie musely ovládat již stále a muži by tak ztratili jejich poslední povinnost vůči rodině [Morley, 2004].

To nemám... a nijak se mi po tom nestýská. No, video mám vlastně, takhle, video mám, ale jak mně se to vždycky nějak... nende mi to dobře pustit, to manžel vždycky pustil. [Alena]

Ačkoliv většina seniorů vlastní video či DVD, jen málokdy si televizní pořady nahrávají. Toto zdůvodňují buď časovou zaneprázdněností³¹, nebo neschopností s technologiemi zacházet. Pouze Karel přiznal, že si pořady, které se mu líbí, nahrává na video³².

Častěji než k nahrávání jsou videa či DVD přehrávače seniory užívány k zabavení vnoučat. Respondenti prostřednictvím DVD či videorekordérů pouští vnoučatům pohádky či filmy, které zpravidla sledují s nimi. Domníváme se, že seniory sledování pohádek nezajímá; jejich gesto považujeme za snahu vytvořit si s vnoučaty bližší vztah. Problematika sledování pořadu, který jedince nezajímá, je uváděna zejména ve vztahu k dospívajícím dětem, nicméně i pro seniory a jejich vnoučata může být televize důležitým zdrojem vzájemného kontaktu [Bausinger in Morley, Hall, 1988].

Sledováním televize s dětmi jsme narazili na to, kdo ovlivňuje, jaký pořad budou senioři sledovat. Vzhledem k tomu, že respondenti ve věku od sedmdesáti do osmdesáti let sledují televizi většinou o samotě, anebo s partnery, s nimiž jsou po letech společného soužití značně synchronizováni³³, odpovídá jejich programová volba pořadu, který opravdu sledovat chtějí. Rozdíl mezi individuálně preferovaným televizním pořadem a aktuálně sledovaným obsahem lze zpravidla přičíst na účet ovlivnění ostatními a potřebě přizpůsobit se jim v jejich preferovaných pořadech [Webster and Wakshlag in Morley, Hall, 1988]. Množství pořadů ovlivněných preferencemi rodiny či jiné návštěvy bylo ve zkoumaném vzorku zanedbatelné. Pouze dvě respondentky přiznaly, že nechávají volbu sledovaného televizního pořadu na návštěvě. Jiní respondenti uváděli, že mladší generace má v jejich příbytcích k dispozici vlastní televizní obrazovku, čili jimi nejsou v průběhu jejich návštěvy ovlivňováni. Respondenti dále přiznávali, že jejich volbu sledovaného televizního pořadu nejčastěji ovlivňuje rodina či přátelé, neboť s nimi posléze o daných pořadech diskutují. Nejzajímavěji o ovlivnění sledovaných pořadů ze strany rodin hovořila Nina, která si se svou rodinou o aktuálně sledovaném programu dává vědět formou SMS. Své chování zdůvodňovala tím, že

³¹ *Ne, to mě nikdy nenapadlo a já bych neměla čas a k čemu bych to měla a zase bych, aha, já to musím nahrát a kdy já bych si to poslechla? Já mám naplněný den a já bych to považovala za ztrátu času, protože můžu dělat něco užitečnějšího. [Ela]*

³² *Po ulici jsou zprávy na Nově, to se dívám, teda většinou, protože tu ulici sleduji, no a po zprávách už si vyberu něco, co se mně jako líbí nebo to... a když se mně líbí dvě, tak si jedno nahrávám. [Karel]*

³³ *My vyhledáváme společně ty pořady... my se voláme, my nemáme ten požitek takový z toho, protože si pak nemůžeme vyměnit názory, jo, je naše výsada, že koukáme společně. [Nina]*

v Praze, kde její syn s rodinou žijí, disponují rozsahem zhruba padesáti programů, což znamená, že snadněji přehlédnou, pokud někde vysílají něco zajímavého.

Říkám, jsme tak jaksi ladění (s rodinou) asi tak nastejno, nejsme jeden nalevo a druhý napravo, takhle, asi tak jako máme takovou tu střední cestu společnou...no a protože žijeme tak jaksi obrazně řečeno na jedné vlně, tak se může taky stát, že když tady vidím něco strašně zajímavého, tady mám mobil, tak ihned zavolám a řeknu, zapněte si dvojku...anebo se stane, že zase mně přijde zpráva, přehod' si to honem na tenhle kanál, je tam něco zajímavého anebo tak... [Nina]

Ostatní respondenti nevyužívali možnost poslat svým známým zprávu s odkazem na zajímavé televizní vysílání; zpravidla o zhlédnutých televizních pořadech se svými přáteli rovnou konverzovali. Skutečnost, že lidé často debatují o televizních obsazích, potvrdil výzkum Davida Morleyho. Z jeho výzkumu vyplynulo, že ženy nemají zábrany hovořit o čemkoliv, co v televizi viděly. Tématem jejich debat často bývají repetitivní pořady [Morley, 2004].

Jo, jasně, probíráme Křehký vztahy, probíráme Pojišťovny a s tou Alenou probíráme tyhle...tyhle ty města a tohle to, protože ona má tyhle ty památky a vždycky říká, koukejte se, anebo na soutěže, probíráme soutěže. Co to tam bylo za to než bylo 5 proti 5, byla soutěž o nějakých penězích a postupně vypadávali...jak se to jmenovalo...já nevím, já si na to možná vzpomenu. Pak jsme probírali tu soutěž o tom zpívání, kdo vypad a tohle to jsme vždycky probírali nebo jsme říkali, kdo vypad, koukala ses na to, kdo vypad, říkám ne, nekoukala jsem se na to, vždycky noviny honem, přečetli jsme, kdo vypad, no a a hodně jsme sledovali to za těch deset tisíc, nebo ne deset tisíc za ten milion nebo jak to bylo, v tom bydlení v té vile, jak to bylo, jak se to jmenovalo, ježš to je hrozný, Vyvolení. To jsme, to jsme probírali a sledovali nejvíc. [Jana]

Oproti ženám muži připouštějí, že by si o zhlédnutých pořadech povídali jen velmi zřídka, neboť přiznání, že sledují televizi, by podle nich znamenalo ztrátu maskulinních vlastností [Morley, 2004]. Mezi našimi respondenty se vyskytli pouze tři muži, nicméně všichni připustili, že o zhlédnutých pořadech se svým okolím diskutují.

Diskuse nad sledovanými pořady respondenty často vede ke komentování obsahu televizního vysílání. Důvodem k okomentování televizního pořadu je jak různá prezentace

jedné informace na několika televizních kanálech, tak i nereálné prvky seriálů či filmů³⁴. Základním předpokladem pro komentování úrovně jednotlivých pořadů je schopnost porozumět jejich obsahům. „*To předpokládá určitý stupeň vzdělání, resp. gramotnosti ve vztahu k médiím*“ [Jirák, Köpplová, 2007]. Gramotností autoři myslí zejména pochopení nabízeného významu mediovaných sdělení a jeho následné kritické reflektování.

No, něco slyším v televizi, něco si přečtu v novinách, že, pak máme debatní kroužek u oběda, tam to pánové zhodnotí, no takže tak, no a ni v těch novinách, když si přečtete noviny, večer to slyšíte v televizi, slyšíte to v televizi, ráno je to v novinách, s malou obměnou, že, Nova to říká jinak jako jednička a Prima, že, no tak, to já si pustím i tu jedničku i tu Primu, abych potom mohla srovnávat, na Primě to ani tak neposlouchám, protože ono se to všechno prolíná... [Ela]

V souvislosti se způsobem získávání informací o světě je třeba zdůraznit, že vnímání médií často závisí na obecném diskurzu panujícím v respondentově okolí. Názory seniorů dnes často ovlivňuje jejich prostředí, které je k nim nepřátelské a záměrně je vyčleňuje na okraj společnosti.

Charakteristiky specifické skupiny a její principy a dispozice existence ve společnosti popisuje francouzský sociolog Pierre Bourdieu. Ten za klíčový označuje pojem habitus, tedy „*generativní a jednotící princip, který z charakteristických vztahových rysů, vlastních určitému postavení, vytváří jednotný životní styl, tj. celek, v němž se sjednocuje volba osob, statků i praktických činností*“ [Bourdieu, 1998: 16]. Jedinec je ve společenském prostoru vázán vztahy k okolí. Své postavení vyjadřuje skrze dispozice, které jsou mu předány jednak sociálním prostředím, z něhož pochází, jednak dispozicemi, které získává během svého života. Habitus jedince je ovlivněn vlastnictvím rozdílných množství kapitálů³⁵ [Bourdieu, 1998].

Ať senior vlastní jakoukoliv úroveň kapitálu, nemění to nic na jeho zdravotním stavu. Ve stáří dochází k některým změnám, které ovlivňují způsoby a možnosti vnímání médií. Mezi

³⁴ *Já se dívám, zase manžela to rozčiluje, že se dívám na tu růžovou zahradu, ale mně už to rozčiluje taky, protože už, jak bych ti to řekla, je to, byla to moje profese, takže vím, co je možný a co není. [Irena]*

³⁵ Pierre Bourdieu rozlišuje kapitál ekonomický, kulturní, symbolický a sociální.

našimi respondenty bylo několik jedinců, kteří měli snížené zrakové možnosti. Lída uvedla oční postižení v podobě dvojího vidění. Ela přiznala, že pokud je film s titulky, má problém je přečíst a musí se posadit blíže k televizi.

Zrak není jediným smyslem, který v průběhu dospělosti postupně slábně. Na míru oslabení sluchu má vliv prostředí, v němž se jedinec nachází. Manželé Šmídovi sluch ztratili z toho důvodu, že celý život bydleli v blízkosti letiště. Komunikaci s lidmi jim usnadňuje odezírání ze rtů, nicméně špatná artikulace mluveného slova ze strany moderátorů jim znemožňuje sledování některých pořadů. Nedoslýchavostí vedle manželů Šmídových trpí i další respondenti.

On ten sluch mě taky zlobí, mě taky zlobí sluch a já jsem nešťastná...já zaslechnu některý slova jasně, ale jinak mi to splývá...a naslouchátka taková, abych mohla bez pocitu, že jsem nahluchlá poslouchat, tak to je strašně drahý všechno. Tak já nemám slušný naslouchátko, za prvý mě asi za hodinu bolí ucho, boltec a potom...můj muž, ten obrátí takhle list a to je burácení, to si neuvědomujete, víte, to je burácení. Tak to je nepříjemný. [Eva]

Ne všichni sluchově postižení vnímají zvuky jako celkově tišší. Mnoho starých lidí také trpí tinitem. V našem výzkumu se vyskytla jedna respondentka, která na zvonění v uších upozornila³⁶.

Z naznačených výpovědí vyplývá, že televize se stala společníkem starších osob bez ohledu na jejich zdravotní stav. Domníváme se, že ve srovnání s tiskem televize zahrnuje do relativně podobného informačního světa lidi různých věkových kategorií, vzdělanostních úrovní, pohlaví, vyznání, tříd a i nadále bude tyto rozdíly stírat [Meyrowitz, 2006: 84].

Důležitou roli v tom, co jednotliví respondenti budou sledovat, hraje televizní program. Vymezení pojmu „naplánované sledování“ je podle Anette Hill a Davida Gauntletta těžko uchopitelné. Výzkumníci jen stěží rozlišují, co spadá do naplánovaného televizního sledování a co vyplývá z přepínání kanálů, neboť řada lidí zná televizní program bez toho, že by si jej prošla a zaškrtala [Gauntlett, Hill, 1999]. Znalost televizního programu bez jeho čtení

³⁶ *Já přijdu domů a ráno vstanu a zapnu rozhlas, protože víte, být v úplném tichu, já mám tinitus v uších čili mně to dělá zle, to ticho úplný, mně hučí v uších furt a píská, tak já potřebuju mět nějaký zvuk. [Alena]*

potvrdila Lída³⁷. Ta také přiznala, že sledované televizní pořady si vybírá na základě přepínání televizních stanic. Stejnou strategii při výběru televizních pořadů potvrdila i Jana.

Ostatní respondenti uváděli, že si televizní pořady volí v závislosti na televizním programu. Většina respondentů z důvodu zisku tištěného televizního programu odebírala jednu týdně noviny³⁸.

Nezávisle na způsobu výběru sledovaného pořadu, zůstává obecným návodem pro zhodnocení vtažení diváka do televizního vysílání snaha o zachycení činností, jimiž je sledování televize doprovázeno.

Bylo dokázáno, že provozují-li lidé během sledování televize další činnost, obvykle jedí, nebo si povídají. Ve výzkumu Roberta Kubeyho a Mihaly Csikszentmihalyie 25% diváků uvedlo, že strava je považována za primární činnost, zatímco televize představuje sekundární aktivitu [Kubey, Csikszentmihalyi, 1990]. Uvedený výzkum také prokázal, že konzumace jídla za současného sledování televize je často ovlivněna rodinným stavem jedince. Osamocení jedincům televize častěji nahrazuje chybějící společnost [Kubey, Csikszentmihalyi, 1990].

Z našeho výzkumu vyplynulo, že u televize večeří tři respondenti a jedna respondentka za přítomnosti televizního vysílání snídá. Teze o tom, že televize osamělým jedincům nahrazuje společnost u jídelního stolu, se nepotvrdila. Mezi respondenty, kteří u televize večeřeli, se vyskytl i manželský pár Šťastných. Paní Eva sledování televize za současné konzumace odsuzuje, neboť tvrdí, že člověk se má v případě stolování soustředit pouze na stravu a nikoliv dělit pozornost mezi jídlo a televizi³⁹.

Za poslední orální aktivitu, která je za vysílání televize provozována, se uvádí samotná „konverzace“⁴⁰. Vzhledem k tomu, že většina respondentů žije v domácnosti sama, nemá

³⁷ *Číst programy, já nevím, to je můj osobní názor, považuju za zbytečný, protože vím, co od který ty budu očekávat a spíš přepínám. [Lída]*

³⁸ Odebírání novin pro seniory představuje ekonomickou zátěž, z toho důvodu odebírají noviny nejčastěji jednou týdně. Zároveň senioři často uváděli, že považují za zbytečné odebírání novin, v nichž se nedočkou nic zajímavého. Vypovídali-li senioři o odběru novin, zdůrazňovali, že si noviny chodí přečíst ke svým potomkům. Ti zpravidla odebírají více druhů tiskovin.

³⁹ *Co děláme a není správné, večeříme při televizi, to je špatné, to uznávám a už jsem si to taky zvykla a no tak, na trávení nám to nevaří, víte, ale dělíme pozornost a to není, to není dobře. Já to nemám ráda koukat na televizi a jíst, to není dobře. [Eva]*

⁴⁰ Sledování televize je podle výzkumu Kubeyho a Csikszentmihalyie často doprovázeno i kouřením. Ani jeden z respondentů nebyl kuřákem, proto jsme se této problematice podrobněji nevěnovali.

možnost si s někým za současného sledování televize konverzovat. Respondenti žijící dosud v manželských párech přiznávali, že o zhlédnutých pořadech spolu konverzují, jak během vysílání konkrétního pořadu, tak po jeho skončení.

Zajímavější je přiznání některých respondentů ohledně „konverzace“ s televizní obrazovkou. Pan Jaroslav přiznal, že vysílá-li se v televizi nějaký sport, pak mu fandí. Jak se projevuje jeho fanouškovství ve vztahu k televiznímu vysílání, přímo nevysvětlil, nicméně na základě zkušenosti předpokládáme, že pojem fanouškovství obsahuje slovní výkřiky typu „nahraj, střílej, faul“ a jim podobných. Z oslovených respondentů popsala přímo problematiku „konverzace“ s televizí paní Jana, když přiznala, že v zápalu emocí hercům radí, co mají a nemají dělat.

No, to mě někdy tak rozčílí, že si ani neuvědomím, že těm hercům říkám, nechod' tam ty, krávo blbá, nebo nedělej tohle, i když vím, že je to jen v televizi. [Jana]

Už jsme několikrát zmínili, že sledování televize je u vybraných respondentů každodenní záležitostí. Sledování televize ovšem u každého respondenta probíhá v jiný denní čas, čili i struktura dnů jednotlivých respondentů se od sebe odlišuje. Nejčastěji respondenti hovořili o tom, že televizi zapínají a tedy i sledují v čase odpoledních a večerních zpravodajských relací. Znamená to, že senioři sledují televizi před pátou hodinou odpolední jen v omezeném množství. Toto zjištění považujeme za zásadní, vezmeme-li v úvahu, že senioři tráví většinu volného času v prostoru domova.

Televizi zapínám až v sedm hodin. Celý den mě nenapadne pustit televizi, často mi říkají, dívala ses na to, já říkám ne, já nemám čas, já když dopoledne pracuju, tak lítat sem na televizi, no tak, já prostě televizi zapínám až večer.... [Ela]

Vzhledem k tomu, že senioři zasedají k televizním obrazovkám až po splnění svých úkolů, označujeme sledování televize v jejich případě za primární aktivitu. Televize respondentům slouží k uvolnění a odpočinku, který nemá být rušen žádnou jinou činností. Vykánávají-li respondenti domácí práce, zpravidla jim společnost dělá rozhlas.

Využití rozhlasu jako kulisy při vykonávání běžných domácích činností si vysvětlujeme kulturně-historickými událostmi, jimiž respondenti za svůj život prošli. V kapitole o počátcích televize v životech seniorů jsme se již zabývali tím, že respondenti narození v rozmezí let 1930 až 1940 nevyrostali za přítomnosti televize, nýbrž si na její přítomnost v domácnosti zvykali až v průběhu jejich života. Televize se z těchto důvodů nestala pro všechny respondenty dominantním rodinným médiem, nýbrž o pozornost publika bojovala a bojuje s rozhlasem. Z našeho výzkumu vyplynulo, že zhruba polovina respondentů dává ve svém každodenním životě přednost poslechu rozhlasu oproti sledování televize⁴¹. Zároveň náš výzkum ukázal na výrazně vyšší oblibu veřejnoprávních stanic u seniorů⁴².

Důraz na poslech rozhlasu při vykonávání domácích prací si kromě důrazu na historický vývoj, vysvětlujeme i tím, že staří lidé nezpracovávají smyslové informace přicházející do mozku z okolního světa stejnou rychlostí jako mladí. To je způsobeno celkovým zpomalením nervového systému. Staří lidé tak jsou znevýhodněni v situacích, kdy se od nich očekává zvládnutí několika jednoduchých postupů současně, protože jejich mysl není schopná „*integrovat několik pramenů smyslových informací do jednotného celku*“ [Stuart-Hamilton, 1999]. Pro respondenty proto může být velmi těžké až nemožné integrovat do sebe sledování obrazu, poslech a zároveň vykonávání domácích prací. Na tento problém upozornil pan Karel, který přiznal, že není schopen u televize vykonávat žádnou další činnost.

Košile teda žehlit, to je pro mě, to moc neumím, ale vyžehlím si, no, to je taková zábava na to dopoledne. No, a když něco dělám, tak si pouštím jedině rádio, protože to bych nemohl žehlit, já nevím, vy byste zvládla u televize něco dělat? To těžko, já teda ne. [Jaroslav]

V některých případech ovšem obě média, televize i rozhlas, plní stejnou roli. „*McQuail, Blumler a Brown (1972) objevili, že mnoho žen v domácnosti během dne zapíná televizi z toho důvodu, aby slyšely hlasy a necítily se tolik osamělé*“ [In Fiske, 1997: 74]. Významnou funkci

⁴¹ „...dopoledne při žehlení nebo při vaření to poslouchám, no a odpoledne už tak moc nezapínám rádio... a to jsem si nezvykla právě poslouchat rozhlas večer, to prostě neposlouchám, to si sednu k té televizi... Ela

⁴² Z výzkumu Pavla Pácla vyplynulo, že závislost jednotlivých stanic na věku posluchačů od sebe jednoznačně rozlišuje veřejnoprávní a komerční stanice; u prvních z nich obliba s rostoucím věkem respondentů bez výjimek vzrůstá, u druhých naopak klesá [Pácl, 1998].

televize je schopnost suplovat chybějící společnost. Televize tedy není pro ženy důležitá z hlediska vysílaného pořadu, ale z toho důvodu, že je přítomna v jejich bytě.

Televizi pustím okamžitě, jakmile přijdu. Televize mi slouží jako rádio prostě. Televize jde, než jdu spát, ta jde prostě, abych tam nebyla sama, aby na mě něco mluvilo, tak jde televize, aniž bych věděla, jaký jdou programy. [Jana]

Problematika osamělosti se ovšem netýká pouze žen. Pan Jaroslav například v rozhovoru vypověděl, že rozhlas poslouchá po celé dopoledne. Jeho popis všedního dne nebyl explicitně spojen s úzkostí, jež mu přináší prázdný byt, ovšem v jeho vyprávění se několikrát objevilo postesknutí nad tím, že je sám čili nemá nikoho, kdo by mu dělal společnost. Televize i rozhlas tedy považujeme za média, které obzvláště v případě seniorů naplňují sociální funkci.

Sociální funkce médií je v případě některých respondentů naplňována zejména skrze sledování mýdlových oper. Respondenti vytížení nejrůznějšími aktivitami zásadně mýdlové opery odmítají sledovat, zatímco senioři nevytížení, osamocení, bez užší vazby na rodinu sledování mýdlových oper do své každodennosti zařazují. Domnívám se, že osamocení a nevytížení senioři používají televizi a sledování mýdlových oper k úniku, tedy k popření přítomnosti.

Mýdlová opera je příkladem televizní narace, která se na základě svého cyklického pojetí času vměšuje do procesu konstrukce ontologického bezpečí. Cyklický čas soap opery nehledá vysvětlení nových událostí v minulosti, nýbrž na rozdíl od lineárního pojetí času ve svém vyprávění uplatňuje bezčasový princip. Mýdlovým operám tak přisuzujeme mýtickou koncepci času, která je charakteristická svou věčností. Cyklický princip mýdlové opery vytváří zvláště u žen pocit bezpečí z důvodu prediktabilní neměnnosti a slouží tak k psychologickému zklidnění daného setkáním se známým [Volek, 1998].

Podle Tanii Modleski je soap opera žánrem, který odpovídá sociální situaci ženy v domácnosti. Denní televizní vysílání má podobný rytmus jako domácí ženské práce, a proto hraje důležitou roli při přivykání žen na rozptýlenost a přerušované odbíhání od domácí dřiny. Dále Tania Modleski uvádí, že soap opery umožňují ženám zakoušet specifickou narativní slast. „*Oproti melodramatu, pro něž je typické směřování ke konci, má jednu ústřední*

postavu a jedno základní téma, je soap opera nekončící, vystupuje v ní množství postav a je rozehráno množství konfliktů“ [Binková, 2004]. V melodramatu je dobro odměněno a zlo potrestáno, zatímco narace soap opery klade neustále překážky, čili očekávání konce se samo stává smyslem a výústěním sledování tohoto typu pořadu [Binková, 2004].

Jedním z dalších poselství soap opery je podle Tanii Modleski důraz na nezpochybnitelnost rodiny. Hádky, nepochopení a různorodé problémy, které tvoří náplň jednotlivých epizod, nejsou znaky rozpadu rodiny, ale předpokladem jejího zachování [Binková, 2004].

Mýdlová opera nahlíží na hlavní hrdiny svých fiktivních příběhů jako na lidi v reálném světě. Příčinou tohoto unikátního rysu je korespondence, respektive synchronizace fiktivního a reálného času. *„Životy fiktivních hrdinů se zde odvíjí ve stejném poměru, tempu či rytmu jako životní čas diváků. Ti se tak vůči svým hrdinům ocitají ve stejném časovém vztahu jako vůči vlastní rodině, přátelům či každodenním známostem“* [Volek, 1999]. Znamená to, že mýdlové opery odrážejí takové formy vztahů, s nimiž se setkáváme v rámci vlastního každodenního života. Mýdlová opera nám prostřednictvím zobrazování stejných situací, s nimiž se setkáváme v běžném životě, může nastavit možnosti, jak se v které situaci zachovat, neboť všichni jednáme na základě více méně stejného rejstříku možností. Proces začleňování fiktivních postav do našich životů koresponduje se zapojením informací o životech jedinců kolem nás. Osudy fiktivních postav tak vstupují do našich životů a díky vysílacímu schématu o nich s jistotou můžeme konstatovat, že se vrátí [Volek, 1999].

Daný rozbor žánru mýdlové opery podle nás nasvědčuje již částečně naznačeným tvrzením. Respondenti, kteří postrádají užší vazby na svou rodinu, hledají náhradu sociálních vazeb v mýdlových operách. Naopak respondenti, kteří se více účastní rodinného života a zároveň si sami vyhledávají nejrůznější činnosti, jimiž by naplnili svůj volný čas, nemají potřebu vyhledávat sledování mýdlových oper.

Domníváme se proto, že televize slouží respondentům, kteří mají oporu v rodině k relaxaci a odpočinku, zatímco v případě seniorů, kteří nemají oporu v rodině, slouží k úniku. *„Zatímco „relaxace“ evokuje snížení napětí způsobeného předchozími podmínkami, „únik“ zjevně navozuje útěk z jednoho stavu bytí do jiného, více žádoucího“* [Radway, 1984]. Chceme-li porozumět smyslu sledování mýdlových oper, je třeba se zabývat tím, jakým způsobem o nich respondenti mluví, jak často se sledování soap oper věnují či co je ke sledování mýdlových oper přitahuje.

Třeba ta Ulice, tam hrajou úžasný herci a prostě je to takovej příběh opravdu ze života, jak se dělají podrazy v penězích, v radnici, jak to chodí, jo, to je zas takový jako ze života bych řekla... [Jana]

Sledování mýdlových oper respondentům umožňuje zapomenout na psychologicky a emocionálně vyčerpávající pocit samoty. Tyto libé emoce navíc u seniorů přetrvávají i nějakou dobu po zhlédnutí mýdlové opery. Mýdlová opera respondentům přináší důležitou emocionální úlevu, kterou jim společnost vlivem jejich sociální role v běžném životě neposkytuje. Společnost dnes považuje ekonomickou aktivitu člověka za základ smyslu života, tudíž neproduktivní období po odchodu do důchodu automaticky ztotožňujeme s obdobím „beze smyslu“. Senioři ale i po odchodu do penze zůstávají příslušníky rodin či členy zájmových kroužků, a proto od svých bližních i nadále potřebují být znovupotvrzováni a konstruovat tak svoji identitu [Vidovičová, 2005]. V našem výzkumu se tvrzení, že by instituce současné rodiny nepomáhala seniorům dosahovat pocitů „znovupotvrzování“ potvrdilo pouze ve třech případech. Znamená to, že dnešní senioři mají podporu ve svých rodinách.

Mýdlové opery u respondentů umožňují prožít příjemné pocity, za něž se podle nich není třeba stydět, přesto jsme mezi respondenty našly i osoby, které přiznávaly, že sledují mýdlové opery za současného pocitu, že by mohly dělat něco užitečnějšího. Irena a Lída uvedly, že nechápou, proč dané seriály sledují, nýbrž k nim pravidelně usedají⁴³.

Z výzkumu Janice Radway vyplynulo, že ženy v romancích nechtějí číst o ošklivosti, zoufalství nebo vážných problémech. Jako důvod pro odmítavý postoj k depresivním věcem ženy uváděly, že každodenní život jim přináší řadu problému, čili nechápou, proč by o dalších negativních jevech měly ještě číst [Radway, 1984]. Podobný přístup jako čtenářky červené knihovny zaujala paní Alena, která připustila, že v průběhu života toho zažila už tolik špatného, že to nadále nemusí sledovat v televizi.

...ty drastáky a horory a dramata, víte, já jsem dřív třeba měla aj ráda takový...fůru těch vážnejch věcí, jo, ale já už třeba dneska bych se nemohla podívat...já už se vám na to nemůžu dívat, už, už je to

⁴³ *...ale říkám, těm Velmi křehkejm vztahům jsem propadla a sama si říkám, proč se na to díváš, vždyť bys mohla dělat něco užitečnějšího, vždyť je to taková slátanina, no ale dívám se na to. [Lída]*

na mě moc...to už člověk pustil bokem všechny takový ty vážný věci nebo těžký věci, spíš něco takovýho lehčejšího, příjemnějšího... [Alena]

To, že senioři nejsou nadšeni ze zpráv o zahraničních válečných akcích, o neštěstích a zejména o kriminalitě jakéhokoli druhu potvrdil i výzkum Pavla Pácla. Podle něj s věkem rostl relativní „hlad“ po ekonomických informacích, informacích o sociální politice i zájem o činnost ústavních činitelů; avšak klesala poptávka po zahraniční problematice a zájem o negativní informace [Pácl, 1998].

V souvislosti s rozšiřováním informací o světě skrze televizní obsahy je spojována Gerbnerova kultivační teorie, která předpokládá, že média jsou významným činitelem enkulturace, když na základě produkce uzavřeného symbolického světa radikálně kultivují představy konzumentů mediálních obsahů. Čím více času tedy člověk tráví ve styku s médiem, tím více jsou jeho představy o světě odvozeny z mediální verze skutečnosti a tím méně se řídí osobní zkušeností s nezprostředkovanou realitou [Laughey, 2007].

Televizní zpravodajství nejčastěji strukturuje běžný den seniorů, a tím přispívá k produkci nekonečného kruhu ontologického bezpečí. Kontinuitu pocitu ontologického bezpečí si v případě televizního zpravodajství vysvětlujeme podobně jako v případě mýdlových oper. Cyklický čas zpravodajství vyplývá z jeho nekonečnosti, divák se nikdy nedočká šťastného konce, neboť každý den jsou vysílány další a další zápletky.

Vedle budování pocitu ontologického bezpečí má televize v případě seniorů i kompenzační funkci v tom smyslu, že seniorům umožňuje cestovat, a tím poznávat různé části světa. Zdůraznění vzdělávací funkce televizního vysílání slouží k udržení jejich představy o sobě samých.

A hrozně ráda poslouchám programy takový ty zajímavý ze světa, jak se to řekne, ne divočina, takový ty poznávací ty vždycky z cizích zemí prostě jsou takový poznávací nebo o zvířatech, jak se to jmenuje Svět 2007, Svět 2008, takový, to je prostě o těch cizích zemích, tohleto a dobrej pořad je Koření, to je výbornej pořad, na to ráda koukám a když jsem v sobotu a neděli doma, nejedu nikam, tak se koukám na ty zvířata, to je Svět zvířat zase a to je Toulavá kamera, Svět zvířat a to, to je ráno v devět v deset hodin tyhleto pořady, to je dobrý, to mám ráda a potom je dobrej pořad Nejhezčí města nebo Nejznámější město. [Jana]

Sledovat v televizi cestopisné, přírodovědné i jiné pořady má pro seniory důležitou funkci z hlediska vzdělávání se. Získávání neformálních faktických vědomostí se u některých respondentů odehrávalo i v případě sledování zábavních soutěžních pořadů.

Jo, a taky sleduju ty soutěže, ono je to dobrý, já si tím procvičím mozek, to je taková ta pyramida...jak se to jmenuje, je to na ČT1...AZ-kvíz, to je dobrý, pak koukám na 5 proti 5...a dřív si pamatuju, že jsme s tátou koukali na Riskuj. [Jana]

Sledování televize je v případě seniorů kódováno jako poučné, i když je současně považováno za zábavu, senioři můžou dopřát sami sobě požitek aktivitou, která jim přinese dobrý pocit a zároveň i pocit zlepšení svého vzdělání.

Při konstrukci této teorie vycházíme z konceptu Janice Radway, která zkoumala, jaký význam přisuzují čtenářky knihám červené knihovny. Z jejího výzkumu vyšlo najevo, že ženy si čtení romancí obhajují tím, že je poučné [Radway, 1984].

V případě seniorů je sledování televize taktéž často označováno za poučné. Domníváme se, že takovéto pojetí televize má v případě seniorů ospravedlňující funkci, neboť senioři jsou společností často napadáni za jejich „stálé“ sledování televize.

Ve svém důsledku považujeme sledování televize za kompenzační, samotný proces sledování televize naplňuje základní psychologické potřeby seniorů, „*které vyplývají z kultury a jejich sociálních struktur a které zůstávají v dennodenní existenci často nenaplněny*“ [Radway, 1984].

6.4 Identita

Snahy porozumět druhému, tj. jeho chování a jednání se datují už od nepaměti. Pro každého z nás, jako člena lidské společnosti, má jednání druhého naprosto zásadní význam. Proto než s někým vstupujeme do interakce, snažíme se ho analyzovat na základě předem získaných zkušeností. Ve svém vědomí tak operujeme s konstrukty, které obsahují hodnotící aspekt a vedou nás k ustavování identity jednotlivců.

Lidství považujeme za socio-kulturně proměnlivé. „*Jinými slovy, neexistuje žádná lidská přirozenost ve smyslu biologicky daného základu, určujícího různorodost socio-kulturních formací. Existuje pouze lidská přirozenost ve smyslu antropologických konstant (například instinktuální vybavení člověka je tvárné a otevřené vůči světu), které umožňují existenci lidských socio-kulturních formací a vymezují jejich charakter*“ [Berger, Luckmann, 1999].

Identita neexistuje sama o sobě, nýbrž je výsledkem aktivního procesu sebedefinování, osobního hledání, zvnitřňování hodnot, včetně rozhodování o tom, kým chci být jako osoba ve vlastním světě a zároveň kým budu ve vztazích s druhými. Identitu proto považujeme za plod jedincovy činnosti [Hrubý, 2006]. Tato činnost ovšem není konečná. „*Žádná jednotlivá identita se nevytváří a nevystupuje jako zastřešující, určující; identity se spíše posouvají podle toho, jakým způsobem jsou subjekty oslovnovány a reprezentovány. Naším základem jsou tedy mnohačetné, roztržité identity*“ [Barker, 2006].

Vytváření identity souvisí se sociálními procesy, které jsou jedinci zprostředkovávány pomocí jeho významných druhých. Sebevytváření člověka je tedy vždy společenskou záležitostí, kterou významně ovlivňuje sociální prostředí, v němž se osobnost formovala [Berger, Luckmann, 1999]. Identitu z tohoto hlediska považujeme za kulturní konstrukt, neboť zdroje, které slouží jako materiál při formování identity, jsou svým původem kulturní [Barker, 2006].

Podle teorie sociálního konstruktivismu neexistuje identita objektivně, ale každý jedinec si vytváří svoji teorii vlastního já. Tato teorie je obvykle vytvářena skrze vyprávění příběhů, které poskytují člověku kontinuitu jeho zkušenosti a zároveň hrají centrální roli v jeho komunikaci s jinými. Osobní narativy jsou z hlediska obsahu a formy lidskými identitami. Osobní narativy jsou zvláštním druhem příběhu, který si každý z nás konstruuje, aby sestavil dohromady různé části svého já do smysluplného a přesvědčivého celku. Neobjevujeme svá já v narativitě, ale spíše je prostřednictvím narativy tvoříme [Čermák, Mioviský, 2002].

Goffman přirovnává utváření identity k divadelní dramaturgii. Tento přístup nahlíží člověka v jeho obvyklých situacích, v nichž prezentuje sám sebe a svou činnost před ostatními přítomnými. Podobně jako na divadle i v běžném životě se setkáváme s jedinci, kteří se snaží kontrolovat dojem, který si o nich jejich okolí vytváří. Ať už je cíl oné prezentace jakýkoliv, podstatné je, že jedinec usiluje o navození určitého dojmu, jímž ovlivní, jak přítomní danou situaci definují. To, jakým způsobem se jedinec prezentuje, to jak o sobě vypráví je konstruováno prostřednictvím jazyka [Šubrt, 2001].

Jazyk hraje v procesu utváření našeho pohledu na nás samé důležitou roli. „*Podle esencialistů nemají slova referent v nezávislém objektovém světě, proto jsou kategorie poznání spíše diskursivními konstrukcemi, jejichž význam se proměňuje v závislosti na čase, místě a způsobu užití*“ [Barker, 2006]. Znamená to, že promlouvající subjekt je chápán v souvislosti s předchozí existencí diskursivních pozic a pravda se spíš vyrábí, než nachází. Vzhledem k tomu, že slova neodkazují k žádným podstatám, není identita stálým, univerzálním fenoménem, ale pružným popisem v jazyce [Barker, 2006].

Na základě způsobu vyprávění o svých životech jsme respondenty rozdělili do dvou skupin. V některých případech nebylo rozdělení respondentů zcela jednoznačné, neboť jejich jednotlivé identity se vzájemně křížily. Uvědomujeme si, že naše artikulace identit není konečná, za jiných kulturních a historických okolností by mohla být vytvořena znovu a jinak.

Pro účely našeho výzkumu jsme si vytvořili identitu „babička s dědečkem“, kam jsme zařadili osm respondentů, a identitu „milovníci seriálů“, kam jsme zařadili respondenty tři.

Identita „babička s dědou“

Hlavním smyslem života „*babičky s dědou*“ je rodina⁴⁴. Díky rodině se respondenti necítí neužiteční a nevykazují ani žádné jiné psychické deprese související se stářím. Zároveň netrpí ani osamělostí, protože vědí, že jejich vnoučata a děti je potřebují. Staří lidé často hlídají vnoučata⁴⁵, čímž svým dětem poskytují spolehlivou oporu. Mladé rodiny seniorům na oplátku pomáhají zajišťovat složitější úkony, občas je vezmou na nákup, k lékaři či dokonce na výlet.

⁴⁴ *No a prozatím ještě mám jako takovou bych řekla velkou oporu v rodině. [Nina]*

⁴⁵ *Víte, já chodím dvakrát týdně vozit nejmladší vnouče, pravnuka Michala. [Alena]*

Všichni respondenti bydlí odděleně od mladších generací, což si vysvětlujeme jako jejich prostředek uchování si vlastního soukromí a určité míry nezávislosti. Většina seniorů žije v domácnostech, které byly opuštěny dětmi z důvodu založení vlastní rodiny, přesto pro ně návštěva potomků zůstává důležitou životní náplní.

Přestože formy rodinného soužití ovlivňují proměny rodinného stavu seniorů, nikdo z respondentů se po smrti svého protějšku nepřestěhoval k potomkům. Všichni senioři z městských aglomerací i nadále bydlí ve svých či pronajatých bytech, lidé pocházející z vesnic zpravidla žijí v rodinných domcích.

U některých respondentů nehráli potomci v jejich životech důležitou roli, přesto jsme je označili za „babičku s dědečkem“. Mezi tyto seniory řadíme manželský pár Šťastných, jehož sociální vztahy supluje víra v Boha. Domníváme se, že bůh v jejich případě vytváří určitý pocit rodiny.

„Babička s dědou“ nepatří mezi lidi, kteří by zkoušeli nové věci, jejich postoj k životu můžeme označit za konzervativní. Jejich život je zpravidla uspořádán podle tady a teď. Z jejich výpovědí jsme vyzorovali, že se svými financemi nakládají opatrně, zejména starodůchodci jsou rádi, že nemusí o finanční výpomoc žádat svoje potomky⁴⁶.

Přestože někteří respondenti nejsou tak majetní, jak by si představovali, jsou naladěni poměrně optimisticky. Rádi se věnují věcem, které je baví, ba zpravidla je upřednostňují před sledováním televize. Velikou zálibou je pro ně čtení a luštění křížovek. Rádi se též vídají se svými přáteli či příležitostně cestují. Poslední záchytný bod v jejich životech představuje sledování televize. V ní rádi sledují přírodopisné a jiné naučné snímky; jen zřídka se dívají na seriály.

Identita „milovník seriálu“

Životy respondentů označených jako „milovníci seriálu“ ovlivňuje především pocit samoty, který pramení z nenaplněných rodinných vztahů. Tito senioři sice mají potomky, ovšem ti se s nimi příliš nestýkají, a pokud ano tak jejich vztahy neodpovídají jejich

⁴⁶ *Ono (časopisy a noviny) je to dost drahý a z toho důchodu a já tím, že už jsem tak dlouho v důchodě, tak jsme byli ještě starodůchodci, kdy ty platy nebyly moc velký, takže i když mám po manželovi vdovskej důchod, tak žádnej zázrak, vyžiju s tím, ale chtěla bych třeba pro ty děcka nebo pro toho malýho, jo, tak to jsem leccos kupovala a to, ale říkám už to nende, už to nemůžu. [Alena]*

představám. Toto tvrzení respondenti sami neřekli, nýbrž na základě jejich sporadického mluvení o rodině jsme tyto závěry vyvodili.

Jezdím do Brna k sestře, ta má tři neteře, ty mají děti, tak tam jezdím často, jednou měsíčně, tam bývám přes tři dny vždycky, vnučku mám v Brně, v létě bývám na chatě, když je tábor, protože manžel vedl oddíl skautský, já jsem tam dělávala zdravotníka, ještě když je tábor, tak bývám obvykle na té chatě. Vnuk se vloni v květnu ode mě odstěhoval, koupil si byt, no. [Marie]

Z jejich opuštěnosti vyplývá spíše nezájem o využití různých možností trávení volného času. Zřídka nebo vůbec chodí za vrstevníky, na výlety či na procházku.

Ne, teď, co manžel není, tak nechodím nikam, ani do divadla už nechodím, jenom někdy chodím do přírody, no. Jenomže samotná taky už moc ne, že... Všude jsme jezdili autem a teď musím autobusem, vlakem a je to pro mě zase něco nového, že, protože všude mě manžel zavezl a všechny, jezdili jsme na hory do Karlova třeba na den jenom lyžovat a teď už nic z toho není, no. [Marie]

„Milovníci seriálů“ nepatří podobně jako „babička s dědečkem“ mezi lidi, kteří by zkoušeli nové věci, proto jejich postoj k životu taktéž označujeme za konzervativní.

Senioři označení jako „milovníci seriálů“ zpravidla nemají tolik zájmů, spíše se uzavírají do svých domácností, kde jim jediného společníka dělá televize. Televizi mají často puštěnou více než 4 hodiny denně, i když ne vždy ji sledují. Televize jim slouží jako společník v prázdném bytě.

Televizi pustím okamžitě, jakmile přijdu. Televize mi slouží jako rádio prostě. Televize jde od jedny hodiny, než jdu spát, ta jde prostě, abych tam nebyla sama, aby na mě něco mluvilo, tak jde televize, aniž bych věděla, jaký jdou programy. [Jana]

Seriály v jejich životech hrají důležitou roli, neboť jejich prostřednictvím si osamělí senioři vytvářejí svoje významné druhé.

6.5 Shrnutí

Životní styl seniorů zpravidla navazuje na jejich aktivity v předdůchodovém věku, přesto ve stáří dochází k některým změnám, na něž se jedinec musí adaptovat. Jedním z momentů, na něž si senioři muse-li v průběhu života zvyknout, byl masivní nástup médií.

V počátcích vlastnili televizi pouze vybraní jedinci. Televize sloužila jako statkový nástroj, proto respondenti často chodili sledovat televizi ke svým přátelům či sousedům.

Po kulturní a technologické expanzi se televize stala součástí každodennosti seniorů a začala v jejich životech plnit různé funkce. Domníváme se, že určující pro užití televize v každodennosti seniorů je její dialektická artikulace bezpečí a úzkosti, která posiluje jejich pocit bezpečného zakoušení světa. Televizi v tomto smyslu považujeme za oporu sociálního pořádku a nástroj zachování státu quo. Podle našeho názoru je televizní každodennost seniorů charakterizována i dvojnácností vyplývající ze skutečnosti, že na jednu stranu jsou do ní vrženi, na druhou stranu ji sami přetvářejí.

Sledování televize v případě seniorů narozených v letech 1930 až 1940 považujeme za primární aktivitu, která se odehrává v domácnostech jednotlivců nejčastěji po páté hodině odpolední. Podobně jako specifická doba zapínání televize charakterizuje seniory i několik dalších odlišností od běžného konzumenta. Senioři často uvádějí, že sledují přírodopisné, lékařské či jiné vzdělávací pořady. Sledování televize pro poučení považujeme za argument, který legitimizuje sledování televize.

Proti očekávání není televize pro většinu seniorů středobodem jejich života, naopak za hlavní senioři ve většině označovali mezilidské a především rodinné vztahy. Zejména rodina a blízcí přátelé seniorům umožňují setrvat aktivními a psychicky zdravými jedinci i v důchodovém věku. Starší lidé se v průběhu stárnutí přiklánějí zpět ke své rodině a jejím prostřednictvím se socializují. Znamená to, „že starší lidé nejsou v české společnosti skupinou, která stojí na okraji sociálních vazeb. Naopak senioři jsou pevnou součástí sociálních sítí, ať již jako přátelé či příbuzní, přičemž jak frekvence, tak kvalita mezigeneračních kontaktů vyznívá celkově velmi příznivě“ [Rabušic, Vohralíková].

7 Závěr

V analýze, kterou jsme právě uzavřeli, jsme se pokusili objasnit každodenní způsoby užívání televize v domácnostech seniorů. Postavení televize v domácnostech seniorů podle našeho názoru ovlivňuje jejich způsoby trávení volného času, společenské a jiné vazby i ekonomická situace či tělesný stav, proto jsme se rozboru situace českého seniora v daných oblastech zabývali. Zároveň jsme se zabývali i tím, zda užívání televize v domácnostech seniorů ovlivňuje místo bydliště starých lidí. Vzhledem k nedostatku literatury ze zahraničí jsme náš výzkum opřeli převážně o dostupné zdroje českých autorů.

Výslednou analýzu jsme založili na výpovědích osobně dotazovaných seniorů, proto námi předkládané závěry o užívání televize v domácnostech seniorů platí pouze pro účastníky našeho výzkumu, v žádném případě je proto nelze považovat za reprezentativní pro celou skupinu seniorů.

Přestože senioři mluvili o každodenním používání televize, opakovaně také uvedli, že televize není jejich jedinou náplní dne. Televize byla většinou seniorů vnímána za nástroj sloužící k uvolnění po aktivně stráveném dni.

Hlavní životní náplň v případě respondentů zajišťovala rodina a úzký kontakt s ní, což se odráželo i ve způsobech konzumování televize. Rodina seniorům zajišťuje sociální kontakt, který následně není nahrazován televizním vysíláním, jako je to v případě menšího procenta zúčastněných respondentů.

Zároveň jsme zjistili, že na způsoby užívání televize nemá vliv bydliště respondentů. Senioři bydlící ve městech i senioři žijící na vesnicích jsou schopni si vytvořit, jak strukturu dne založenou na sledování televize, tak na aktivním způsobu života.

Na základě všech poznatků, které jsme v průběhu psaní této práce shromáždili, můžeme konstatovat, že užívání televize seniory je velmi komplikovaný proces, který ovlivňuje řada faktorů. Naše analýza popsala pouze malou část seniorského televizního publika, nicméně by měla alespoň částečně přispět k rozšíření poznatků o českém seniorovi a jeho uživatelských zvycích.

8 Anotace

Příjmení a jméno autora: JEHLIČKOVÁ Michaela

Název katedry a fakulty: Katedra žurnalistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Jak senioři užívají média

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Počet znaků: 143 403

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 56

Klíčová slova: každodennost

senioři

televize

ontologické bezpečí

Charakteristika diplomové práce: Diplomová práce se věnuje užití médií seniory, přičemž se zabývá zejména tím, jakým způsobem ovlivňuje televize každodennost starých lidí. Výzkum je zpracován kvalitativně, jako výzkumná metoda byly použity polostandardizované rozhovory. Předkládaná práce vysvětluje, jakým způsobem staří lidé používají televizi, proč ji používají právě takovým způsobem a jak v závislosti na televizním vysílání strukturují svůj všední den.

9 Použité zdroje

- AGAHI, N., AHACIC, K., PARKER, M. G. *Continuity of Leisure Participation From Middle Age to Old Age*. Journal of Gerontology: Social Sciences, 2006, vol. 61B, no. 6, s. 340 – 346.
- ARCHIV ČT. *Historie České televize* [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/historie/index.php>.
- BARKER, Ch. *Slovník kulturních studií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 206 s. ISBN 80-7367-099-2.
- BERGER, A. A. *Making Sense of Media*. Blackwell Publishing, 2005. 111-126 s. ISBN 1-4051-2017-7.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality*. 1. vyd. – dotisk. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.
- BINKOVÁ, P. *Feministická perspektiva v mediálních studiích*. Revue pro média č. 9: Média a gender. Červen 2004.
- BOURDIEU, P. *Teorie jednání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-518-3.
- CERTEAU, M. *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley, 1984. ISBN 0-520-23699-8.
- ČERMÁK, I., MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. 1. vyd. Tišnov: Sdružení SCAN, 2002. 11-25 s. ISBN 80-86620-03-4.
- ČSÚ. *Věkové složení obyvatel v ČR podle pohlaví a rodinného stavu k 31. 12. 2008* [online]. 2009. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002C7776/\\$File/400309010.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002C7776/$File/400309010.pdf).
- ČSÚ. *V roce 2008 se narodilo téměř 120 tis. dětí. Rychlé informace* [online]. 2009, [cit. 2009-13-03]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031309.doc>.
- DIGITÁLNĚ.TV. *Proč digitalizace*. [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.digitalne.tv/proc-digitalizace/>.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. – 4. dotisk. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
- ECO, U. *Skeptikové a těšitelé*. 2. vyd. Praha: Argo, 2006. 367 s. ISBN 80-7203-706-4.
- ERONEN, L. *Five qualitative research methods to make iTV applications universally accessible*. Univ Access Inf Soc (2006) 5: 219-238.

FISKE, J. *Television Culture*. 8. vyd. London and New York: Routledge, 1997. 48-108 s. ISBN 0-415-03934-7.

FISKE, J. *Komodity a kultura*. Revue pro média č. 1: Média a populární kultura. Prosinec 2001.

FISKE, J. *Understanding Popular Culture*. Boston: Unwin Hyman, 1989 [online]. 2009. Dostupný z WWW: http://books.google.cz/books?id=JQx8qNNkhsC&printsec=frontcover&source=gbs_navlink_s_s#v=onepage&q=&f=false.

FOCUS. *Senioři a média*. Vybrané výsledky sociologického výzkumu 2005.

GAUNTLETT, D., HILL, A. *Television and everyday life*. in TV Living: Television, Culture and Everyday Life. Routledge, 1999. 21-51 s. ISBN 9780415184861.

GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. 2. vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-15-6.

HAYFLICK, L. *Jak a proč stárneme*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1997. 1-95 s. ISBN 80-7176-536-8.

HALL, S. *Encoding/decoding*, in S. Hall, D. Hobson, A. Lowe and P. Willis (eds) *Culture, Media, Language* (London: Hutchinson: 1980).

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha, 1991, 25 – 35 s. ISBN 80-7038-158-2.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 45-63 s. ISBN 80-7367-040-2.

Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2008: Zákon č. 306/2008 Sb. [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/5409>.

HRUBÝ, J. *Identita a styly osobnosti mladých delikventů*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno 2006.

CHARNESS, N. – HOLLEY, P. *The New Media and Older Adults*. *American Behavioral Scientist*, 2004, vol. 48, no. 4, s. 416-433.

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

KALVACH, Z. ZADÁK, Z., JIRÁK, R., ZAVÁZALOVÁ, H., SUCHARDA P. a kol. *Geriatric a gerontologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 47-53, 67-69 s. ISBN 80-2470-548-6.

KATZ, LAZARSELD, *Personal Influence*. 32-42 s. ISBN 1-4128-0507-4. [online]. 2006, Dostupný z WWW:

http://books.google.cz/books?id=lo4B1720B_YC&pg=PP1&dq=Personal+Influence:+The+Part+Played+by+People+in+the+Flow+of+Mass+Communications.#v=onepage&q=&f=false.

KOPEČKOVÁ, G. *Jak tráví volný čas senioři*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Lékařská fakulta, Katedra ošetrovatelství, Brno 2008.

KUBEY, R., CSIKSZENTMIHALYI, M. *Television and the Quality of Life: How Viewing Shapes Everyday Experience*. Lawrence Erlbaum Associates, 1990. 12-41, 69-107 s. ISBN 0-8058-0708-X.

KUCHAŘOVÁ, V. *Život ve stáří*. Praha 2002. 89 s.

LAUGHEY, D. *Key Themes in Media Theory*. Open University Press. 2007 ISBN-10: 0335 218 13X (pb) 0335 218 148 (hb).

MAŠKOVÁ, M. *ANALÝZA: Perspektivy populačního stárnutí v Evropě*. Zpravodaj České demografické společnosti [online]. 2005, [cit. 2005-11-08]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=201.

McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 446 s. ISBN 80-7178-714-0.

MORGAN, D. L. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2001. 104 s. ISBN 80-85834-77-4.

MORLEY, D. *Television and Gender*. in Oliver Boyd-Barrett, Chris Newbold (eds.). *Approaches to Media – A Reader* London: Arnold, 2004. 518-524 s.

MORLEY, D., HALL, S. *Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure*. Routledge, 1988. 18-39 s. ISBN 9780415039703.

Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012. Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha 2008, ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

MEYROWITZ, J. *Všude a nikde*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-2460-905-3.

PÁCL, P. *Senioři jako čtenáři, posluchači a diváci hromadných sdělovacích prostředků*. Sociologický časopis, 1998, Vol. 34 (No. 3: 339-346).

Projekt UFO – Studie populace 50+, OMD.

PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky. [Díl] 4, Vývoj člověka v druhé polovině života*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. 9-11, 38-48 s.

RABUŠIC, L. *Jsou čeští senioři chudí?* Sociologický časopis 34 (3): 303-320.

- RADWAY, J. *Čtení romancí: Ženy, patriarchát a populární literatura (1984)*. in Oates-Indruchová: *Ženská literární tradice a hledání identit (2007)*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-8642-969-4.
- SILVERMAN, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005. 327 s. ISBN 80-551-0904-4.
- SILVERSTONE, R. *Television and everyday life*. Routledge, 1994. ISBN 9780415016476.
- Starobní důchod* [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.mesec.cz/texty/starobni-duckod/>.
- STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80-7178-274-2.
- ŠUBRT, J. *Dramaturgický přístup Ervinga Goffmana*. Sociologický časopis, 2001, Vol. 37 (No. 2: 241-249).
- VIDOVIČOVÁ, L. *Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Brno, 2005. 54 s. VÚPSV, Výzkumné centrum Brno.
- VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Brno, 2004. 90 s. VÚPSV, Výzkumné centrum Brno.
- VOLEK, J. *Televize a každodennost*. Brno, 1999.
- VOLEK, J. *Televize a konstrukce ontologického bezpečí*. Sociální studia, Brno: Fakulta sociálních studií MU Brno, 1998, roč. 0, č. 3, 15–32 s. ISSN 1212-365X.
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění* [online]. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-155-1995-sb-o-duckodovem-pojisteni/plne-zneni/>.

10 Seznam příloh

Příloha č. 1

Silverstonův konzumační cyklus

Příloha č. 2

Přepis rozhovorů s respondenty

Rozhovor č. 1: Jana

Rozhovor č. 2: Lída

Rozhovor č. 3: Irena a Eduard, manželé Šmídovi

Rozhovor č. 4: Ela

Rozhovor č. 5: Nina

Rozhovor č. 6: Alena

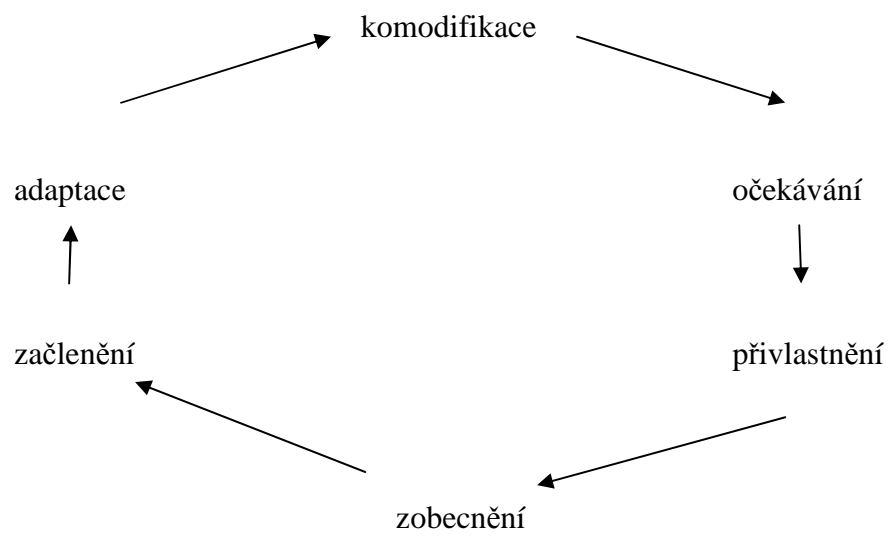
Rozhovor č. 7: Eva a Vašek, manželé Šťastní

Rozhovor č. 8: Marie

Rozhovor č. 9: Jaroslav

Příloha č. 1

Silverstonův konzumační cyklus

Příloha č. 2

Rozhovor č. 1: Jana, 70 let (město)

Pochází ze čtyř dětí, se třemi sestrami se dříve vídaly každý týden, dnes již ne, s mužem se seznámila na základní škole, před pěti lety zemřel na rakovinu, po základní škole absolvovala učnák v Hronově, v roce 1967 se vdala, v roce 1968 se jim narodila dcera, po čase se narodil syn, krátce pracovala ve stavebnictví a poté až do odchodu důchodu v roce 2001 vařila v mateřské školce, po odchodu do starobního důchodu další rok a půl pracovala v mateřské školce, dnes pracuje jako pomocná kuchařka v bufetu.

Jak probíhá váš všední den? Jak ho strukturujete?

Jako od rána, jo? V kolik vstávám? Různě, jo? Chodím do práce, nechodím do práce?

Ano, co se vám vybaví pod vaším všedním dnem.

Řeknu ti přesně. Ve tři čtvrtě na šest každý den ráno vstávám, v šest deset mám snídani a odcházím do práce za deset minut sedm. Od sedmi pracuji, to je denně, protože беру prášky, po těch práškách ty tě nutěj na záchod a čůrat hodně, jo, takže od těch tři čtvrtě na šest do tři čtvrtě na sedm to musím stihnout, abych nepřišla do práce a nechodila na záchod. Jinak takhle. Ve tři čtvrtě na šest vstávám, v šest deset snídám, za deset minut sedm chodím do práce. Denně přeju jen ulici, jsem v práci.

Kde dělám, to víš (významně na mě kouká, ovšem já ji nepřerušuji, pokračuje proto ve výkladu) dělám v bufetu v masně, vařím. Tam se vaří. Chceš taky vědět, co se vaří? Vaří se jeden guláš, tak třeba hovězí guláš, vepřový na kmíně, segetínskej guláš a dělaj se moravský vrabci, třeba. Pak se peče kuřata: čtyři kila bůčku, pak se sekaná peče, pak se dělaj kuřecí řízky, vepřový řízky, dělá se, vepřenky se dělaj...to je všechno. Když je sezóna, tak se smaží květák nebo filé. To už je jedno, to no, tohleto, no.

Připravím si věci na druhej den, to znamená, že si umeju, připravím kuřata, umeju, připravím bůček, nasolím, připravím do pekáče, do lednice a v jednu hodinu odcházím. Oloupu brambory, oloupu cibuli, připravím si to a v jednu hodinu jdu domů. To je moje veškerá práce. Nádobí nic, nic takovýho se nedělá, jenom tohleto, musím se věnovat jenom tomudletomu. Jinak nic.

V jednu hodinu přijdu, tam se najím, něco si tam vezmu, sednu a hned kafe. Kávičku si dám, dám si k tomu nějaký koláček nebo něco, tohleto. A když to vezmu jako ve všední den, tak jdu nakoupit: já nevím chleba, mlíko, takový co potřebuju. Přijdu, a když je to v pondělí, tak jedu na hřbitov a to jedu za deset minut dvě anebo ve dvě deset, kerej mi tam jedu autobus a za hodinu se vracím zpátky. Padne tři čtvrtě na šest, jdu na cvičení. Přijdu, půl osmý. Pustím si televizi a jedu zprávy a jedu seriály. Křehký vztahy nebo Pojišťovnu štěstí co je nebo romantický filmy, to je moje, odlety jinak nějaký ty scifi a to mě nebaví, tohleto a obyčejně...obyčejně každej den v půl desátý zalezu do postele a koukám se na televizi v posteli a to je vždycky po seriálu, že jo, ve čtvrt na deset končí, jdu se osprchovat a jdu si lehnout a končím v posteli a dívám se na nějaký filmy, prostě co jde, co je jako únosný, když tam nejsou vraždy a takový, tak na to se koukám a ráno vstávám za deset minut šest. A když nejedu na hřbitov, ti říkám, tak jdu nakoupit jenom, co potřebuju rohlík nebo kousek salámu nebo tohle to a když

není nic, tak jdu s kamarádkou se psem do lesa na procházku. Odpoledne, když je hezky, tak ona, ona má dva psy jako hlídá agenturu vlčáci, tak s ní se nebojím, protože tam furt někoho někde přepadá, takže s ní se nebojím, protože ona má opravdu řekne "Stůj", tak ten pes stojí jak dřevěnej a kdyby řekla chyt', tak já nevím, tak s ní se nebojím jdeme prostě, při nás perfektní psi, jdou při nás a jdeme. Celý lesy projdeme kladenský. To je celá moje práce.

Chodíte cvičit každý den?

Každý den ne. V pondělí a ve čtvrtek. V pondělí je to od šesti do půl osmý a ve čtvrtek je to od šesti do půl osmý.

Pokud nechodíte cvičit? Co děláte ve svém volném čase?

Jak říkám, jedu na nákup, nebo na hřbitov, nebo jdu k týhleť kamarádce, jedu se podívat do Tesca, co mají nového nebo různě, abych prostě ten den zabila nebo takhle. Když mám práci vyprat, vyžehlit, tak nejdu nikam, vyperu, vyžehlím, dám to zase dohromady, vyluxuju různě, když nemusím jako nikam takový ty domácí práce, abych...abych nemusela třeba v sobotu. V sobotu obvykle jedu do Prahy k Radkovi s Terezkou malou a to chodíme, když je hezky, tak obvykle jdeme, jdeme třeba na Vyšehrad se podívat, jo, tam jsem nebyla, já Prahu, já vím, že je Praha, ale neznám ji vůbec ani náhodou anebo když byla Terka malá, tak vždycky babi pojed' na vejlet, tak jsme sedli na metro, jeli jsme ze Zličína na Černej Most, ale protože se jí chtělo v půli čůrat, tak jsme někde vylezli na nějaký stanici, tam jsme se rozhlídli, tak říkám dobrý Terezko, touhle ulicí tam, našly jsme cukrárnu, daly jsme si svačinu, já kafe, ona čaj, nějakej dort, vyčůrala se, vlezli jsme do metra za hodinu a jeli jsme zpátky, to byl náš vejlet, a to jsme vždycky vystoupili pokaždé na jiný stanici, říkám, ježíš, nemůžem zabloudit, je to jedna trasa, musíme se tou vracet. Kačena říká, kde jste byli, a já říkám ani se neptej, my jsme zas byli, bůh ví kde, vůbec ani nevím. A na Černej Most jsme dojely jednou, tam jsme zabloudily, říkám počkej, tady jsme vylezli, tak jsme chtěli jako do toho obchodu, říkám, ježíš marjá to je hrozně veliký, Terezko, tak jsme zakotvili v tom FKC, říkám tam, tam chtěla nějaký kuřecí špalíčky, babičko, to je dobrý, dej si kuřecí špalíčky, limonádu a zas otamtad' jsme se vrátili metrem dolů. Takhle jsme jezdili po tom.

Když provádíte domácí práce, pouštíte si k tomu televizi?

Televizi pustím okamžitě, jakmile přijdu. Televize mi slouží jako rádio prostě. Televize jde od jedny hodiny, než jdu spát, ta jde prostě, abych tam nebyla sama, aby na mě něco mluvilo, tak jde televize, aniž bych věděla jaký jdou programy a hrozně ráda poslouchám programy takový ty zajímavý ze světa, jak se to řekne, ne divočina, takový ty poznávací ty vždycky z cizích zemí prostě jsou takový poznávací nebo o zvířatech, jak se to jmenuje Svět 2007, Svět 2008, takový, to je prostě o těch cizích zemích, tohleto a dobrej pořad je Koření, to je výbornej pořad, na to ráda koukám a když jsem v sobotu a neděli doma, nejdu nikam, tak se koukám na ty zvířata, to je Svět zvířat zase a to je Toulavá kamera, Svět zvířat a to, to je ráno v devět v deset hodin tyhleť pořady, to je dobrý, to mám ráda a potom je dobrej pořad Nejhezčí města nebo Nejznámější město. To jsou prostě jako takový seriály z měst, různý památky ve městě, co je tam novýho jako já nevím kostely, radnice, kdo to postavil, kdo tam žil a tak tohle to bylo i Kolín nedávno...záznamu není rozumět...a ukazovali Kolín, tak v Kolíně jsem byla 50 let, ale že bych tam něco poznala, akorát pivovar starej, jenže ten už je teď zbouranej, tam je radnice, říkám

radnice ta není zbouraná, je stará, tak jak byla původně ale na tom sídlišti a tu vodárnu to už vůbec, to jde bokem, to už vůbec jsem nepoznala.

Jo, a taky sleduju ty soutěže, ono je to dobrý, já si tím procvičím mozek, to je taková ta pyramida...jak se to jmenuje, je to na ČT1...AZ-kvíz, to je dobrý, pak koukám na 5 proti 5...a dřív si pamatuju, že jsme s tátou koukali na to Riskuj.

Chodíte do práce. Ovlivňuje televize to, o čem si s lidmi ze svého okolí povídáte? Mluvíte s někým o zhlédnutých pořadech?

Jo, jasně, probíráme Křehký vztahy, probíráme Pojišťovny a s tou Alenou probíráme tyhle...tyhle ty města a tohle to, protože ona má tyhle ty památky a vždycky říká, koukejte se, anebo na soutěže, probíráme soutěže. Co to tam bylo za to než bylo 5 proti 5, byla soutěž o nějakých penězích a postupně vypadávali...jak se to jmenovalo...já nevím, já si na to možná vzpomenu. Pak jsme probírali tu soutěž o tom zpívání, kdo vypad a tohle to jsme vždycky probírali nebo jsme říkali, kdo vypad, koukala ses na to, kdo vypad, říkám ne, nekoukala jsem se na to, vždycky noviny honem, přečetli jsme, kdo vypad, no a a hodně jsme sledovali to za těch deset tisíc, nebo ne deset tisíc za ten milion nebo jak to bylo, v tom bydlení v té vile, jak to bylo, jak se to jmenovalo, ježíš to je hrozný, Vyvolení. To jsme, to jsme probírali a sledovali nejvíc.

Narážíte na noviny. Znamená to, že jste to sledovali i v novinách?

Jasně, protože jsme nevěděli, tak honem noviny našli a museli jsme si to přečíst si, co kdo udělal, co kdo neudělal, kdo vyhrál, kdo nevyhrál, proč ho vyhodili a to...

Odebíráte noviny pravidelně?

Jo, Blesk. Každý den Blesk. Když jsem doma, tak mi je dává do schránky a když ne, tak si je koupím. Blesk zůstal, táta bral Blesk, Blesk беру dál, nehledě to, že pročítám všechny ty letáky, co přijdou Tesco, Kaufland, Albert, Penny a tyhle, toho tam je plno.

Když jste potřebovala vědět, co se třeba stalo v té vile, poslouchala jste to i v rádiu?

Ne, ne, ne, jenom v televizi, v rádiu ne. Rádio to obvykle, když...rádio pouštím, když žehlím, jo, a to si pouštím dechovky, to si pustím dechovky různý, to je tam mám připravený, tak namátkou vždycky jednu vezmu a jedu.

To znamená, že máte nahraný CD nebo kazety?

Ne, ne, ne, nahraný, nahraný a prostě žehlím, jde mi hudba. U toho jsem nejspokojenější, u toho. Počítač nemám, nn, ani bych ho nechtěla. Nene, nerozumím tomu, nn. Jsem spokojená s mým rádiem, mejma dechovkama a s mou televizí.

Jak probíhá váš proces čtení? Kdy čtete? Co?

Já ti řeknu přesně, když si udělám kafe v jednu hodinu, to je maximálně, doma, doma jsem maximálně ve čtvrt na dvě, protože to mám přes ulici. Ve čtvrt na dvě, sednu si, kafe, koláč a noviny a ty projdu celý kromě sportu. Sport ignoruju, ten nečtu nikdy, né, ten prostě projdu, sport mě nezajímá, ale jinak od začátku, co se děje, kdo koho zabil, kde kdo umřel, jedu prostě celý noviny přečtu mimo sportu. Sport ten nečtu, prostě přečtu všechno a zadní stránka je, kdo se s kým rozved, kdo je nejbohatší, kdo je různý, to všechno jenom né sport, ten nečtu. Mně stačí, když musím vařit pro hokejisty kladenský, neuměj hrát a ještě pro ně musím vařit.

Vrátím se k tomu... Říkala jste, že se na TV díváte v posteli, kolik máte TV doma?

Dvě, jednu v obýváku a jednu v ložnici. Obě jsou na dálkové ovládání.

Vzpomenete si, kdy televize vstoupila do vašeho života?

Poprvé, když jsem viděla TV, to mi bylo snad deset let a to byla TV s rádiem, malá, to byla velká bedna...jak se to jmenovalo, nevím, nevím...byla to velikánská bedna, bylo to rádio a takhle malá obrazovka to byla a koupila ji, první televizi, to bylo snad v padesátém patém roce, já nevím...padesát, čtyřicet pět, deset, padesátým pátým, já ti řeknu, kdy to bylo, byla měna a ta byla v padesátém třetím a byla měna v červenci nebo červnu, prostě byly žně a byla měna, to si pamatuju a byl Zápotockej prezident, to si taky pamatuju, to vím, protože my jsme přišli a šli jsme s mámou na pole vázat ječmen do panáků, do toho a táta přišel z práce v půl třetí a říká: "Dej mi peníze, je měna" a celý, celý den v rádiu mluvili, že měna nebude, táta přišel odpoledne a řek: "Dej mi peníze, je měna", to si pamatuju a přišel odpoledne a vázal se ječmen, bylo to v červnu nebo v červenci, já, koncem června, ta měna a bylo to v 53. roce a v 55. roce koupila ve vsi paní máma Marešová, tehdy byla panímáma, televizi. A protože měla postiženýho kluka, on byl hrozně hodnej, ale on furt říkal "víte, víte", „dětí víte“, víš, no prostě postiženej ale milionovej, milionovej kluk to byl, on si s náma hrál, všechno, ona se nebála s náma ho pustit do vsi, ale on byl furt takovej, no prostě šáhlej byl, abych to řekla česky a ona mu koupila tu televizi a udělala jednu velkou místnost, udělali tam lavice, stoly a všechny děti ze vsi jsme se chodily koukat k ní na televizi a bylo to v 55. roce, to si pamatuju a bylo to u paní mámy Marešový a měli jsme paní mámu Kvíčalovou, pak byly tři baráky, byla panímáma Kubátová, přes ulici byla panímáma Křepelková a přes dva baráky byla paní máma Marešová. To bylo v tý lajně, co bydlí Alena, v týdletý lajně, bydlela Alena a v tý lajně byla Alena naše, děda Břečků jako strejda Břečků můj, Kvíčalová panímáma, pak byla paní Buřilová-Mrkvičková, paní máma Kubátová, ulice, panímáma Křepelková byla, pak byla Burešová, Nováková a panímáma ta Marešová, to je tam dodnes takhle. Potomci všechny už je to rozbouraný, akorát statek panímámy Kubátový ten je, tam je její syn v tom, ten je tak starej jako Ladislav, jako můj muž byl, to byly dvojčata Honza a Pepík a ten, ten tu bránu a to u toho křížku než se jede k Aleně přesně proti, tak tam je, to je zachovalej ten statek tak jako...no, v padesátým pátým roce.

Vzpomenete si na první programy, co se vysílalo, jak často?

To nevím. Víím, že jsme tam chodili na pohádky. Na pohádky, jestli byl večerníček nebo nebyl, to ti neřeknu, ale my jsme chodili koukat na pohádky, pořad a potom už jako větší jsme se scházeli v hospodě a v hospodě byla klubovna, jako půjčovaly se knížky jako čítárna nebo jak se to řekne, knihovna taková klubovna a tam se chodilo půl Ohrady koukat tenkrát na pořad Babiččina krabička, to byly taktéž dechovky. Kdy to bylo, nevím, no, i když ačkoliv dalo by se to spočítat. To jsem začala chodit s Ladislavem. To znamená, že jsme se, že jsme vždycky řekli, že jdeme do hospody, do tý, protože to bylo vždycky otevřený ve středu a v pátek se půjčovaly jenom ty knížky, že jo a ten program, ta Babiččina krabička byla v pátek a my jsme vždycky říkali, jdeme se podívat jako do knihovny a obyčejně jsme zdrhli do kina, to bylo v Nový vsi, to bylo kilometr, to jsme museli, no a s Ladislavem jsem chodila vlastně sedm let než jsme se vzali a to znamená, že jsem s ním chodila od osmý třídy. On byl o dva roky starší než já, protože on byl na Kladně a přišel nám dělat přednášky, jak pracuje na Kladně a já jsem byla v osmičce, neměla jsem úkol, tak jsem ho psala na záchodě, oni mě chytli, školník mě chyt, dostala jsem doma, cirkus, poznámku, v ředitelně jsem byla, tak jsem po něm házela bačkory, říkám ty

parchante od nás ze vsi, jsi udělal takovejhle malér a od té doby jsme spolu vlastně začali chodit. Sedm let jsme spolu chodili, než jsme se vzali. No, on byl na Kladně a já na Ohradě a my jsme se vlastně neznali, protože hořejší, tam, co bydlí Marie, nesměl dolů, ty děti nesměly dolů do vsi a my jsme zas nesměli nahoru. Oni měli, tam pod Marií je taková cesta, jak jsou ty nové baráky teďkon udělaný, ta řada, tomu se říkalo hliňák, tam se pro celou Ohradu jako brala hlína, to byl kopec, oni to dolovali hlínu, na zahradě si to, tak tomu se říkalo hliňák a oni tam odevřeli nějaký slovanský, nějaký slovanský hřbitov, tam byly hrozný vykopávky, tam byly mísy, kostry, prostě všechno, tam to Kolínský muzeum, všechno to je z tohohle toho, tam bylo opravdu moc věcí, to si pamatuju, to jsme chodili do školy a oni tam dělali tyhle ty vykopávky, tak tomu se říkalo hliňák, tak oni měli svůj hliňák a my jsme měli dole zvoničku u hospody, u hřiště, tak tam, oni nesměli dolů a my nesměli nahoru.

Chodili jste tedy na pořad Babiččina krabička a další vývoj? Pamatujete si, kdy jste si pořídili televizi? Vzpomenete si na nějaké záchytné body?

To nevím. Kdy jsme si my koupili televizi? My jsme se vzali v šedesátém sedmém roce...v šedesátém sedmém a třináctého, třetího června. To ta televize byla už úplně běžná. To už to bylo úplně běžný, pak jsem začala dělat v Kolíně, protože jsem se vyučila, tak jsem dělala v kolínský jednotě, dělala jsem v katoláku nebo v družstevním domě se to jmenovalo, to už televize byla úplně běžná, ale kdy jako si máma koupila televizi, to vůbec nevím. Já jsem se vdala a měla jsem televizi pochopitelně hned, že jo, takhle hned, za rok vlastně, protože já jsem byla u mámy rok, takže máma měla televizi, tak televize byla doma, že jo, ale když jsme se odstěhovali na Kladno, tak to bylo první, co jsem si koupila televizi, ledničku, takovýdle ty věci, co jsem potřebovala, pračku.

Vzpomenete si na rozhlas? Poslouchali jste, když jste byla malá, doma rozhlas? Čtli jste si společně?

Táta poslouchal denně rádio, zprávy, to bylo jeho, jo a noviny, to předčítal úplně všechno, jakýkoliv noviny prostě bral popořádku, pročítal, vždycky večír si sed a to bylo jeho, noviny. A když jsme šli třeba někam na zábavu nebo to, Jana byla malá, tak máma ji nechtěla hlídat, protože nechtěla, abych já táhla do hospody, že nemám šest neděl za sebou, abych nešla a ona se narodila třetího listopadu a já jsem šla na Silvestra a ona nechtěla za Boha a táta mi řekl: „Dej ji sem,“ tak jsem ji dala takhle na stůl, na peřinku, rozbalila jsem ji, hodila jsem přes ni deku, takhle svítlo světlo, táta na to natáh noviny, aby na ni nesvítlo a vedle ní vydržel číst do rána, do božího rána vydržel číst. Třeba pozpátku noviny, prostě co nestačil, tak pozpátku bral jedny noviny za druhéjma, vydržel do rána číst.

Předčítal vám táta?

Pohádky nám čet hodně. Hodně nám čet pohádky anebo jsme měli rádi Babičku Boženy Němcové, to nám předčítal vždycky, pak jsme měli, hrozně jsem měla ráda broučky, to nám čet, to vždycky jednu kapitolu anebo to a musíte jít spát. To bylo vždycky, to bylo tati, tati, pojď už, čet nám vždycky knížky. Máma ta chudák neměla čas, protože to bylo, byli králíci byli, nejdřív byly krávy, pak byl kůň, prasata, slepice, tak to než to poklidili. Táta vždycky obyčejně jezdil na zelený, než nasekal trávu kravám, koňům, než to naházel, že jo, tak máma zase prasata tyhle ty no a abychom byli to, ale že by se se mnou máma máma někdy učila, nepamatuju, vůbec nepamatuju, že by řekla, máte napsaný úkoly, nebo ne, to vůbec, to mi úplně vypadlo nějak, ne, nepamatuju si, že by to a pamatuju si, že jenom čekala na vysvědčení a že jsme přišli s vysvědčením, čekala na nás doma, protože táta byl obyčejně v práci, ten dělal v té lučební dole a nejdřív dělal ve velimský, ve velimský

dělal, v tý bonbonce dělal táta, pak přešel sem do toho a čekala na vysvědčení, no a to jsme si, nedovolili jsme si mít špatný známky na vysvědčení. Já nevím, jak to dřív chodilo, prostě nám stačilo, co nám řekla ve škole, co nás učili, pak jsme napsali úkoly a my jsme si nedovolili ani poznámku nebo něco, protože máma ta nás seřezala, tak my jsme si nedovolili prostě nějak řídit. A dřív to bylo úplně jiný. My jsme, psali jsme písemku, diktát a tam byly dvě takový holky děsný šprtky, děsný, to byly takový kravky, no, učily se dobře, prostě táhly celou třídu a ona je navedla, aby v diktátě napsala, napsaly, až bude diktovat diktát, speciálně je navedla, že všude ve slově babička musejí napsat tvrdý Y, že jim to prostě jako prostě navedla, že to nebude známkovat a že bude, kdo opisuje, no celá třída měla babičky tvrdý Y, pochopitelně, oni byli jedničkáři, no tak my jsme to opsali, takže ta babička byla prostě natvrdo v celý třídě. A ona nás hned nás vyšáhla, hned prostě bylo zle, vynadala nám, napsala nám pětky do žákovský, jim dvoum ne, ale nám všem napsala pětky do žákovský, no a my jsme se domluvily na záchodě, že ji pobijem já a kamarádka ještě jedna, že ji pobijeme a ona šla na záchod a oni měli speciální záchod uzavřenej jako pro personál, jinak jsme měli my záchody, že jo, ona vylezla, my na tom záchodě, no tak, měla ji Mařena Holubová držet ruce a já jsem ji měla kopat, no tak jsme se daly do paní učitelky, no a co myslíš, že udělala? Pofackovala nás, otloukla nám palice o sebe, žádnou poznámku, žádněj průser, nikdo nic nevěděl, pobila nás na hajzlu, přišly jsme, taille to jsme měly modrý, jak nám tloukla palice o sebe a byl klid. Máma nic nevěděla, žádněj průser, žádná dvojka z chování, nic nebylo, to bylo úplně jiný, a když jsme neposlouchali, to si pamatuju ruku a žahnul ti ji takovou, takovou bambusovou rákoskou a to si sakra držela pazouru, než by si něco provedla a učil nás zpívat hymnu, my jsem se smáli, ale to nebyla člověče hymna, já si na tu písničku za Boha nemůžu vzpomenout, zpívalo se tam ta práce matka pokroku, já nevím, hymna byla jiná, píseň práce se to jmenovalo, ó, zazni píseň vznešená, nevím, tuhle jsem o ní přemýšlela, říkám ty vole, ty si nepamatuješ, to byla píseň práce a pak byla hymna, no a museli jsme se naučit zpívat hymnu i tu píseň práce a pak byla internacionála, to byly tři, no a my jsme přitom otravovali, my jsme museli stát, že jo, když byla hymna, tak to jsme zpívali, my jsme otravovali, tak šel a zas tě tahal takhle a když tě takhle tajhle chytnul zezadu, tak jsi toho měla taky dost a bylo bez problému, my jsme neměli žádný průsery.

0:32-0:37 vynecháno

Čtete ještě dneska?

Ne, ne. Protože. Noviny si přečtu, jo, protože když to vezmu večer, tak mě hrozně bolejí oči a začnou mě slzet a pak mě bolí hlava, tak nečtu, ne, ale noviny u těch si sednu a to si přečtu, nebo když jsou takovýhle nějaký, jako teď třeba jsme byli v tom Římě, ty knížky o tom Římě jak seženeš v češtině jako teď kon, to San Marino jsem sehnala v češtině, jo, tak to prostě projít, procestovat, jo, to jo, to si přečtu prostě, co ti neřekli, tak tam se dovíš, jak to všechno bylo, víš, takhle ti to běžně řekne byl tam ten ten a tohle udělal a tohle, tady to přesně prostě máš takový jako tak to jo, to mě zajímá, takovýhle tyhle z historie, takový ty, to si přečtu, ale ve dne, večír ne.

Když se ještě vrátíme k novinám. Odebíráte i televizní program? Vybíráte si na jeho základě pořady?

Ano, týdenní, ale programy si nevybírám, ne, to dělá Kačena. Nevybírám, jedu, prostě pustím televizi, jo a ta jde ta televize, jo. Pak je ten, jak se to řekne Rex, o Rexovi, ten, ale mně stačí třeba, když to slyším a nemusím na to vůbec koukat, já jsem třeba v kuchyni, něco dělám a slyším, že je tam prostě tohle nebo tohle nebo takhle, ale

jinak nemusím to vůbec, prostě to mám místo rádia, na mě někdo mluví, nejsem tam sama prostě a poslouchám to takhle, ale jinak abych si vybírala speciální pořady, ne, když jsem doma v sobotu neděli, tak tenhle Svět v obrazech, tuhleto divočinu a to jedu, to na to koukám a nemám ráda Snídani s Novou, to nekoukám, protože ta zpělnice mi jde děsně na nervy, to nekoukám, ale na co koukám, bože, jak se to jmenuje...ten italskej seriál, to Okouzlení jsem sledovala celej, protože tam jsem zjistila, že v tom Okouzlení, když jsem ho viděla poprvé, tak jsem u něj pár částí vynechala a nenavazovalo mi to, prostě nešlo mi to dohromady, jo a tak jsem říkala, budu na to koukat, až to budou opakovat ze začátku a zjistila jsem, že je tam spousta míst, na kterejch jsme byli, jo, že se to odehrává na těch místech prostě, kde jsme byli v těch zahradách a to, tak jsem ho prošla úplně celej, i kdy to špatně dopadlo, tak jsem to prostě prošla úplně celý a Slunce, seno, erotika, tam je taktéž záběry, jak jedou na tu dovolenou, tak přesně z těch pláží, co my jsme byli, tam jsou taky ty záběry.

Když si sednete večer k televizi, znamená to, že opravdu si sednete a sedíte, nebo si k televizi uděláte kávu, vezmete si sušenky?

Ne, když si sednu, tak sedím a koukám, jo. Je fakt, že třeba si vezmu aktivii, že prostě a piju ji dvě hodiny, když si vezmu lžičku a musím sledovat jenom prostě, abych nemusela něco sladkého nebo něco, tak si vezmu třeba aktivii, jenom tak, aby se neřeklo, ale jinak když koukám, tak koukám.

Preferujete veřejnoprávní, nebo soukromé vysílací stanice?

Ne, prostě zprávy denně, denně zprávy to je moje, to prostě v pět hodin ty přehledy z těch beru a potom je 24 hodin na Primě, myslím, čtyřadvacet hodin, prostě takovej přehled, jmenuje se to Regionální zprávy, tak ty, to je třeba z různých měst, tak na to koukám, co se kde odehrálo a tohleto, ale zprávy nevynechám ani jedny, teda ty prostě vezmu. Začínám v pět hodin, je seriál, AZ kvíz, je od pěti, jo, tam jsou prostě otázky, různý takový pro zbystření vlastně odpovídáš na různý ty, tak tohleto, jenže to je půl hodiny, že jo, no a potom je, ježíš myslím, že je ten Rex, Komisař Rex že je, to už jde mimo, to už jsem zase pryč, pak je 5 proti 5, to mě taky ne to, pak je Ulice. Tak si sednu k Ulici, to už musím mít prostě hotovo. No, tak já tam nic nemám, tak že to je lehký si sednout, jenže obyčejně ji nevidím, protože když v šest hodin odcházím na cvičení, tak tohle to všechno mi uteče, takže mě to tak nějak nemrzí prostě no a přijdu domů a jsou zprávy, z cvičení přijdu a jsou zprávy akorát. Koukám na Primu, to je to, tam ty jsou dřív a já to nestihnu, když přijdu na cvičení, tak to, pravidelně na Primu...na Primu, na Novu, Primu ne, Novu! Tamto nestíhám, já přijdu domů vždycky tak za pět minut půl a to je přesně akorát se svlíknout a koukáš se na zprávy. To obyčejně, když se jdu sprchovat nebo tak, tak to už mám co dělat, abych slyšela ty první zprávy, ale mně to jde, pustím to a aspoň to slyším.

Mluvíte o cvičení. Kam chodíte cvičit? Co cvičíte?

Chodíme cvičit...chodíme, jak bych ti to řekla...je to sportovní klub, jak se to říká TH, TRL Kladno, nějaký sportovní klub a to je jako s lékařským doprovodem, cvičí nás lékařka, zdravotní sestra a právnička, ty se střídají na cvičení, no a to je vždycky v pondělí ve čtvrtek pravidelně, ty nás jako neopustěj, jezdíme s nima na vejlety a děláme dvakrát v roce večere na ukončení roku, třeba na prázdniny, jo, když se ukončí tak nějak to cvičební období jsou prázdniny, tak se rozloučíme nějakou večerí někde, protože spousta potom jich jde na chaty a nevracejí se, ty dva měsíce se nevrátí, že jo, červenec, srpen a začíná se zas až v září, pak si spojíme v září a vždycky pravidelně každé rok 27., 28., 29. květen jezdíme na vejlety a to jsou vejlety zase s cvičením, jo, to

není jenom, že se jede na vejlet, to je tři kilometry, sedm a dvanáct kilometrů chůze vždycky někam na něco hrad Trosky, prostě nějaký pahorkatiny, to se vždycky najde místo, kde je co vidět, no.

To cvičení...je upravené pro seniory, čím je specifické?

Ne, ne, ne to nás cvičí doktorka, jako přesto její asistence je zdravotní sestra, ta, to byla zdravotní sestra, která vlastně moje dvě děti, jsme k ní chodili s dětma, že jo, a ta právnička ta prostě je zapálená do toho cvičení, takže když ty dvě nemůžou, nebo jedna má nějaký sraz nebo něco, tak cvičí ona nebo tohleto, no a to se ze začátku prostě, tam nás je pětatřicet a deset jich tak chodí nechodí, pětatřicet no ale těch deset obvykle tak nějak v průběhu roku, to se dělají statistiky, kolikrát si byla, kolikrát si nebyla, to všechno ti na konci roku, teďkon, když je rozloučení tak ti vyjede, máš diplom, kolikrát jsi cvičila, kolikrát jsi necvičila, kde jsme byli, co jsme utratili, co jsme ušetřili, to všechno prostě se sejde, tak těch deset tak vždycky chodí třeba, já nevím, těch je 89 hodin, že jo, se musí jako odcvičit za ten rok nebo to, za těch, do května a pak zase do toho, takže ona ti řekne třeba cvičila jsi jenom dvacetkrát nebo patnáctkrát, jo, každý každý jméno prostě tam má zaregistrovaný, kolikrát cvičila nebo tohle to se dělají takovýchle statistiky, přispívá nám na to, pojišťovny nám na to přispívají. Záleží na pojišťovně. Věkově je to neomezené. Nejmladší mám 27, nejstarší 83 roků. Máme stálí lidi. Neberou se každý týden noví lidi. Mezi sebou se známe.

Máte i jiné koníčky?

Vyšívám. Ne, když je mi dlouhá chvíle, nebo když jsou to, tak vyšívám ty obrázky, no, abych zkrátila, když nemáš opravdu, když máš, já nevím, utřenej prach, vyluxováno, tak je ti dlouhá chvíle, venku prší, nebo nechce se mi, ale jinak chodíme dost, dost často chodíme do lesa prostě, abys nebyla doma jako to, tak chodíme na vycházku, pokud to nemůžem, tak skoro třeba denně odpoledne alespoň na hodinu to prostě projdem, nebo jdeme do města, nebo jdeme do Tesca pěšky, abysme jako...

Říkala jste, že jezdíte na víkendy za vnoučaty do Prahy. Ovlivňují děti nebo rodina to, co budete sledovat v televizi?

Tam děti ignorují televizi. Tam mají počítač a od něj se nehnou, to je na mrtvici. Tam prostě televizi ignorují, akorát malá Tereza si pouští pohádky z těch CD, jinak televize je nezajímá, ale Radka zprávy denně mu nahrávají, když není doma, to musí mít zprávy a jinak televize jde prostě bokem. Tam vůbec televizi, jenom prostě počítač.

Jak se díváte na televizi dnes? Vidíte posun oproti minulosti?

No, tak posun, já nevím, posun byl určitě. Dřívávejc šly filmy s Buriánem a takový ty starý český filmy, to, to prostě žádný to sci-fi a tohleto vůbec nebylo, ale bylo převážně ruskejch filmů, Lenin a to, to byl furt nějaký ruskej, bez toho by to bejvalo nešlo, ale hodně šlo těchletěch starejch filmů opravdu jako s Buriánem Prstýnek a takový ty starý filmy, já nevím, na co si já vzpomenu, Prstýnek byl hezkej, o Buriánovi tam jich je prostě spousta, nevím, a šly i hezký pohádky. Dřívávejc byly pohádky úplně jiný než jsou teďkon, teď jsou pohádky modernější už, jinak natočený, teďka to máš samej samej tyhle, málo je těchletěch českých filmů, vždycky to obvykle v sobotu nebo v neděli dopoledne dávají nějaký nějaký starej český film, opakují s Buriánem, nebo s Novým, nebo s takovýmhle nějakým, jinak to už nevidíš na obrazovce. No, teď to Seno a to, to už opakují tisíckrát, to už je, hrozně, hrozně moc filmů opakují prostě, ale hodně brzo za sebou, že to nemůžeš prostě ani

zapomenout, že to prostě nevím, nějaký posun, no posun je velkej, teď zase neposloucháš ruský filmy, teď tam o Hitlerovi vůbec nemáš, o Stalinovi a teď tam máš zase tahle samý americký filmy, scifi, samý zabijáky a tohleto. A pak se divíš, že ty děti tohle to třeba jako Ladislav udělá tohle to, ukradne auto, vždyť oni to viděj, vždyť na těch obrazkách, na těch počítačích nic jinýho nejde, tam je furt samý střelení, pokud' já teda na to nekoukám, ale když kolem projdu, říkám, Honzo, co děláš, nebo pojď k večeři, tak jenom střelení, zabíjení, nic jinýho na tom nemají, anebo jde do půjčovny, tak říkám, půjč nám nějaký pěkný film třeba ta, já nevím, jak se to jmenuje, Krásná pokojská nebo to jsou takový romantický filmy, ale hezký s dějem, normální, ne, on půjčí, tam se podřezávají, on mu uřízne hlavu jako teleti, říkám, no to je šílený, na to se nemůžu vůbec ani koukat, babi, koukej s, teď ho zabije, já povídám, no to určitě, máj příklady z takovejhle filmů, to vůbec, nevím...

Neměla by tohle usměrňovat rodina?

Jak to na počítači usměrníš?

Ještě jste narazila na DVD půjčovnu. Chodíte sama do půjčovny?

Ne, ne, ne. To chodí obyčejně ta Kačena, na kartu choděj, ale teď už hrozně málo kdy a obyčejně půjčí romantický nebo nějaký hezký filmy, který prostě, který se nechaj vidět jako teďkon Obsluhoval jsem toho krále, no to je kravina prvotřídní, to se mně teda vůbec nelíbilo, nezlob se na mě, to prostě nemělo ani hlavu ani patu, já jsem si z toho nemohla, tak říkám lidem, o čem to vlastně je, to se mně vůbec nelíbilo a potom ještě, ještě ten film o těch lahvích, Vratné lahve, no, to bylo to samý, to se mně taky nelíbilo a takovou reklamu tomu dávali, já povídám, no, to si na to teda na to počkám...

Máte video? Pouštíte si nějaké filmy?

Mám video, mám starý filmy, co jsme s tátou koupili nebo tohle to, ale od té doby, co táta umřel, to nepouštím vůbec. DVD nemám a ani ho nechci, protože já tyhleto nekupuju, ty CD, jo.

Ano, ano, ano, já sleduju DVD, ale jen u něj, u Radka, když opravdu je nějaký pěkný film nebo tohle to, nebo Kačena když řekne, je dopoledne třeba když marodí, nebo měla paragraf, já nevím, říká, já, to byl hezký romantický film, tak ho natočí a já ho vidím vlastně odpoledne, dopoledne já nemůžu koukat na to a obyčejně jdou dopoledne dobrý pořady, víš, to je asi pro ty důchodce, jako na pokračování, seriály docela dobrý, jo a ona říká, tak já vám to nahraju nebo filmy, jo, říkám, tak to nahraj, ale jenom to, co je jako nějaký dobrý, jinak, ale obyčejně mně řekne, hele, nahrála jsem tohle a tohle, je to pěkný.

Když jsme mluvily o seriálech...vidíte rozdíly v českých a amerických seriálech? Které preferujete?

No, tak rozdíly, to nemůžu říct, no tak, třeba já nevím, tohle to Okouzlení, to je z hrozně hezký přírody filmovaný, v tom, v té Itálii opravdu projdeš spoustu, kdybych tam nebyla, tak by mě to třeba ani nezajímalo, nebo vůbec bych řekla, no jo no, ale oni jsou tam normálně jako ta fontána to de Trevier, zrovna tam u toho krásně, tam jsou takový záběry, že jsem to viděla, tak proto to sleduju, protože to je moře a filmovaný, tohle je oproti našemu, bych řekla jako hezčí, ale i máme dobrý seriály, třeba ta Ulice, tam hrajou úžasný herci a prostě je to takovej příběh opravdu pravdivý ze života, jak se dělají podrazy v penězích, v radnici, jak to chodí, jo, to je zas takový jako ze života bych řekla, je to filmovaný úplně jinak, na jiný bázi než tam, tam je to jako z přírody a prostě, já nevím, tam z nemocničního prostředí, jak se o ty lidi ně staraj a že když jim přivezou člověka, já nevím odkud, že neexistuje, aby tady rodila a vozili ji 50 km, protože nemají v porodnici místo, tam ho vezou i na

lejátku ho opatrujou prostě, i na chodbě, aby ho zachránili, tady s ní jezděj, já nevím 50 km, aby porodila...No, to mě někdy tak rozčílí, že si ani neuvědomím, že těm hercům říkám, nechod' tam ty, krávo blbá, nebo nedělej tohle, i když vím, že je to jen v televizi.

Myslíte si, že televize zobrazuje pravdu?

Já bych řekla, že je to přesně tak, jak se to tady u nás děje prostě. Kocourkov hadr. Já bych řekla, že je to z dnešní doby, ten podplácí toho, ten zaplatí tomu, ten podrazí toho, tady je to prostě, prostě, aby získal ten barák, tak ho podplatil, udělal z něj, že je nesvéprávněj, že je magor, aby mu to podepsal, no prostě dělaj se podrazy, přesně tak z dnešní doby, jak to tady je. Kocourkov, říkám, dokud nezaplatíš, nemáš, toho podrazíš, tomu to vezmeš, přesně, přesně jak z dnešní doby.

Myslíte si tedy, že televize zobrazuje pravdu, nebo fikci? Jak přistupujete k televizi?

No, když se na to koukám, třeba dejme tomu v těch zprávách, jo, to narazím třeba na toho Topolánka, vyhrál ty volby, měl sestavit vládu, trvalo mu to čtyři měsíce, než sestavil vládu. Kdyby normální člověk čtyry měsíce bral takovýhle nehorázný peníze za nic, za práci, kterou neodevzdal, nevím, co by tomu řekli a oni brali nehorázný peníze čtyry měsíce za to, než sestavili vládu, to je Kocourkov, to není vláda, no, nemůžu to pochopit prostě, nemůžu pochopit jednu jedinou věc, že oni prostě, že od nich nikdo nevyžaduje tu práci, aby prostě za nima něco někde prostě bylo vidět, oni při volbách slibujou tohle, tohle, okamžitě jsou volby u konce a padla klec, nic se neděje, nic se nedělá, jen samý podrazy. No, tak to je můj názor.

Zobrazuje tedy televize fikci, nebo realitu?

V některých věcích, to udělá realitu, třeba tohle, to je opravdu, to píšou všude i v novinách a někdy to zkrášlujou, někdy tohle nebo tohle, ale tohle to, co se děje ve vládě, to bych řekla nebo když sleduju toho Moravce 24 hodin těch, jak s nima mluví nebo každou neděli s premiérem, s těmahle, to lže jeden druhýmu a jeden na druhýho ukazuje, nic jinýho a nic se nevyřeší, takže co... Ten udělá poplatky, ten je zruší, pak je nepohodlněj, vyhoděj ho, tak kam to vede tohle to, to je opravdu Kocourkov. Oni brečejí, já nevím, já tomu nerozumím, já se politikou nezaobírám vůbec, oni brečejí, jakej mají schodek v penězích ve vládě, ale oni si rok co rok přidávají, proč, říkám, já říkám, jsem blbá, ale bejt nějakým takovým tím, tak bych udělala stabilní platy, prezident dejme tomu 60 000 a pod prezidentem, ať je jejich, ať je jejich poslanec jakejkoliv po 30 000 a starejte se a né, 120, 160, to by viděli, aby ukázali lidem, jak se má šetřit, šetřete, oni ti napíšou plakát, jak ušetřit, ale ať to ukážou u sebe, ať mu dá 7 400 důchodu a řekne, tak a ukaž mi, jak z toho vyjdeš, pak jsou výpočty normální plat 15 – 20 000, kdo ho má dneska, kdo ho má těch 15 – 20 000, no ne, tohle to, to je opravdu, nevím, říkám, nemám se špatně, nestěžuju si, ale tohle nesnesu, nesnesu tohle to prostě.

Poslední otázka, liší se váš všední den od víkendu?

Ani ne, ne, mám ji, já ji mám puštěnou jako rádio, mně ta televize prostě mluví jenom, abych tam nebyla sama, aby na mě někdo mluvil a slyším třeba tohle a tohle se stalo...

Rozhovor č. 2: Lída, 80 let (vesnice)

S paní Lídou jsme se setkaly v jejím domě nad šálkem čaje. Paní Lída pracuje od roku 2000 s počítačem a stále se snaží, jak v práci s PC, tak i v jiných činnostech zdokonalovat.

Vlastní dvě televize na dálkové ovládání, jedna je umístěna v centru obývacího pokoje, druhá v ložnici.

Jak probíhá váš všední den?

Ráno, no tak, ráno vstávám jak se mi to hodí, podle toho, jak v noci spím nebo nespím, tak v rozmezí šesti až třeba osmi hodin no, a první, co je, no tak říkám toaleta, potom je takových už ani ne půl hodky, tak 20 minut cvičení, který prostě, jak říkám, mě udržuje v kontaktu, no a potom první jdu, první jdu k počítači, jak už jsem ti říkala, první si musím, prostě se podívat, jestli tam nemám něco nového, nějakou zprávu anebo sama s někým komunikuju, no tak říkám, tak to je to, potom, tak abych řekla, tak tu domácnost, tomu moc nedám, tomu moc nedám, já si uvařím na několik dní, protože se radši prostě věnuju něčemu jinému. Buďto četbě a ráda čtu, ráda čtu historii, mám ráda takový nějaký fakta, nějaký třeba autobiografický věci, teď zrovna jsem se, jsem si koupila hezkou knížku, mám ji tady, otřesnou Soňa Limanová: Prodaná nevinnost, takže ta mě teď velice zaujala, že říkám, knihy si kupuju z knižního klubu a to vždycky tak zaměřuju, co by se líbilo i mně, ale co si myslím, že by se líbilo i mým milým a drahým, protože vždycky koukám, abych k tomu dárku jim dala nějakou, nějakou knížku, takže vždycky koukám si knížku přečíst sama nejdřív a potom podle toho, tak věnuji buďto zeťovi jednomu, nebo druhému, nebo vnukovi, nebo dceři, takže tudleťtu jsem jako přisoudila, že bych to dala, že bych to dala dceři, je to opravdu, je to skutečně jako to, takže autobiografie mě zajímá nejvíc. Z historie, no, historický romány taky, pokud prostě tam není něco přitažené za vlasy, protože, co by bylo přitažený za vlasy, to jako to mně, to mně nic neříká a číst nějakou Steelovou nebo nějakou Woodovou nebo něco takového, to jako naprosto, to naprosto ne, to jsem říkám přečetla od každý tý autorky snad jednu věc, abych jako vůbec do toho, do toho pronikla do toho stylu, ale to mě, to mě nezajímá. No, tak jako říkám, ta četba mě dost zajímá, potom si ráda luštím křížovky, to taky, to mě taky baví, noviny jako takový kupuju pouze jednou týdně, protože sleduju zprávy jednak celý den mám, když nejsem u počítače nebo nečtu, nebo neluštím křížovky, tak mám puštěnou rozhlas Praha, ten, kde jako to hodnotím tak jako nej, takový je mi to nejpříjemnější, takže to, takže zprávy slyším tam, ráno televizi, no, než si v ložnici ustelu, tak si pustím tam zprávy ještě v televizi, to ale jenom chvilku, jinak přes den televizi nepouštím, to spíš se věnuji tomu rozhlasu a tomuhle, no, no tak, no odpoledne, pejska už nemám, když jsem měla pejska, no, tak to jsem jako, říkám, to bylo pro mě dobrý, protože já jsem vzala pejska, proběhli jsme vesnici a já jsem věděla, co se děje, takže jsem to spojila ten příjemný pro mě, s něčím, co mě dalo, co mě dalo nějaký jako posílilo zdraví a pro toho pejska to bylo taky jako dobrý, to jako to mě, no, když jsem o něj přišla, tak to bylo 10. října jsem ho pochovávala, tak to jsem byla jako velice smutná, protože doprovázel můj život 15 a půl roku, takže to jako, bylo, to bylo opravdu, to byl člen rodiny, takže já jsem jeho odchod prožívala, tak jako to prožíval, jako jsem prožívala odchod manžela, i když to zní tak nějak jako divně, zvíře a člověk, ale když potom člověk zůstane sám, takže jsem to opravdu prožívala tak těžce, no ale stejně teď mi to nedá, tak když se blíží ta desátá hodina, tak koukám na hodinky, jak jsem byla zvyklá s pejskem, tak musím prostě projít aspoň tady ten střed tý obce, abych věděla, co se děje, i když jako člověk, člověk do všeho nepronikne, ale tak nějak jako mám ráda, mám ráda starý lidi, od těch se, od těch se stále ještě učím, od

těch se učím, přestože už jsem taky ve věku 80. roků, když si řeknu, řeknou, řeknou, stařena, osmdesátiletá stařena, tak jako si to nikdy nepřipouštím, že já jsem osmdesátiletá stařena, že je mi osmdesát roků, to si uvědomuju, ale to stařena, to si pořád jako nechci, nechci, nechci ještě připustit, takže říkám, tak ze starejma lidma, to je teda velice dobrý, že děláme ta setkání důchodců, ke kterým jsme se tak nějak jako dokopali, takže jako to mě taky jako dost dává, tam většinou vezmu třeba kroniku, něco přečtu z kroniky, nebo si povídáme a ještě, protože já jsem tady celej život netrávila, já jsem vyrůstala na Slovensku, já jsem se sice tady narodila v Žehuni, ale, ale když mně bylo tři měsíce, tak mě maminka převezla na Slovensko a sice ke Košicům, takže tam jsem žila, no, potom jsem, potom tam jsem žila až do roku 1939, 15. března 1939, když Němci obsazovali naši, naši zem, tak nás odtamtud Slováci hnali, já si vzpomínám, jak mi, můžu povídat i tohle, zajímá tě to, jestli neodbočuju příliš, dobře, tak až, tak mě zastav, kdyby bylo potřeba, takže říkám, to bylo, to si pamatuju jako dnes už to období roku 38, kdy tatínek měl službu jako četník tam byl na maďarských hranicích, kdy tam byl vyslanej, když se jako už mělo se to obsazovat, tak než se to obsadilo, tak si vzpomínám, tam jak jsme taky s maminkou na těch maďarských hranicích byly, no a celá ta doba byla už prostě taková bouřlivá tam, protože my jsme Češi, my jsme byli čehuni tam, takže na nás jako pohlíželi, né, když jsme žili na Slovensku u Košic, tam to bylo dobrý, tam byli zvyklí lidi, že prostě byli zvyklí poslouchat Maďary, takže i teď, když tam byli Češi a čeští četníci, takže jako tak nějak ti byli jako takoví ty lidi příjemný skutečně tam, ale tady potom už kolem Piešťan, byli jsme v Moravanech, to je dneska už předměstí Piešťan lázní, tam jako už ta Hlinkova garda tak nějak jako už zapouštěla kořeny, tam už to bylo těžký, takže vím, že se nám jednou taky stalo to, že s maminkou jsme byly, tatínek byl někde ve službě, my jsme s maminkou seděly v kuchyni a najednou slyšíme strašnou ránu velikou, za chvíli druhou ránu, tak co jsme honem, to jsme rychle vlezly pod stůl a potom přijdeme za chvíli přijdeme do ložnice a do obývacího pokoje a tam takhle jako paže silný klacky zahromčený a hosený do oken, takže tak už jako nás odtamtud nás upozorňovali, že už budeme muset jít, no tak říkám, to už bylo to období, takže 15. března 1939 tatínek měl objednaný stěhovací auto na, na zavolání, až prostě zavoláme, hodně Čechů odešlo a všechno tam museli nechat, tatínek byl prozíravěj, tak říkám, tak měl v Brně už objednaný na zavolání, na telefonický zavolání, že hned přijedou, takže skutečně toho 15. března, já jsem šla ještě do školy, paní učitelka byla Češka a povídá mně: Lilinka, id' domou a tak jako slovensky, abych šla domů, že jako se budeme, se budeme stěhovat, protože to věděla, my jsme s ní v kontaktu byli, byla to sice Moravanka, ale měla muže Slováka, no tak já jsem se sebrala, sebrala jsem si věci a teď jsem utíkala takovou jako cikánskou kolonií v polích a děti se vyrojily ze školy za mnou a volaly Češi peši do Prahy a Židi do Palestiny kamením mne vyhnaly, takže to byl takovej zážitek, kterej jako na to mám, říkám ale je to zapomenutý, tak to bylo moje, takže já nemám, neměla jsem tedy některý ty kontakty s tou Žehuní, takže když dělám ty sezení z těch důchodců, tak jsem ráda, já jim něco přečtu a oni mně k tomu dávají prostě takový nějaký, jak to prožívali tady, takže jako mě to zase obohacuje tím, že tu mezeru, kterou jsem tady byla prostě mám potom vyplněnou, potom jsem, potom jsem byla tady ve škole, do měšťanky jsem chodila do Velkýho Oseka, pak jsem byla od roku 43 do roku 48 v Kutný Hoře v učitelským ústavu, no tak to jsem taky měla prakticky mezeru, sice jsem jezdila jsem domů na neděli, ale byla to taková určitá mezera, takže říkám, tak mně to hodně dává od těch důchodců, že dávám slovo i jim, oni prostě mají možnost povídat, abych já se dověděla od nich, no tak to bysme vzaly ty důchodcovský

sezení, potom ráda chodím, ráda chodím do školy taky, to mně nedá, jak prostě se blíží konec prázdnin, tak musím, musím dorazit do školy, to už je tak něco prostě tam žene, že prostě jsem byla zvyklá, protože jsem byla 51 roků ve škole, takže mi to nedá, abych tam, abych tam nešla. Takže jsem v kontaktu i se školou pořád, sem tam nějaký besedy jim tam udělám, teď jsme byli, vloni to bylo tady na tom hradišti, na tom zámečku, co je tady v rybníce, jestli o tom víš, že tam je, tam byla tvrz, tam byla tvrz, za husitských válek byla prostě zničená ta tvrz a je tam takový ostrůvek, říká se tam ostrůvek, ale ten ostrůvek už není patrný, byl asi tak 80 cm, když se vypustil rybník, tak bylo vidět takový jako kopeček a tam byly různé jednak opuka, různé se tam nacházely střepy a nálezy, takže vždycky, když byl rybník vypuštěný, tak jsem tam s dětma chodívala, vždycky jsem měla strach, že maminky mě vyhubujou, že přijdou děti zmazaný, protože že jo, přeci jenom se tam šlo, no tak chtěly se tam zase kolegyně podívat s dětma, tak to jsem tam s nima dělala a nějakou tu besedu s mateřskou školou a s tím, no tak to vyplňuje můj život, no, no tak to, no a televize, tak ještě abysme, abysme televize, takže televizi ráno než ustelu se podívám na zprávy, potom ten rozhlas, no a jinak, jinak, jinak tak nějak programy nečtu, abych řekla pravdu, programy nečtu, tak nějak už vím, dívám se na Zdivočelou zem, na ten, na ten seriál, to se mi, to se mi líbí, protože mi to připomíná mnohý, mnohý věci, potom mě oslovovaly taky, taky Četnický humoresky, který šly a to mě oslovovalo z toho důvodu, že můj tatínek byl taky četník a ta doba, která se tam líčí, tak prostě je to doba mého, mého dětství, takže já v těch uniformách jsem viděla tatínka a v uniformě a prostě, prostě všechno, takže to jsem sledovala, no taky jsem se dala zlákat na Velmi křehký vztahy, i když sama si hubuju, proč se na to dívám, jinak na žádný seriál, kdysi Dallas, že jo, no to bylo, to se začlo prvně, to se jako sledovalo, jinak žádný ty, ty telenovely a to, to mě nezajímá, ale říkám těm Velmi křehkým vztahům jsem propadla a sama si říkám, proč se na to díváš, vždyť je to taková slátanina, no ale dívám se na to. No, mám ráda, mám ráda dvojku televizi, kde jsou pěkný pořady, na to se ráda dívám, zase různé ty přírodní nebo i různé takový filmy, dejme tomu z jiných krajin, který jako člověka zajímají tak nějak takovýho něco, teď jsem, co mám teď, co mám teď možnost, tak se dívám i na NOE, televize křesťansky zaměřená, i když říkám, já jsem vyrůstala v křesťanské rodině, maminka i babička byly nábožensky založený, nebyly teda žádný fanatičky, ale byly nábožensky založený, takže jsem k tomu byla vedená, k náboženství, takže jsem jak pokřtěná tady v kostele v Žehuni, tak jsem na Slovensku byla u prvního svatého přijímání, tak jsem tady potom, když jsme přišli v tom roce 39, byla i biřmovaná, takže celou docházku jsem na náboženství chodila, i když jako mám mnohý výhrady teď k tomu náboženství, mám, prostě ty kořeny nějak se nedají, nedají jako přehlušit, takže to, potom i na učitelském ústavu jsem chodila na náboženství, tam byl nějaký velice dobrý profesor Filip, který byl misionář a on to prostě bral tak neokázale, ten nám spíš vyprávěl prostě z těch zkušeností misionářských, což pro nás ve válce bylo velice, velice cenný, protože za války, my jsme měli prostě jediné německou říši, historii a zeměpis německý říše a jinýho jsme se nedověděli, takže studium v době války 43-47, no, to už potom se něco jako doplňovalo, takže bylo takový chabý, takže to mě taky oslovovalo, no takže tohleto taky pro mě bylo a teď ještě, když mluvím o těch, když jsem mluvila o tom Slovensku, tak ti ještě řeknu, jak jsem prostě, člověk na sklonku života se touží dostat tam, kde prožíval něco pěknýho, kde prožíval něco pěknýho v dětství nebo v mládí a já skutečně v těch, u těch Košic ta vesnice se jmenovala Šemša, byla to taková vesnička, tam jsem prožila idylický dětství, maminka nebyla zaměstnaná, chodila jsem sice do slovenský školy, byla to církevní školy, byly

tam jeptišky, to člověk tehdy tak jako to bral, to bylo samozřejmý, tak jsem potom celý život se chtěla na to Slovensko podívat, tak se mi to splnilo asi třikrát za život – v roce 1960, to ještě s maminkou jsme tam jely a právě na ty Piešťany tady, tam jsme, tam jsme netoužily, protože tam jsme zažily ne tak dobrý, i když na ně se už dneska nezlobím, nezlobím se na ně po té době, ale tam na to Slovensko východní ano, takže v 60. roce jsme tam byly s maminkou, no a tak nás tam velice, velice krásně přijaly, oni říkali paní Stejskalová, protože já jsem byla Stejskalová za svobodna, paní Stejskalová a zůstaňte tady a do rána a bejvali by snesli všechno možný, tak jako to bylo jedno setkání, pak jsem tam byla v roce 90 s paní učitelkou Malou v Tatrách, takže taky jako tam nás, no tak jistě, tam nás jako přijali pěkně, jo, jo, byli jsme tam ještě ano, a říkala jsem na sklonku života já se musím podívat ještě do té Šemše, do té, do té vesničky, protože to tam vidím, mám to před očima a mám i na monitoru, to ti musím ukázat, mám na monitoru to, co jsem si tam vloni nafotila, takže podívej se, já ti to ukážu, nemůžu se s tím rozloučit, jinak jsem pořád ještě na tom monitoru měnila obrázky, co jsem okamžitě udělala, tohle už je, už to byl tok, ale pořád to vidím, to je můj vnuk, to je jeho přítelkyně, to je moje právnuče, tohle je jakýsi pán, pán, inženýr, profesor, kandidát věd, já nevím, co všechno, já jsem nepočítala, že ho tam prostě najdu a tohle je dům, kde jsme žili, kde jsem žili, tak to tam pořád, pořád mám a spoustu fotek jsem si udělala a teď ti budu povídat, jak jsme tam, jak jsme tam přijeli, my jsme byli v Tatrách a a potom říkám vnukovi, jeden den, vy si dělejte, co chcete, jestli chcete, jeďte si do Košic, nebo jestli chcete, jeďte si do Jasova, tam jsou jeskyně, nebo kam chcete, nebo štůské koupele jsou tam, ale já prostě den budu věnovat Šemši, co tam budeš celý den dělat mi povídá, já povídám, neboj se, nic se neboj, cikáni tam nebyli nikdy, ani teď tam nejsou....

Liší se váš všední den od víkendu?

Jestli se liší, no, tak abych řekla pravdu, ani se neliší, akorát ta neděle, neděle, protože to je tady po 14. dnech bohoslužba, no tak to chodím do kostela, tak se pořád snažím, snažím se prostě znova k té víře dostat, i když je to dosti takový těžký, protože když to náboženství říkali jako dítěti, tak to bylo prostě zidealizovaný, něco jinýho, takže jsem si říkala, já si musím přečíst, měla jsem Bibli z roku 1913, říkám, já si musím přečíst Bibli, za mládí jsem ji kolikrát prostě otevřela, ale prostě jsem se k tomu nedostala, takže to ještě jsem neříkala, ráno taky si prostě si každý ráno přečtu dvě stránky ze Starýho zákona a dvě stránky z Novýho zákona, z toho Starýho zákona jsem úplně, úplně zděšená, co tam bylo bitev, co tam bylo bojů, co tam bylo všeho, tak říkám, tak mně to nic nedává, no a do toho Novýho zákona tak nějak jako se, já jsem říkala, si tím posílím svoji víru, ale právě naopak, mě to tak nějak, tak nějak, tak nějak já nevím, jako mám různý pochybnosti, no to je jedno, to je věc moje, ale takže to ještě dělám ráno, no tak v neděli po 14. dnech jdu, jdu do toho kostela, tak to dělám, tak to je snad výjimka no a předtím vždycky v pátek tam jdeme s děvčaty uklízet, tak se směji, nevím, jestli jsi viděla, jak je ten program Hádej, kdo jsem, jestli jsi to někdy viděla, neviděla, neviděla, je to na Primě program prostě Hádej, kdo jsem a taky tam vystupovala různý povolání, mladý, starý a taky tam vystupovala nějaká, nějaká kantorka, která teď dělá kostelnici taky asi v mém věku, a tak to mě tak zaujalo, já jsem říkala, že bych jim tam mohla taky, ne sice jako kostelnice, ale mohla bych tam jako kronikářka vystoupit, tak jsem tam dala přihlášku, no ale je to už asi půl roku, mně neodepsali a teď už ani, teď už bych o to ani neměla zájem, protože mám dost takový problémy rodinný, takže by mě tam neměl ani kdo odvízt, takže i jako to jsem chtěla, to jsem chtěla zkusit, že bych jako i jsem si jako připravila heslo, protože musí dát každé heslo, na základě toho oni dávaj

otázky, no a hádají, hádají prostě, hádají, kdo jaký je povolání a dělají to tyhle ty herci z Velmi křehkých vztahů, Zounar a ta Alice Bendová, nebo jak se jmenuje, tak tohle to a jinak abych řekla, tak se neliší, mám takovej jako dost stereotyp, stereotyp ale prostě já si to tak nějak jako naplňuju těma aktivitami, takže abych řekla pravdu, tak nějak bych mohla říct, že snad žiju spokojeně, i když jako různé problémy mám, ale říkám si, to už je věc mladých, takže tím se nezatežuji, i když v tom stárí člověk těžko si to řekne, takže to na něj doléhá, ale jsem ráda, že mám prostě svoje aktivity, že se jako nemusím, že se tím nemusím tolik zabývat těma problémama, ono, kdo dneska problémy nemá, kord mladý a to, takže to je asi bych to řekla.

Mluvila jste o tom, že jste kronikářka...

Tak podívej se, ke kronice jsem přišla za doby totality, kdy prostě každý učitel musel mít nějakou veřejnou funkci, no takže vím, že tehdy tady byl nějaký ředitel Pulkráb, no a říkal mně, protože já jsem šla učit, když druhý dceři Adéle bylo necelých šest týdnů, protože se tady uvolnilo místo a na malý škole, než se uvolní místo, no tak to potom trvá léta než se zase místo uvolní a dojíždět s dvěma malými dětmi, to nebylo možné, no tak říkal, no a ty soudružko, ty soudružko, ty nemáš žádnou funkci, tak něco by sis měla vzít, měla by sis vzít kroniku, nebo něco vzít jako návrh kroniku, protože kroniku tady vedla kdysi nějaká paní učitelka Kvasničková, bylas na tý výstavě, co tady byla, takže ta tady vedla kronika, ale protože jako se nezamlouvala lidem, že jako byla z kulackýho toho a tak dále, tak kroniku psala do roku 50 a potom kronikář nebyl, sice byl kronikář zvolen, dokonce to byl i nevím, jestli, ne tady ten Najman, Josef Najman, myslím, mladý hoch nebo prostě někdo, taky kronikář byl, kronikářem byl jmenován pan Vlastník, toho taky neznáš tady v ulici Mariánský, jak se říká, ten byl jmenován kronikářem, ale devět roků se kronika nepsala, no tak v roce 59 jsem kroniku dostala na krk, no a říkám, to ještě děti byly malý, no tak manžel, no a devět let psaná nebyla, tak manžel tady lez po půdě na obecním úřadě, tehdy to byl ještě národní výbor a prostě v družstvu, a tak je sháněl nějak ty materiály, no a já tu kroniku psala, no tak říkám, celou dobu totality, kdy teda musela ta kronika opravdu jako bejt zaměřená tak jak to, jak to, muselo to bejt, protože, no, no a potom už během času nějak jsem si na to zvykla, že se to stalo mojí, mojí košilí vlastně, mým druhým já, že to už bude v příštím roce od roku 59 tak 50 roků kroniku píšu, no ale zápisy jsou zpětně od roku 51, takže, no tak jako, no tak co, jsem psala první díl kroniky ten tady zakládá v roce 32 nějaký učitel František Šorm, druhý díl kroniky to zakládala paní učitelka Kvasničková, ta tam dělala taky kresby krásný, já nejsem malířka, já nejsem výtvarnice, ta tam měla pěkný věci, takže no do druhýho dílu kroniku jsem psala, pak jsem zakládala třetí díl kroniky, čtvrtý díl kroniky, teď už máme pátý díl kroniky, no a v roce 2000 nějak, protože jsme mívali vždycky nějaký takový setkání kronikářů v Poděbradech v muzeu, no tak, najednou ke mně tak přijde nějaký pán a povídá já se jmenuji Věříš, já jsem kronikář z Opočnice, protože jako moje jméno tam znali dost, protože ta kronika byla dost taková, byla i vystavená v Kroměříži a byla dost taková známá, tak já říkám, jsem ho ani neznala, tak jako bych se vás chtěl něco zeptat nebo tak nějak, no tak povídá mně, já vedu, já vedu kroniku prostě na počítači a teď jsme se dali jako do hovoru, tak si povídám, když to dokáže pán Věříš, byl to mistr odbornýho výcviku tady v Městci ve škole, tak ty to musíš zvládnout taky, takže od roku 2000 to vedu taky prostě tímto způsobem, no ale stejně mi to nedá, takže že jo napíšu, vytisknu, uložím si to na CD, no ale stejně mi to nedá, že to přepisuju do té knihy, protože já mám pocit, že to, co je v knize, je prostě jistý, je stálý, když to neporuší povodeň a tohle to nebezpečí nehrozí,

takže to stejně ještě dělám tak, že to dělám několika způsoby, ale stejně to tam přepisuju, protože říkám, ta kniha je kniha a když drží člověk tu knihu v ruce, tak má prostě takovej pocit, to je něco, to je něco, takže takhle s tou kronikou, no a říkám, to mě přivedlo k tomu, že potom tedy začaly, že budou ty stránky internetový, tak jsem říkala, no jo, já mám aparát, je to sice Canon, ale prostě ne Digital, tak jsem říkala, tak si musím pořídit Digital, abych to tam mohla dávat, potom jsem říkala, no tak když už fotím, tak to musím dát taky do počítače, no tak jako pomoci vás, svých bývalých žáků, jsem se k něčemu aspoň trochu dokopala, že si to umím dát do počítače, poslat to tomu Mirkovi a takhle. Říkám opravdu mě to obohatilo, protože každou chvíli přijde na obecní úřad nějaký mejl, chce támhle nějaký pan Klepal ze Zlína, chce prostě tady, že jsou nějaký předkové Klepala, byl tady nějaký Klepal, tak jako nějakou zprávu, tak Marcelka mi to přepošle, no a já už prostě jsem v kontaktu s ním, tak to že každou chvíli něco takovýho přijde a tak jako mě to zaplňuje, zaplňuje to nejvíc mého času, takže asi takhle ta kronika vypadá, no a dokumenty k tomu, tak říkám, přestože to jako všechno mám v počítači, na flashce to mám všechno, no, ale stejně to ještě dávám, dávám ty, ty fotky protože ne každý má počítač a zvláště tam, když potom s těmi důchodci jsem, takže, takže tam jim potom vždycky přinesu ukázat za nějaký období ty fotky a teď už se k tomu rozproudí debata a tohleto a tohle, takže máme o čem mluvit.

Jak často se s důchodci scházíte?

No, s důchodci scházíme se jednou měsíčně, protože víckrát taky by, ono to musí být taky nějakej, nějaký těšení a něco takovýho a nějakej program tam, takže nejen že já tam tu historii, teď jsme zrovna v tom posledním mluvili taky o Vánocích, zvyky, potom říkám, si tam ty fotografie prohlížejí.

Rozhovor č. 3: Irena (76 let) a Eduard (79 let), manželé Šmídovi (vesnice)

Po chvíli čekání jsem se konečně dozvonila. Byla jsem očekávána, takže jsme se obešli bez dlouhého vysvětlování. Vznesla jsem požadavek rozhovor si nahrát, chvíli bylo namítáno, že to bude nepřírozené, avšak po chvíli se na zapnutý diktafon úplně zapomnělo. Dostala jsem černý čaj, cukr i ovoce. Setkání probíhalo u respondentů v domácnosti. Oba dva respondenti hůře slyší, snažila jsem se proto správně artikulovat.

Vlastní DVD pro pohádky pro vnoučky. Video, TV. Několik rádií. Dvě televize na dálkové ovládání. Televize umístěna ve středu místnosti, moderní, velká, není ověšena dečkami ani jinými věcmi.

Pán – anglicky, německy, slovensky

Chodil jsem na gymnázium, v sedmnácti letech jsem šel na školu pro letecký dorost. Pak byl v Praze Kbelích, Milovice, Pardubice. Nejtěžší období bylo v letech 1968, kdy mě opravdu vyhodili pro moje politický názory, pár let nato mi umřela maminka, já byl bez práce, malý holce byli tři roky. Nakonec jsem se stal mechanizátorem tady v družstvu. To nebylo tak špatný, ty lidi jsem znal, věděl jsem, kdo mě očůrá a kdo ne. Holky jsou od sebe 13/4 let.

Paní - rusky

Já jsem Pražačka, tatínek byl trafikant, přišel v první světové válce o nohu. Maminka byla jeho druhou manželkou, z prvního manželství měl 2 dcery, v druhém manželství jsem se narodila já a o rok a půl mladší bratr. Maminka byla o 21 let mladší než tatínek. No a pak maminka v 1953 v roce měnové reformy tragicky zahynula a půl roku na to za ní šel tatínek. Musela jsem se postarat o bratra, takže jsem nastoupila do práce a o vysoké škole jsem si mohla nechat zdát. Ale já se učila odjakživa dobře a ráda. Československá církev husitská. Zažila jsem válku a ta mě poznamenala hrozně, protože si hrozně moc pamatuju, pamatuju si revoluci, pamatuju si, že lítali, když třeba zažila jsem, když jsem jela od tety vlakem, tak když letěli ty hloubkový letci, tak nálet na vlak, barák byl vybombardovanej, dostali jsme zásah, když jsme utíkali do sklepa, jo, takže to bylo jako zlý a tam mě ta válka poznamenala.

Částečná ztráta dat, předchozí poznámky byly dělány ihned po provedení polostandardizovaného rozhovoru.

Ředitel závodu mi říkal, vy jste manželé a já říkám ano, tak příští rok ne s manželem a přijedete mnohem, budete lepší, já jsem se vzala a úplně jsem musela odtamtud, jak jsme se šíleně pohádali, odejít a když jsme přijeli zpátky do Pardubic, tak táta povídá a tebe nezajímá vůbec, jak jsi se umístila a já povídám nezajímá, ale mě to zajímá, tak jsme se zase sebrali a jeli jsme zpátky na vyhlášení těch výsledků, no, já jsem dostala plaketu a ještě jsem dostala tašku a kosmetiku na auto a takže viděl, že nejsem debil, táta. Já jsem dělala potom v Milovicích jsem chodila do cvičení, dělala jsem sportovní gymnastiku, jo, prostě kolik let, jo, měli jsme i veřejný vystoupení, jo, no tak, když jsem byla svobodná, chodila jsem do československého souboru písní a tanců, jo, do vysokoškolského souboru Zdeňka Nejedlého, tam jsem tancovala, no a pak jsem v těch Milovicích dělala teda aspoň tu sportovní gymnastiku, no a pak jsem v Pardubicích se zúčastnila, jednou tohle to tam dělali nábor ženskejch, aby jely ženy taky, jo, no tak to a tohle opatruju, tohle je moje medaile.

V kterém roce jste šli do důchodu?

Paní: Čtrnáct let už jsem v knihovně. Knihovna mi zabírá hodně času. Já jsem třeba i po odchodu do důchodu chodila pracovat do Poděbrad, tak jsem hlavně říkala, ať mi nedávají úterý a středu, kdy mám knihovnu. V knihovně jsem každý úterý a pátek od poledního do 16:45. Měla bych tam být do 15:30, ale víš to sama. Děti a ti, co dojíždějí, mají možnost si tam ty knížky vyměnit.

Já si myslím, že obzvlášť u nás plní ta knihovna funkci kulturního místa. My tam probereme všechno.

Pak se scházíme se seniory. Tam jsem třeba i předčítala z kroniky. Vypůjčila jsem lázeňskou kroniku, co jsme měli. Tu mají krásnou a předčítala jsem jim. Jinak jim dělám i přenášky. Třeba i o drogách jsem přednášela důchodcům, aby poznali, kdy jsou jejich děti pod vlivem drog, pak jsem jim vyprávěla obecně o zdraví a jak si ho chránit. No, povídali jsme si i o médiích.

Doma máme tři knihovny, já jsem zastánce toho, že knížky se nevyhazují, jako malá jsem prosila vždycky maminku, aby mi koupila knížku, ale dnes už ne, dnes už nosím ty knížky do knihovny, protože starej člověk, co s nima bude dělat a toho místa taky tolik není.

Pán: Já jsem už 22 roků v důchodu, my jsme teda chodili dřív, já jsem už 22 roků v důchodu. Máme zvířata 15 slepic, králíci, do října jsme měli dva kocoury, máme psa a okolo hospodářství je pořád co dělat...zahradu už nezvládám, takže kytky má na starosti dcera.

A tady na fotce, to je Charlie, když tady natáčeli na sestru roku, jo, byl tady kameraman, natáčeli vždycky ke každé sestře takovej medailonek a to tam pouštěli, tak tam byl na závěr přes celou obrazovku v celé své kráse náš Charlie, my máme disketu tady, my jsme pořád prostě se zvířatama.

Pán: Pak jsme samá návštěva, kamarádi za mnou jezděj.

Paní: To je u nás pořád piloti, dokud žijou, tak prostě i doktoři, kteří prostě třeba takhle mám třeba toho Rambouska, ten posílá, to byl zubař od nás, velká kapacita, tak vždycky pošle každé rok a každá fotka je jiná, ty jezděj jednou nebo dvakrát do roka, vidíš, a vždycky si udělaj, vytvořej takhle nějakou fotku, vloni to bylo zase v maškarním kostýmu, že prostě pošle, že prostě na nás nezapomínají, víš.

Žijete vlastně dosud společenským životem.

Pán: Tak na plesy už nejezdíme. Byli jsme v Lucerně, tam je každé rok leteckej ples a na plesy už ne, to už ne, prostě tam ty lidi už ani neznám, tam je spousta sponzorů.

Jak často chodíte do hospody?

Ted' jsem nebyl dva měsíce, ale jinak jsem chodil vždycky s dědou asi pět nebo šest tak dvakrát tejdne vždycky od pěti do půl šestý.

Paní: Ale já ho tam posílám, říkám mu, běž, ale on už ted' ne.

Pán: Já beru, já beru léky na tu boreliózu taky a v úterý možná půjdu. On je tam hroznej hluk, a tak chodíme dřív a taky tam není kouře tolik, poněvadž večír přijdou ty mladý a automaty a cigarety a hrůza.

Mluvíte spolu o tom, co jste viděli v televizi?

No, to víš, že jo. My nejsme, že bysme něco viděli a pak to hned pustili uchem ven. My si o těch pořadech povídáme...že jo, Edo? Ale víš co, já se dívám, zase manžela to rozčiluje, že se dívám na tu růžovou zahradu, ale mně už to rozčiluje taky, protože už, jak bych ti to řekla, je to, byla to moje profese, takže vím, co je možný a co není, to samý Káťa říká, že třeba i čte knížku z lékařského prostředí a říká mami, tohle tady tam napsali hroznou kravinu, jo, u mě prostě odložila knížku. Já je ale navádím i ty lidi, řeknu prostě, dívejte se na tohle, nebo to jste se měla dívat, nebo budou to opakovat tehdy a tehdy, prostě rozebíráme tam (v knihovně) všechno.

Jsou nějaké pořady, které sledujete pravidelně?

Pravidelně sleduju ty ty Růžovou zahradu a hlavně ty televizní noviny, no a hlídám si i to bych teda lhala 13. komnata, pak jsem se ráda dívala třeba na toho Pavlíčka, kdy byli, měl vždycky s nějakou osobností si pozval hosta, jo, nebo jo Pavlíček, jo, Michal Pavlíček, no, pak byl i Horáček si dělal taky, to jsem se vždycky dívala, nebo Ester Kočíčková byla taky, tak to jsem si zas hlídala, no, na co se teda nedívám na ty pro tebe něco, dopisy nebo něco pro tebe, na to se teda nedívám a no, ty 13. komnaty o těch hercích, protože některý jsem znala, jo, osobně i z Prahy, třeba Drdu jsem ošetřovala, Pujmanovou jsem ošetřovala, Zápotockýho jsem ošetřovala, jeho paní, jo, já jsem znala tu vládu prostě z osobního, Vítězslava Nezvala jsem ošetřovala, jo, když tam ležel někdo ze spisovatelů, tak to, takže o těch lidech prostě vždycky, když něco je, tak si to ráda poslechnu.

Vyhledáváte spíše českou nebo zahraniční tvorbu?

Spíš českou, upřednostňuje českou tvorbu.

Vzpomenete si, kdy televize vstoupila do vašeho života?

Televize poprvé vstoupila do našeho života v roce 1954, to jsme ji viděli v Praze a v roce 1956 jsme si ji koupili. Byla to malá televize s rádiem a to k nám chodili lidi z celého baráku. Seděli třeba i na zemi. To si pamatuju...občas přišli, že by tohle, že by tamto dávali...nás bylo v tom baráku osm partají. To jsme bydleli v Milovicích.

My o tom, co vidíme, totiž s manželem pak mluvíme. My nejsme, že bysme to jen viděli a ono to proplulo, my o tom pak mluvíme.

Pořady si vybíráme podle televizního programu. Ten si kupujem pravidelně.

No ale nejradši posloucháme rozhlas...to si radši zapnem rozhlas, než tu televizi.

Vlastníte počítač?

Počítač nemáme a nechci ho, já mu nerozumím, v knihovně ho mám, ale nemám ho ráda. Když k němu jdu, tak mu říkám, aby na mě byl hodný. Já jsem i dětem říkala, kdyby něco potřebovali, ať přijdou a zazvoněj, že jim knihovnu otevřu, pustím internet, ale dneska to mají všichni doma. Pokud rodiče chtěli, aby se děti vzdělávaly, tak jim to pořídili domů. Dneska to má každý...a já to tam mám zbytečně. Ono je to i pomalý. Občas tam vkládám knížky, ale moc času na to vkládání není.

Ovlivňuje vás to, že hůře slyšíte?

Ano, televizi i rádio si dáme víc nahlas, zesílíme si zvuk a když to, tak odezírám. Víš co, ten sluch jsem ztratila, že jsme bydleli pořád v blízkosti letiště, že tam bylo třeba, já ti nevím, přípustná hranice je jestli 60 až 80dB a my jsme tam měli třeba 320 nebo i víc decibelů, protože startovací dráha byla, jak je támhle cihlárna a ať rolovali nebo startovali, jo, to bylo, nebo ty motorový zkoušky, to bylo hrozný na ten sluch a to jako...takže spíš odezírám a teď když neumějí mluvit herci, tak tuplem, ale to jestli to můžeš někde ventilovat, tak to je, ta mluva, to je hrozný, to je úpadek. Donutilovi rozumím všechno, ale dnešní generace. Ta mluva, to je hrozný. To je úpadek.

Hrají spolu karty, paní luští křížovky. Když přijde z knihovny, udělá si káfičko k televizi. Nejdříve sledují odpolední zprávy na nově, pak přepínají na ostatní stanice.

Rozhovor č. 4: Ela, 79 let (město)

Setkaly jsme se v domácím prostředí, místnost byla příjemně vytopena, ani zima, ani teplo. Seděly jsme u menšího konferenčního stolku. Součástí místnosti byla knihovna, vedle okna stál další stůl, na němž ležely noviny a brýle. Naproti němu byla přes roh umístěna televize. V protilehlém rohu televize stojí křeslo s vyšším opěradlem. Po jeho levé straně za dveřmi stojí ještě jedno křeslo.

Můžete v krátkosti shrnout důležité události vašeho života? Vzpomenete si na nějaké záchytné body?

To je otázka a na tu se těžko odpovídá jen tak bezprostředně. Tak co, co bylo pro mě důležité? Podle toho vzít to chronologicky tak nějak od mládí a tak. Já jsem kdysi byla velká sokolka a sportovní gymnastka, tak jsem i soutěžila ve sportovní gymnastice a měla jsem docela solidní výsledky, no a v té době to pro mě bylo pochopitelně prioritou. Postupem potom jsem začala studovat na pedagogické fakultě tělesnou výchovu a ruský jazyk no a pořád převažovala, ta ruština byla něco jako k tomu, a hlavně převažovala ta tělesná výchova. Pak už jsem pomalu nechala toho závodění, že, roky přibývaly, pak jsem se zamilovala, vdala jsem se, měla jsem děti, napřed jednoho, napřed syna, pak dlouho nic a po osmi letech jsem měla dcerku, no po skončení, ještě na fakultě jsem působila jako demonstrátorka a potom jako asistentka s polovičním úvazkem no a pak jsem měla mimino, tak to nějak skončilo, že a po mateřské dovolené, která tehdy byla velmi krátká, jsem šla učit, skončila jsem na základní škole tehdy se tomu ještě říkalo osmiletka ale jenom půl roku, potom jsem přešla na pedagogickou školu pro vzdělávání učitelů mateřských škol v Přerově...v Přerově, tam jsem byla rok a půl, chcete to tak podrobně? (snažím se nezasahovat do rozhovoru, proto rozhodně kývám), tam jsem byla rok a půl a poté jsem přešla jsem do Olomouce na tzv. Fučíkovu pedagogickou školu. To bylo pro vzdělávání učitelů pro první až pátý ročník, no a tam jsem vlastně zůstala v té budově, dnes peda...no, vy vlastně nevíte, kde to bylo, víte, kde je teo...ne teologická fakulta ne, Salesián na Žerotínově náměstí? (Kývám a odpovídám ano.) No, tak tam jsem začala na té pedagogické škole a tam jsem skončila až v důchodu, přičemž se ta škola několikrát změnila, několik roků to byla pedagogická škola, potom to byl pedagogický institut a nakonec tam to byl, byla pedagogická fakulta a vlastně jsem v té budově působila na různých typech škol čtyřiatřicet let a skončila jsem v roce 1990 no a pro mě prioritou, kromě dětí a rodiny, samozřejmě byla zaměstnání...zaměstnání. Potom na fakultě jsem se věnovala...zpočátku jsem učila i ruštinu, ale pak se to muselo už nějak přeci jenom zúžit, pak jsem byla jen jen na katedře tělesné výchovy a tam už jsem dělala jen jen tu tělesnou výchovu a speciálně sportovní gymnastiku samozřejmě s didaktikou, nejdříve to bylo to pro 1. až 5. ročník a 6. až 9. no, pak od 80. roku přešla, přešlo to studium pro 6 až 9 na přírodovědeckou fakultu, no a pak jsme měli jen 1 až 4 a speciální pedagogiku a prioritou pro mě bylo vždycky to zaměstnání. Kromě toho zaměstnání ve škole, že, tak jsem pracovala jako rozhodčí ve sportovní gymnastice, já jsem jezdila po oblastech českých, po celé republice, po Slovensku, to bylo dost...to bylo dost náročné jako časově. No, nevím, co bych vám ještě pověděla.

Když se podíváte na dnešek? Co děláte dnes? Jaké máte koníčky?

Co dělám dnes? Tak vidíte tenhle dům a to všechno obhospodařuju zatím sama. Bydlela jsem tady, bylo nás tady plno, pak se děti oženily, vdaly, že, žila jsem tady s rodiči, s maminkou, tatínkem, ty už taky odešli a tak jsem teď asi třetí rok sama, no. Tak to je jedna věc, tady toto, údržba domu, máte-li zahrádku, už chodím očima ty kytičky vytahovat, už mi tam dokonce sněženky raší. No, jinak jako jako tělocvikářka tak ještě pořád v Sokole vedu dámy staršího věku, které jsou už o dvacet až pětadvacet let mladší jak já a jsou tedy už důchodkyně, a když jim řeknu děvčata, já už toho nechám, tak říká né, ty toho nemůžeš nechat, no tak to je tady toto a potom mám abonmá do Moravského divadla, to mám už asi od svých patnácti let, to mám spočítáno a ještě dvoje abonmá na koncerty na moravskou filharmonii, na cyklus klasické hudby a teď jsem si tři roky přibrala i moderní, nu moderní, tak ono když tam hrajou Gerschwinna nebo Ježka, ono už je to taky sedmdesát let, že, ale moderní, tak, to je prostě, tak já trávím svůj volný čas. Kromě toho se setkávám jednou za měsíc s kolegy

z fakulty, jednou za měsíc se spolužáky z gymnázia, tam se člověk taky ledacos dozví, rozšíří si obzor, takže...jinak navštěvuju vnoučata a to je tak asi...náplň...tak teď se zřejmě budete ptát na to další, že?

Když chodíte do divadla, nebo na koncerty, chodíte sama?

Ano, chodím... No, vlastně to je tak. Chodily jsme čtyři kolegyně, leta, jedna po druhé zemřela a měly jsme loži, no a tak teď jsem do lože nabrala celou rodinu, jedna sestřenice tam chodí, někdy snacha, někdy dcera, někdy zeť, někdy vnučka, prostě jak kdo má čas. A na koncert...na koncerty chodím sama, tam člověk setká se jednak svými žáky, žákyněmi, a se svými kolegy a známými, to je taková společenská záležitost. Zrovna teď ve čtvrtek mám ten cyklus moderní, té moderní hudby, budou tam nějaké šansony, francouzské, Edith Piaf.

Mám to předplacené a tak to je, řekněme, jak kdy. Někdy je to... Divadlo je vždycky v pondělí jednou za čtrnáct dní, někdy je tam pauza tři týdny, z toho teď jsme měli dokonce pauzu celý měsíc. Ty koncerty ty bývají tak osm koncertů za podzim. Tak nějak vychází jednou za měsíc. Někdy...teď třeba mám, před čtrnácti dny jsem měla koncert, ve čtvrtek půjdu na koncert a v pondělí do divadla a za čtrnáct dnů zase na koncert a...a někdy se to nahromadí a z toho zas není nic. Tak to je tak asi co já...co já...jinak co ještě dělám... Syn a vnoučata mi dali počítač, řekli, babi to je pro tebe dobrý, my už potřebujeme rychlejší. Tak leccos si píšu, dělali jsme kdysi taky něco pro Sokol, tak...vlastně...Černovír byl 750 let od založení Černovíra, tak proto jsme něco dělali, tam jsem si na tom něco psala a recepty opisuju, co mám ještě po mamince, staré papíry, tak se to snažím dát dohromady. No, mám tam šachy, tak s počítačem hraju šachy.

Pokud jde o rozhlas, tak poslouchám...teď jsem dokonce poprvé v životě dostala svoje vlastní rádio, vždycky jsem po někom podělila něco, co tu nechal syn nebo vnoučata nebo tak podobně. Poslouchám většinou dopoledne, kdy něco v kuchyni dělám, připravuju, chystám vaření, nebo prostě žehlím, leccos spravuju. Žádají po mně, já jsem kdysi ráda šila, žádají...žádá po mně rodina, abych leccos vyspravila, sobě něco vyspravila nebo prostě něco přešla, tak při tom poslouchám většinou rozhlas 2, no a velmi často Vltavu 3. Teď jsem to zrovna vypnula. To je ta klasika, já jsem na tu klasiku.

Vy jste mluvila o počítači. Pracujete s počítačem?

No tak něco musím na tom umět, moc toho není, jen umím ty základy, že, no ale tak snažím se prostě nějak ten mozek udržovat ve formě a taky se trochu bavit, protože někdy jsou ty dny hlavně teď na podzim, v zimě je to dlouhé, jinak já pořád někde běhám, mě stihnout je problém, protože já pořád mám nějaké akce, různé návštěvy, různé pochůzky a tak dále, no, sem tam teď i v zimě jsme párkrát byly jednak za rodinou, jednak s těmi známými za sokola na běžkách, jsme si pochodili tady na běžkách, no, tak.

Pracujete s internetem?

Ne, to nemám, to nepracuji, protože to stojí moc peněz a vzhledem k tomu, že udržuju tento dům, tak to už si nemůžu dovolit.

Jak často navštěvujete vnoučata? Jak často vnoučata navštěvují vás?

No tak, vnoučata už mě tak často nenavštěvují, já chodím tak jednou dvakrát týdně k těm mladším, za těmi mladšími vnoučaty, to je u dcery, no a ti starší Katka a její bratr Martin, ti už na babičku nemají čas, sem tam někdy se Katka ukáže, vloni tu dokonce myslím tři měsíce bydlela u mě a předtím, když dělala, učila se na, dělala diplomovou práci a učila se na bakalářskou státnici, no tak to byla u mě, no tak, to jsme společně leccos

konzultovaly a její přítelkyně sem chodily, takže, no občas se ozvou, no, občas se sejde celá rodina při určitých příležitostech, takže já jsem pořád, oni kolikrát přijdou a já nejsem doma, jsem někde pryč, no.

Vidím tu poměrně velkou knihovnu, čtete? Co čtete?

To je jenom část knihovny, další mám ještě v podkroví, mnohem víc nahore, čtu hodně, já bez čtení nemůžu být, bez čtení ne. No tak, čtu beletrii pochopitelně a nejsem schopná číst už ty moderní autory, Viewegha třeba, něco jsem četla, nejsem schopná prostě tady to číst, no. Tak teď tam mám položené Toulky českou minulostí, ty jsem si nechala naložit, no tak pochopitelně, jednak těch knížek už je tolik čili já už si knížky nekupuju, no ale, sem tam něco, no a to mě zajímalo, tak jenom ty dva díly, no a ten jeden díl jsem třeba četla celý rok, protože to se nedá číst najednou, jestli to chcete všechno, měla jste to někdy v rukou, no, tak víte, tam je po straně to drobné, že, no tak, já jsem to četla poutivě všechno, no a za dva dny zase jsem zapoměla, který panovník, no tak jsem zase, zase jsem to obrátila list zpátky, tak takhle já se bavím, jinak, jinak teda beletrii, já miluji ty Francouze a Němce Feuchtwanger, no prostě bych to všechno to, co tam je, no a dcera má taky velkou knihovnu, tak si vypůjčuji, ale do knihovny nechodím, to prostě mi nějak, nějak nevím, protože asi bych to nestihla přečíst do té doby, když by se to mělo vracet a zas ty upomínky a tak dále, já si tak po známých půjčuji, dcera má velkou knihovnu, tak tam taky a ráda, ještě nahore mám, sem tam vytáhnu nějakou nějakou, co tam mám, třeba základy filozofie něco takového a z historie a sem tam vytáhnu staré učebnice latiny a francouzštiny, abych si to oživila, no tak, takhle žiju.

Kolika jazyka mluvíte?

No, mluvíte...studovala jsem ruštinu, tak ruštinou, no kdysi jsme dělali němčinu, německy se domluvíme, no ale ale prostě už jsem toho hodně zapoměla no a v gymnáziu jsem dělala čtyři roky francouzštinu, no ale poprvé jsem byla ve Francii v 90. roce a co všechno jsem zapoměla a tak to prostě, když čtu, tak pasivně to rozumím, no a pak jsem chodila, protože všichni choděj do angličtiny a začaly se objevovat různé nápisy, no tak jsem chodila asi taky tři roky do jazykové školy, ale to už je, to mi bylo tehdy asi, to mi bylo tehdy, myslím, kolem 68. roku, no tak prostě abych když vidím ve filmu napsáno shop nebo něco, tak abych věděla, co to je, že, takové ty primitivní věci, no to bych taky věděla, ale tehdy jsme se cosi naučili, ale zase jsem neměla možnost to uplatnit, takže jazyků jsem začala dělat hodně, nějak abych dobře mluvila to ne, jen jakž takž, no a tu ruštinu mám.

Studujete na univerzitě třetího věku?

No, to, to, tak jaksi do toho nemám chuť, protože nevím, já jsem, dcera bydlela 20 let v Porubě a měla malé děti, no tak jsem tam často jezdila, tak jsem tam velmi často jezdila, no a takže potom a ještě když jsem všechny ty další jiné akce, no tak mně to nějak nevycházelo, takže to se už na to nedám. Právě teď ty cvičenky z toho sokola, kolik čtyři nebo pět, navštěvují univerzitu třetího věku, ale říkám mně to nějak nevychází, tak nevím, jestli jsem to nějak neprošvihla.

Můžete mi popsat svůj běžný den? Co děláte během dne?

No tak já vstávám nejdřív v osm hodin, já ráda spím, já nejsem z těch babiček, co už nemůžou spát, taky se stane někdy, tak v osm ve čtvrt na devět, zacvičím si, deset minut si zacvičím, musím se nějak udržovat, no a tak asi kolem té půl deváté až tři čtvrtě na devět snídám, no, pak si poslechnu zprávy v devět hodin, no a pak něco tady dělám, takže vyvětrat, ustlat, připravit takové ty domácí věci, pak si sednu k nějakému čtení, něco si přečtu, nebo

si sednu chvíli k počítači, někdy člověk musí vyprat, že, tak dopoledne vyperu, to zas dá chvilku práce, než to vyperete, než to pověsíte, tak různé činnosti, někdy to dopoledne něco přešívám, něco spravuju a takové a ve dvanáct hodin, před dvanáctou odjíždím na oběd do menzy, v menze potom tam máme takovou společnost, kolegové, no tak tam posedíme do té jedno hodiny, potom většinou je potřeba leccos nakoupit, no tak jdu do města, tady máme obchod, tady je to ovšem dosti drahé, že, takže většinou chodím nakupovat, no a tak než se, sem tam někoho taky navštívím, navštívím dceru, navštívím bývalou kolegyni, která má asi dvaadvadesát let, bude mít teď, to je taky třeba navštívit, taky jsem chodívala i do domova důchodců, tam jsem měla jednu známou, ta teď zemřela, tak tam nechodím, jednou týdně cvičím v tom sokole, cvičívali jsme v úterý dopoledne, teď kvůli topení, že nemohou, protože činnost je tam až odpoledne, tak kvůli nám nebudou schválně topit, tak chodíme až odpoledne, pak si taky i to odpoledne si sem tam musím připravit hudbu, cvičíme s hudbou, tak si musím kazety přetočit a hudbu si nachystat, teď se podívat zas na nějakou tu literaturu, abych se pořád neopakovala, nějaká ta cvičení, že, no, v létě potom se vrátím, většinou se vracím, pokud nejdu třeba ještě na nějakou tu návštěvu, že, taky dvakrát měsíčně se scházím s těmi kolegy, tak to lze taky jedno odpoledne, přijdu v pět hodin domů, jinak v létě potom na zahrádce pracuju, buďto dopoledne nebo odpoledne, nebo dopoledne i odpoledne, někdy dlouho do večera, někdy jsem na zahrádce do osmi hodin podle toho, co je tam třeba dělat, no, když se vrátím odpoledne, dám si kávu o čtvrté, jak říká moje vnučka, někdy to vyjde dřív, pokud nejdu do té kavárny, no a pak zas už hodně dost čtu a televizi zapínám až v sedm hodin. Celý den mě nenapadne pustit televizi, často mi říkají, dívala ses na to, já říkám ne, já nemám čas, já když dopoledne pracuju, tak lítat sem na televizi, no tak, já prostě televizi zapínám až večer, poslechnu si zprávy na jedničce, pochopitelně předtím, před tou sedmou povečeřím, pak sednu k té televizi, poslechnu si zprávy, pokud je tam, na seriály se nedívám, jeden jediný ten, na který se dívám, je Ordinace v růžové zahradě, ale i to už začíná být tak trapné, že prostě už mě to přestává bavit, tak otevřu tam časopis, říkám zas v televizi nic není, tak často se dívám na dvojku, tam jsou buďto nějaké ty politické, že, pořady nebo nějaké jsou tam nějaké osobnosti buďto vědecké nebo zase jsou tam politické, no na politiky na takový ty, to se nedívám, to už mi prostě nebaví, to už bych řekla je stupidní, co oni tam předvádějí, no tak hlavně na ty pořady nějaké lékařské nebo pořady přírodovědné, o přírodě a prostě o zvířatech, no cokoliv něco takového, bývají tam taky dobré filmy, sice často s titulky, no tak to už je pro mě horší, protože já sedím tady a to už nedohlídnu a pak musím sednout tady, no a tak tak asi, no.

V kolik hodin chodíte zhruba spát?

No, pak si ještě něco přečtu, no já chodím v jedenáct nebo ve dvanáct spát, no a pak ještě v posteli si vezmu knížku, přečtu, tak asi, no není to, že by to bylo každý den pravidelné, že, víte, že těch činností dělám, jednou dělám to, jednou ono, jednou máte náladu na to, potom máte, no ale tak pravidelně asi, že.

Liší se váš všední den od víkendu?

No o víkendu chodívala jsem, tak střídám, chodím k synovi na návštěvu, teď zase protože ti už tam nemaj čas, já přijdu, a tak pozvou mě na oběd, no tak poobědváme, no a syn, ehm, vnuk jde k počítači, syn si jde lehnout, Katka teď už tam není, nebo taky někde běží, taky těch akcí už má, no tak teď chodím většinou na návštěvu k dceři na oběd, tam jim pomohu, něco udělat, že a potom oni mě vytáhnou někam, většinou mě vytáhnou někam ven, buďto jdeme na běžky, anebo se jdeme projít anebo jdeme na nějakou výstavu, na výstavy taky chodím

často, no, byla jsem teď na tom Ladovi, pokud je v Olomouci, byla jsem dokonce ve Vídni na Van Goghovi, no tak se snažím.

Cestujete často?

No tak, teď už ne, moc, sice letos jsem byla zase, dcera s rodinou mě vzali do Rakouska, tak to byl takový spíš turistický, to jsme se nachodili, já velmi ráda chodím, já velmi ráda chodím po horách, tak to jsme chodili a chodili, o prázdninách jednou, jednou za rok jezdíme do Jeseníků, tam už jezdíme, vloni jsem tam byla po padesátý, no víc jak po padesátý, padesátý rok, třeba za ten rok několikrát, no, tak asi no a snažím, taky ještě jsem zapoměla říct, snažím se hodně chodit, buďto jdu na ten oběd pěšky, anebo tady na běžky, když prostě není, kam jít, tak chodím někde kolem Moravy, snažím se hodně chodit, abych se udržoval, že a kondici a trošku abych dělala pro zdraví.

Posloucháte při domácí činnosti rádio?

Tu, tu hudbu poslouchám, poslouchám, ale já prostě v tom domě věčně běhám, teď si vzpomenu, nahoře mam knihovnu taky ještě, tak jdu nahoru do knihovny, mám tam taky třeba na půdě nějaké věci, zavařeniny třeba, ořechy a tak dále, tak zas letím tam, no a takže já tak to dopoledne při žehlení nebo při vaření to poslouchám, no a odpoledne už tak moc nezapínám rádio. Já přijdu prostě odněkud, no tak než se člověk převleče a tak dále, tak řekněme a to jsem si nezvykla právě poslouchat rozhlas večer, to prostě neposlouchám, to si sednu k té televizi a řekněme tak do těch devíti nebo podle toho zprávy a nějaký film, jeden, no a když tam není nic, tak potom třeba jdu k tomu počítači a zahraju si ty šachy s tím počítačem, někdy se mi podaří vyhrát, většinou počítač, mám ale pochopitelně tu nejjednodušší verzi, protože jsem to kdysi hrávala, ale nedosáhla jsem nějaké velké úrovně, ale zas je to lepší než dělat něco jiného, že.

Jakým způsobem si vybíráte pořady, které budete sledovat? Vybíráte si nějakým způsobem sledované pořady i v rádiu?

No tak já už vím, co kdy je. No tak třeba ráda poslouchám na dvojce Host do domu, to je tak od půl deváté do devíti, tak tam jsou osobnosti, tak to člověk se ledasco dozví, že, buďto to jsou lékaři nebo to jsou spisovatelé a tak dále, takové nějaké osobnosti, tak to opravdu se tam člověk něco dozví, potom poslouchám od desíti hodin bývá Rodinný lékař, tak to si poslechnu také, to jsou zajímavé věci a pak jsou tam nějaké dotazy, poslouchám co posluchači, na co se dotazují vzhledem k tomu tématu, co zrovna tam probíhá, no pak ty zprávy vždycky si poslechnu a poslouchám Toulky českou minulostí, když tam jsou, no a když je tam nějaké třeba, no tu Vltavu si pouštím, že, tam je ta klasická hudba, nějaké třeba nedávno byl takový delší cyklus o španělské literatuře z podzimu, tak to bylo taky zajímavé, odpoledne, pokud teda jsem doma, že, nebo taky nějaká četba na pokračování tam byla, tak také a pak zas mně to uteklo, protože jsem někde musela, no tak a asi takhle.

Vidím u vás televizní program, odebíráte noviny?

Odebírám noviny jednou týdně, protože kdybych to odebírala, jednak tam dohromady nic není, že, a víte, ono by to přišlo do peněz a co pak s tím papírem a s tím vším a když si přečtu, odebírala jsem Lidové noviny, no kdysi myslím Dnes, Mladá fronta Dnes, že, no a tak to střídám, protože v pátek, ty jsem měla nejradši ty Lidové noviny, ale protože v pátek tam nějak to pře...bývala tam ta zvláštní příloha Akademie či bylo pedagogika, školství a tak dále, no a pak tam dali něco o automobilech a já prostě k tomu nemám vztah, brala jsem jenom

v pátek, kdy byl vlastně ten televizní magazín, no tak jsem to přestala brát a teď dva, ne děle, asi tak půl roku беру Právo, ale zase se vrátím asi k těm Lidovým novinám, musím zjistit, co tam v ten pátek je v té příloze, to by mě zajímalo, ale auta mě v žádném případě nezajímají.

Vybíráte si tedy pořady podle televizního programu?

Ano, ano, to si vybírám, jak vám říkám, se na to podívám a vidím, zas tam nic není.

Kdy v současnosti odebíráte noviny?

No, teď je to v sobotu, v sobotu kvůli tomu televiznímu programu. Dřív jsem brala, brávali jsme často noviny, že, dokud nás tady bylo ještě víc, já pak jdu zas k synovi, ty tam mají zas řůru novin a k dceřím, tam chodím, tam zas mají, Dnes odebírají, no tak to si tam přečtu, víte, já se snažím šetřit, protože když má člověk udržovat nějak ten dům, nechci děti zatím zatěžovat tím, až nebude vyhnutí, no, takže...

Vzpomenete si na začátky televizního vysílání? Kdy vstoupila televize do vašeho života? Co rozhlas?

No tak, rozhlas jsme kdysi měli ještě za první republiky, když jsem byla ještě malé děvčátko, pak rádio nějak odešlo a během války jsme neměli, protože to byl i problém sehnat, no a po válce otec byl učitel a byl pak těžce nemocen, no třicet let byl doma, aniž by vyšel ven, že a pak jedenáct let ležel jako ležák, ale psychicky na tom byl výborně, takže ten poslouchal rádio, no tak sem tam jsem tam zašla, no, pak začaly být ty tranzistory, dokonce jsme měli rozhlas po drátě no a televizi jsem měla první asi asi v roce 1963, si vzpomínám, dcerka měla asi rok a půl nebo tak nějak. Tak jsem pořídila televizi, tehdy byl jeden program, tak nebylo co vybírat, pokud prostě, tehdy zase já jsem byla ještě víc nějak angažovaná, ještě tehdy na fakultě večer jsem chodívala trénovat gymnastiku a takové různé doučovací kroužky, když tam měli něco k zápočtu a neuměli to, no tak jsme je to museli nějak naučit, že, protože nemůžu chtít po někom něco, co jsem ho nenaučila, což dneska se děje, že, a tak prostě jsem toho měla nějak víc, ale na tu televizi jsem se dívala vždycky s maminkou, s maminkou, tatínek neviděl, pak s dětmi, takže tak asi...

Vím, že tehdy nebylo z čeho vybírat, přesto vzpomenete si na nějaké vaše oblíbené pořady?

Krásné byly a to vám řeknou dodnes pamětníci a i teď na to někdo upozorňoval, pondělí mívali Slováci krásné hry a ty byly vynikající, jednak ta slovenština byla taková milá, ty hry ty byly taky vynikající, no a tehdy bylo hodně těch inscenací, no, tehdy nebyl takový škvár v televizi jako je dnes, tehdy opravdu bylo se na co dívat, protože to, když něco dali do televize, tak buď to to byl přenos přímo z divadla, anebo to byly televizní inscenace a to byli jednak vynikající herci, že, a taky ten výběr ten byl, to byli klasikové autoři, kteří za něco stáli.

Vidíte rozdíl mezi pořady, které se vysílaly dříve a dnes?

No, je to nesrovnatelný, je to nesrovnatelné, protože to, to je, hlavně Prima a Nova, to je škvár, to je škvár, tam není, na co se dívat. Ty nekonečné seriály, to už nemá ani hlavu ani patu a to není možné, aby udrželi nějaký takový kompaktní celek třeba tam v té růžové zahradě, to už je tak dopletené, tam už je zbytečně takových osobností a tak, sice se na to někdy podívám, taky né vždy, protože když chodím na ten koncert, tak mi to párkrát uteče, že, pak jsem někde pryč, no a tak mně se těžko na ty seriály a vůbec třeba ty rodinná pouta a vůbec všecko na tohle, to se vždycky v cvičení povídá vidělas to a já povídám ne, víte, že já se na seriály nedívám, mě by to unavovalo pořád že musím, jak některé to dělají ženy, že musí být doma na tu dobu, mě televize prostě nějak neomezuje, tak já si myslím, že některé pořady pochopitelně i ty zprávy a to všecko je jiné než to bylo

dřív, není cenzura a tak dále, ale někdy by ta cenzura byla potřeba, ale ne na politické záležitosti, ale spíš na ty, na to, co tam dávají a pro děti, co tam všechno je a prostě to mně nevyhovuje dneska už, proto se tak nějak moc nedívám.

Některé ženy strukturují svůj den v závislosti na televizi. Nepřemýšlela jste někdy o tom, že byste si pořídila video nebo DVD a pořady si nahrávala?

Ne, to mě nikdy nenapadlo a já bych neměla čas a k čemu bych to měla a zase bych, aha, já to musím nahrát a kdy já bych si to poslechla? Já mám naplněný den a já bych to považovala za ztrátu času, protože mohu udělat něco užitečnějšího, buďto si něco přečtu, ty známé některé mají třeba nahrávek a toho všeho, to já bych nezvládala, když je na co se podívat, tak se podívám, když není, tak to zavřu, tady si sednu, vezmu knížku a je.

Netrpíte potížemi se zrakem, nebo sluchem? Říkala jste, že když jdou titulky, musíte si přisednout blíže, vydržíte číst delší časový úsek?

No, to já vydržím několik hodin číst, trošku od toho počítače mám červené oči, ale to já mívám často od větru a tak, to mně slzívají oči, no tak, toho nechám a je, zas nemůžu dlouho u počítače taky, jinak můžu dlouho číst a já hrozně ráda čtu, vracím se ke knihám, které už jsem přečetla několikrát a řeknu vám, když přečtete, nevím, jestli jste četla někdy Gulbranssenova Věčně zpívající lesy, to vám, na tom příkladě vám to uvedu, tak když jsem to četla jako povinnou četbu, i když my jsme měli vynikající profesorku češtiny, takže pro nás to ani nebyla povinná četba, v těch osmnácti devatenácti letech, tak člověk tam sledoval, řekněme, byl tam nějaký milostný příběh, když jsem to četla, řekněme ve čtyřiceti letech, tak tam zas byla ta střední generace a ty problémy té střední generace a teprve, to ostatní jsem nechápala, jak on mohl být takový a onaký a teprve zcela jsem to pochopila až když jsem to znovu přečetla asi před deseti lety, když jsem pochopila toho nejstaršího, prostě tam nejstarší osobu a teprve až vlastně i u mě je to na sklonku života, tak člověk pochopil tam ten stařešina té rodiny, co všechno měl na zřeteli, jak o tom uvažoval a co si představoval. Víte, tak to člověk, já se k těm různým románům vracím a vždycky tam najdu něco nového, něco jiného, co jsem v té určité době nepochopila a nemohla pochopit, protože neměla jsem ještě tu zkušenost a zážitek, až teprve získáte ten zážitek životní tak, ať už je to kladný nebo záporný, teprve tu knihu nějak prožijete ještě hlouběji.

Mluvila jste o tom, že jste žila s rodiči a mluvíte i o dětech...co manžel?

Já už jsem čtyřicet sedm roků rozvedená, takže o manželovi se nezmiňuji. Po rozvodu jsem zůstala sama, měla jsem dvě děti a už bych se neodvážila přivést jim někoho nového. Velmi často o tom uvažuji, jak, když potom člověk vidí a slyší, jaké jsou vztahy mezi těmi dětmi a tím cizím člověkem tam, bych to nedokázala a že jsem měla zázemí, že jsem měla rodiče, tak jsem to zvládala a měla jsem gymnastiku milovanou, že i milované zaměstnání, my jsme se dřív těšili do školy, dneska já slyším, že moje neteř je taky profesorka na gymnáziu, a oni chodí do práce, já jsem nikdy do práce nechodila, já jsem chodila do školy a my už jsme se těšili po prázdninách, že se sejdeme, to víte, mezi tělocvikáři byla zas jiná parta a my jsme jezdili po těch kurzech, měli jsme kurzy, lyžařské, vodácké, no, já na vodácké moc ne, ale turistické, jo, moje povolání mi bylo koníčkem a to se málokomu stane, taky leccos bylo, co člověku nesedělo v tehdejší době, ale to se všechno překonalo, protože jsem měla to povolání ráda. Jsem měla manžela, my jsme učili oba na stejné škole na fakultě, no pak do toho přišla studentka a bylo konec.

Myslíte si, že televize znázorňuje realitu nebo fikci? Jak kriticky přistupujete k televizi?

No tak, pokud jde o zprávy, tak je to do jisté míry fikce, taky nám všechno neřeknou, jestli zas nemají ty zdroje, nebo to nějak převrátí, že a tak, no ale těm zprávám se dá snad věřit, no, jinak, jinak si myslím, že ty seriály, co jsou anebo pokud je tam film nějaký, tak ti autoři se snaží ukázat tam něco ze života, ale vždycky je nějaká jeho fikce, je tam zevšeobecnění nějaké reality, že a tam to ještě podtrhne, zdůrazní, tak ono se to nedá říct tak jednoznačně.

Srovnáváte informace, které jdou v televizi s rádiem? Ověřujete si nějakým způsobem informace?

No, něco slyším v televizi, něco si přečtu v novinách, že, pak máme debatní kroužek u oběda, tam to pánové zhodnotí, no takže tak, no a ni v těch novinách, když si přečtete noviny, večer to slyšíte v televizi, slyšíte to v televizi, ráno je to v novinách, s malou obměnou, že, Nova to říká jinak jako jednička a Prima, že, no tak, to já si pustím i tu jedničku i tu Primu, abych potom mohla srovnávat, na Primě to ani tak neposlouchám, protože ono se to všechno prolíná, ale hlavně na Nově tam mají zas takové katastrofické zprávy a samé vraždy a takové, je to vůbec teďka samá katastrofa v té televizi, dřív to nebylo, protože než se ta zpráva dostala prostřednictvím novin, tak to chvíli trvalo anebo ještě dřív, ale teď je to hned v televizi a hned se všechno ví a taky to není dobrý, si myslím, působí to na nás, že pořád se ve světě děje nějaké katastrofy, dřív se taky děly, taky bylo zemětřesení, ale o kolika těch zemětřeseních jsme věděli? Nebo o těch vraždách anebo válečné konflikty, že? Ty byly pořád a jsou a budou, ale prostě my jsme o tom nevěděli.

Máte kabelovku?

Ne, nemám, tady to nejde, u nás to nejde.

A můžu se zeptat, kolik máte televizi?

Tady mám jednu a v tom pokoji po mamince byla ještě jedna, protože ona potom už špatně slyšela, tak to musela mít hodně nahlas a nám ostatním to vadilo, a tak ona si to pustila podle svého a co chtěla a tak.

Mluvila jste o tom, že jste dostala svoje první vlastní rádio. Vlastníte kazety nebo CD?

Ano, ale už jsem si, už jsem si, ale kazety a CD, ale já jsem nikdy žádné neměla, já jsem nikdy neměla ani gramofonové desky, až děcka, až moje děti, syn si koupil gramofon, tak prostě nějak jsem se k tomu, nějak jsem na to neměla, nebo když potom už...tak dnes zas mám tam nějakou, snacha mi řekla, že má tam spoustu CD klasické muziky, teď jak mi dali rádio, tak jsem dostala Dvořákovy Slovanské tance, no a já, kazety potřebuju hlavně na to, abych si přehrávala tu muziku na to cvičení, do toho sokola, protože nakonec jsem zjistila, že na Vltavě jsou takové pěkné pořady a takové zajímavé, tak na co já bych si kupovala tolik CD, že, tak si to poslechnu v tom a je to pořád jiné, no a jsem takový šetřílek, já se snažím šetřit.

Co děláte během sledování televize?

K televizi si neberu nic, protože já do sedmi hodin něco dělám, jak padne sedm hodin, tak si řeknu, tak teď si zasloužíš sednout a odpočinout, tak já to beru, i když už bych nemusela dělat, ale já musím nějakou náplň pracovní mít, já nemůžu být bez práce, já pořád musím něco dělat.

Televize mi slouží k uvolnění, k odpočinku, to víte, že se u toho taky rozčílím, když tam je něco, když je tam nějaká thriller, horor, nemám ráda ty sci-fi, protože ono to je všechno na jedno kopyto, sem tam když něco bylo,

jednak to nebylo tak časté a teď je to na jedno kopyto ty Hvězdné války a taková ona jiná planeta, no, nevím, co vám mám ještě povídat.

Rozebíráte s někým to, co jste viděla v televizi? Mluvíte s někým o televizních pořadech?

Ne, ne, ne, to ne. Já prostě zas nemám, tak mám kamarádky, my se třeba scházíme, tak tam kolegové, jsou tam kluci, tak jsou tam tři muži a tři ženy jsme, někdy přijde i ta dvaadevadesátiletá, ta teď nějak nemůže, a tak to zas mají jiné, kde byli, jeden pořad ještě dělá instruktora, on mám sedmdesát sedm let v Rakousku na lyžování, no a tak zas takové zajímavé věci, někdo přijde s něčím, co se děje na fakultě tělesné kultury a sportu, povzpomínáme na ty naše, na ty mladší, jak už jsou z nich docenti, což nám nedovolili, že, docenti a profesori a tak dále, tak povzpomínáme, takže o té televizi ani tak ani tak moc ne, ty seriály ono není, co rozebírat, maximálně někdy něco sem tam prohodíme, ale v tom cvičení ne, já nemám na to čas, přijdeme, já si všechno připravím, odcvičíme no a potom se rozběhneme. No, když jsme dřív cvičili dopoledne, tak děvčata musely navařit ještě, no a tak já jsem vařit nemusela, ale než jsem zas všechno sbalila, přišla domů a tak, taková já jsem babička a stařenka, dneska bych řekla stařenka.

Sledovala byste nějaký pořad na základě doporučení? Co bys ovlivnilo, abyste začala určitý pořad sledovat?

No tak většinou se třeba tam s těmi kolegy u toho oběda, tak oni tam něco nadhodí, že bývá zajímavé to či ono, že, tak pokud se na to, ale většinou se shodneme, že se na to díváme všichni tak nějak, jsme tak asi na stejné úrovni tam věkově taky, že, asi tak se na tom shodnem, takže nevím, jestli bych se, no asi bych se dala ovlivnit, no já, kdyby mě někdo řekl dívej se na VVK, nebo jak tomu říkají, tak se dívat nebudu, že, no.

Ale sem tam se s dcerou, myslím, že syn se nedívá na televizi, snacha sem tam, ale my se právě teď už moc, dokud byly děti malé, tak jsem tam chodila pro ně do školky a pro Katku a do školy a na bruslení jsem s nima chodila a zde jsem je brala, že, no tak teď už mají svoje zájmy, tak ještě chodím tam, tam mám vnučku, třetí ročník gymnázia dělá a chlapec chodí do sedmé třídy, sice bude mít teď čtrnáct, no ale, nevím...

Rozhovor č. 5: Nina, 80 let (vesnice)

Setkaly jsme se v jejím domě v obývacím pokoji u velkého stolu, proti stolu byla postavena velká televizní moderní obrazovka. V místnosti byla poměrně zima, paní Nina se snaží šetřit.

Jak probíhá váš všední den? Kdy vstáváte? Co děláte v průběhu dne? Kdy chodíte spát?

Tak vstávám pravidelně tak kolem čtvrt na sedm, ano, to jsem zvyklá, nemám ráda dlouhé jako povalování v posteli, potom si zacvičím, jednak teda v posteli a potom, když vstanu, celkově se teda jaksi zregeneruju, tu moji svalovou i kosterní soustavu, potom odejdu do koupelny a dávám si sprchu a sprchu sice takovou ne úplně studenou, ne úplně teplou, takovou hezkou vlažnou, osvěžující a to mě postaví na nohy, dá mi to tak jako takovou lepší mysl, no a s tím jsem hotová tak asi tak kolem tři čtvrtě na sedm do sedmi hodin. V sedm hodin, když je zima odcházím dolů do sklepa, abych dala do chodu kotel ústředního topení, protože žiju sama tady v domě během týdne, na víkend jezdí rodina, tak tahle ta povinnost mi odpadá, ale během týdne teda musím ten

kotel dát do chodu a to mě trvá tak asi do půl osmé a potom odcházím ke slepičkám, slepice dostanou najíst, dostanou snídani a už na mě koukají ze zahrady tři majdynky, to jsou tři ovce, které máme, držíme, nebo ne držíme, chováme, které chováme hlavně kvůli tomu, že je to taková úklidová četa na zahradě, vypasou trávu a spadlý hrušky, japka, to teda jaksi všechno zlikvidují, čili my jim říkáme majdynky a ty už na mě koukají a já si dám do kapsy u těch slepic, kde mám krmení suchý chleba, no a jdu jim dát bonbíčko. To je pro ně bonbíčko, každá dostane krajíček suchýho chleba, teď v zimě dostanou každá asi tak polovinu řepy, pozdravím se s nima, prohodíme pár slov mezi člověkem a zvířetem, protože jinak nemám teda možnost s nikým ráno komunikovat tady, no a ty potom si jdou na zahradu dál ke svým jeslím, kde mají seno, no a já jdu zpátky a nasnídám se. Nasnídám se, tak to, to je tak kolem osmé hodiny, no a potom poklidím, tak pomysleně to, co jsem večer nechala někde ležet, pak upravím se a...a podle okolností, co mě čeká dál. Když mám nějakou povinnost a těch povinností mám jako celkem jako celkem si беру na sebe dost, tak vyřizuju ty povinnosti, no a kolem tak půl jedenácté asi tak si věnuju...obědu. Uvařím si teda oběd, snažím se jíst...jako racionálně, snažím se jíst dobře, vitamínově a dobře, ale pozor na tu energetiku, abych tady nepřeháněla, no a přirozeně, že potom oběd si dám takovou pauzu relaxační, to je tady to moje křeslo, který je po mojí prababičce a tam si tak asi hodinku relaxuju, když je to v zimě. Když je to v letě, tak máme na zahradě teda tu pergolu, tam mám taky svoje místo, svoje křeslo, a tak teda relaxuju tam, venku, na zahradě. No a potom zase teda, jaké mám povinnosti, nebo jaký mám záliby, tak tohle je, jezdím na hřbitov, na kole, kde je právě včera to byl rok, co muž zemřel, no tak tam jezdím mu teda říkat pomyslně, co asi děláme a jak to vypadá doma, aby jaksi byl uklidněnej, že vše je v pořádku. No, potom zase přijde ta doba, že jdu ke slepicím, tam jsem asi tak čtvrt hodinky, no a potom...mezi pátou a půl šestou hodinou večer večeřím a to už je večeře teda studená a potom zase podle ročního období. Já teď popisuju vlastně současnost. Ale potom, když nastane jaro, tak je to potom trošku jako jiný nebovlétě. No a potom se věnuju třeba četbě, vnučka mě zásobuje 21., Historií a Epochou, takže i z toho získávám teda ty takový bych řekla encyklopedický vědomosti a zas na druhou stranu mám ráda historický romány anebo takový bych řekla třeba zase oddechový čtení, takový, mám ráda třeba drby o Habsburkách, tak to mě tam trošičku jako zapadá no a večer, bohužel je to teda ta televize, ale tam si přísně vybírám. Seriál nesleduju ani jeden. Ani jeden, ať je to na kterýmkoliv kanálu, protože ty seriály mi nic nedávají. Sleduju dokumenty, sleduju přírodní snímky teď v poslední době jsem se tak jako trošičku vrátila k těm starejm westernům, který dávaj v televizi třeba v neděli navečer, kde mě nezajímá teda to jak bych řekla střelení, ale zajímá mě tam vlastně vývoj demokracie, protože tam ten ta americká demokracie se vyvíjela teda od roku řekněme těch 1860 i 1850 ještě před válkou jihu proti severu, potom teda jak byly tam ty jednotlivý vlny že imigrační a co mě tam zajímá je ten respekt před tím šerifem, který když se objeví v tý nejhorsí rvačce a na klopě má tu šerifskou hvězdu, tak všichni ustanou a to je právě ten moment, kdy uznávají teda tu demokracii, že tady někdo přišel, s tou hvězdou na klopě, s tou šerifskou myslím a tady je ten respekt před tím úřadem, tady je ten respekt před demokracií, což nám v současné době chybí tolik, že se dostáváme až do těchto situací, tam kam jsme se teda v současné době dostali. No tak, tyhle filmy mě tam teda v televizi zaujímají no a potom teda historický, teď co jsou tam teda ze starýho Říma, zase narážíme tady u toho, římský právo by mělo platit i v současné době, bohužel ho také hledáme marně no a zas na druhé straně se nám tady ukazují teda ty negativní stránky u toho, že tam teda bylo to "chléb a hry", kdo

dostal...kdo dostal hry, kdo dostal chleba, tak to bylo vivat Caesar. No a tady u nás se to teda tak jako trochu objevuje v té moderní době, že a mě tak trošičku jako...je mi líto těch, ne promarněných, ale je mi líto těch dvacet let, kdy za těch dvacet roků jsme mohli být na morální výši daleko dál. Tak to je asi tak průběh současného dne, no a když...když mám mluvit třeba o těch zálibách, o těch povinnostech, nebo třeba o tom teda čemu se jaksi tak aktivně věnuju, tak je to vlastně sbor evangelické církve, protože já pocházím z rodiny faráře evangelické, Českobratrské evangelické církve, no a v současné době jsme si tady s manželi Příšovými, kteří bydlí na Oškobrhu dali za úkol tak nějak trochu vzkřísit ten církevní život tady v Opolanech, což se nám povedlo a což se nám daří. Takže určité povinnosti z toho vyplývají, určité takové až třeba stresové situace, kdy jsme třeba před to bylo v září jsme tady měli takovou jako oslavu 115. výročí postavení kostela, který je díky obecnímu úřadu v Opolanech udržován ve vzorném pořádku a potom to byly ty předvánoční zpěvy pro celou obec a zase to byly teda ta příprava těch předvánočních svátků, jenom pro takovou jako pro informaci oplanské sbor to je kazatelská stanice od Libice, od sboru Libice nad Cidlinou a abych teď mluvila ekonomicky, tak jsme tak jakousi dceřinnou společností závodu teda té Libice...asi aby byl vysvětlen takový ten poměr, ten poměr, který máme tedy k tý Libici. No a právě proto jsme to tedy chtěli jaksi vzkřísit a chtěli jsme to uvést do života, protože, co se teda té mladé generaci nedostává, to je právě ta morálka. Morálka, tak jak jsem právě říkala třeba v tom westernu, kde si podali ruce, uzavřeli obchod a stačilo jim podání ruky, v současné době jsou to smlouva o smlouvě, další smlouva a nakonec se nedopídíme ani toho, jak to všechno probíhalo, což všechno vyvěrá z morálky člověka a ta morálka podle mého soudu dokavad' nebude ta mladá generace, nechci jim vnucovat jaksi je převést na úplnou víru, třeba na jakékoliv náboženství, ne nechci, ale v něco vyššího musíme tady věřit, něco je nad námi, něco vyššího než jsme my lidé a co tedy nám to, nás tady řídí a potom teda příslušnost k jednotlivým církvím, né, tady jaksi vůbec nerozlišuju, tady je ta ekumena velká, která by teda měla jednou teda na tom světě vzniknout a bez této jaksi vyšší víry, která v tom člověku, mladém člověku by byla, tak ta morálka se nezvedne. Bohužel, já tvrdím, že estetická výchova, ať jsou to obrazy, ať je to hudba, cokoliv, nemůže nahradit to, co vnitru v tom člověku je a to, co by měl teda to, to vyšší, co by měl přijímat. Takže proto tohleto všechno tady děláme, to nám poměrně zabere dost času, jsme teda ve stálém styku s těmi manželi Příšovými, to je takový triumvirát, abych to tak nazvala trochu a ve...ve velké spolupráci s naší paní starostkou, která nám jaksi lidově řečeno jde na ruku, která s námi souhlasí plně právě v těch otázkách. Jinak když mám čas poslouchám hudbu, což je teda i z mého profesního hlediska, že jo, tak to si poslechnu ráda hudbu a zase, ať je to hudba vážná, ať je to hudba zábavná, to je mi jedno, ale musí to bejt dobrá hudba. Dobrá hudba a nemusím teda dechovku, to je pravda, to jenom tak jako trošku jenom okrajově, ale ráda si tedy poslechnu koncert, kterej je v televizi určitě nevynechám no a mám teda CD a přehrávač a to si vychutnávám, vychutnávám si teda tu hudbu a hlavně je to hudba barokní, klasicistní, Mozart, Beethoven, Haydn, tam je to v baroku je to Bach hlavně, no a potom je to teda ten romantismus no a dostáváme se až k té současné hudbě, bohužel v té současné hudbě jsem nedospěla ještě tak daleko, možná že v těch mejch osmdesáti letech už nestihnu a to určitě nestihnu teda ty současnou hudbu, abych ji plně porozuměla.

Vyprávíte o tom, co je teď aktuální. To znamená, že se ten program v létě liší?

Ano, v létě ten program vypadá trošku jinak, protože ráda pracuju na zahradě, jsem ráda v přírodě no a moje takové hobby určité je zahrada a pozor tady jsme u toho, ano kytky dělám také, ale víc mě baví zelenina, to je jako moje hobby, takže já na zahradě mám poměrně všechny druhy zeleniny vypěstuju, kytky samozřejmě to tady je taky všechno no a to zabere hodně času. To zabere i to dopoledne a potom to odpoledne částečně no potom večer teda to zalejvání, to mám všechno usnadněný, to máme zalejvání z řeky Cidliny, všechno na elektriku, jaksi...tak fyzicky to, moc ze sebe nedám, jako nevydám ze sebe, protože to máme všechno automatizovaný. Tak to je to léto, který tedy tady mám no a dokavad' jsem mohla, tak jsem měla toulavý boty. No tak ty toulavý boty, ano, to jsem měla hodně, sjezdila jsem teda celou Evropu, neměla jsem ráda ležáky, ty pobyty u moře, třeba tam jsem byla jen jedno a víckrát bych tam nejela na ten tzv. ležák, měla jsem ráda poznávací zájezdy, i když teda to byla abych tak v uvozovkách řekla dřina no a zažili jsme, zažila jsem úplně prvtní zájezdy, kdy jsme vozili s sebou spacáky, kdy jsme spali i třeba na mezi někde a kdy jsme byli rádi, že nám šoféři ráno uvařili čaj anebo nám v uvozovkách zalili to kafe, který jsme si vozili sami, žádný komfort, nikde nic, protože jsme byli šťastní, že jsme se někam mohli podívat a tady jsme zase u té pokory, abych to tak nazvala, že ta naše generace byla vděčná za to, že jsme ještě chytli v těch šedesáti letech tohleto všechno tak nějak jako zachytit nestěžovali jsme si na to, že jsme třeba v tom spacáku spali v autobuse anebo venku, v Itálii venku, kdy ještě žádný ten turismus nebyl na té bych řekla komerční bázi no a byli jsme za to za všechno vděční a bylo jsme velice skromní u toho, hlavní věc byla, že jsme viděli, že jsme poznali a že jsme si na to mohli sáhnout, protože všechno tohleto jsme znali pouze z literatury, z mapy a z vypravování, ale z vypravování zase třeba té předválečné generace, která ty zájezdy podnikala ale to už zas tam zas už v té cizině byli o hodně dál, takže tam už to zas bylo trošku o hodně jinak no tak to bylo moje velké hobby. Ted' teda ze zdravotních důvodů a vůbec jaksi už bych nestačila, už bych nestačila, tak mi zbývá jen ten prst na mapě a prstem to projet a potom si vzít ty fotografie a říct si tady to bylo takhle, tady tak a promítnout si takové ty určité okamžiky. No a prozatím ještě mám jako takovou bych řekla velkou oporu v rodině, že jednou dvakrát možná že i třikrát za tu celou sezónu od jara do podzimu alespoň vyjedeme na den na nějakou okružní velkou cestu většinou je to Bavorsko, Rakousko, nebo tady Sasko, že jo ty příhraniční oblasti, který jsou no a letos se chystáme, že bychom to udělali až do Lugana, protože spolužačka mojí snachy je v Luganě a byla tady u mě, asi tři dny a říkala no tak to bychom ještě zvládli tam teda, tak nevím, jestli zdravotně to dám nějak dohromady, že bychom jaksi na takovej prodlouženěj víkend, na čtyři, na pět dní, že bychom teda jaksi tam udělali ještě nějaký cesty. Tak to je moje takový...jak bych řekla...takový...taková vize, která mě utěšuje a kterou bych ráda ještě dala dohromady.

Když mluvíte o cestování, na co nejraději vzpomínáte? Co byste vyzdvihla jako váš největší zážitek?

No tak největší zážitek, to je těžko říct, ono těch zážitků bylo různých...například že jo v Bodamským jezeře je ostrov Mainau, to je vlastně území švédské,tam...to je Švédsko, že jo, protože ten ostrov Mainau patří Švédsku, švédskému bratru současného krále, no a tam mě zaujal, zaujalo teda to ta krásná výzdoba kytkami. Ty kytky jsou tam, tam byly sázený do určitejch třeba postav nebo do určitejch obrazců, což ještě tady nebylo až teprve ted' se to tady začíná objevovat. Tak to mě tam zaujalo, potom mě tam zaujalo teda ty ohromný hangáry, kde byli motýli, ale nebyli to obyčejný motýli, byli to motýli teda velký a tam lítali teda okolo našich hlav, jak jsme tam procházeli a pak se tam usazovali na těch rozkrájenějch anánech a jak se usazoval teda na těch pomerančích atd.

Tak tohleto by byl takovej ten hezkej zážitek, takovej přírodně-estetickéj a co mě zase třeba technickýho zaujalo, když jsme přejížděli, přejížděli trajektem v Dánsku z jednoho ostrova na druhý a tam se stavěly právě ty mosty, které už teď v současné době jsou samozřejmostí mezi těmi třemi ostrovy dánskými a z jedné a z druhé strany bylo vidět ty...ty mosty, teda ty konstrukce se přibližují k sobě a tam se teda setkají. Takže jsme, jsem viděla tady tu techniku, vlastně v moři stavět most, který bude přibližovat, bude rychlejší než ten trajekt, ty ostrovy mezi sebou. No tak to byl třeba takovej ten technickéj zážitek.

Kolika jazyky mluvíte?

No tak domluvím se dobře německy, no a mám teda gymnázium čili od tercie, vlastně od primy jsme měli teda tu němčinu, že jo. Já jsem válečná, já jsem válečnéj ročník, kterej teda absolvoval tu gymnázium a...takže ta němčina za těch osm let nám teda tak nějak vlastně vešla do krve, protože jsme prakticky měli němčinu, ne dnes a denně, ale měli jsme třeba jednu hodinu matematiky německy, jednu hodinu dějepisu německy, jednu hodinu zeměpisu německy. Takže jsme teda mluvili velice dobře německy, no od kvinty jsme měli francouzštinu, no tak francouzsky sem tam ještě nějaké slovo se slovníkem, tak bych dala dohromady, no potom jsme měli latinu, teda od tercie, to je teda pasivní jazyk, byl, ovšem latina nám dala právě to velký poznání, což já chápu, že v současné době je to jaksi ztráta času, plně třeba studovat latinu, ale něco by se tam z té latiny mohlo dát, protože tam teda ta římská společnost, i když byla zhýralá, tak teda ale určité právní kodexy měla, které patří, které vlastně, římské právo platí až do současné doby, že? No a zažila jsem ještě rok ruštiny, protože jsme maturovali před koncem...ehhhmmm...rok před koncem...ehhhh...rok po válce v šestačtyřicátým. No tak jsme ještě vlastně v oktávě museli stihnout ruštinu. Ruštinu přečtu, azbuku ještě přečtu, no ale je to tím, že jako němčinu ano, ale není příležitost mluvit německy a trochu si to jako obnovuju, nebo trochu si to v tom jako tak nějak, že sestra májí snachy žije v Němeccku, v osmašedesátým tam teda utekla a ta jezdí sem, taky ke mně, no a vždycky mi přinese časopisy, tak mi přinese štos Sternu, kterej odbírá, odebírá, tak si tam teda nějaký ty články přečtu v tom Sternu, no a sem tam si vytáhnu třeba učebnici a něco si tak jako zopakuju, ale hlavní věc je nemám příležitost mluvit, jaksi stále mluvit, ale neztratila bych se tam, tak abych to jako definovala. To jsou teda tak asi moje jazykové znalosti.

Říkala jste, že máte oporu v rodině, že rodina za vámi jezdí na víkend? Liší se nějakým způsobem váš všední den od víkendu?

No, tak ten víkend, například dneska teda přijedou. Takhle syn je, je teda manager firmy, je inženýr, snacha je lékařka, oční lékařka, má soukromou ordinaci, vnučka teda je už samostatná a v současné době studuje na právnické fakultě v Brně, dálkově, je zaměstnaná na hlavním katastru v Praze a teď právě bude dodělat bakaláře a chce teda dál, že by pokračovala dál, tak jezdějí sem, syn teda jezdí každý týden, snacha pokud může, pokud jí to teda nevádí v zaměstnání nebo tak jezdí taky každý týden, vnučka jezdí teda s tím svým přítelem, jezdějí, jak mají volno a i teda vypomáhají a dělají teda ty hrubý práce, abych to tak nazvala, že jo. To už je majetek všechno jejich, já pouze tady jaksi dožívám a můžu říct zaplaťpánbůh žijeme ve srovnané rodině a to zázemí má pěkné a to myslím, že je jako na tom to nejcennější. Ta nejmladší generace má za úkol doplňovat dřevo ve sklepe, protože topím teda většinou dřevem a ta prostřední generace, ta už zase tady i na té zahradě, mechanismus, že jo tak, co jde, tak se všechno dělá teda s tím mechanismem, mechanicky, jsou tady různé nářadí,

ne náradí, ale jsou tady stroje, se kterými se to dělá na zahradě, čímž se mně teda ulehčuje ta práce, já to teda беру jako svoje hobby tu práci na zahradě no a jinak dokavad' byl muž naživu, tak jsme se víceméně se snachou střídaly v tom vaření, no a teď ona to převzala, takže o víkendu já teda nevařím a říkám si je tady taková jako vzácná shoda, že, že zkrátka snad takovej ten poměr mezi tchýní a snachou tady není, že zkrátka a dobře rodina funguje. Tak asi bych to řekla, no, tohle všechno, že je tohle všechno v pořádku a v tu neděli já mám kostel, respektují všechno, že když potřebuji na nějaký menší nákup, tak buďto jedeme všichni, nebo co potřebuju, tak mi dovezou, takže takhle asi žijeme.

Mohla byste shrnout důležité body vašeho života?

(paní neslyší) Ještě jednou, prosím,

Jestli byste mohla shrnout, jak se odvíjel váš život od začátku až do současnosti?

No tak můj život se odvíjel od začátku tím, že vlastně jsem si vzala, já jsem byla dcera faráře a vzala jsem si kulaka a tím bylo moje postavení tady za komunismu úplně zbedněný, abych to tak řekla. Smála jsem se a říkala, z jedné strany mám kulaka, z druhé strany mám faráře a já jsem teda chtěla odjakživa učit, bohužel na vysokou školu, teda jsem se nedostala, protože teda ty podmínky, jak jsem to teď říkala z edny strany, z druhé strany, to nebylo možný, no tak jsem to nahrazovala teda jinak, no a nastoupil jsem teda do té mateřské školy, kde jsem sice si dodělala teda to vzdělání, že jo ten ped'ák, ale víceméně jsem to dodělávala, dodělávala takovou formou ne úplně státní, protože třeba hudební výchovu jsem dělala v seminářích, které organizoval hudební skladatel Eben, Petr Eben a Pavel Jurkovič. To byla dvojice, která byla taky na tapetě, abych to tak řekla a která se snažila právě takovým těm nechci říct těm vyvrhelům, ale těm, kterým nebylo dopřáno, aby se dostali regulérně na školy, tak pořádal semináře ještě ve starým Ungeltu, takže já pamatuju ještě úplně ten starý Ungelt, kam jsme, kam jsem teda jezdila a kde jsme jaksi v rámci české hudební společnosti absolvovali tyhle semináře no a potom teda na ped'áku jsem dělala ty rozdíl, teda jako takový ty zkoušky, že jo a tím jsem se dostala do té kvalifikace no, potom jsem teda nastoupila tady v Opolanech do mateřské školy, tady jsem vlastně vyudovala celou tu mateřskou školu a neměla jsem to lehký, právě kolikrát se mě i jako ptali, jak jsem to všechno přežila, to z jedné strany a z druhé strany, jak jsem říkala, No tak, odpověď na to byla asi ta, že za mnou byla vidět ta práce na těch dětech. Cílevědomá a zkrátka ty děti se chovaly trochu jinak, tak to byla jako ta moje vizitka a potom, když jsem odešla do důchodu, tak pan ředitel Tvrdík mně teda přetáh, ne přetáh, ale nabídl mi teda tu Žehuň a tam v Žehuni jsem to brala jaksi za určitou satisfakci za tu dobu, kde jsem prožila řekla bych nejkrásnější léta svého zaměstnání. Ta práce mě tam nesmírně bavila a ta práce jak ze strany pana ředitele Tvrdíka, tak pana ředitele Treteníka tam byl úžasnej přístup ke mně a vůbec ten kolektiv, který tam byl, tak ten mi dal hodně moc, moc mi tam dal a byla jsem tam šťastná. Tak to je asi takový to moje kredo, že skutečně v té Žehuni jsem se cítila velice a velice dobře.

Když mluvíme o minulosti, vzpomenete si, kdy jste se poprvé setkala s televizí? Kdy televize vstoupila do vašeho života?

No tak, do mého života vstoupila televize poměrně bych řekla dlouho. Ne, my jsme nebyli z těch, kteří jsme vlastnili úplně jaksi třeba jsme hurá musíme mít televizi, ale právě v mateřské škole tady v Opolanech, jsem se zúčastňovala i všelijakých těch soutěží, které byly a v jedné z těchletů jsme jako mateřská škola vyhráli

televizi úplně tu první s tou maličkou obrazovkou. Takže to byla první televize tady v Opolanech, kterou my jsme teda, nebo já jsem s těmi dětmi teda vyhrála, ale už si nevzpomínám, v jaký soutěži to byla, to už si nevzpomínám. Tak to byla první televize, která byla tam, ale u nás doma jsme měli televizi poměrně...poměrně už jako dlouho. Nějak, ne že jsme po tom ani netoužili, ale nebyl ani čas na to.

Vzpomenete si na první vysílané pořady?

Úplně, co nás teda zaujalo nebo, na co jsme se dívali, si pamatuju, že to byli...že to bylo krasobruslení, Krasobruslení, šampionát evropskej, tenkrát ještě to nebyl přímý přenos třeba z mistrovství světa, ale z mistrovství Evropy, tak to už bylo a vím, že jsme teda pečlivě sledovali všechny ty ridbergy, sachsenhauseny a všechny ty skoky, který tam teda ty krasobruslaři prováděli a že to byli teda ty sourozenci Romanovi, který vyhráli zlatou. Tak to si pamatuju, že byl teda takovej ten první styk, nebo takovej ten první zážitek z televize, A potom teď opakujou teda ten seriál, to je pravda, na ten jsme se rádi dívali, Byli jednou dva písáři, že jo z toho francouzského prostředí no a potom samozřejmě, že jo tak to byli Forsyti, ty první, první Forsyti, první Forsyti ti byli teda úžasní, no a teď teda ti druzí Forsyti, co byli. No, tak to bylo asi...jsou takový ty stěžejní pořady bych řekla, který tam byly. Forsyty jsem nevynechala.

Vidíte nějaký posun mezi počátečním a dnešním vysíláním?

No tak, vidím ten posun v té komerci. Ze začátku se snažili teda tam ta televize se snažila o...o bych řekla kulturu člověka, o určité takové vzdělávání člověka a teď v tom vidím jediné bussiness. Bohužel, v tom vidím teda jako ten bussiness. Jedinej slušnej kanál je ta dvojka, na tý dvojce si vybírám teda ty pořady, který jsou tam, ale Novu bych nemusela mít, protože tam jsou teda ty seriály a to je skutečně jen ta komerce a to...to jako mě nezajímá.

Říkáte, že si vybíráte pořady na ČT 2, sledujete televizi každý den? Jak často se díváte na televizi?

No tak, ve mu si televizní pořad na celý týden a projdu si, projdu si a zaškrtnám si, kde co by mě zaujalo a podle toho už potom teda zapínám televizi, né, že bych teda ráno vstala, zapla televizi a televize půjde celý den a byla bych televizní maniak. Rozhodně ne, rozhodně ne. Tady si vyberu podle těch pořadů, který...který mně něco dají. Ale to, co bych jenom tak se na to pasivně dívala, to je škoda času. To si zase místo toho vezmu knížku, radši si vezmu knížku, nebo jsem teda venku na zahradě a něco podobnýho a pořád mně vyhrožujou teda, jak ty prostřední v uvozovkách, tak ty nejmladší, že sem přijde počítač. Nahoře teda tam v tom půdním prostoru, kde mají...kterej je celý zabydlenej, kde jsou teda mladší i nejmladší, já říkám mladší, nejmladší, že? No tak, tam je všechno, tam je internet, tam...když třeba je to někdy popadne, ne, ještě když nebyl dostavěnej úplně ten vršek, tak se mi taky stalo, že vkuchyni se mi tam objevily tři notebooky a každě si tam dělal něco jinýho a v kuchyni byly natažený šňůry, že jo, všelijak, tak teď jsem je zase obrazně řečeno vykážala nahoru, ať si to dělají nahoře, a tak mně vnučka, vnučka mně pořád vyhrožuje, říká mně, já ti sem dám počítač, no, nezříkám se, nezříkám se toho počítače, zase ale já mám takovou, bych řekla, trochu blbou povahu, že když se do něčeho zakousnu, tak potom od toho nejdu a mám strach, abych tomu nepropadla. Jo? Mám strach, abych tomu nepropadla, protože bych asi potom teda po tom internetu hodně...hodně jezdila. Ale když něco teda potřebuju anebo když o něco mám zájem, tak teda tam nahoře na tom internetu, tak to si..to, takhle samostatně ne, ale s jejich pomocí teda tam třeba i vyhledám anebo mi to vyhledají a já si podle toho jedu. Ať jsou to...ať jsou to třeba nějak jsme se bavili o

Kutuzovi, tak jsem vytáhla celýho Kutuzova, jeho přechod přes Alpy a teď v poslední době úplně praktickou věc, že jsme chtěli objednat sadbu raných brambor, tak zase jsem, jsme si tam zase našli tu firmu, která se tím zabývá a u který jsme si teda objednali ty raný brambory. Ano, ten internet je věc v současné době už teda věc, která patří k člověku, ke kultivovanému člověku, ale zase aby si tam vybral, co potřebuje a aby ten internet nezneužíval k tomu, co třeba někdy vidíme v té televizi anebo čteme v novinách, jak je teda zneužíván ten internet. Tak to je asi tak tohle.

Mluvila jste o tom, že si vybíráte programy na základě týdenního televizního programu. Kupujete si noviny, televizní program?

No tak, kupuju si...noviny si kupuju. Do loňského roku jsme odbírali noviny, potom jsem je odhlásila z důvodu toho, že mě to...že mě tak jako dost štvali s tím...s...takový ty mediální kachny, který tam byly a nakonec teda ty důležité zprávy jsou v televizi no a z hlediska teda i toho ekonomického, že ty noviny, kdybych je odbírala každý den, tak je to sedm stovek měsíčně a bohužel, já těch sedm stovek musím využít trochu jinak a musím je využít vůči své osobě, to znamená teď jsou teda léky drahý, teď jsou všechny takový ty podpůrný léky, že jo, ty vitamíny a tak dále, no a tohleto, když si musím všechno kupovat, tak těch sedm stovek mi připadá tak jako trochu moc dávat za měsíc, když mám teda ty aktuální zprávy v té televizi. Ty sleduju každé den, to je pravda, abych věděla, na čem jsem, jak jsem. A to si projedu teda všechny, to si projedu už teď jsem k Vánocům teda dostala tuhle novou televizi, že jo, digitální, tak to si projížďám na všem, že jo, ČT24, Publik, Barrandov, kde co jak je na těch zprávách, takže nejsem jenom tady zmačknout knoflík a jenom to, co mi dá třeba ČT1. Dobře na Nově, tam jsou takový ty trochu drbárenský zprávy, že jo, no ale ČT24 tam jsou fakta, Publik tam je...tam jsou dobrý programy některý, no tak tohle je, jak bych řekla, surfuju po té televizi, co tam je. Jako každé den si noviny nekupuju, ale televizní pořad ano.

Říkala jste, že vás ovlivňuje rodina. Mluvíte s někým o tom, co jste viděla?

Ano, to mluvíme, no a protože žijeme tak jaksi obrazně řečeno na jedné vlně, tak se může taky stát, že když tady vidím něco strašně zajímavého, tady mám mobil, tak ihned zavolám a řeknu, zapněte si dvojku, nebo přehod'te si to na dvojku, protože v Praze mají televizi, teda tu anténu, že jo, na já nevím, kolik tam je, asi padesát těch programů, že jo, to je, tohle, takže tam taky si vybírají, tohle anebo se stane, že zase sem mně přijde zpráva, přehod'te si to honem na tenhle kanál, je tam něco zajímavého anebo tak... Ano, mluvíme o tom a buďto to chválíme, nebo to kritizujeme, podle toho co jak nám jde, že jo.

Nechala jste se někdy ovlivnit třeba právě rodinou, který pořad budete sledovat?

Ne. Ne. To ne, ale říkám jsme tak jaksi ladění asi tak nastejno, nejsme jeden nalevo a druhý napravo, takhle, asi tak jako máme takovou tu střední cestu společnou, takže já bych se nenechala nikým ovlivnit, aby mě někdo přesvědčoval, že seriál ten a ten je na Nově, že mi něco dá, to jako ne, to bych se nenechala.

Posloucháte někdy rozhlas?

Rozhlas taky, rozhlas určitě ráno, když vstanu, tak první moje je, že teda otevřu rádio, tak to je teda kolem sedmé, že, nebo tak tři čtvrtě na sedm, když přijdu z té koupelny, v sedm hodin si poslechnu zprávy, potom ve čtvrt na osm je to počasí, abych věděla, jak bude, co bude a potom teda Jak to vidím ráno a to jako když mám opravdu chvilku, tak si k tomu rádiu až sednu a vyslechnu...vyslechnu, protože tam jsou zvaný lidi, který něco

mají v hlavě a který mluví jaksí k věci. Konkrétně teda dneska biskup Malý tam byl a moc se mi to líbilo, rozebíral tam kupříkladu vztah nového patriarchy pravoslavnýho, kterej by teď, toho Kyrila, k celkovému dění jak v Rusku, tak k Evropě, k tomu celému dění, jak...jak to teda je, A zase včera jsem třeba poslouchala Hoffmanna, že, tak to jsou, ráda skutečně, to...to rádio je opravdu...teda ta Praha 2, ta má pořady věcný, potom jsou tam teda ty Rady lékaře, to je taky dobrý, no trošičku v tom zacházejí až do takovejch těch detailů bych řekla, některý ty dotazy jsou naivní, některý ty dotazy jsou tak příliš na tělo zase anebo chtěj od toho...od toho přednášejícího radu na dálku, což jim nemůže dát no a potom Kávu o čtvrté podle toho, na jaké je téma. A když je ta káva o čtvrté teda na téma třeba ekonomické, tak to si moc ráda poslechnu, protože tam to jde teda do tuhýho.

Znamená to, že některé pořady v rádiu posloucháte pravidelně?

Některé...no, pravidelně nemůžu říct. Když mám čas, tak ano. Třeba tu ráno, že jo, Jak to vidím, zaujala mě taky ta od...z ústavního soudu, ta Eliška Vágnerová tím svým postojem tam, tak tam mě dost taky zaujala no a...ne teda že bych každě den určitě, ale...ale když mám čas, tak to sleduju...tak sleduju. A tu Kávu o čtvrté taky, jak mám čas a snažím se, abych tu Kávu o čtvrté, když je zajímavé téma, ne třeba nějaký banální anebo tak, to ne, ale když je nějaký šikovný téma, tak ráda si poslechnu, když jde do živýho.

Posloucháte televizi nebo rádio při vaření, při jiných domácích činnostech?

No tak, ani moc ne. Soustředím se na to, abych to měla,co nejdřív hotový a myslím si, že potom...to je takový jako ano podbarvení, že jo, tý práce, tohle, no tak to by tam musel být taková ta lehká oddechová hudba, která jako se hezky poslouchá a u který se nemusím zamyslet nad tím, no zkrátka je to oddechová hudba čili takový to podbarvení tý činnosti, která tedy tam je. Můžu mít a nemusím mít. Ale většinou ne, většinou teda dělám práci bez těchletěch médií.

Mluvila jste o tom, že máte a posloucháte Haydna, Mozarta. Při jakých příležitostech tuto hudbu posloucháte?

No tak, když je třeba venku takovýhle počasí jako je dneska, tak navečer si udělám, když už venku se šepí, no tak si udělám takovou tu hezkou atmosféru, no a tam si teda pustím si, pustím si buďto Bacha, nebo Mozarta, nebo si pustím Čajkovského, to už podle toho mýho výběru anebo v rádiu slyším některýho skladatele, tak honem, tak si tam přidám třeba něco, zase něco z takové té jako lehčí múzy mám ráda Strausse, Lehára, nenechám, nenechala jsem si do současny doby nikdy ujít třeba novoroční koncert vídeňskejch filharmoniků, bohužel, letos ten koncert nepřenášeli přímým přenosem, zřejmě na to nebyly peníze, bylo to asi z ekonomickejch důvodů, to byl skutečně zážitek, kterej něco dal.

Také jste mluvila o tom, že čtete. V jaké části dne čtete? Co čtete? Jaké knihy si vybíráte?

Zase ovlivněno tím, co třeba si ráno naplánuju, co udělám. No tak když je venku hezky, tak se může stát, že třeba od půl devátý třeba do půl jedenáctý, do jedenácti sedím pod tou pergolou a čtu si. Ovšem až teď. Když byl muž naživu, tak to nešlo, protože ten se vždycky ptal, první jeho otázka byla ráno, co budeš vařit a co budeme jíst a tak dále. Takže teď teda když tuhle otázku neslyším, může se stát, že třeba čtu i dopoledne, anebo odpoledne, taková ta siesta poobědní, tak je vyplněna třeba tím čtením. To je jedno, čímkoliv. Támhle vidíte, to jsou štosy tý Jednadvacítky, EPOCHY, Historie, takže tam z toho si vybírám a z toho, to, co mi něco dá.

Stane se někdy, že čtete knihu a zároveň posloucháte hudbu?

Ne, ne, ne. Buďto jedno, nebo druhý. Protože jestliže poslouchám klasickou hudbu, tak se musím věnovat tý hudbě. A jestliže čtu něco, co mě zajímá, tak se musím na to soustředit a musím o tom přemýšlet, ale tyhle ty dvě činnosti jako ty nedovedu skloubit. To by zas musela bejt jenom podbarvovací hudba anebo to čtení by muselo bejt takový, tak lehký něco lehkýho, co by mě jako plně nezaujalo.

Časopisy Epocha, 21. století...to vám přivází rodina, nebo si je kupujete sama?

No tak to...to kupuje vnučka, vnučka odebírá pravidelně teda kupuje a vozí mi to sem a protože tam nahoře už mají taky svoje jaksi bydlení, no tak víceméně to už tady zůstává, dává si to nahoru, protože říká, tohleto je...to jsou časopisy, který se nevyhazujou a má pravdu. No a v tom svém bytě v Praze rozhodně by jako neměla místo na to, tady je místa dost, tak dělá dobře.

Máte video nebo DVD přehrávač? Používáte je?

Ano, tam je DVD přehrávač. No, málokdy...málokdy většinou jsou to jenom takový ty bych řekla rodinný dokumenty, který zachycujou zase buďto snacha nebo vnučka, ty dvě teda jako zachycujou na kameru třeba ty rodinný výlety nebo tady ty události, co se děje v rodině a tak a potom teda si to tady pouštíme. Ale jinak ale že bych třeba nějaký film nebo tak, ne, tak to ne. To mě tak dalece nezaujalo. Jo, když bych třeba, něco...něco tam bylo, věděla o něčem dopředu, co bych chtěla vidět a chtěla bych třeba v televizi, tak to stačí teda říct buďto jedněm, nebo druhým, aby mně to nahráli a to přivezou, to ano, to...ale nestává se to, ne. To..nemyslím si, že by jako bylo něco tak hodně důležitýho, co bych musela vidět třeba pětkrát nebo šestkrát. A že bych teda kupovala nějaký filmy, ne, to ne, to ne.

Kolik máte televizi?

Jedna tady, jedna nahoře. Jo a jedna venku. Takže...no, ta se potom vystěhuje pod tu pergolu a ta se přenáší vždycky na noc...tak ji přenášíme teda sem. Ta je menší, takže v tomhle tom baráku jsou celkem tři televize,

Znamená to tedy, že v létě sledujete televizi venku?

Ano, když je něco večer teda...zase když jsme sami...anebo když, i když večer teda jsem tady sama, tak to sleduju třeba venku. Anebo když jsou tady, tak to sledujeme tam venku. Nejsme teda jako zalezlí tady vevnitřku a že bysme museli, ne venku a buďto nás to zaujme, nebo nás to nezaujme a..zaujme nás třeba dívat se na ty ovečka, jak se pasou a tak s nima promlouvát venku a...anebo se teda dívat na tu zahradu, na tu přírodu, tak. Nejsme maniaci.

Děláte si k televizi kávu? Jíte u televize?

Kávu si dělám odpoledne po obědě, ale abych měla jaksi potřebu při sledování televize pít kávu anebo tady mít nějaký sušenky něco...nějaký...nějaký keksy něco podobnýho, ne, to ne, to... Buďto se dívám, anebo to mně připadá snobský.

Poznámka pod čarou:

Paní Nina hraje v kostele na varhany.

Muž paní Niny byl 20 let nasazen v dolech v Ostravě, přes noc jezdil za ženou do Čech a pak zas přes noc zpět. V důchodu proto spolu trávili mnoho času, chtěli si vynahradiť ztracený čas.

Rozhovor č. 7: Alena, 76 let (město)

Setkaly jsme se v jejím olomouckém bytě, kde již tři roky bydlí sama. Paní Alena mě usadila na gauči v obývacím pokoji, sama si sedla proti mně do starého ušáka. Naše povídání nic nerušilo, nikdo do něj nezasahoval. Společně jsme nad hrnkem kávy a čaje strávily zhruba dvě hodiny, přičemž ne všechno povídání se vztahovalo k tématu výzkumu.

Manžel učil černoušky izotopy, nuleárku. Cestoval, byl v Havaně na Kubě, v Guatemale i jinde. Obor nukleární medicína v Olomouci spolu s dalším profesorem zakládal, do té doby to bylo šité na koleni. Má čtyři vnuky a několik pravnoučat...rodina jí je velkou oporou, jak neustále zdůrazňovala, není opuštěná, rodina je pro ni důležitá a funguje. Dvakrát týdně chodí vozit nejmladší pravnouče, pravnuka Michala. Sama prožila život jako sekretářka na nukleárce, do důchodu šla v 55. letech, ale ještě že tak, neboť se starala o rodiče i o jiné příbuzné.

Říkala jste, že máte kabelovku a že si vybíráte programy. Jaké pořady si vybíráte?

Z kabelovky, jo, chcete?

Obecně, jaké si vybíráte pořady?

Víte co, já si vezmu televizní noviny a řeknu vám to, protože já si vybírám pořady takový, někdy to projedu, procvakám celý a to, ale hrozně ráda mám přírodopisný snímky, jo, zvířata, rostlinky, když jsou prostě jakýkoliv jako programy o cizích zemích, jo, tak to mám ráda, pak mám ráda ty romantický filmy, ráda se dívám, když je nějaký tancování, na sport se ráda dívám a tam mě nejvíc zaujímá, to aj manžela, to se každé diví, když řeknu, že nás nejvíc zaujímá snooker, to je kulečník, jo. Jednou jsme to tak chytli na Eurosportu a tak jsme se na to koukali a pak ještě zas jak jsou prostě úplně takový kouzla kolikrát s těma kuličkami, no a po čase člověk zjistil aj pravidla, no tak, když je snooker, tak jsem u televize, no. A jinak, no tak dívám se na zprávy. Odpoledne teda televizi moc nezapínám, dívám se na zprávy, napřed jedničku, pak dvojku, pak trojku vlastně, no a pak podle toho, co je. Co mám ráda...dneska třeba je na Cestě po R... nevím, jak se to čte, to je ten Bartoška s Donutilem, to jsou hodinový pořady vždycky někde, pak se dívám ráda na Krásný ztráty, to je Prokop, miluju Marka Ebena a ten má tu Plovárnu, pak co ještě...no, ve středu ráda dívám na to Hádej, kdo jsem i na tu Mahulenu Bočanovu, no tak je to drbárna, ale proč ne, jinak se na žádnéj seriál nedívám ani českéj, ani cizí. Ono někdy je v tom Metrogoldmayer?, to MGM, dobrý věci to jsou americký hodně filmy. Byla bych hrozně ráda, kdyby tady bylo nějakéj kanál, kde by běžely starý filmy, víte, třeba i ty americký, protože my jsme po válce něco chytli, jo? Mám ráda, když je Fred Astair, jo, nebo no, Zpívání v dešti, teď si nevzpomenu na toho tanečníka, tak moje je Spektrum, Animalplanet, Discovery i ten Eurosport, no prostě to, co se tam objeví, to, co mám ráda. Nesnáším válečný filmy, krimi filmy, horory, prostě takovýhle ty drasťáky, to ne, nedívám se na politiku, i když třeba byl na dvojce před těma Krásnejma ztrátama, tak probírali něco o první republice a osmačtyřicátým a tak a to už si všechno pamatuju, že, od toho pětačtyřicátýho roku, no, to už jsem měla dvanáct, třináct let, v osmačtyřicátým jsem šla do Akady, takže to už všechno si pamatuju a to už vím, jaký to byly buzerace, to se jinak nedá říct. A...jinak já nevím, co ještě bych vám řekla...na co se ještě dívám... No hlavně mě baví ty přírodní

filmy, ten Animalplanet, to je výborná, Discovery a Spektrum taky, někdy i (v záznamu není rozumět), tam jsou taky zajímavé věci, že, snažím se nepropást toho Marka Ebena a vůbec, když něco mám přece aj v tom, no a v tom tancování, tam byl perfektní, nevím, jestli jste se na to dívala, v tom, jak bylo před Vánoce, no, vidíte, že si na to nevzpomenu, no tak už na to mám právo, to to Stardance. Jo, ráda se dívám taky na tu 13. komnatu anebo Zrodila se hvězda, to je o hercích, nemám třeba ráda to, víte, jak se to jmenuje, jako když se schází...(paní listuje a naráží na další pořady)...jo na Všechnopárty, na to se taky ráda dívám, Šíp, ten to má výborný...(dále listuje) Po stopách hvězd a Pošta pro tebe, na to se nedívám, já to nemám ráda, ono je to takový, kde se setkávají ty rodiny nějak se vyhledávají, mně to přijde někdy takový zbytečně ubrečený nebo jak bych řekla, je to hrozný, když se z rodiny potkají, prostě nemám na to chuť, no. To já se spíš dívám, to Po stopách hvězd, to je taky takový zajímavý, ty starý ty, tak to je asi tak všechno to moje. Říkám někdy to cvakám, najednou tam něco vidím, že, nakonec i na tom Eurosportě, ráda se dívám i na atletiku, ráda se dívám jednak na krasobruslení, a to už teď jsme se toho z dřívějšíka nějak nabažili, anebo mám ráda, když je tam sumo, to se mě taky, to je taky zajímavý, a no vůbec, atletika ta mě taky baví, lyžování nebo když ještě Katka Neumannová závodila, to člověk někdy chytne něco, co to, třeba tady by mě zrovna se bavilo, protože to jsem viděla před x lety, ten pan Elliot, můj strýček, to asi, to nebudete znát. To je prostě takový trochu potrhlý jako když svérázný strýček, který bere svého synovce z velmi bohaté a uzavřené rodiny, vždycky se bojí a jeden den podnikají takové různosti, úplně něco jiného než doma. To bylo moc hezký tenkrát před léty, no to je už snad třicet, čtyřicet let, není to tady napsaný, z kterého...z roku padesát osm, no 1958, a je to...takže...ale takový ten Nepřítel za branami, Soubor vojevůdců, ten Ragtime, co to je, to nevím, to se musím podívat...tak na to se ráda dívám, co kdy, kde je.

Narazila jste na různé televizní stanice. Kolika jazyka mluvíte?

Nemluvím žádným jazykem, trošičku rozumím nebo to anglicky a německy, německy víceméně od války, bohužel člověk v tom tenkrát nepokračoval, tak bych mluvila perfektně německy jako manžel, protože on byl o sedm let starší a on když studoval na reálce a to, tak už měli některý předměty pak v němčině, zeměpis, dějepis a takovýhle, čili on mluvil perfektně německy, ovšem já ne to, tak když přijede švagrová z Vídně, má přítele Rakušáka, tak on tady vždycky chudák sedí a...tak já se ho...vím, že se ho můžu zeptat, jestli nemá hlad, jestli chce on vždycky čaj, tak jestli chce černej nebo ovocnej, prostě něco to, nebo když on něco říká, tak já tomu třeba rozumím, protože víc rozumím než se dovedu vyjádřit. Ale jinak... Jinak z těch programů někdy trochu pochopím, no rozhodně bych se nemohla dívat na nějakou divadelní hru nebo na takovej nějaký film, kterej bych musela rozumět, to spíš při těch sportovních přenosech nebo tak, no prostě něco minimálně, bohužel my jsme ta generace, která i když jsme měli na škole angličtinu, tak jako kdybysme pomalu neměli...(kousek záznamu není rozumět)... když se scházíme se spolužákama, tak hoši třeba ty v tom pokračovali, protože ty se třeba pak i dostali na vejšky, že, u nás to byl totiž problém vůbec odmaturovat ne kvůli prospěchu ale kvůli původu, takže oni pak se někteří dostali, že tu angličtinu znají ale jako to, třeba vnuk ten nejstarší, ten má místo v nějaké cizí firmě, takže polovinu pracovní doby v angličtině a telefonicky třeba, jo, takže to je úplně o něčem jiným. Takže nemluvím žádnou řečí jako cizí, ale tak když třeba sú v té Vídni, teď už tam tak nejždím, ale dřív, když byl ještě brácha, pak aj za švagrovou, tak, jednak jsem měla s sebou vždycky manžela, ale i když třeba jsem někdy šla nakupovat sama, tak jsem se domluvila jako rukama nohama a vším no, ale jinak ne.

Vy tady máte před sebou televizní program. Odebíráte noviny?

Neodebírám, ono je to zbytečně drahý a někdy si koupím, ale spíš nějaký takovej ten časopis, dcera kupuje taky nějaký časopis, tak si to vždycky měníme, protože opravdu ono je to dost drahý a z toho důvodu a já tím, že už jsem tak dlouho v důchodě, tak jsme byli ještě starodůchodci, kdy ty platy nebyly moc velký, takže i když mám po manželovi vdovskej důchod, tak žádněj zázrak, vyžiju s tím, ale chtěla bych třeba pro ty děcka nebo pro toho malýho, jo, tak to jsem leccos kupovala a to, ale říkám už to nende, už to nemůžu, už do rezervy chytat nebudu, no, teď právě že jsme s tou kamarádkou, že si zajedeme na týden do Piešťan, vloni jsme taky byly společně a pak oni mají chatu, my máme chalupu, takže vždycky tam ona je u mě a já su vždycky tam u ní nějakých pár dní nebo tejdén, takže ty prázdniny se tak zpestří nebo před prázdninami podle toho, jak tam mladí chcou, že, a prostě...docela to jde. Jednou za čas jdem do divadla, ale zase na nějakou operetu, nebo na balet, nebo i na operu...no vidíte, trochu mě začíná zlobit asi paměť, žeee...vidíte, zpozorovala jste to určitě, že si nemůžu vzpomenout třeba na jména, teď jsem právě vám chtěla říct, jak byla krásná opera, já si nevzpomenu na její název, je tam ten zpěv Židů, no to, no ano, to nevádí, buďto si vzpomenu nebo nevzpomenu. Já jsem dost dřív hodně chodila do divadla a hudbu mám ráda, takže jako klasickou hudbu ráda si poslechnu, když na ní narazím, nebo když byli třeba ti tenoři, ty tři, tak to bylo moje i manželovo, teď jsem právě chytla, je to tak půl roku, zase někde v Itálii, v těch starých zříceninách nebo jak pořádal to Carraras, měl tam Placebo Dominga, měl tam Bocceliho, měl tam Stinga, ještě nějakou ženu, to už si nepamatuju a ještě jednoho takovýho jazzovýho, kterej ale i s Pavarottim zpíval, a hrál jim k tomu náš pražskej symfonickéj orchestr, no to byl zážitek pro mě, sice se k tomu dost často nedostanu.

Noviny neodebíráte. Televizní program si kupujete sama?

Já si kupuju, protože kolikrát jsem třeba na chalupě a aby mě to někdo bral z toho, to si kupuju, zvykla jsem si na to TV Star, tam je hodně těch cizích programů taky a to takže to je na 14. dní, tak si to kupuju pravidelně, no ale noviny, jak dřív jsme odebírali pravidelně Mladou frontu, teď už opravdu to pro mě nemá cenu. Co potřebuju vědět, to se dovim ze zpráv, anebo když přijdu k mladejm, tam mají noviny, no, tak si tam něco přečtu, ale ani mě to, víte, ne to, protože mám se já rozčilovat a dívat se na ty hrozný tváře, co tam jsou, když vidím pana Paroubka, tak se mně kudla v kapse otvírá, á prostě jsem spíš doprava a jejich nápady a takhle no...

Čtete knihy?

Dřív to bylo, to jsem byla schopná za noc přečíst knihu, teď čtu, ale už taky takovej...no prostě, ne nějaký těžký filozofický ty nebo co, čtu, teď třeba jsem četla 13. komnaty nebo přiznám se, že na chalupě si ráda přečtu harlekýnky nějaký...knížek máme dost, teď se chcu do něčeho pustit...dřív jsem jednak znala hodně v knížkách, teď už tu moderní literaturu vůbec ne aj v muzice jsem znala hodně klasiky a v moderní taky, protože to byla Simonová, Chladil, Cortéz, Vlach...naše mládí a tak...to je tak asi...já ráda čtu v posteli třeba, tak...teď jsem si tam od vnučky půjčila Zaříkavač koní, jak byl ten film, tak jsem to tam u ní objevila a ještě jsem se k tomu nedostala, takže...co hrozně ráda luštím křížovky...to je asi...nad tím dovedu sedět půl dne.

Křížovky si kupujete, nebo kde je získáváte?

No, kupuju a v těch časopisech jsou. Teď jsem objevila, jsem byla jak je ten antikvariát naproti Pottingea, tak tam jsem objevila, že tam má nový sešity křížovek za pět korun, tak jsem si koupila, a tak...já třeba když jako

mám takovou chvilku, kdy nemá cenu už něco začínat, že za chvíli jdu pryč třeba, tak si chvíli luštím, no...a jinak ráda vyšívám, to dovedu nad tím sedět a to...už...už říkám, že musím zabrzdit, nebo tím budu pověstná po celé rodině, protože každému všemu rozdávám, tak jsem řekla děvčatům, těm partnerkám od těch, holky až budete chtít něco vyšít, tak řekněte, ale já už...takže těm, co maj teď to mimino, tak tam už jsem vyšila ledasco, že, teď dceři, snaše, u Jirků jsem toho taky už dala, no tak, už prostě se musím bavit, jak to jde.

Mluvila jste o hudbě, třeba i o té klasické. Máte CD nebo kazety, které si používáte?

No, teď já jsem dostala jako loni už ten, ale nemám tam žádný vlastně CD s klasikou, oni mi jen něco vypálili a takovýho spíš modernějšího anebo to, co mám ráda, snad tam mám jenom Straussovy valčíky a tak, ale právě si říkám, že si musím koupit něco, nějaký árie a to, protože myslím si čím dál tím méně budu kolikrát pouštět televizi, protože zvlášť ty český stanice nemaj nic moc, kdo chudák je jako odkázanej jenom na ně, tak...to on ten kabel stojí, no ale, nemám ten HBO, nemám, jo, to už by bylo zbytečně moc a tam jsou taky filmy, na který bych se asi nedívala, protože ty drasťáky a horory a dramata, víte, já jsem dřív třeba měla aj ráda takový...fůru těch vážnejch věcí, jo, ale já už třeba dneska bych se nemohla podívat, já nevím, jestli jste se dívala teď někdy byl film Ucho s Bohdalkou a Brzobohatým, jak prostě on byl nějakým funkcionářem a jak teď mají hrůzu, že jsou odposlouchávání a to, no prostě dost takovej...moc to připomnělo dobu, nebo Všichni dobří rodáci, že a to a já už se vám na to nemůžu dívat, už, už je to na mě moc...to už a už ani mě nebavilo by, třeba Alice teď říkala, že jako, ta kamarádka, že dávají Dalibora a já říkám, ty víš, že mně už se na to asi ani nechce už, já to viděla asi třikrát nebo čtyřikrát, jo, takže to už člověk pustil bokem všecy takový ty vážný věci nebo těžký věci, spíš něco takovýho lehčejšího, příjemnějšího, nebo ráda si přečtu nějakou knížku, co už jsem dřív četla...takový...rodiče byli v Elku, to myslím neznáte, to po válce byl evropskej literární klub a to chodily knihy nebo přišla vám nabídka a...takže takový ty světový romány a to, to všecko, jednak už si něco děti rozebraly a to, takže vám to asi nebude už nic říkat, Molière, ten Únik a Mrtvá a živá a takhle, to už vám nic neříká, že, nebo Vulbranzen...ježíš, to byla trilogie, to je severskej jako spisovatel, no já už si ani to nevzpomenu...ne, toho si myslím vzala Mirka, no...no prostě už...už ne to...takže to...teď mě Alice právě ukazovala, že vyšla ta Marca Davenportová Údolí rozhodnutí, to je hrozně zajímavá kniha o českých vystěhovalcích do Ameriky a jak tam žili...no prostě je to navázaný taky na Česko, protože to byla přítelkyně Jana Masaryka a...to jsou prostě knížky, který mě bavěj.

Stejná otázka na video nebo DVD.

To nemám...a nijak se mi po tom nestýská. No, video mám vlastně, takhle, video mám, ale jak mně se to vždycky nějak...nende mi to dobře pustit, když tady sem přijde syn, máme kazety aj i jako nějaký a to, ale teď už to ani nepouštím, to manžel vždycky pustil, takže video mám, ale ten na DVD to ne to...něco ale já nevím, jestli bych sehnala v těch videopůjčovnách něco, na co bych měla já zájem z těch starých věcí, oni tam asi ty starý filmy, nemyslím český, ale světový filmy, jo...tak Francouzi přeci měli nádherný, Taliáni a to...to jsme na to chodili do kina, kdežto teď jsem snad...předtím jsem byla naposledy na Amadeovi v kině a teď jsme byly s vnučkou na Mamma Mia...že vnuk hlídal malýho a já říkám Pěťo, pojd', já tě musím vytáhnout ven a půjdem si na Mamma Mia, poněvadž Abba je fantastická. Tak to bylo fajn. No holt, člověk taky je pohodlněj, že se někdy nechce...to jsou takový...běžný ty...

Pracujete s počítačem?

Ne, to vůbec jako, to je pro mě španělská vesnice. Protože doma samozřejmě počítač nemám, pro mě je všechno i mobil, byl pro mě hroznej, protože já jsem odcházela vlastně do důchodu a ještě jsem neměla ani elektrickéj psací stroj neřku-li počítače, to ještě nebyly nikde, to zrovna začínalo, takže já...ne to...když tak to se podívám u kluků, u mladejch, protože ti všichni ti počítače mají, mají tam šikovný obrázky z dovolených a takhle, když vidím ty hory, na který Viktor leze, tak je mi zle a...já, na co já bych ho potřebovala, jo, někteří šli třeba, vím, že jedni manželé ze špitálu, taky už důchodci, on byl, on je lékař a paní byla sestra a že chodijou, oni jsou o něco málo mladší než já, chodijou na počítač do těch kurzů pro seniory a doma mají počítač, no takže se v tom vydovádí, no ale já...já bych si tam mohla najít ledacos, co by mě zajímalo a tak, ale už bez toho vydržím. Ta moderní technika je pro mě...řkám, chvíli trvalo, než jsem mobil zvládla. No tak ano, já jsem ho vlastně dostala ne...jo k sedmdesátinám, myslím, že to bylo k sedmdesátinám, já už ani nevím...takže to...

Vzpomenete si, kdy televize vstoupila do vašeho života?

Kdy jsme kupovali televizi, neměli jsme ju mezi prvníma, to ne, ale...poměrně brzo, jak začaly už večerníčky, podle těch bych to možná poznala a podle...podle hokeje s Rusama...protože to, když bylo Mistrovství světa nebo tak, tak to ještě v tom domě asi byly dvě televize nebo jsme se vždycky všichni sešli a fandili, že no a děcka...ze začátku, to se smějeme dodneška, že jsme se pomalu a hlavně děcka dívali aj na reklamy, no ano, tož bylo to...já už nevím...napřed jsme měli černobílou, že no a teď samozřejmě barevnou a...aj na chalupě, tak máme, že televizi, poněvadž tam kolikrát jsem večer jako a to...a hlavně já potřebuju, proto já přijdu domů a ráno vstanu a zapnu rozhlas. Protože víte, být v úplným tichu, já mám tinitus v uších čili mně to dělá zle, to ticho úplný, mě hučí v uších furt a píská, tak já potřebuju mět nějakej zvuk...a to, já u tej televize vyžívám třeba, jo, když je něco, co mě zajímá, tak to koukám, že ale jinak...

Večeříte třeba u televize?

Jo, poněvadž já mám studenou večeři, že, teplou ne to. My s manželem, to jsme nevečeřeli u televize, to jsme vždycky před zprávama už se najedli, ovšem já jsem si ten zlozvyk udělala trochu, že si vezmu prostě ten chleba, nachystám a sednu si tady nebo ovoce když pak jím nebo jogurt nebo co, tak to už všechno večíř u televize...to většinou fakt...protože teplý večeře, to...já chodím na oběd do špitálu, protože můžeme tam jako důchodci chodit, vaří velmi dobře a levno, takže nepotřebuju, maso máme...kdybych chtěla, protože si můžu vybírat, tak mám maso každéj den, ale to už pak ani nechutná...víte, člověk na starý kolena najednou změní chutě aj...já dřív nějak jsem nebyla moc, na mléko vůbec, to jedinej syrový, studený, ale nějaký ten...ani moc na jogurty a nějaký ty...kyšku to ne...ale podmáslí nebo ty nápoje takový, teď je mám furt v ledničce a jogurty taky a stačí mi k večeři třeba jogurt a rohlík. Dřív bych chtěla třeba nějaký maso a to...no takže...a když v sobotu neděli si vařím sama, že opravdu to se odbývám, teď jsem měla sladký nudle s perníkem a zakysanou smetanou a jak jsem si pochutnala...no tak, když máte v týdnu řízek a smažený filé a pečený maso a zelí a zeleninu a tohle, tak...to...

No a víte, co...já tu možnost jít na ten oběd, já jsem za to vděčná, že musím vstát, že se musím učesat a oblíknout. Já nevím, že někteří to jako to je pro ně problém, nechťejí se nějak oblíkat, já jsem ale za tu možnost

chodit na ty obědy vděčná, vždyť já bych se zbláznila, takhle mám alespoň jistotu, že musím vstát, učesat se a jít ven.

Jak často a v které části dne posloucháte rádio?

Rádio prakticky poslouchám pořád, když sú doma. Mám zapnutej Radižurnál a to, jak sú v kuchyni, tak to mám pořád zapnutý, jo, protože tady...pak když tady sú v pokoji hlavně, když si pustím televizi, ty křížovky se mi lepší luští u kuchyňského stolu než tady skrčená, takže mám pořád vlastně puštěný rádio, akorát když je tam nějaký pitomý kecání, tak to vypnu, anebo hudba už moc na moje nervy, já tu moderní hudbu docela snesu, ale odsud pocud...takže to...prostě sú tak zvyklá, no.

Máte tam třeba oblíbené pořady, na které čekáte?

Ani ne, to já už tak..když jako něco slyším, protože někdy je to tam velmi zajímavý povídání, že, tak si to zesílím trochu a to, nebo když mají někdy pozvaný někoho z herců třeba nebo tak, tak to si ráda poslechnu, ale politika ta mě jenom rozčiluje už, protože to je...přece, když si člověk uvědomí, co všechno už skouzl, když to máte od Masaryka, Beneše, pamatuju si aj jak Masaryk umřel, tak to, že televize ještě nebyla, tak to my jsme bydleli s rodiči v Přerově a vím, že na náměstí byla tryzna jako busta Masaryka a že tam se dávaly květiny, že všichni plakali, tak na to si vzpomenu, že to byl takovej záblesk...no a pak, když přišli esenci a to...když se poslouchalo Volá Londýn, pak když přišli Rusáci...mně se líbil můj dědeček, kterej byl v první světové válce a byl na ruské frontě jako Čech jako to a on, že my jsme byli všichni šťastný, že jsme osvobozený a on řekl, jenom se moc netěšte, uvidíte, jaký to bude, jenom se moc netěšte, tak se na něho všichni shrkli, prosím tě, co to povídáš...a bylo to no, takže...když člověk musel dělat všechny ty různý opičky a...to vy už buďte rádi, že jste toho ušetřeni, že si můžete dělat po svém, i když teď mi trochu nahání strach všechny ty národní gardy a takovýhle to, to není dobrý, víte, v tom vidím hitlerjugend a...no, tak my už to nespravíme.

Mluvíte o tom, co vidíte v televizi s dalšími lidmi?

No to povídáme někdy, jo, vidělas to, jak se ti to líbilo, protože máme víceméně podobnej vkus, takže...a vidělas, jak tam byl ten nebo ten, takže to...to povídáme...nebo u toho oběda tam, protože my chodíme brzo, že, jak už jsem říkala, tak se s těma bejvalejma kolegama, kolegyněma důchodců setkáme, že, tak to si tak povídáme a to, je to právě hrozně fajn, že můžu na ten oběd chodit, že musím vypadnout. To znamená, že se musím slušně oblíct, učesat...no tak na hygienu člověk dře ať chodí ven nebo nechodí a přijdu tam, popovídáme si, jdu zase domů, nebo to, ale je to rozptýlení, jak někdo říká, a mně se nechce chodit oblíkat, to si radši udělám polívku z pytlíku, no tak to ne, tady nende o to, že máte tu stravu dobrou a pestrou, ale hlavně teďkon ta změna...to si nedovedu představit, že bych seděla celej den sama doma...takže to...

Máte ještě nějaké jiné zájmy? Mluvila jste o vyšívání...děláte něco třeba dohromady s kamarádkou?

No, ona taky vyšívá, takže...kolikrát třeba na těch chatách nebo to, tak sedíme a vyšíváme a povídáme, ona aj plete, já jsem se, zkusila jsem dřív trochu něco málo uplést a pak jsem zkusila uplést nějaký, jo, vestu jsem si upletla hezkou a pak se mi srazila v pračce, ale to nevádí, na doma...takže to jako, už jsem toho zas nechala, mě to nebaví, teď vnučka něco chtěla, ať ji vyšiju, tak že tam má nějakej starej šicí stroj, tak na to něco, takže to dělám a... jinak tak z těch manuálních, jak někdo je šikovnej, já jsem třeba chodila aj...uměla jsem nebo ještě...není rozumět...drhat, drhání, jo, víte, co to je, to byl takovej kurs, to byl moc šikovnej aj batiku jsme se

tam učili, jenomže to je takový, to už musíte roztáhnout ty věci a to, kdežto takhle to vyšívání mám tady v kabeli a tím to...jo teď jsem pletla vlastně, malýmu dva šálky...no jo no, tak to...na ty děti nemá cenu už plíst vůbec, protože se to dostane...ono je to sice strašně drahý, ale co je fantastický, to jsou ty dětský bazary, protože to je opravdu tam levný a zachovalý a navíc vnučka má kamarádku v Londýně a ona jí pošle vždycky takovej nabídkovej list, já nevím, jaká je to firma, že to jsou krásný novy věci, jestli je to a ne, druhá jakost to není, ale je to tam levný, kolikrát levnější než u nás a takový hezký bundičky a dupačky a prostě to...takže...a jinak si tak prakticky uklízím sama akorát, když potřebuju rozšroubovat okna, tak na to si pozvu úklidovou službu, protože dcera nemůže ve výškách, má závratě, tak to už mám takovou jednu paní, jednou za rok si ji pozvu, ona mi aj pověsí záclony anebo když je ještě nemám vypraný, tak přijdou kluci, protože já nemůžu do vejšek, mně už se točí hlava, já třeba když potřebuju něco v těch horních skříních, tak čekám, až někdo přijde, abych vylezla na ty schůdky, ale aby tady někdo se mnou v domě byl, než abych s sebou švihla...a co pak...takže na to sú taková trochu opatrná, když je náledí venku nebo vůbec to, tak si s klidem vezmu hůlku, že ty klouby si nemůžu poškodit, anebo aj když jedem na nějaký zájezd, tak si tu hůlku vezmu s sebou, když by se tam trochu víc chodilo, tak...anebo na té chalupě, teď už ani do lesa moc nejdu, poněvadž to je všechno tam do kopců, takže chodíme jenom tak tam s jednou sousedkou, tam po té silnici a...to jedlina, kde končí silnice, takže...

Kolik máte televizí?

Jednu a na chalupě druhou. (Jedna se nachází v obývacím pokoji, střední úhlopříčka, na dálkové ovládání, barevná.)

Chodíte spát v závislosti na televizním programu?

No, chodím a nechodím. Podle toho, když se mi to líbí, tak vydržím aj do té půlnoci pomalu, ale jinak chodím tak kolem půl jedenácté spávat, protože si můžu ráno přispát a čím dál tím víc se mně nechce ráno z postele. A když se stane a musím třeba, jedeme někam nebo vůbec něco je, nebo k doktorovi, tak to je pro mě utrpení úplně.

Mluvíte o zájezdech. Cestujete stále?

Jezdíme s...špitál, důchodci, jsou vždycky tři zájezdy za rok, my míváme, teď máme v březnu jako sraz důchodců v jídelně, tak tam nám povijou, řeknou nám, jaký jsou zájezdy, my si dáme přihlášku a...teď tam přibýlo těch mladejch důchodkyň, pár starejch už jako nejezdí a to, takže už musíme rozumně vybírat, aby na nás na všechny došlo, copak to oni pak vyberou, no a jedeme s nima, to jsou už jenom jednodenní zájezdy a párkrát jsme byly s tou kamarádkou na zájezdech, jak se jezdí takový ty nákupní zájezdy, jo, vyloženě, že jenom vypadnem, jen tam posloucháme ty jejich kecy a někdy člověk aj něco se utrhne a koupí, ale zatím rozumný věci nic moc a byly jsme ve Vídni třeba a spaly jsme tam, nebo vloni jsme byly čtyry dny u Balatonu a...ten první a poslední den, to bylo dost cestování už domů, že to tak svázeli, no ale byli jsme, tam jsme vždycky zajeli do nějakýho města a pak šli odpoledne do těch termálních lázní, projeli se po Balatoně a to a to byl příjemný zájezd, je to třeba i s jídlem a není to drahý, jo, že si můžem jako důchodci dovolit, ve Vídni jsme byli, že to jsem myslím už říkala, na dvoudenním zájezdu...no a vloni jsme byli ten týden v tom Kostelci u Zlína, no to jsou takový malý lázně a tam nad tím...je taková větší budova, to bylo rekreační středisko pro prominenty, no a oni to teď upravili a je to pro normální hosty i tam jezdíjou na poukaz, a to bylo moc fajn, poněvadž venku byl bazén

ohřívanej, já ráda plavu, takže jsem si tam užila, teď bohužel v těch Piešťanech, tam není bazén, no ale to nevadí, ovšem na koupaliště nebo tak, to už nechodím, tam to už je beztak moc lidí...už prostě ne to...takže...teď jednou za měsíc vždycky máme babinec, z labiny holky, co jako se nás schází pár důchodkyň, jdeme vždycky někam do cukrárny na kafe a na zákusek, posedíme, zrovna to teď máme ve středu a to je takový fajn si povykládat...

Rozhovor č. 8: Eva a Vašek, 80 let (vesnice)

Bezdětní manželé. Oba aktivně navštěvují kostel, paní dosud hraje na varhany, pán je laickým kazatelem. Oba bylo poměrně těžké ukočírovat...

Pán začíná samovolně vyprávět...

Dálkově a tu diplomku jsem měl udělanou tak, že mně ji uznali jako doktorskou práci, sto osmdesát dva stran perličkou psané...to...já jsem si dělal výzkum v knihkupecký a knihovnický škole, kde jsem učil taky, takže jsem měl materiál nádhernej a dalo se s tím něco udělat, no, měl jsem překrásný zaměstnání, byl jsem ředitelem středočeského nakladatelství a knihkupectví tady ve středočeském kraji a vydávali jsme knížky, tady no, krajové knížky, Nepila například, tak to bylo ideální, no. Jinak se ptejte, na co potřebujete. Já jsem asi vytušil, o co jde, tak jsem vám chtěl ukázat, mám asi, máme přes dvě stě, na tři sta těch jak se to jmenuje video těch kazet. A tady je vidět, co tam máme. My neposloucháme třeba vůbec, ještě jsme neviděli ani jeden seriál Ulice nebo něco, to vůbec neznáme a především koukáme na jedničku, na dvojku...teď co narostla ta čtyřadvacítka, tak to je dobrý, ten Barrandov ten se mně nezačíná líbit, to není dobrý, to je kšeft zase.

Říkáte, že máte na dvě stě nebo tři sta videokazet. Pouštíte si ty záznamy?

Pán: Teď momentálně ne, ale jinak jo. Čekám až nebudu mít práci se zahradou nebo tak, tak to si samozřejmě pouštíme, no, máme hezký závěr života, víte. Já se hned vydejchám, promiňte, jinak mluvím plynule. Tajhle třeba je evropskej koncert.

Pán: Mně se tady v současný době nelíbí nějak internet. To není dobrý vynález. My už na to máme zpomalené reakce, tak to nepoužíváme, To ale není dobrý vynález.

Pán: My jsme Pražáci, víte. V Praze máme malý byt na Vinohradech a tady máme bydlení s kočkama. Do Prahy jezdíme. Zítra zrovna žena jede do Prahy, jezdí tam prát, protože je tam měkká voda.

Paní: My jsme si začátkem, když začla svoboda, tak jsem si objednali asi čtyři deníky a postupně jsme, to ubývá, protože nestačíme, ta práce venku nás zdržuje čím dál tím víc a...no a někdy jsme taky otrávený, ale je potřeba číst, je potřeba, i když je mi to protivný, já obdivuju některý ty novináře...sice se dočteme hrozných hrubek anebo všimla jste si, jak nešťastně formulují číslovky, nebo, jak se skloňuje, no, to je hrůza, no tak to nás trochu rozčiluje, ale jsme pořád ve styku. Posloucháme rádi dvojku, teď teď na tom Barrandově, to není dobrá stanice, samá komerce, ale něco jsme tam zažili takovýho živýho a nevypadalo to nějak ordinérně nebo víte takový... A hrubost se teď projevuje v televizi a v rozhlase. Vy to nemůžete pamatovat, ale to za totality se sem dávali krásný inscenace ze Slovenska. To byli...za prvé buď klasiku zpracovali, anebo modernější modernější

autory a výborný výkony to byly. Tak to jsme se i moje matka, která byla až téměř do svých devadesáti let byla, dokud neztratila sluch, tak na tom byla velice závislá a velice ji to zajímalo. On ten sluch mě taky zlobí, mě taky zlobí sluch a já jsem nešťastná, sedím vzadu v autě a můj muž se baví se spolujezdcem, já zaslechnu některý slova jasně, ale jinak mi to splývá a teď se snažím dostat do hovoru a to je strašná práce a naslouchátka taková, abych mohla...bez pocitu, že jsem nahluchlá poslouchat, tak to je strašně drahý všechno. Tak já mám slušný naslouchátko, za prvý mě asi za hodinu bolí ucho, boltec a potom, když to je tak ten nedostatek těch levnějších. Můj muž, ten obrátí takhle list a to je burácení, to si neuvědomujete, víte, to je burácení. Tak to je nepříjemný.

Můžete shrnout důležité body vašeho života?

Pán: Vyučen, vyučen knihkupcem, oženil jsem se v roce 1950, pracoval jsem v národním podniku kniha, v celostátním a měl jsem na starost několik krajů, třeba olomoucký kraj, to znám tam všechno, hradecký a středočeský, tam jsem byl ředitelem podniku Středočeské nakladatelství a knihkupectví, no a, no a jinak jsem pracoval v jednom oboru celý život a učil jsem na knihkupecké škole a na knihovnické. Knihovnická byla s maturitou a knihkupecká byla nástavbová, po vyučení byli, dělali nástavbu. Na tý knihovnický škole jsem učil se Sládkem, víte kterým, s tím fašistou, pamatujete to jméno? Ne? To bylo hned na začátku po roce 1989, to byl takovej radikál a chtěl ode mě úzkoprofilové tituly. Tak to jsem dělal já, měl jsem fakticky podle mě nejhezčí zaměstnání.

Paní: Pro manžela byla jeho práce skutečným povoláním, kdežto pro mě práce byla zaměstnáním kvůli penězům. Já jsem se měla narodit do šlechtický, do nějaký hraběcí rodiny, abych nemusela pracovat. To jsem musela kvůli penězům. Já jsem chtěla studovat medicínu, protože jsem v dětství byla dlouho a dost těžce nemocná a tak jsem přičichla k tý medicíně v těch třeba v tom podolském sanatoriu nebo tak a potom přišla okupace, zavřeli se vysoký školy, já jsem chtěla být ošetřovatelkou a taky jsem si nějak na to nedostala nebo jestli rodiče to neviděli zvlášť rádi a chápu, že podle mě jak jsem byla založená, tak já bych strašně trpěla s tím pacientem, víte, jako ošetřovatelka. Sice mi můj bratranec, který byl lékař, tak říkal, to by si se holka otrkala, to musíš získat profesionální otrlost takovou, abys to mohla vůbec dělat, ale myslím, že bych to stejně odnášela, tak potom jsem skončila jako kancelářská krysa, můj otec byl ředitelem v tý ve Škodovce, on byl v lokomotivce, to byl ještě, on byl strojní inženýr a měl dost úspěch, on byl velice pilný a o měl sekretářky, který byly velice schopný, měly znalost jazyků, ale byly šeredný a většinou hodně starý. On říkal to je lepší, než když je to mladá ženská, ta se mi vdá anebo přijde do jinýho stavu, tak...ale to on v tom viděl kariéru ženy, že ona byla opravdu stoprocentní, víte, to byly stenotypistky, to těsnopisem zachycovaly, to dneska to to je úplně jiný svět a tak chtěl mít kancelářskou zaměstnankyni, tak jsem potom šla, potom přišel převrat a já jsem šla normálně do kanceláře a nejdřív byla jsem v obchodním úseku a pak jsem skončila v ekonomickém, já, který byla nula před desetinou čárkou, byla mi úplně fuk, jestli tam je nebo ne. Neměla jsem k tomu vztah, víte, já dodneška k tomu nemám vztah. Víte, já obdivuju ty ekonomy, to to je věda, no jsem zaměřená jinak, já měla ráda češtinu, čeština vůbec, latinu jsem měla ráda kupodivu, to byl postrach, my jsme od tercie měli v reálným gymnáziu latinu a mě bavila a víte slečno, že někdo říká, jedna z mladších mých spolupracovnic říkala, na co latinu, vždyť nikdo s ní nemluví. Není to pravda, i když nejste lékař nebo vysokoškolský pracovník v jakýmkoliv oboru, tak ta latina vám nesmírně pomáhá, to jsou odvozeniny různý a jste orientovanější.

Jinak umím perfektně německy, což je zásluha mojí matky, která dbala na to, abychom druhý jazyk se začli učit ve třetí třídě základní školy a potom začli s další jazykem na gymnáziu a tatínek myslel, že...to to byly ideje, že půjdeme jedna do Anglie a jedna do Francie na vysokou školu, ovšem to bychom se museli připravovat jazykově, dneska je to úplně moderní myšlení, víte, úplně moderní, jenže tenkrát do toho přišel děj světa, dějiny, no, nám to moc, naší generaci moc poškodil, poškodil ten úsek dějin, dneska to taky není valný, ale přeci máte veliký možnosti a vy si to ani nemůžete ocenit, protože neznáte to, co bylo.

Pán: Včera jsem nebo někdy jsem se koukal v televizi, tam byl mladý člověk, který, Čech, který studoval v Anglii, v Americe studoval ekonomii, patřil vůbec mezi nejlepší studenty, mimořádně schopný.

Paní: A někdo projde světem a nic se nepřiučí, víte, to je...ale některý hlavy jsou opravdu úžasný a to je právě to, že ta možnost tady je.

Pán: Buďte ráda, že můžete studovat.

Paní: Nezávidím vám předzkouškové období, to tedy rozhodně ne, ale...my v Praze máme garsonku na Bělehradský a vidíme šikmo na studentský domov, studentky medicíny, kolej Budeč a tam jsou děvčata studentky medicíny a já když se v noci probudím a jdu se vyčůrat, tak vidím, jak ta budova je celá osvětlená, to vím, že je před půlnocí tak do dvou hodin, když jdu později, tak řeknu to budou asi čtyři hodiny, protože už jen tu a tam, víte, tak to jim tedy nezávidím. A potom, když vypadnou z té zkušební místnosti a spadne to z nich...

Kolika jazyka mluvíte?

Paní: Já jenom němčinu mám, měli jsme francouzštinu, my jsme byli poslední ročník s francouzštinou a byla bych se domluvila, kdybych bývala měla možnost jít do té Francie. Po letech, je to asi pět šest let, jsem byla, jsem byla ve Štrasburku s jednou paní farářkou, která umí perfektně francouzsky a mluvili tam ale německy taky, protože Štrasburk to bylo, Štrasburk to jsou Alsasko, Lotrinsko, to bylo, ty byly pořád pošupovaný sem a tam a bydlela jsem tam u jedné rodiny ten pán byl vysokoškolský profesor, biolog a jmenoval se Francois /Šalé/, německy čteno Franz /Šala/, uměl obě oba jazyky stejně a vypravoval mi, že to bylo tak, byl asi o dva roky starší než já, že to bylo hrozný, že na jedné straně byl on a řízením tak okolnostmi jeho bratr byl na druhé straně a docházelo k tomu, že bojovali proti sobě, víte, okupovaný území Němci a původní Francie, tak to jo ale to chci říct, že jsem tam po takových 14. dnech měla už sluch pro to, víte, já vždycky říkám, věděla jsem, že když se řeklo mitterrean, tak že se mluví o prezidentovi, ale ne...už ten ten sluch a potom jedete autem, vidíte nápis, říkáte si, copak tohle je, tak jsem se doma podívala, byla to labuť třeba, víte, takovýhle věci a to si člověk zapamatuje, byly tam děvčátka asi ve vašem věku, který tam byly tak trošku na stáži, no já jsem zírала, za čtyři měsíce jak holka už mluvila, sice výslovnost ještě bylo slyšet, že to Francouzka není, ale brebentila a to je důležitý. Když se naučíte perfektně tu řeč, tak je to na vás za prvé slyšet, to jsme jely se sestrou asi v roce 62 jsme měly pozvání do Rakouska a my jsme obě uměly němčinu tak dalece, že jsme to měly ve škole a chodily soukromě, na soukromý hodiny, to je strašně důležitý, protože sama škola vás to tak nenaučí a překročily jsme hranice a nastupovali Rakušani a Rakušanky, my zíraly, my nerozuměly slovo německy, ty mluvěj takovým dialektem, tak polykaj, no a pak jsme si taky, to ucho si zvykne...

No, to mi udělala prodavačka v jednom krámě, my jsme byli v Regensburgu, ale my jsme tam chodili pro krmení pro kočky, protože bylo kvalitnější a tak jsme si to tam zakoupili a to jsme dostávali potvrzení pro daň z přidané

hodnoty, která se nám proplácela tady, že jsme to měli levnější, ne tady se to neproplácelo, nechali jsme si to na hranicích potvrdit a když jsme přiště jeli, tak nám to tam vrátili nějakou tu marku a ta ta úřednice, ta už mě tam znala v tom, to byl velkoobchod těmi zoby a krmením a tak říká, a tak jsme se daly do hovoru a ona říká, jo, já myslela, že bydlíte tady a že jezdíte často do Čech, obráceně, ona myslela, že jsem Němka a to mi udělala velkou poklonu, protože já jsem sice nemluvila jejich nářečím, oni tam mají, Bavoři mají taky nepřilíš hezkou němčinu, ale mluvila jsem spisovně a takže jsem nedělala chyby, tak to chci říct, no ale dneska když tam nejedu celý měsíce, tak to byste koukala, jak koptám anebo když telefonuju s nějakým známým, nenajdu výraz a takový ty obraty slovní, ty se naučíte jedině v tý zemi. Tak cestujte.

Jak probíhá váš všední den? Má váš všední den nějakou strukturu?

Pán: Vstanu, udělám snídani, donesu ženě, jsme bezdětní, to je taky potřeba vědět. Vstáváme dost brzy kvůli kočkám taky, aby se napapaly, není to tím snad, že bychom nedospali, víte, to ne, jako jsou staří lidé, kteří vstanou a dělají rotyku po celým domě, protože sami už nespějí, tak to ne, ale to vstáváme brzy. Každý jsme chvíli v koupelně, já většinou méně než můj muž, tomu to trvá strašně.

Pán: Holím se.

Paní: No jo, já taky potřebuju úpravu. Jdu z ložnice, tu máme vzadu, tady máme obývací, kde teď poleháváme, tady máme koupelnu, tak já vstanu a jdu kolem zrcadla a podívám se na sebe a říkám, no, na to, že jsi stala z postele a nejsi upravená a je ti tolik a tolik let, osmdesát, tak to není tak nejhorší, pak se upravím, jedeme do Poděbrad, chodíváme tam, alespoň jsme chodily, protože teď už ta dáma tam není na vernisáže, ty byly moc hezký ty vernisáže a tam jsme se taky, seznámili jsme se tam s řadou lidí, někteří se tam šli najíst chlebičků, protože ten pořadatel tedy vystavovatel dal do placu víno, chlebičky, tak někdo se tam taky chodil jenom najíst, ale měli jsme tam několik hezkých známostí, ale je vidět na nich a to je na nás asi taky vidět, že stárnou, víte, najednou se začli měnit, třeba byli nerudný, nerudný, dotk se jich některý výraz a přitom to nebylo myšleno zle, víte, tak to a asi je to na nás už taky vidět tohle to, tak když jsem se tam upravila a šli jsme do té výstavní síně, tak tam byly sloupy, tedy čtvercový takový obložený zrcadli a já se koukám do toho zrcadla z dálky a říkám si támhle ta paní je oblečená skoro stejně jako já, vždyť jsem to já a zděsila jsem se. Ne, opravdu, když přijdete mezi tady a upravím se no tak, buď holka spokojená, ale přijdu mezi jiný, ale taky třeba i starší, to nebyla jenom mladší generace a vidíte, jak jste stará, ale nechci říct, že by mě to tak nějak deprimovalo, víte, mě nedeprimuje, že je mi tolik let, je tu určitá obava, jaký bude konec, víte, to tedy je, ale u věřícího člověka by to mělo bejt takový vyrovnanější, no, tohle to. V tomhle tom kdyby lidé věděli, jak je pohodlný, říkám to v uvozovkách, věřit v Boha, že máte někoho, to není dědeček, ke kterému jdu, víte, ale někoho, kdo vás opatroval celej život a ten život nebyl zrovna tak, byl dobrej v poměru k jiným lidem, kdy třeba byl nálet na Prahu toho 14. února roku 1945 a moje spolužačka měla službu jako zdravotnice na Karlově náměstí a běžela přes úsek tam, co je Faustův dům, v těch místech, a tam něco na ní spadlo, porazilo ji to na nohou a ona přišla o všechny prsty, úplně všechny prsty u nohou čili ona by byla těžko mohla ještě kdy chodit a po šesti nedělích stejně umřela. Tak to, toho jsme byli ušetřeni, byli to nepřijemný věci, určitě zkoušky, ale on Pán Bůh nás tak ved, já nevím, jestli jste věřící, ale to nevádí, já vám to řeknu ráda, Pán Bůh nás tak ved, že jsme se dostali nakonec sem maminka do toho výměnkovýho domu svýho bratrance, my jsme sem jezdily, já jsem tady hrála na ty varhany a seznámila jsem se

s mým mužem, kdo ví, co by se bylo stalo, kdybych nebyla přišla sem, no, takže tohle, takovej určitej druh fatalismu je docela zdravý.

Když máte za sebou koupelnu, co děláte potom?

Paní: Tak potom začnu vařit, nevařím dlouho, dělám pokud možno lehčí jídla, muž je po operaci žaludku, ale bez ohledu na to tráví dobře, tak tím se dlouho nezdržujeme, jídáváme v jedenáct hodin, hned umejeme nádobí a potom jde, chodíval můj muž na delší odpočinek a já na kratší, teď se to změnilo, on chodíva pořád na delší odpočinek, ale já už taky na delší a usnu tvrdě, víte, pokud možno dám nohy nahoru, protože, jak stojím, nesnáším stání v kuchyni, já totiž nejsem taková kuchařka s oblibou, já vařím, že to musí být, je dobře živěný, nemůžu říct, že by byl podvyživený nebo že bych ho krmila jenom uzeninou nebo takovými odbytými jídly, ale moc tomu nedáme a potom jdeme na zahradu a tam v létě, dokud můj muž byl zdravější, tak jsme tam trávili hodně času.

Pán: A ještě chci říct, že během dopoledne neposloucháme ani televizi ani rádio, hudbu, nic neposloucháme, to...

Paní: K televizi si sedáme až opravdu na zprávy, to musí být něco mimořádného, třeba politickýho, že se jednalo o volbu prezidenta, tak u toho sedíme, ale jinak...především nás zajímá stanice 2 televize, tam jsou opravdu naučné věci, mýho muže zajímá příroda, já se můžu na to koukat, ale nemusím, hodně dlouho trávíme na zahradě, to v létě až někdy do večera, do tmy, to to neznám hodiny, víte, to si dáme třeba hodinky ven a koukáme, abychom něco nepropásli, měli jsme dost velkou, dost častý návštěvy, to je pravda, ale pak mě to začlo unavovat, já jsem bývalá perfekcionistka, ale to už nejde, tak mě to nebaví, ale velice rádi jsme se bavili, velice rádi, to buď venku na zahradě anebo tady, většinou tady, protože tady to fouká, no a tak to na návštěvy jsme byli zvaný a taky jsme jezdívali, ale víc jsme měli návštěvy doma, to, to ano a lidi se k nám taky dost pozvali, vid' No, děti tady překážely, pokud byly malý, protože my kontakt s dětmi jako bezdětní manželé, my je máme rádi, ale když by mělo být jako jsme kupovali třeba nějaký dárky, my jsme byli zoufalý, protože jsem nevěděla bude jí to, nebo bude to toho klučinu zajímat, nebo ne, tak to radši finančně, víte to, na to nejsme vyšitý, taky jsem si nezvykala v rodině a máme tu rodinu sice ne blízko, ale přesto ve styku, ale těm dětem jsem si nezvykala jako moje kolegyně babičky nebo prateičky, ten má svátek, abych nezapomněla, teď mají konec školního roku, abych nezapomněla, tak to jsem si vůbec nezavedla, já jsem, když jsme se s nimi setkali, tak jsem přinesla, ale mimo, nikdy ne, tuhle závislost jsem si nevypěstovala, já na to moc nejsem, já sama nemusím dostávat, potěší mě dárek, ale abych nějak čekala přijedou, co mi přivezou, to ne, to určitě ne, tak návštěvy jsme většinou mívali v sobotu nebo v neděli a pak asi čtyřikrát do roka jsme si někam vyjeli, vyjeli na tři dny, proto máme kočky a ne psa, i když by pejsek byl taky milej, protože kočky jsou soběstačný, ten dáme zvlášť když je to krmení, tak jim dáme a odjedeme, no nevím, jak to bude se zdravím mýho muže, on je za volantem zdravej, to je vám zajímavý a já jsem taky za volantem, já jsem úplně šťastná, no pokud bych neměla takovýho kritika.

Pán: A že máme kočky, tak to je z toho důvodu, že v Praze na dvorku, víte, tam jsou bezprizorní v činžáku kořata, byly, tak to žena vždycky přivezla sem.

Paní: No, řekněte slečno, vejdu do činžáku, my máme zamykatelný vchod, vejdu v zimě, bylo to před Mikulášem a slyším ze dvora takový naříkání, takový mňoukání, já otevřu dvůr, tam sedí kotě černý a naříká na

studenu, no, co udělám, mám bedýnky všelijaký nebo i do tašky, vzala jsem to a vezla jsem to sem, no a tak jsem jich navozila pěknou řádku. Pan doktor Malátek v Poděbradech říká to jsou divoký kočky, ty vám nezdomečnej, to byste koukala, jak jsou domácí...pro ně také žijeme prakticky, my bydlíme u koček, tak čtyřikrát do roka si vyjedeme na takový tři dny, tady se bohudík nic nestane většinou, oni už nechoděj na silnici, oni choděj tímhle směrem, víte, tady je to hrozný, to jsou řidiči, jsme taky zažili smutný chvílky, ale v poměru k osudu jiných lidí to to...

Pán: A přes den taky, je práce třeba se dřevem udělat a víte, už je člověk starší, jde to pomaleji, takže do takových pěti hodin, do šesti hodin jsme na zahradě a potom večer teprv jdem za kulturou, to znamená televize.

Paní: Ano, ano, když kultura je, my máme dost nahrávek, teď máme bohužel video už špatný, budeme kupovat, teď už je jiný video, ale i na ty naše nahrávky to máme hezký nahrávky, to si uspořádáme, uspořádáme i někdy koncert, víte, pustíme si něco, to jsou některý krásný věci.

No jo, ale to máme i nahrávky takových, jak bych řekla, těch slavných režisérů, že jo, i filmový nahrávky, ano, máme toho hodně, ale za první teď je rozbitý to video a za druhý ten čas toho je málo, čím dál míň, ale já doufám, že si ještě uděláme, no záleží na mém mužovi teď, jak bude zdravěj s tím dýcháním, víte, on může vsedě může, to je úplně normálka, anebo dříví dělá taky a najednou přijde taková ta stísněnost určitá, tak jestli mu dají nějaký infuze, říkala lékařka, že by mu pomohly, jo a teď mimoto je nachladlý a mimoto je nepříznivá roční doba, ono je jedno s druhým, stokrát nic umožnilo zajíce nebo osla, osla, že jo, ano sedí to, tak to je celý den tak.

Když jdete tedy k televizi kolem šesté hodiny, sledujete zprávy a poté? Zůstanete u televize, nebo ji po zprávách vypínáte? Pouštíte si nahrávky?

Pán: Ne, teď ne, teď už nahrávky, nám teď zlobí trochu to video, tak...

Paní: ...ale zavřeli jsme televizi a pustili jsme si nahrávky, to ano, to je pravda, to ano a doufám, že se k tomu ještě vrátíme, máme hezký, no, tak to a chodíváme spát až k jedenáctý hodině.

Pán: Jinak koukáme prakticky až do večera na televizi, když něco je, ale ono není programy, nejsou vyložené dobrý.

Paní: No, ne pravidelně, zdaleka ne, zdaleka ne, většinou...

Pán: ...včera jsem se díval na toho Štěpána Raka, 13. komnata, nádherná, nádherně udělaný, to je dítě vojandy ruský ukrajinský, která sem přišla v roce 1945, nechala to dítě tady, čeští manželé se ho ujali z Radotína, ona po letech se dozvěděla, že to dítě tady žije, že žije a prosila je, aby ty Rakovi jí ho vydali a nedošlo k tomu, zůstalo to dítě tady. To je osud toho Štěpána Raka, to, to bylo zajímavý, je to opravdu světový kytarista a je to něco úžasnýho, snoubí se v něm ta ruská poetičnost, víte, duše, no úžasnej úžasný film to byl, no a pak jsem se ještě koukal na toho Krause.

Paní: Na co se zásadně nedíváme, je Ulice, Nemocnice v růžový zahradě a tyhle ty, tak ani po tom netoužíme, ani potom netoužíme ani naopak... Ještě jsme ani neviděli, my jsme ani neviděli začátek, přestože jsou tam obsazený herci, který máme rádi, třeba tu Maciuchovou, oni to dělaj z finančních důvodů.

Pán: No a koukáme se na tu čtyřriadvacítku, Z1, to jsou kulturní věci a tyhle ty, no v neděli se koukáme na Moravce, no kulturní pořady, skutečně jenom kulturní, na úrovni pořady.

Paní: Co nemám ráda Evu a Vaška a tyhle lidovky, to můj muž to snese spíš, já odjakživa jsem to neměla ráda,

ale to nevadí, neznamená to, že je to něco špatného.

Jak často jezdíte do Prahy?

Paní: Já jsem jezdívala každý týden, protože jsem tam, já radši peru častěji než velký praní a taky já tam vedu rodinný papíry, víte a ono se vždycky nashromáždí, výpisy z účtů, předpisy určitý, dost my na Vánoce si nedáváme dárky pod stromeček, my máme tady jenom vázu anebo v pokoji, ale většinou, to si dáváme během roku, když chceme udělat jeden druhému radost, ale většinou to kupujeme spolu, vid', ale přispíváme na Vánoce na nějaký zoologická zahrada, děti, tyhle ty, no, dostáváme toho hrozný spousty, nestačí to člověk všem poslat, no tak jednou na leukémii onemocnělých dětí nebo tak, pamatuju jeden případ, kdy jedna paní měla zlomenou nohu, dostala velký odškodný od toho pachatele, tedy od toho řidiče, kterej to způsobil a poslala, jo, a on pořád jí chtěl dát mimo to povinný ručení jí chtěl dát z vlastní kapsy nějakou, nějakou satisfakci a ona říkala, já to nechci, nechte si to, máte děti a on říkal, víte, ono mi to při soudním řízení pomůže mít od vás podpis, tak si to vzala a poslal to na tuhle tu onkologii tomu profesoru Kouteckýmu, on to pochopitelně nedostal do ruky, ale...a pak nedostala vůbec žádný poděkování a byla to značná část a tak se dotazovala v tý, kde oni to jsou na, na Smíchově, no, jak se jmenuje ta nemocnice, Motol, v Motole, ano, v Motole je ten Koutecký, se dotazovala, jestli to tam došlo pod určitým jménem ve prospěch tohohle, jo, došlo to, tak jsem se jí ptala, jak reagovali a ona byla taková, že řekla, no ale poděkovat jste mohli, my poděkujeme, my poděkujeme, říkal prej ten, ten právník, nepoděkoval, no řekněte, je tohle chování, tak jí to naštvalo, povídala, tak jsem to mohla dát někomu přímo, o kom bych věděla. Moje matka říkala vždycky, když uděláš dobrý skutek, nekoukej na to, co se s ním děje, to už je věc toho druhýho. Tak takhle.

Vzpomenete si, kdy televize vstoupila do vašeho života, kdy jste se s ní setkali?

Paní: Asi v roce 1956, ale podrobnosti si nepamatuju. Většinou jsme koukali na zprávy, no, na zprávy, ale to jsme byli, ne, koukali jsme se na krasobruslařský mistrovství, to jsme dokonce chodili do závodního klubu, ano, teď si vzpomínám, Romanovi a tyhle ty, tahle éra, my jsme neměli, my jsme měli strašně pozdě televizi, vid', myslím, že jsme ji dostali od mé sestry, který si koupili novou, no, my my jsme dlouho neměli televizi, ano, na tohle jsme se rádi dívali.

Jakým způsobem, si vybíráte televizní obsahy?

Pán: Teď jsme objevili desetikorunový čtrnáctidenní program, že jsou tam všechny i digitální stanice.

Paní: Já to zatrhávám průsvitnou barvenou, ale stejně...můj muž řekne je po zprávách, dneska nic není a jdeme spát. Zvlášť v zimě chodíme dřív spát, to je pochopitelný.

Posloucháte vůbec někdy rádio?

Pán: Já poslouchám, protože krájím maso kočkám na kousičky malinký, tak poslouchám zprávy, já hodně poslouchám zprávy...

Paní: Zprávy, no, ale když je nějaký zábavný pořad...

Pán: Poslouchám tu, ty legrace víte, ne Náhlovský, ale tenhle druh legrace, jak se jmenuje ten program, no, dřív Šimka a Grossmanna a tohle to...

Paní: Rád se zasměje, to jo, kdežto mně to připadá blbý.

Pán: Ne, ale poslouchám zprávy, poslouchám tu bejvalou Svobodnou Evropu, to je ta šestka. Tak rádio zprávy

pravidelně tu šestku, to znamená, že to je v šest hodin.

Paní: V šest hodin do sedmi, pak se přesuneme do pokoje a... Co děláme a není správné, večeříme při televizi, to je špatné, to uznávám a už jsem si to taky zvykla a no tak, na trávení nám to nevadí, víte, ale dělíme pozornost a to není, to není dobře. Já to nemám ráda, koukat na televizi a jíst, to není dobře.

Pán: Jo, že si nesesedneme, třeba nestolničíme a to si sednu na stolec před televizor.

Mluvili jste o tom, že jste dříve měli předplacené asi čtyři novinové tituly. Předplácíte si noviny i dnes?

Paní: Dnes máme jenom jeden a ani to nepřečtem, ani to nepřečtem a bereme to kvůli televiznímu programu, Mladou frontu Dnes. Já luštím křížovky jako každá stará bába, já jsem říkala maminko, že to můžeš dělat, protože oni jsou, oni jsou různé druhy křížovek v těch Chvilka pro tebe, v těchletěch časopisech, to je hrůza, víte, to, já když se k tomu dostanu, já jsem měla kolegyni, která, jejíž dcera to velice kupovala, ta utratila peněz, ona si to taky přečetla a pak to dala mně a ty křížovky ono je to úplně vše pořad na jedno kopyto, ale když je noc, tak je to pro mě uspávací určitý, to jo, křížovky anebo osmisměrky, co neumím sudoku, nevím, tak se o to pokouším a to je kumšt, když snadné vyluštím a jsou lidi, který to luštějí inkoustovou tužkou, tedy propiskou a nespletou se, je to taky trénink, na to nemám.

Pán: Máme mistryni světa v sudoku.

Paní: Ano, ano je to obdivuhodný, já obdivuju takový obyčejný lidi, víte, jako tady v Opolanech je jeden chlapík maličkej, je menší než já a sedí v obrovském nákladním autě, on je tam vysokánsko a on řídí báječně, nebo tí tiráci, já vím, oni hodně vydělaj, ale já bych ty peníze za to nechtěla, víte, my jsme měli v podniku bývalýho vedoucího, tedy on byl vedoucí dopravního oddělení a jeho paní si přála, aby s tou tiráckovství přestal, protože nesnesla to napětí, aby se mu něco nestalo, tak to takový lidi obdivuju anebo kdo cvičí slepecký psy, to je, klobouk dolů, anebo i když vidíte toho pejška v metru, víte, jedu dolů a vidím támhle, jak najíždí ten pes s tím slepcem po schodech, tedy klobouk dolů, to jsou hrdinové, to mám ráda.

Liší se nějakým způsobem váš běžný den od víkendu?

Pán: Kostel.

Paní: Kostel, ano, sobota je příprava, neděle je bohoslužební den, já si vozím s sebou varhany, ty mám přenosný, takže si připravím i předeheru všechno, aby to klapalo.

Pán: Tak to je aktivita opravdu, to je aktivita pravidelná.

Sledujete nějaké pořady na základě toho, že vám je někdo doporučil?

Pán: Tady těžko by nám někdo upozorňoval na to...jedině...

Paní: Ani nás neupozorňují, ani ne, každý si, každý řekne, viděli jste tohle, to bylo pěkný, ano, ale většinou to vidíme, vidí.

Pán: Akorát Eva teď nám řekne, že jsou třeba bohoslužby někde.

Paní: Jo, i když nemůžeme třeba pro nemoc, tak že jsou bohoslužby na rozhlase anebo v televizi, já je nemám ale ráda, já jsem radši přítomná, víte, v té televizi zvlášť dělíte pozornost, díváte se a nesoustředíte se tak jako když jste osobně.

Mluvíte spolu o tom, co jste v televizi viděli?

Paní: My vyhledáváme společně ty pořady, protože když můj muž třeba má tady skládání uhlí s kolegou anebo

tady se sousedem a něco jde v televizi, tak mě to baví z polovičky, my jsme oba tak založení, my se voláme, my nemáme ten požitek takový z toho, protože pak nemůžeme si vyměnit názory, jo, jo, jo, to je naše výsada, že koukáme společně, to musí být už něco vyložené ženského, víte, třeba kosmetického, nebo takovýhle ho, že můj muž o to nestojí, nebo zase já, že hraje nějaký zápas někdo, ale málokdy, to jsou zcela výjimečný případy, že o tom každý mluví, že budou hrát ty a ty, takže si to otevřel, ale jinak... Včera bych bývala koukala na toho Raka, ale já jsem usnula. Já usnu při, při zprávách Novy a pak se probudím, když už jde nějaký pořad, anebo můj muž mě upozorní a někdy jsem tak z té zahrady unavená, že ano říkám, vždyť já vím, já to vidím, já to slyším a spím dál, no, tělo je slabé.

Pokud se nepletu, tak se v únoru na zahradě nepracuje. Co děláte v průběhu dne? Vaříte a pak?

Paní: V poledním, jakmile se najím, končím v kuchyni, to už je starost mého muže, umýt nádobí, protože moje nehty trpí a já neumím mýt nádobí v saponátu s rukavicemi, tak můj muž se toho ujal a taky po mý zlomenině, vid', jsem se těžko pohybovala, tak jsem...a tím já si jdu sednout, třeba si něco čtu, usnu při tom, můj muž přijde, lehne si taky, a tak do takových tří hodin, zimní období, kočky si na něj, jedna, dvě, tři na nohy a to i nepřátelé mezi sebou si tam lehnou, tak to ano, to je náš odpočinek odpolední, no a pak děláme třeba...

Pán:...do večere a potom večer už koukáme na televizi.

Co děláte po odpoledním odpočinku do večere?

Paní: No, to jsme většinou na zahradě.

Pán: No, to jsou práce, příprava kamen zase...taky údržba auta, to všechno...

Paní: ...já zehlím třeba, nebo zažívám věci, takový drobný věci, nebo hledám něco, co stejně nenajdu, strávím hrozně moc času hledáním, moje kdosi říká, to jsou ty zlí andělé, vy nevíte, že vám to dělají zlí andělé, já jsem řekla, jaký zlí andělé, věřte tomu, položíte manikúru semhle, odejdete, vrátíte se a už tady není, schovaj vám to a ona tomu věří a přitom je to jinak inteligentní ženská, tak těch mám plno těch ošklivých andělů, ty mě tak drážděj, mě to dovede přivést k šílenství, ne k šílenství to bych přeháněla, ale jsem rozladěná, hrozně rozladěná, to si říkám, proč to tam kladu nebo můj muž říká, s jakou logikou jsi to tam položila?

Pán: No, taky jezdíme do Poděbrad na nákup, teď budu dávat za chvíli kuličky ptáčkům, aby se napapali, jsou to sice seniorský takový, ale bere to čas taky a ten čas je relativně krátký, ale nesedneme si třeba, internet nemáme, tak si k němu nesedneme, abychom seděli, počítač nemáme, nepotřebujeme, nač.

Kolik máte televizi?

Paní: V Praze a tady.

Paní: V Praze jednu a to jen proto, že ta pražská byla tady a najednou nám zlobila a oni řekli, tak to už je k odpisu televizor a ono to bylo v anténě a my jsme je poslechli a koupili jsme novou a pak jsme zjistili, že to bylo anténou, tak co s ní, tak jsme si ji dali do Prahy, ale taky málokdy tam pustím televizi. Peru jenom a zařizuju, mám zbytečně moc kyték, jinej by to vyházal, no ale já se strašně ráda ujmu chudáčka a vypěstuju ho, víte a pak ho dám, protože toho mám moc, tak to dávám potají do lázní v Poděbradech do těch ústavů, víte, jak jsou zimní lázně, letní lázně, vždycky to tam odpoledne, když je tam menší provoz personálu, tak to tam dám, ono to tam vypadá hezky a ejhle za půl roku tam není ani jedna, buď si to lidi rozeberou, když je to pěkný, anebo to taky vyhoděj, ono je to náročný, ono je to drahá věc dneska květiny...zbavuju se jich tímhle způsobem.

Paní: Ale nějaký povalování to nemůžem říct...

Pán: ...to neexistuje, no, neflákáme se nějak, nenudíme se, tak, nenudíme se, ten den nám uteče jako voda...

Paní: ...to tedy ne, já bych dokonce ráda zažila tu nudu, docela ráda, no, tak to ne...

Pán: My neseděli v létě, letos jsme neseděli někde v lehátku tady, máme tam sedačky k dispozici...

Paní: Můj muž, když než jsme šli do důchodu, tak uvažoval o tom, že by si koupil triedr, vyjde si procházkou na Oškobrnh a bude pozorovat krajinu triedrem, jednou jsme tam nebyli, jednou ne, támhle máme odpočívárnu, tam za jezírkiem, taky jsme si tam nesedli, měli jsme křesla, stolek, slunečník máme, hezkej, ten...

Pán: Máme v lese v Opolanech pohřbenýho pejska, kterého jsme měli 14 let, slibujeme si, že se tam podíváme, desítky, desítky let jsme tam nebyli.

Paní: To lituju, že nemám, že se nepřinutím k tomu, abychom šli do přírody, na houby nejdem, to vůbec ne, on dům, když má být v pořádku, tak pořad něco chce...

Vykonáváte ještě jinou činnost kromě zahrady, kostela, křížovek...?

Paní: Ano, ano snažím se z časopisů, z novin zjistit zajímavé novinky knižní a mám legitimaci do městský knihovny v Praze, tak to, to si půjčuju, to ano. Pokud nemůžu spát, tak si čtu, teď zrovna čtu třeba Broučky.

Pán: Ale stáří je, v něčem je nepříjemné, v něčem je hezké.

Paní: Koukám jenom do budoucnosti, protože v tý hodlám strávit zbytek života.

Rozhovor č. 8: Marie, 75 let (město)

Setkaly jsme se v jejím olomouckém bytě. Paní Marie mě příjemně přivítala a usadila mě do křesla v obývacím pokoji, sama si sedla proti mně. Pokoj byl příjemně vytopen, jednu stěnu pokrývala klasická stěna, v jejímž středu byla zabudována barevná televize na dálkové ovládání. Pokoj i celý byt byly pro jednu starší obyvatelku poměrně prostorné.

Jak probíhá váš všední den?

No tak já vstávám brzo, protože v noci třeba nespím, často se budím, v noci čtu, no a vstávám tak o půl sedmé, mezi šestou a sedmou, tak v osm snídám, dvakrát v týdnu tu mívám dvě děvčata, chodím s nimi večer do sokola, takže u mě spí, tak to musím vstávat dřív, vypravit je do školy, ty mají 10 a 11 roků, no a...potom jdu nakoupit, uvařím si oběd a když nikam nejdu odpoledne, tak se dívám na televizi, večer taky, mimo těch dvou dnů, co teda chodím do toho, co je vodím do toho sokola, tam musím, to je zavedu na Bělidla, vracím se zpátky a za hodinu zas jdu pro ně, zas je vedu dom, jinak nevím, co bych ještě k tomu řekla.

Když ráno vstanete, pustíte si televizi?

No, pustím si okamžitě televizi, mám aj v ložnici televizi. Dívám se na snídani, u toho snídám obyčejně.

Jaké pořady preferujete?

Na jedničku se dívám, hodně na zprávy, v neděli si nenechám ujít na Primě a na jedničce, i když se u toho rozčiluju teda někdy ty ty politické zprávy a to zpravodajství. Jinak mám ráda seriály, a když je něco historického, nebo dobrodružného, detektivky, úplně všechno tak...zábavný i nějak poučný filmy.

Pouštíte si někdy místo televize rádio?

No, rádio mám na nočním stolku a moc ho nepouštím, obvykle raději tu televizi, a když večer nebo v noci, tak čtu. Já hodně čtu. Chodím do knihovny taky detektivky, dobrodružný, historický, tady mám od vnučky, to se mně taky velice líbí, od Vondrušky, to je náš spisovatel, teď mám, teď jsem četla od něho asi tři knížky, jestli jsou to novinky nějaký, nevím, a dnes jsem byla zrovna v knihovně dopoledne.

Odebíráte noviny?

Právo jednou týdně a...no, my jsme jako když byl manžel, tak jsme brali každý den tisk, ale teď beru jenom jednou týdně. Program tam je, anebo si koupím program, anebo když uslyším, že je něco v některých novinách zajímavý, tak si je koupím. To obvykle ráno, že na Nově to bývá.

Jaké informace vyhledáváte v novinách? Co vás zaujme natolik, abyste si ty noviny koupila?

No tak kulturní dění a nevím no tak všeobecně, co se děje, žádnou senzaci v tom nehledám, protože to jsem vyléčená, beru to s rezervou stejně všechno, co je tam napsaný, protože už jsem se odnaučila věřit všemu, co říkají.

Srovnáváte nějak zprávy, které jdou v televizi s novinami?

No tak, obvykle ale..je to téměř, no, jak na které stanici. Myslím si, že ta jednička to má ještě tak jako nejměrohodnější, protože na Nově, na Primě, tak jsou takový...třeba to není úplně podložený, já nevím.

Odebíráte televizní program. Vybíráte si dopředu pořady, které budete sledovat, nebo výběr probíhá až na základě toho, že si pustíte televizi a vidíte, jaké jdou pořady?

No, já se podívám, co je zajímavýho a když jako sú doma, tak si to pustím, no ale jak říkám, já mám ráda detektivky a jako..to všechno...policii...(bere program do ruky)...ale Hvězdná brána, to ne, to mě vůbec jako nezaujímá takový ty fantastický, to nemám ráda, ale obvykle odpoledne se dívám na jedničku, tam je ta soudkyně Anja, tak na to se dívám, když sú doma. Ale jinak...nevím, no.

Mluvila jste o tom, že máte ráda seriály. Které sledujete pravidelně?

No ano, no, Ulici teda, pokud nejsou mimo, Ordinaci, to se mně velice líbí...teď bývala, já si nevzpomenu, dopoledne bývala v deset hodin seriál a už skončil, neviděla jsem poslední díl, o tom faráři a sedm dětí, nemůžu si vzpomenout, už mně to vynechává trochu. No, těžko si vzpomínám třeba na jména osob, lidí, který potkám, že vím, že to jsou, že je znám, ale než si uvědomím, kdo to je, tak už třeba zajdu pryč, no to mně vadí, jinak, mám starý starší známý, takže teď vlastně jenom chodím po návštěvách, že jsou nemocný, nebo v nemocnici, takže to není nic příjemného.

Ano, jezdím do Brna k sestře, ta má, tam mám tři neteře, ty mají děti, tak tam jezdím často, jednou měsíčně, tam bývám přes tři dny vždycky, vnučku mám v Brně, no v létě bývám na chatě, když je tábor, protože manžel vedl oddíl skautský, já jsem tam dělávala zdravotníka, ještě když je tábor, tak bývám obvykle na té chatě, že jsú s tou mládeží jako ve styku nebo když mě potkávají, že, tak se ke mně hlásí a to právě kolikrát už nevím, jak se kdo jmenuje, jakou přezdívku jsme mu říkali. Třeba pan doktor Charamza byl Žolík, my jsme mu říkali Žolík, naštěstí mám tady taky se sem nastěhoval doktor Kroupa, ten taky chodil k nám do oddílu, manželka je taky lékařka a oni když něco potřebuju, tak...teď mně dávali třeba injekce, anebo když něco potřebuju, tak mně

vyhoví a já zase jim pohlídám dvojčátka anebo tu jejich Elišku jako...takže jsou ráda, že jsou tady, protože vnuk se vloni v květnu ode mě odstěhoval, koupil si byt, no, tak teď se u mě ukáže tak jednou týdně jenom.

Mluvila jste o dvou děvčátkách. To jsou vaše vnučky?

No, to nejsou...já už právě...já zatím pravnučky nemám, ale právě ten vnuk si...ono je to zdlouhavý vykládání, no, prostě žil s přítelkyní a ta měla svoje děti a tu jednu nám dovedl, když měla dva roky a teď už má jedenáct, no tak my jsme si ji zamilovali a teď prostě pokračuju v tom zatím, učíme se do školy a trávíme soboty neděle, no anebo s nima jdu do kina, nebo jdeme do parku, takže já mám pořád, co dělat, mně někdy vůbec nevybyde moc času. Zatím teda, dokud můžu chodit, ale teď už tři týdny chodím na injekce, protože mě bolí záda a noha, tak uvidím, co bude dál.

Liší se nějak váš všední den od víkendu?

Ten víkend je ještě horší, protože to mám moc času. Pokud u mě nikdo není, minulej týden jsem tu měla tři dny švagrovou, občas někdo přijede, ale jinak chodím na hřbitov pravidelně, protože tam mám vlastně celou rodinu, no a jinak, jinak je to dlouhý den obyčejně ta neděle. Na hřbitov chodím jednou týdně i dvakrát, v zimě jednou, v létě i dvakrát, já tam mám totiž syna už 25 let, no a teď manžela, maminku, tatínka, tak...

Zkusila byste shrnout důležité body vašeho života?

Sakra já nevím. Já jsem byla v dětském domově jako vychovatelka a když jsem se vdala, vzala jsem si vojáka, tak jsme se odstěhovali a tím tahle moje práce vlastně skončila, protože jsme bydleli v Přáslavicích, potom jsme se stěhovali do šternberka, nakonec do Olomouce a až po těch osmi letech, to už jsme měli dva syny, tak jsem začala chodit do práce a musela jsem zaměstnání od šesti do dvou, abych mohla být s klukama, protože manžel byl pořád pryč, že, tak jsem chodila pracovat do Zory a dělala jsem no nevím manuálně v Zoře až do důchodu. Dvakrát jsem chtěla odejít na lepší místo, do kanceláře k vojákům a nikdy mě nechtěli pustit, a protože nerada střídám zaměstnání, tak jsem tam zůstala. A jinak...důležitý...no tragický bylo, že jsem přišla o syna, od té doby už to nebylo tak jak dřív. O manžela jsem přišla, v lednu to byly čtyři roky. No, my jsme byli pořád spolu, no tak je to těžký, no, než si člověk zvykne trochu. Charamzovi mají štěstí, že jsou ještě dva.

Pracovala jste v dětském domově...

...v dětském domově a v jeslích v Brně. Já jsem měla vyšší školu výživy, a protože jsem nechtěla u toho zůstat, tak jsem si udělala zkoušky ty vychovatelský, jsem chodila asi rok do večerní školy a složila zkoušky...já jsem vždycky chtěla pracovat s dětma, no ale, nějak tenkrát v těch 50. letech to bylo všechno takový složitý.

Když mluvíme o vaší minulosti, vzpomenete si, kdy jste se poprvé setkala s televizí? Vzpomenete si na první pořady?

Jak byla první televize, tak jsme si ji koupili. Já nevím, v kterým to bylo roce. No, měli jsme takovou menší televizi, já nevím, jestli Orava se to jmenuje, já nevím, jak se to jmenovala, to byla černobílá. Na první pořady si nevzpomenu, to nebyl čas ani, to jsem měla plno starostí, plno práce, tak na ty večerní pořady, že jsme se dívali. A my jsme ani tak tenkrát nesledovali televizi, my jsme spíš využívali, že jsme večer chodili na procházky, anebo do přírody, takže...na chatě jsme televizi neměli, takže to byla takový...až potom, čím byl člověk starší, tak tím asi...

Máte nějaké jiné koníčky? Mluvila jste o chatě, o kultuře...je něco, co děláte pravidelně?

Ne teď, co manžel není, tak nechodím nikam, ani do divadla už nechodím, jenom někdy občas s těma děvčatama jdu do kina, ale...jinak hlavně čtu a chodím do přírody, no. Jenomže samotná taky už moc ne, že, tak obvyčejně si vezmu ty děvčata a jdeme, jdu s nima, když jsou u mě. Někdy v sobotu jsou u mě aj i, nebo o prázdninách, teď jak byly jarní prázdniny. Jenže všude jsme jezdívali autem a teď musím autobusem, vlakem a je to pro mě zase něco nového, že, protože všude mě manžel zavezl a všechny, jezdili jsme na hory do Karlova třeba na den jenom lyžovat a teď už nic z toho není, no. Už abych to ani nezvládla. Teď mám druhou známou v nemocnici, to je doktorka Kameníčková, ta už tam byla celý Vánoce, teď je znovu na neurologii, tak se snažím jednou týdně chodit za ní, nevím, jak tam bude dlouho, zrovna zítra se tam chystám, že, takový smutný povinnosti to jsou. Ale chodí za mnou děvčata z práce, nebo taky se scházíme, třeba jdeme do cukrárny, jednou za měsíc, tak jako...je nás ale pět nebo šest se vždycky sejdeme, nebo aj v létě byly se mnou na chatě aj týden, bavíme se, jak to jde. Teď jsem zabrousila dokonce se švagrovou dvakrát do kostela tady a do Dómu v neděli, no tak, zase nověj zážitek, protože je tam nějakej ohromnej pan farář a v deset hodin je tam mše pro mladé, tam je plno mladejch lidí a rodičů s dětmi. Nevím, jestli jste tam někdy zabrousila. Je to, je to tam teda moc hezký, ale já nechodím pravidelně do kostela. Švagrová je velice pobožná, tak ta, když přijde, tak mě vždycky vytáhne. Ale o Vánocích a tak, tak to chodím aj s holkama na jesličky a... Já sú křtěná, ale vnoučata nemám pokřtěný. V té době to bylo, manžel byl voják a nevím prostě, syny mám pokřtěný, ale vnoučata ne.

Kolik máte vnoučat?

Vnoučat po zemřelém synovi je jedna vnučka, ta právě dělá vysokou v Brně a dělala tady na pedagogické, ale...že je magistra, ale dělá, teď končí v Brně a potom od toho druhýho syna, tam mám dva vnuky a on se rozvedl a vzal si, ta druhá manželka měla dceru, takže vlastně tři a tady po zemřelým synovi byla ta vnučka plus ještě měla po jeho smrti s tím přítelem ta snacha dceru. Tak vlastně tři svoje a dva přifařený, ale ještě nikdo nemá mimino, tak se musím starat o druhý. Tady mám právě aj fotky dvojčátek Kroupových, to mi dávaj každý rok, no a tady jsou teď na Vánoce...tak v létě jsem je vozila v kočárku malinký a teď ke mně chodí ta Eliška, vždycky v úterý na dvě hodiny a hrajeme si, povídáme si a je jí tady fajn. Já mám ráda děti...odmala vlastně.

Říkala jste, že u televize snídáte. Vykonáváte u televize i jiné činnosti?

Ano, já mám aj malou televizi v kuchyni, tu manžel dovezl kdysi z Ruska, ale už to nejde opravit, tak buď to to je hrozně hlasitý, když si to pustím, anebo nic neslyším, ale mám ji tam no. Potřebuji, potřebuju nějaký hlasy slyšet prostě. A i když tomu nevěnuju tak úplně pozornost, ale prostě něco...

Mluvila jste o tom, že míváte často návštěvy. Ovlivňuje přítomnost jiných osob to, na co se díváte?

Ano, vždycky vyhovím tomu, na co se chtějí dívat, i když mě to třeba nebaví, že. Tak ty dětský pořady a anebo jak je tam nějaká písnička, tak oni mně tady začnou skákat a tančit a já musím se dívat na ně a nemůžu sledovat, co je v televizi.

Mluvíte o tom, co jste viděla v televizi s dalšími lidmi?

No tak, jedině když se sejdeme ta parta naše, tak si řekneme, co bylo, co se nám líbilo, tak na zprávy se taky dívám, že...

Máte počítač?

Ne, ten si vnuk odvezl, to byl jeho a jak se odstěhoval, tak nemám a ani jsem se na něm nenaučila pracovat. To se snažili mně jako ukázat, co a jak, ale manžel na to nebyl a já taky ne. No a kdybych ho měla, tak bych asi u toho seděla, protože to vím od té Moničky malé, že ta, jak se dostane doma k počítači, tak u něj sedí a já si myslím, že to taky moc zdravý není pro ty děti. Nevím, už jsem je upozorňovala na co, co tam může vyhledávat, co nemůže, ale když jsou ty děcka samy, tak nikdy nevíte, na co vám to kliknou, že?

Také jste mluvila o chatě. Čemu se věnujete na chatě? Máte na chatě třeba zahrádku?

Jo, no měli jsme, ale já už teď nemůžu nic dělat. Skalku, jahody, všechno jsme měli, skalka je tam ještě pořád, ale já už, já už se nemůžu ohýbat a plét a takový věci, to už záda nedovolí, to už se o to stará Milunka, ta jeho přítelkyně.

Mluvili jsme o televizi...máte kabelovku, nebo využíváte standardní televizní nabídku?

Tak teď nevím vůbec, jak to bude, to mně musí potom zařídit vnuk, protože tomu já nerozumím. Ještě nemám to...to set-top-box. Máme video, to, to je rozbitý, to už nešlo asi spravit a teď jsem dostala na Vánoce přehrávač, ale nenahrává, jenom přehrává a já se na to stejně nedívám. Když přijdou holky a chtějí nějaký pohádky něco... No, to si donese vždycky Monička, mám tam takový dva štosity, jedny jsou pohádky, jedny jsou filmy a já teď, co jsem, tam jsme měli jenom kazety a teď jsem dostala jenom tři filmy a zatím jsem si nic nekoupila, to jsem dostala na Vánoce. Filmy si ale stejně nepouštím, jenom když je tady malá Eliška nebo holky, tak to...mě to nějak...prostě buďto se dívám na televizi, to mně stačí nebo čtu, čtu, čtu, pořád čtu.

Dokud jste byla s manželem, co jste společně dělali?

No tak, vedli jsme skauty. Já třeba na škole ještě v Brně jsem zase vedla pionýry, byla jsem aj na školení, no a když jsem se seznámila s manželem, tak zase skaut, no tak jsme přešli, vedli jsme mládež spolu, no, to bylo celý roky a to nám zabralo úplně všechno, protože soboty neděle se chodili, na výlety se chodilo a kluky jsme brali s sebou, že, na Bělidla do sokola se chodilo cvičit, no...a to bylo celý život.

Rozhovor č. 9: Jaroslav, 79 let (město)

S Jaroslavem jsem se setkala v jeho olomouckém bytě. Byt (ložnice, koupelna, kuchyně, obývací) obývá sám, přesto bylo v bytě naklizené a celkově zde vládla milá atmosféra. Místnost byla příjemně vytopená. Pan Karel seděl naproti mně ve svém křesle, já seděla na gauči, mezi námi byl konferenční stolek s kávou.

Můžete vytyčit důležité body vašeho života?

Do Olomouce jsem přišel v roce 1959, já pocházím z Náměště nad Oslavou, to je Třebíč-Brno na trati a prostě, ono to bude tak strašně dlouhý, jestli to chcete vědět od začátku. Mně bylo po válce asi šestnáct sedmnáct roků a měl jsem bratrance, který byl synem koláře, takže měl dílny velký a tak dále a on za první republiky u Meindla dělal cestáka, měl auto, a tak když bylo po válce, to mu samozřejmě za války zebrale, když bylo po válce, tak sehnal mě, prostě my jsme bydleli dost blízko sebe v té Náměšti, jdeme do lesa a jdeme natahat autáky a dáme si je dohromady a bude, tak jsme dotáhli tři auta, on si spravoval dvě, já mercedesa 170, jo, já jsem, já pocházím z rodiny, my jsme měli zlatnictví a hodinářství, jo, tak jsem se musel učit u otce, že přeberu firmu, jenomže to

dopadlo tak, že...že se to znárodňovalo, tak jsem se akorát doma vyučil a pak jsem šel na vojnu a protože my jsme měli domek a obchod na náměstí, kde nebylo možný to auto ani nijak garážovat a nechtěl jsem otravovat svýho bratránka, který měl sice po tátovi, on měl kolářskou dílnu, tak jako jsme měli tam, tak jsem jel na vojnu autem, jsem narukoval do Valašského Meziříčí, tam bylo pozdvižení samozřejmě, že to víte, v 50. letech přijet autem na vojnu, tenkrát těch aut ještě tolik nebylo a když tak nějaký ty trofejní, no, tak musel jsem to nechat před kasárnama samozřejmě, naučil jsem se levobok pravobok, pak jsem byl asi 14 dní na vojně dohola ostříhanej samozřejmě, přišel velitel roty, prosím tě, zaplatím ti benzín, pojedeme do Olomouce, tak jsme jeli do Olomouce do Paláce, tam byl bar, tam, jak je ta noclehárna teď kdysi a on tam měl schůzku se svou nějakou kočkou, s kterou prostě chodil, no, já jsem se tam krčil v koutku dohola ostříhanej, to víte, mně bylo osmnáct nebo devatenáct roků a přišla lítačka, no, samozřejmě zle, nebyl jsem po přísaze, nic, tak bylo zle, našťestí velitel ty lítačky byl velitelem vojenský autoškoly, to se dělala autoškola na vojně a potřeboval instruktory a když viděl teda jako, že mám auto, že jsem tam autem, tak do 14 dnů mě převedeli do Olomouce a šel jsem dělat instruktora do školy vojenský, no, tak až jsem to tady odbyl, tak mě převedeli do Brně, v Brně jsem učil důstojníky a až to skončilo, tak si mě vybral ten velitel té divize za svýho osobního šoféra, tak jsem dělal panskýho šoféra vlastně zbytek celý vojny, pak jsme byli v zákopech, tam dělal velitele divize a jezdili jsme po letištích, takže jsem se měl s odpuštěním jak prase v žitě, měl jsem stálou relutu, na tehdejší dobu to bylo výborný, protože když jsme někam zajeli k útvaru, tak samozřejmě do té normy tam byli zvědaví co a jak bude, jestli bude poplach, tak tam mě nakrmili, takže jsem moc peněz neutratil, no, no a po vojně mezi náma jsem u toho zůstal, no, přišel jsem, byl jsem asi, ještě jsem pár roků dělal hodinářskou a zase v Otrokovicích a tam jsem se seznámil respektive seznámil moje sestřenice mě seznámily s mojí manželkou, to zas vedle byl nějaký doktor Toman v Náměšti a ta sestřenice měla za manžela, ten měl zas záložnu, dělal tam prostě tenkrát byl jeden chlap v celý záložně a dělal tam šéfa a vedoucího, no a ten doktor Toman odsud pocházel a tam jezdil k rodičům, oni měli dceru, no a tak nás prostě ta Milada, to je jako dobrá holka asi takovým způsobem nás seznámili, nakonec jsme se vzali, sehnal jsem tady místo v Olomouci v tom roce 1959, nastěhoval jsme se na letiště, ještě ten domeček, okna zabedněný teda prknama, tam ještě tam stojí, to byly dvě místnosti, jedna chodba a víc nic, ani voda, ani...akorát elektrika tam byla, no, kamna, tam byla kotelna, tam jsem si chodil pro koks, jinak jsme topili elektrikou, tak jsem začal potom učit tady v Olomouci v autoškole a už jsem u toho prostě zůstal, no, a nějak v tom, no v 1968, no prostě ředitel umřel té autoškoly a začal to dělat inženýr Večeřa a mě si vybral jako zástupce, tak jsem byl tady až do toho roku 1973, tady jsem z toho letiště potom...zemřel můj otec v Náměšti, takže matka ta se zbláznila do farářů, tak jim dělala kuchařku farářům, tak cestovala po světě a pak cos tím barákem v tý Náměšti, tak jsem to za třicet tisíc prodal baráček a za dvaatřicet tisíc jsem koupil byt tady na Foerstrově, no, a potom zas v tom asi v tom roce 1973 manželčiny rodiče, oni bydleli v Brně, měli tam vilku, tak jsme se nastěhovali tam k těm rodičům, protože oni už byli staří a potřebovali pomoci, takže dceři jsem ten byt tady nechal třípokojovej na té Foerstrově a tam bydlí jako dodnes. No a my jsme šli do toho Brna, no, pak zemřeli oba její rodiče, jak matka, tak otec, no a v tom roce 1982 mi zemřela manželka. Byli jsme v Itálii na dovolený, přijeli jsme, vařila v neděli za 14 dní asi potom oběd, říkala, že ani nemá chuť na jídlo, ať prostě se najím, že si jde lehnout, tak si šla lehnout, já jsem se najedl, umyl jsem nádobí a jdu se na ní podívat a ona byla mrtvá, infarkt, volal jsem sice pohotovost všechno, ale už

nebylo jako pomoci, no tak teď jsem zůstal sám v celým baráku, no, teď bylo, jsem tam udělal ústřední topení a já nevím co a pak jsem to nemohl utáhnout, no tak, ještě takový neštěstí mě potkalo, nám v tom Brně chodila zdravotní sestra od obvodářky v Brně a znala veškerý ty poměry, léčila jak tchána, tak tchýni od manželky a prostě znala tam velice dobře ty poměry, no a jak mě zemřela manželka, tak mě začla uhánět, já jsem jí naletěl prostě, no a že teda ten barák ještě dospravujem, to byla vilka taková, asi pět pokojů to mělo a že to budem opravovat, tak jsem říkal, že když to jako spravíme, tak já ti půlku připsu, tak jsem jí půlku baráku připsal, no, ona měla byt v Pisárkách, to je taková přepychová čtvrť jedna a tam to jsem se dozvěděl až pozdějc, tam prostě měla chlapa, s kterým předtím žila, jo, a ona byla rozvedená a ten její manžel utekl do Schweitzu, pak zařídil prostě, že kluk dělal hotelovou školu ten její syn a ten její známej, s kterým tam žila prostě jí pomáhal vychovávat toho kluka od obecný školy až potom dělal tu hotelovku a s hotelovkou z Meziříčí, z Velkýho Meziříčí, ne Valašskýho, udělali zájezd do Jugoslávie, no, on se to nějak dozvěděl, přijel a svýho syna z tý Jugoslávie si odvezl do Švýcarska, no a tak ten její známej, s kterým prostě žila, což já jsem nevěděl, ten dělal v Praze a dojížděl tak na sobotu na nedělu, tak jsem myslel, no tak tam má podnájemníka, dojede jenom, tak to nic, vždyť já jsem tam měl podnájemníky taky, že, jenže oni nadělali kolikrát víc škody jak užítku, no a dopadlo to nakonec tak, že začal jako on shánět nějakaj byt nebo nějakaj pozemek, kde by si postavil barák, no, tak sehnal cosi v Praze, pak ještě jsem jim pomáhal, byl jsem rád, že se toho chlápka zbavím, protože on ještě jak přijel na sobotu na nedělu, tak pomáhal nám dělat, protože on byl vyučenej zedník a tesař, tak nám pomáhal spravovat ten barák a on mně to sice ukázal pak vždycky po práci, protože tam když jsem přišel do toho Brna tak jsem dělal napřed asi rok zástupce ředitele, pak jsem dělal ředitele autoškoly, postavil jsem autoškolu v Husovicích, jestli znáte Brno trochu, ne? Tam je tunel z Husovic na Královo pole, tak tam jak je ten tunel, tam jsem stavěl tu autoškolu, to se potom zbouralo a postavili tam ten tunel a ten obchvat severní v tom Brně, to jsem trochu odbočil, no ale to nevadí, no a nakonec to dopadlo tak, že tam teda nakonec koupili jakajsi barák, no, jo, ještě tak, ona tu půlku té vily za pět milionů prodala, tak si dovedete představit, asi co to bylo za vilu, kterou měla, když půlku prodala za pět milionů a prodala to tomu Moťovskému, kterej stavěl tu Karlovi Gottovi ten a teď je nezvěstnej, tak tomu to prodala za pět milionů, to šlo do Švýcarska tomu synovi, kterej mezitím dělal tam v bance a dělá myslím dodnes, no ale proč to vykládám, no protože to nakonec dopadlo tak, že já jsem jim tam měl pomáhat ještě, protože to byla zahrada naprosto neudržovaná, tak jsem jim tam pomáhal dělat na zahradě, vykopávat ten plevel, to bylo zaplevelený, to bylo strašný a teď tam nebyla ani voda, tam sice byla studně, ale to bylo nefunkční a tak on tam bydlel v Praze Holešovicích v ubykacích pro ty zaměstnance toho stavebního podniku jednoho, tak tam jsme se šli osprchovat a povečeřet, no a nakonec to dopadlo tak, že ona šla spát s ním a já jsem spal s cizím chlapem ve vedlejším pokoji sám, no tak jsem se naštvál a zebrał jsem a jel jsem do Brna a už jsem se na ně vykašlal, protože jsem viděl, že už to obnovuje jako jo, no, nakonec to dopadlo tak teda, že jsme se rozešli, jo ona ještě odvezla veškerý moje a její zlato ukradli a to si odvezla do Prahy, já jsem to nahlásil na policajty, no vždyť jste manželé, no tak si to vzala, no tak co, tak s tím nic nedělali.

Vy jste se vzali s tou paní?

No, vzali jsme se a já jsem jí půlku baráku blbec připsal, no tak jsem o to přišel, jak jsme se rozvedli, to bylo v roce 89, tak mně zbylo, že jsem mohl akorát koupit tady ten byt a trochu si ho zařídit, akorát ložnici jsem

odtud dovezl, co mám, ale jinak to jsem všecko nakoupil tady, no, teď tady byla tapety potrhaný všecko, tady bylo jenom lino, teď plovoucí podlahy dělat, teď když jsem strhl ty tapety, tam jsou starý panely, to mělo v sobě díry, takže omítku na to udělat, že, to všecko jsem musel dělat, takže mě to stálo hodně peněz. Tak ještě jsem si koupil auto, tam mám takový maličký, no a příští rok to bude deset let starý a má to najeto 60 000. No takže tak jsem dopadl prostě, jsem přišel o barák. No a tak teď chodím na obědy do menzy, v sobotu v neděli vždycky na jeden z těch dnů mě pozve dcera na oběd, když byly prázdniny, tak jsem zas pozval já je vždycky sem, protože ona má dva kluky a holku, ty študují vejšku, takže to je asi tak celý můj život...

Doted' jste mluvil o svém minulém životě. Můžete mi popsat, jak probíhá váš běžný všední den?

No, já jsem jak slípka, já vstávám podle toho, jak je světlo. Dokud byly dlouhé noci, tak jsem vstával třeba o půl devátý, teď už se budím o půl osmý, jo, no a tak posnídám, když je něco potřeba tak to udělám, poklidím, udělám si snídani, jdu si nakoupit, obvykle do knihovny chodím na Žerotín a tam si půjčuju knížky, dopoledne čtu, pak jdu na oběd, když je hezky, tak jdeme s Josefem procházkou přes parky, protože on bydlí na Polívkové, to je tady za parkem kousek, pod Dvořákovou školou a no, někdy jde on ke mně, někdy třeba já k němu, uděláme si kafe po obědě, pokecáme, takže s ním to byly dobré časy tady, když jsem dělal s ním, on byl sice šéfem, ale on mě všude tahal s sebou...když se jelo na poradu ředitelů, tak já jsem musel jet s ním a pak jsem dělal ředitele taky v tom Brně asi tři čtyři roky než to, než jsem šel prostě do důchodu...v tom 1989 jsem šel do důchodu.

Co děláte večer?

Čumím na telku, anebo jdu do kina, ale nemám s kým ani do divadla, je to tam blbý, člověk tam jde sám, všude to vidí spárovaný. Teď jsem byl na tom Mamma Mia a chci se podívat na to Lfbáš jako Bůh, to mělo podle statistiky největší účast jako, nevím no.

Mluvil jste i o knihovně. Čtete hodně? Jakou literaturu si vybíráte?

No, tak poměrně dost, tak vždycky za ten termín, co mně dají, ty dvě knížky přečtu.

No, obvykle, tam hned u toho pultu, jestli to znáte, Žerotínskou knihovnu jak je, tak tam mají novinky, tak z toho si vybírám. Nemám rád v televizi třeba ty vraždy a takový ty věci, ty krváky, to ne to, to jako moc nesnáším, spíš takový ty romantický filmy nebo ty knížky, co tady mám...co jsem to, tady mám tři Za půl roku celý život, Jak voní tymián...a jinak čumím na televizi většinou. V úterý a ve čtvrtek to letí ty Růžová zahrada a to druhý, jak se to jmenuje, kurník, já mám taky už opravdu děravou paměť. Tak jedno si nahrávám a najedno se dívám a až to skončí, tak si pustím to, co jsem nahrál.

Jaké pořady si v televizi vybíráte? Vybíráte si konkrétní pořady, nebo máte televizi puštěnou celý den nezávisle na tom, co právě běží?

Tak já začínám o pěti, jinak to nezapínám, tam jsou, na Nově jsou zprávy, že, no a potom je pauza a až za pět minut šest je počasí, potom tak si tam nachystám třeba něco k večeři poměrně brzo, tak kolem ty šestý večerím, no tak si, mám kabelovku, tam je ta nova cinema, tak si z toho vybírám nějaký filmy ty krváky na to nejsou moc, a tak mezi desátou a půlnocí jdu spát.

Jo, jo, to se dívám na Ulici, protože za pět minut šest se dívám na počasí, pak je tady Ostravskej večerník, pak je pár minut pauza, to si když si dělám třeba studenou večeři, třeba jen chleba se sýrem, nebo párek si ohřát a to si

dělám, někdy si uvařím ty kolínka a ořechy pomletý, ořechy omastím, ocukruju, to jsou to, nebo si dělám knedlíky s vajíčkama a to obvykle, to, když je tam nějaký ten sport, třeba fotbal mě moc nezajímá spíš hokej a lyžování a motorismus, to fandím, to je jako můj koníček, to jsem měl prakticky od toho roku 1948, jsem měl furt to auto, mimo služebních ještě, jsem měl, byl ten mercedes, pak jsem dostal, to jsme dostali zlevněný ty, tu škodovku, toho sedana, toho jsem prodal tady Vlachům, jeho paní jsem učil jezdit taky a u toho sedana byla ta nevýhoda, že to mělo ruční brzdou na levý straně, jo, a ještě taková jako páka, ta se jenom vytáhla a ono se to zajistilo a teď uče, když nemáte ani ruční brzdou, to tedy bylo zoufalý, ale naučila se jezdit a jezdí dodneška, no, kde jsme to skončili ještě, u čeho...jo, u toho sportu, že mu i přes tu obrazovku fandím, no, pak se dívám na Ulici, po Ulici jsou zprávy na Nově, to se dívám, teda většinou, protože tu Ulici sleduji, no a po zprávách už si vyberu něco, co se mně jako líbí nebo to...a když se mně líbí dvě, tak si jedno nahrávám.

Takže využíváte video?

Jo, mám video aj DVD a rádio tam mám a ještě taky na CD a...pořady si nahrávám ale na video, protože DVD je jen přehrávač, protože kdybych já jsem chtěl koupit ten rekordér, ale ten Vladimír on totiž dělal, co jsem prodal toho sedana tenkrát, a tak on dělal vedoucího Supraphonu, tady to bylo na náměstí, myslím, teď je tam lékárna, tam byl Supraphon, tam dělal šéfa, takže on se v tom jako vyzná tady v těch věcech, tak mně říkal, že ať to nekupuju, že k tomu budu muset mít počítač, abych to mohl z toho stálého disku potom přehrát a vypalovat na další disk a to zas má, Simona má počítač, takže když potřebuju jako něco vypálit, tak mně to udělej děcka, protože ti jsou na počítači pořád kluci, to je hrůza s nima.

Pouštíte si filmy z archívu?

Jejej, mám spoustu tady filmů nahraných. Nejoblíbenější je My fair lady s Hepburnovou, to tu mám, to si občas ještě teď třeba i po padesátý se na to dívám a jsou tam nádherný melodie a ona je opravdu výborná herečka a teď jsem, včera jsem si nahrál zase Alice Hepburnová, jestli je to její dcera, nebo je to její sestra, já teď vám nepovím, Snídaně u Tiffanyho, taky velice dobrý film, jsem si ho, dneska včera jsem to večer nahrál a dneska ráno jsem si to přehrál. Protože včera běžely ty dva filmy, to už bych byl až do jedny vzhůru, ale dobrý film ta Večeře u Tiffanyho, je to taky, to je zas o jedny holce, jestli vás to trochu zajímá ten děj, která pořád sháněla nějakýho bohatýho chlapíka a obvykle to špatně skončilo a přitom se seznámila s klukem, který byl spisovatel a bydlel nad ní, no, tak se stýkali, no, nakonec poznala, že, nakonec to dopadlo tak, že se měla stěhovat do Brazílie za nějakým tím milionářem a když tam měla za ním jít, tak ho zavřeli, protože to byl mafián, kterej kšeftoval s drogama, no. Ještě měla kocoura takovýho pěknýho zrzavýho a byla dobrá taky ta Hepburnová, říkám, dneska ráno jsem to pouštěl. Jestli chcete, já vám to pustím, jestli máte čas, je to opravdu dobrý film, je to z roku 1961.

Kolik televizorů máte?

Tu jsem koupil vloni, jsem si udělal dárek k Vánocům sám sobě a no, počkejte, tady to je Snídaně u Tiffanyho, přečtete si to alespoň, je to opravdu dobrý film. Jinak mám Jak ukrást velrybě stoličku s tím klukem a takový ty filmy a Vesničko má středisková a Wericha mám a no, mám toho, tady je vlevo taková skříňka a ta je plná kazet, potom mám, co mám třeba rozehraný, že ještě můžu na to třeba ještě jeden film nahrát a tak se dívám, co by se tak mně líbilo a když, tak si to nahraju.

Když se vrátím ještě jednou k té televizi...kolik máte televizorů?

Dvě, však se pojd'te podívat, jestli vám to nevadí, sice nemám uklizený, abych se vám přiznal, já jsem zapomněl, že máte přijít... (v obývacím pokoji je velká plochá moderní obrazovka s digitálním tunerem, v ložnici se vyskytuje klasická barevná televize značky Thompson o úhlopříčce 45 cm?)

Pouštíte si televizi v ložnici?

Ne, to si pustím, akorát tam mám Olomouc v rádiu, tak si pustím zprávy buďto o půl osmý, nebo v sedm podle toho, kdy se vzbudím a nechce se mi ještě vstávat.

Používáte počítač? Pracujete s počítačem?

Ne, to je furt obsazený, já jsem říkal, že dcera by mě jako naučila, jak se s tím zachází, ale kluci jsou buďto na tom, nebo ona, ona má češtinu němčinu, tak když jí někdo zadá na přeložený z češtiny do němčiny třeba soukromě, tak to na tom dělá, pak to vytiskne, takže... a nechcu je moc otravovat. Ona mě má sice ráda, ale... Já mám obavy, že v mém věku bych to spíš rozdrbal, než že bych se na tom naučil dělat, nevím, nevím, jestli se na to ještě dám. Už jsem byl přihlášený, ještě když jsem byl v Brně, tak jsem chodil do klubu důchodců, tam nám slíbili, že nám udělají kurz na počítače, pak z toho nějak sešlo, buďto bylo málo přihlášených nebo já už nevím...no a teď, říkám ta hlava už mně neslouží, už se mně stalo, že jsem zapomněl peněženku doma a já mám všechno v peněženke, veškerý karty, doklady a to nosím s sebou a to jsem zapomněl a šel revizor, tam mě chytil, říkám, já jsem to zapomněl doma, no jo ale, to už jsem byl na Žerotínu, jo, když tam to obvykle nastupuje u Prioru, protože tam ta tramvajka jede pomalu, aby to stačil projít, no tak mě tam načapal, tak jsem říkal, teď pojedu stejně podle vás načerno zpátky sem ze Žerotína, abych si vzal tu peněženku s tou já mám roční, že, za dvě stovky, protože nad sedmdesát roků už je za dvě stě, tak jsem jel sem a a jel jsem zas honem na oběd, protože tam se obvykle scházíme my čtyři, no a pak jsem jel ještě, něco že se stavíme na Tržnici, tak jsme jeli autobusem od třídy 17. listopadu na Tržnici a říkám, dívejte se, tady mám kartu celoroční, to už mě nezajímá, předtím jste ji neměl, tak si zajed'te na to a třicet korun jsem musel zaplatit a za blbost se platí.

Jaký televizní kanál preferujete? Preferujete nějaký televizní kanál?

No tak, tam běží, na Nově běží ty ta Růžová zahrada a Velmi křehké vztahy běží na Primě, tak na to se dívám většinou, no a v sobotu a v neděli, to si vybírám zas tak podle toho, co tam je, spíš tak na tu Primu nebo tak na tu Novu, aj ty naše starý filmy, to zas když nemám, co číst, nebo už to mám dočtený a ještě nejdu, tak si dopoledne pustím, tam opakují třeba, teď tam dávaj Televariété a takový ty věci, to je výjimka ale, takže nemám nějaký, že bych měl oblíbený, můžu říct, záleží na těch programech, ale Prima dává i ty zamilovaný takový všelijaký filmy, to je jak se to...no, Němci to natáčejou, je to ze Švédska a z Anglie...

Podle čeho si vybíráte televizní pořady?

Tak já si kupuju program a tam si něco vyberu a podle toho se potom na to dívám. Teď jsem se díval hodně na sport, na ty z Liberce, jak to bylo, tak to jsem se díval aj dopoledne, to se přiznám, to jsem toho moc nepřečetl.

Odebíráte noviny?

Neodebírám, protože to se dozvím většinou z té televize nebo čtu si a přitom mám puštěný rádio, to mě jako normálně, to jsem dělal vždycky aj když jsem chodil do školy, když jsem se učil, tak jsem měl puštěný rádio, jinak jsem dělal večerní průmyslovku tady potom jsem působil v autoškole, pak když jsem nastoupil do funkce

toho zástupce, tak jsem musel dělat tři semestry na fakultě to pedagogický minimum, tak to jsem udělal, no a to víte, no...

Noviny si přečtu u dcery, když tam přijdu na oběd, obvykle oni obědvají vždycky tak v jednu ve dvě a já ve dvanáct tam jedu a přečtu si tam noviny...Mladá fronta dnes, anebo Metro Večerník беру tady, to jo, to obvykle tam mají na Žerotínu v té knihovně, když tam jdu, já obvykle jedu dřív na ten oběd, a tak si nakoupím a dneska jsem byl u toho holiče taky a do banky třeba zas, protože já si nechávám posílat důchod do banky, jinak mám SIPO na všechno, a tak akorát na kartu kupuju třeba a když třeba takový limonády, ty jsou celkem dobrý, to sháním, když toho беру víc, tak si vezmu auto a sjezu si tam autem, ať už je to v Ternu, Tescu, Kauflaundu, Liedlu. Jak je to prostě těžší, tak si vezmu na to auto a udělám si takovej větší nákup, by se dalo říct, to, co jako se dá skladovat...

V knihovně nečtete noviny, nepůjčujete si časopisy?

Ne, ne to ani nevím, že tam se dají půjčit jako veškerý časopisy. Jinak vždycky jsem byl fanda do aut, tak se dívám na F1 a na ty motocyklové závody a takový, tak to se teda přes sezónu, když je, dívám a jinak v létě moje zábava nejlepší je u vody, vezmu si knížku, jdu brzo na oběd, už o půl dvanáctý...pak už sú u vody, v létě třeba do šesti do sedmi.

Luštíte třeba křížovky?

Ale občas jo, když je v tom Večerníku nebo v těch Radničních listech, nebo u Simony když je, anebo hrávám třeba se Simonou nebo s klukama, s dcerou Scrabble, obvykle prohraj, protože už mě to tak nemyslí.

Když se ještě vrátíme k médiím, mluvil jste o tom, že při četbě knihy posloucháte rádio. Kdy posloucháte rádio?

Od snídaně až jdu na oběd, to mám tam puštěný a buď poslouchám Frekvenci 1 nebo...nebo Impuls anebo olomoucký rádio podle toho, co se chci dozvědět. Teď byl strašnej gól, jsme se tomu museli strašně chechtat, jak budou spravovat ten přednádraží prostor, jo, tak v té, to vám musím ukázat, jestli pak víte, že přednádraží prostor patří Angličanům, no, protože tam se jezdí vlevo podle té fotky, kterou sem dali. No, podívejte, vidíte tady se jezdí vlevo, já vám rožnu, jestli na to nevidíte, to je totiž obráceně, jo, to je jako negativ pozitiv a to je ten negativ...to jsme se a v tom Večerníku to bylo správně a tady je to obráceně (Radniční listy). Radniční listy čtu, ty mně choděj.

Jaké činnosti vykonáváte u televize? Večeříte u televize, nebo odnášíte si k televizi kávu?

Jo, to si vezmu sem keksy a kafe, ale večeřím v kuchyni, to bych tady měl drobků a...jo, tak když vyperu a teď v zimě si musím dávat do sušárny prádlo, no, tak si vyžehlím, i když to košile teda žehlit, to je pro mě, to moc neumím, ale vyžehlím si, no, to je taková zábava na to dopoledne. No a když něco dělám, tak si pouštím jediné rádio, protože to bych nemohl žehlit, já nevím, vy byste zvládla u televize něco dělat? To těžko, já teda ne.

Jakou jinou činnost vykonáváte? Máte ještě nějaké jiné koníčky? Mluvil jste o tom, že se u oběda scházíte s přáteli...netrávíte čas ještě jiným způsobem?

No, abych vám přiznal pravdu, tak nemám, nemám nikoho, teď jsem...jak tady byly před Vánoce ty koncerty, tak tam hrála ta swingová kapela, jestli o tom víte, nebo jestli ju znáte, tak jsem tam šel, no ale všechno je tam

spárovaný, no takže... jsem to tam poslouchal, no, do těch desíti a pak jsem jel dom, protože když sú sám a nemám tam nikoho, s kým bych si zatančil, tak to je blbý, no.

Tancujete?

Jo, docela jo, to ještě když jsme byli tady v Olomouci, tak jsme se tím, že jsem jim prodal toho sedana sprátelili s těma Vlachovejma a on hrál v tý kapele, teď je po druhým infarktu a nechce tam ani jít a ta jeho paní, ta tančila dokonce v tanečním kroužku a moje paní na tančení taky moc nebyla, tak jsem s tou jeho manželkou, s tou Lídou my jsme tancovali a oni si vykládali vtipy, takže jsme chodili takhle na plesy asi, no.

Nechtěl byste se třeba seznámit s novými lidmi v důchodcovském klubu?

Jo, to jsem zkoušel, hned jak jsem sem přijel, jenomže nějaký klub je tady u Drápala kousek, jo, a když jsem tam šel, tak taková baba knír, fousatá, škaredá, černá, my nikoho neberem, tak mě to odradilo a měl jsem, furt mám cukání jít do nějakýho toho klubu, ale ještě jsem nic takovýho nenašel, jsem to zkusil jednou a jestli to tady tak je, tam v Brně to bylo u nás normální, ale zas ten Josef Večeřů, tak jeho paní učila, učitelka češtiny, učila na fakultě, teď je taky v důchodu, ale vede ten důchodcovskej kroužek, tak s nima jezdívám, děláme výlety nebo zájezdy.

Vrátíme-li se k médiím, mluvíte o tom, co jste viděl s dalšími lidmi?

Jo, jo, jo, u oběda si vykládáme. Teď jsme právě řešili tady to, ten negativ s tím přednádražím prostorem, ale že to nikoho nenapadlo, aby nějakou omluvu udělali nebo co, že tam udělali teda úplnou blbost, nic zatím, ještě tady mám, v televizi mám ten olomouckej taky program, kde to vysílá přímo Olomouc, že a dneska ráno jsem si to pustil na chvíli jenom, jestli tam něco o tom bude a nic. Nevím, ani jsem to neviděl celý, já jsem šel potom do města.

Ovlivňuje někdo to, jaké pořady v televizi sledujete? Rozebíráte to, co sledujete s dalšími lidmi?

Ani ne, ten Vladimír, kterej tam je, to je taky ještě kovanej soudruh a ten má takový záliby věčně počítače a teď jsme třeba řešili, on teda řešil, že vypočítává, že když by se rozpustil veškerej led na severním a jižním pólu, že ta hladina stoupne o 55 m, no, ovšem teď že ty pevniny, když by se to zalívalo, že to vlastně tvoří trojúhelník a že těch 55 m by jako se a no, strašně to zamotává, povídám no, hochu, to když by se stalo, tak se přece musí stát něco i s tou osou té té zeměkoule, že, že se asi pohne, protože těžiště by se nějak změnilo, takže takový se řešíjou kolikrát problémy, nebo teď furt se dohadovali taky, já se tomu musím smát, to je právě, abyste tomu rozuměla, můj šéf ten inženýr Večeřa byl straník a dokonce ve svazaru ve dělal šéfa partaje, jo, ale před ním jste mohla mluvit úplně otevřeně, co si myslíte a nikdy se nestalo, aby vás nějak kvůli tomu, že máte jinej názor, aby vás perzekvoval nebo udal nebo něco takového, nikdy, to je úžasně férověj člověk ten Josef, proto my se známe od toho roku 1959, my jsme spolu vlastně nastupovali do té autoškoly tady v Olomouci a spolu jsme to táhli až do toho roku 1973 nebo 1975, kdy já jsem šel kvůli manželčinejm rodičům do toho Brna a to ještě když manželka žila, tak jsme se navštěvovali, my jsme jezdili do Olomouce, oni k nám, my k nim, jo, no až potom zemřela a ta potvora, ta zdravotní sestra, co mě připravila o barák, tak tam už poznali, co je to zač, já jsem takovej vůl dobrák, že jsem na to přišel pozdě, no a ona je milionářka dneska, protože ten postavila barák v tý Praze, že, teď spravuje ten barák ještě a dělá obrovskou...já, když jsem se stěhoval do Brna, já jsem měl na Mutkově, to je tady, jak se jede ze Šternberka na Rýmařov, koupil chalupu, to když jsem dělal průmyslovku, tak jsme tam byli na brigádě a

tam byla hájenka a vedle toho byl domek, kterej byl v dezolátním stavu, tam byly propadlý stropy v jedný místnosti akorát jedna místnost byla obyvatelná jinak tam byly chlívky, který měly klenbu a všechno, tak jsem to koupil asi za šest tisíc, tenkrát to bylo peněz, že, a pak když jsem šel do Brna, tak jsem to prodal, no a tak když jsem to prodal, tak jsem postavil garáž v Brně za to a já jsem vždycky toužil, protože my jsme, každej rok jsme byli u moře, od toho roku 1956 každej rok, napřed to začlo Maďarsko, potom se uvolnilo Bulharsko, Rumunsko, Jugoslávie, že a každej rok jsme byli, to jsme dávali automaticky tisíc korun měsíčně z výplat se dávalo bokem a to bylo na dovolenou, no a když jsem byl tady ještě v Olomouci, tak Josef jel na dovolenou Večeřa, jo, no a já jsem přijel, jak on končil, tak jsme si tam předali klíče, jo, řekli, jaký úkoly koho čekají a zas já jsem tam zůstal 14 dní, jo a on jel a úřadoval on sám, říkám, my jsme jak dvojčata, my jsme si strašně rozuměli, jenom si pamatuju, on má na Polévkové po manželčiných rodičích vilu a tak tam bydlí ještě dneska, měl syna, ten se oženil, má jakousi firmu, on dělá podlahový topení a vysavače takový ty, že to jde do sklepa, jenom hadicu nastrčíte, takže to, ale proč to vlastně říkám, no, vidíte teď jsem ztratil...jo, že on je jako velice férovej člověk a že...jo, proto to říkám, on si nechal udělat ve Zlatejch horách, tam prostě byl nějakej kameník, kterej dělal mramorový parapety do oken, jo, a tak jsme jeli pro to a zařizoval to šumperskej ředitel autoškoly a my přijeli do Šumperka a oni tam cosi slavili, já nevím co, no, tak co do těch Zlatejch hor dojedem třeba ráno, to je jedno, no tak jsme to slavili, pak jsme v noci jeli tam a v jednu v noci ve Zlatejch horách jsme zvonili na toho kameníka, kterej dělal ty parapety, tak on už byl v posteli, tak se oblíkl a jel nám to vydat, teď jsme to dali do auta, no a já jsem, on mě prostě furt, my jsme jezdili spolu, jo, ať služebně nebo soukromě, tak jsme jezdili jak dvojčata, no, tak jsme to naložili a v jednu v noci jsme vyjeli zpátky z těch Zlatejch hor do Olomouce, teď nás kdosi stopoval jakási holka, teď my jsme měli zadek, sedadla byly vydělaný, prostě tak vzadu jsme měly ty mramorový parapety, tak tam se nedalo sedět, tak já jsem ji vzal na klín, chvíli řídil on, chvíli já, pak nás zastavili policajti, že utekl z Mírova nějakej trestanec, tak teď když nás viděli, tak tu holku jsme odvezli, ta vysedala někde ve Šternberku nebo v Litovli, já už vám nevím, to už je moc dlouho, už vám ani nepovím...prostě strašně férovej chlap, co si mě tak oblíbil, že vlastně to spolu táhnem už celý život.

Pamatujete si na to, kdy televize vstoupila do vašeho života?

Jo, velice dobře. To jsem byl po vojně a byl jsem v Kyjově, tam jsem bydlel u jednoho známýho kolegy a chodili jsme na televizi, no, já jsem dělal mezi náma i do automobilovýho sportu, já jsem jezdil soutěže, to jsem měl toho mercedesa, toho jsem potom prodal a jako, jako jsou ty jsme dostali se slevou ze Škodovky ty sedany osobní, tak s tím jsem jako jezdil soutěže, no a on dělal sportovního vedoucího v tom autoklubu, tak ten měl ještě tu, jak bylo rádio a u toho maličká obrazovka televize, tak nám sem chodil, když začala televize, pak jsem si obstaral už svoji...

Tenkrát se vysílalo jenom večer zprávy a nějaký program a nic nebylo, to tak o půlnoci končilo, ale v kterým to bylo roce, kurník šopa, já si teď nevzpomenu, v kterým to mohlo být roce. Počkejte, ale, to bylo v době, kdy poprvý se povolilo, že se mohlo jezdit do Maďarska, to si pamatuju, to, to se, tam byl zájezd přes autoklub do Budapešti a já jsem jel jako doprovod takovej poslední tý kolony, kdyby se někomu jako něco stalo, abych jim pomohl a to si pamatuju, to jsme jeli v noci tam, přes den jsme byli tam a druhou noc se jelo zpátky a když jsem přijel, tak nevím, proč, to jsme přijeli v noci, bylo tma, to si pamatuju a nevím proč jsem otevřel kapotu u motoru

a tam jsem usnul a probudím se a pražilo slunko na mě. Ty červený světla, já jsem jel poslední furt, že, teď ta kolona, to bylo asi deset aut přede mnou, tak to dělalo strašně zle na oči, to si pamatuju dodnes a to bylo a v té době začla ta televize, v kterým to bylo roce, kdy otevřeli ty hranice, že se na to Maďarsko mohlo? To si pamatuju, tam jsme pili první, to byla pravý citróny s cukrem a se sifonem, ty citrónový šťávy, to jsme se tam dávali. Ježíš marjá, byli jsme na Margitiným ostrově, tam jsme si byli zaplavat a ty vlny tam a to mohlo bejt, to bylo, takový ty šedesátý léta, ne, to už jsem musel být tady, to muselo být dřív, to bylo tak v roce 1955, tak nějak asi.

Vzpomenete si, kdy začal vysílat rozhlas, nebo kdy jste si pořídil rádio?

To si pamatuju, to ještě jako děcko, to mně mohlo být tak deset dvanáct roků, jsem si vyrobil tzv. krystalku. To nevíte, co to je. Já už přesně taky nevím, jenom vím, že to byl nějaký krystalek a byl tam drátek a to jste tak točila a tím jste si ladila stanice a sluchátka a to si pamatuju, to bylo moje první rádio a to mně bylo tak šest osm roků, to jsem tak chodil do první druhý třídy. No, pak jsme měli empopoem, to bylo rádio, to si pamatuju, to bylo nový a to mohlo být tak před válkou...před válkou to bylo první rádio.